

Printed by J R Aria at the Vasanta Press, Adyar, Madras and published by Newton
Mohun Dutt, Curator of Libraries, Baroda State, on behalf of the Government
of His Highness the Maharaja Gaekwad, at the Central Library, Baroda

PREFACE

IN the preface to the *Parasurāma-Kalpa-Sūtra*, Part I, all that needs be said with reference to *Nityotsara* has been said. It only remains to mention the MSS. on which this edition of *Nityotsara* is based.

They are as follows:—

1. A grantha manuscript copy of the Adyar Library, No. XXXV B 103; cited as अ
2. Another grantha manuscript copy of the Adyar Library, No. VIII F 18; cited as अ १.
3. A grantha manuscript copy kindly lent by Mr. M. V. Srinivasa Iyer of Triplicane, Madras; cited as अी
- 4—6 Devanagari MS. copies of Central Library, Baroda, Acc. Nos. 183, 4637, 5572; cited as अ १, अ २, अ ३ respectively.
7. A Telugu MS. copy borrowed by Pandit R. Ananta-krishna Sastri from the owner in the Nizam's Dominions, cited as अ.

Of these No. 3 is the most carefully prepared copy. The others are all tolerably correct, except for some clerical errors. Two or three of these MSS. contain each here and there passages not found in the other MSS. Of these the important and useful ones have been embodied in this edition, the source being noted in each case.

A. MAHADEVA SASTRI

विषयसूचिका

विषयः

पुटसङ्ख्या

आरम्भोद्घासः प्रथमः—दीक्षाक्रमः

भूमिका	१
दीक्षाकालनिर्णयः	२
गुरुदक्षिणम्	६
शिष्यलक्षणम्	६
गुरुवरणम्	७
क्रमप्रवर्तनपूर्वकं शिष्याह्वानम्	७
त्रैपुरतिद्धान्तः	८
मन्त्रोपासनम्	८
उपासकधर्माः	९
सर्वसारभूतो धर्मः	९
दीक्षाऽऽवरयकत्वम्	९
शाम्भवी दीक्षा	९
शाल्ती दीक्षा	१०
मान्त्री दीक्षा	१०
दीक्षात्रये मुख्यगौणपक्षौ	११
इष्टमन्त्रदानम्	१२
समवाचारानुशासनम्	१२
कुलधर्मनिष्ठाफलम्	१३
शिष्यस्य परचिद्रूपापादनम्	१३
सर्वमन्त्राधिकारलाभः	१३
तत्तत्कमानुष्ठाने दीक्षाव्यवस्था	१३
अधिकारिनिर्णयः	१४

विषयः

पुटसङ्ख्या

तरुणोद्घासो द्वितीयः—गणपतिक्रमः

उपोद्घातः	११
काल्पकृत्याह्निकयोर्विशेषः	११
चतुरावृत्तितर्पणसंकल्पादि	११
चतुरावृत्तितर्पणम्	१६
पूजाविधिः	२१
यागमन्दिरागमनादि विशोत्सारणान्तम्	२१
शिखाबन्धनादि मातृकान्यासान्तम्	२२
पङ्कगन्यासः	२२
ध्यानम्	२२
अर्घ्यसंस्कारः	२३
पंक्तिं प्राणप्रतिष्ठा	२३
पीठशक्तिपूजा	२४
धर्माक्षयकपूजा	२४
महागणपतिपूजा	२४
महागणपतिर्पणम्	२५
पङ्कगपूजा	२५
ओषधयपूजा	२५
दिव्यौघः	२५
सिद्धौघः	२६
मानवौघः	२६
दिव्यौघपाठान्तरम्	२६
सिद्धौघपाठान्तरम्	२६
मानवौघपाठान्तरम्	२६
आवरणाचनम्	२८
प्रथमावरणम्	२८
द्वितीयावरणम्	२८
तृतीयावरणम्	२८
चतुर्थावरणम्	२८

विषयः	पुटसङ्ख्या
पञ्चमावरणम्	२९
गणनाथस्य पुनस्तर्पणं, षोडशोपचारपूजा च	३०
अग्निकार्यम्	३०
वलिदानम्	३०
तर्पणजपस्तोत्राणि	३१
सदाशिवप्रोक्त गणेशाष्टकम्	३२
मुवासिनीपूजा	३३
पुरस्करणविधिः	३३

यौवनोद्धासस्तृतीयः—श्रीक्रमः

१—आह्निकप्रकरणम्	३६
गुरुध्यानम्	३६
प्राणसंयमनम्	३७
चिद्धिमर्शः	३८
हृदा मूलावृत्तिः	३८
रश्मिभालास्मरणम्	३८
अजपागायत्रीभावनम्	३८
भूपार्थनादि मुखक्षालनान्तम्	३८
स्नानविधिः	३९
सन्ध्याविधिः	४०
२—सपर्याप्रकरणम्	४१
यागमन्दिरप्रवेशः	४१
श्रीचक्रपरिकल्पनम्	४२
यन्त्रप्राणप्रतिष्ठा	४२
मन्दिरार्चा	४३
वर्धनीपात्रनिधानादि दीपप्रज्वालनान्तम्	४३
भूतशुद्धिः	४४
आत्मप्राणप्रतिष्ठा	४४
प्रत्यूहोत्सारणम्	४४

विषयः

पुटसङ्ख्या

न्यासजालविधिः	४९
पात्रास्तादनम्—सामान्यार्थविधिः	४९
विशेषार्थविधिः	४७
अन्तर्यामिः	९१
चतुःश्लेषुपचाराचनम्	५२
षडङ्गाचनम्	५५
नित्यादेवीयजनम्	५५
गुरुमण्डलाचनम्	५७
१—कादिविद्योपासकानाम्	५७
दिव्यौघः	५७
सिद्धौघः	५८
मानवौघः	५८
२—षोडशुपासकानाम्	५८
दिव्यौघः	५९
सिद्धौघः	५९
मानवौघः	५९
३—हादिविद्योपासकानाम्	६०
दिव्यौघः	६०
सिद्धौघः	६०
मानवौघः	६०
मन्त्रादिनियाना गुरुपरम्परा	६१
दिव्यौघः	६१
सिद्धौघः	६१
मानवौघः	६१
अज्ञातगुरुपरम्पर्याणां गुरुक्रमः	६२
दिव्यौघः	६२
सिद्धौघः	६२
मानवौघः	६२
आवरणपूजा	६३

विषयः

पुटसङ्ख्या

प्रथमावरणम्	६३
द्वितीयावरणम्	६४
तृतीयावरणम्	६५
चतुर्थावरणम्	६५
पञ्चमावरणम्	६६
षष्ठावरणम्	६७
सप्तमावरणम्	६८
अष्टमावरणम्	६८
नवमावरणम्	६९
मन्त्रपुष्पम्	७१
कामकलाध्यानम्	७१
होमस्य कृताकृतत्वम्	७२
बलिदानविधिः	७२
प्रदक्षिणाः	७२
स्तोत्रम्	७२
सुवासिन्याः पूजनम्	७५
तत्त्वशोधनम्	७६
देवतोद्घासनम्	७७
शान्तिस्तवः	७८
विशेषार्घ्यविसर्जनम्	७८
सङ्क्षेपार्चाविधिः	७९
सङ्क्षेपार्चनानि	७९
ऋत्वर्यनियमः	८०
श्रीचक्रलेखनोपायः	८०
श्रीचक्रप्रस्तारभेदाः	८२
श्रीचक्रप्रतिष्ठापनविधिः	८२
यन्त्रभेदेन अर्चनकालावधिः	८४
श्रीचक्रमहिमा	८५
३—होमप्रकरणम्	८५

विषयः	पुटसङ्ख्या
४—मुद्राप्रकरणम्	९०
श्रीगुरुखन्दनमुद्राः	९०
अर्घ्यस्थापनमुद्राः	९१
अर्चने मुद्राः	९१
सङ्क्षोभिण्यादिमुद्राः	९१
न्यासे मुद्राः	९२
जपे मुद्राः	९२
५—न्यासप्रकरणम्	९३
करशुद्धिन्यासः	९५
आत्मरक्षान्यासः	९५
चतुरासनन्यासः	९५
वालापडङ्गन्यासः	९५
वशिन्यादिन्यासः	९६
मूलविद्यावर्णन्यासः	९६
श्रीषोडशाक्षरीन्यासः	९६
संमोहनन्यासः	९७
संहान्यासः	९७
सृष्टिन्यासः	९७
स्थितिन्यासः	९७
लघुषोडान्यासः	९८
गणेशन्यासः	९८
ग्रहन्यासः	१०१
नक्षत्रन्यासः	१०२
योगिनीन्यासः	१०३
राशिन्यासः	१०६
पीठन्यासः	१०७
श्रीचक्रन्यासः	१०९
त्रयोक्त्यमोहनचक्रन्यासः	११०
सर्वाशापरिपूरकचक्रन्यासः	११२

विषयः

पुटसङ्ख्या

सर्वसङ्क्षोभणचक्रन्यासः	११३
सर्वसौभाग्यदायकचक्रन्यासः	११३
सर्वार्थसाधकचक्रन्यासः	११४
सर्वरक्षाकरचक्रन्यासः	११४
सर्वरोगहरचक्रन्यासः	११५
श्रायुधन्यासः	११६
सर्वसिद्धिप्रदचक्रन्यासः	११६
सर्वानन्दमयचक्रन्यासः	११७
६—जपप्रकरणम्	११७
जपविधिः	११८
जपोत्तराङ्गमन्त्राः	१२२
रश्मिमालामन्त्राः	१२४
रश्मिमालामन्त्राणां ऋत्यादयः	१२९
७—नैमित्तिकप्रकरणम्	१३६
पर्वसु नैमित्तिकाचेनविधिः	१३६
नित्यक्रमात् नैमित्तिके विशेषः	१३७
निवेदने पक्षभेदाः	१३७
दमनविधिः	१३८
चेत्रपूर्णिमाकृत्यम्	१३९
वैशाखीकृत्यम्	१३९
ज्येष्ठकृत्यम्	१३९
आषाढकृत्यम्	१३९
पवित्रारोपणविधिः	१३९
भाद्रपदकृत्यम्	१४०
अश्वयुजकृत्यम्	१४१
कार्तिककृत्यम्	१४१
मार्गशीर्षकृत्यम्	१४२
पौषकृत्यम्	१४२
माघकृत्यम्	१४२

विषयः

पुटसङ्ख्या

फाल्गुनकृत्यम् १४२

मौढाल्लासथतुर्थः—ग्यामाक्रमः

उपोद्घातः	१४४
काल्यकृत्यं आद्विकं च	१४४
यागमन्दिरप्रवेशः	१४४
प्राणायामः	१४५
पङ्कगादिन्यासपञ्चकम्	१४५
मन्दिरार्चनम्	१४७
यन्त्रोद्धारः	१४९
अर्घ्यशोधनम्	१४९
चक्रदेवीपूजा	१५०
गुर्वोचत्रयपूजा	१५१
दिव्यौषः	१५१
आवरणाचनम्	१५१
गुरुपादुकापूजा	१५३
देव्या. पुनःपूजा	१५३
वलिदानम्	१५३
मातङ्गीधरीमन्त्रजप	१५४
मातङ्गीस्तुतिः	१५४
मुवासिर्नापूजाऽऽदि शोपकृत्यम्	१५६
श्यामोपासकनियमाः	१५७
पुरश्चरणसकल्पः	१५७
मन्त्रजपः	१५७
जपकालः	१५८
स्त्रीशूद्रयोः प्रणवप्रत्याघ्रायः	१५८
पुरश्चरणाङ्गहोमः	१५८
पुरश्चरणाङ्गं तर्पणम्	१५९
पुरश्चरणाङ्गं भोजनम्	१५९

विषयः	पुटसङ्ख्या
होमप्रत्याह्नायो जपः	१५९
सिद्धिपर्यन्तं पुरश्चरणस्य अभ्यासः	१६१
पुरश्चरणप्रत्याह्नावाः	१६१
कूर्मचक्रलक्षणम्	१६३
मालासंस्कारः	१६३
अक्षमालायाः संस्कारानपेक्षा	१६४
रदाक्षमालासंस्कारः	१६४
मालान्तरसंस्कारः	१६५
देवताभेदेन सूत्रभेदः	१६६
मालासंस्कारकालः	१६६
मालाभेदेन फलभेदः	१६६
सूत्रगोर्णतादौ प्रायश्चित्तम्	१६६
जपभेदाः	१६६
कुण्डस्थण्डिलयोः परिमाणम्	१६९
होमे इतिकर्तव्यताविशेषः	१७०
काम्यहोमद्रव्याणां मानं फलं च	१७०
पुरश्चरणकाले विहितानि	१७१
निषिद्धानि	१७१
भोज्यानि	१७१
अभोज्यानि	१७२
भोजनपर्यायः	१७२

तदन्तोल्लासः पञ्चमः—दण्डिनीक्रमः

उपोद्घातः	१७३
काल्यकृत्यं आह्निकं च	१७३
यागमन्दिरप्रवेशः	१७४
प्राणायामः	१७५
द्वितारीन्यासः	१७५
करषडङ्गन्यासौ	१७५

विषयः	पुटसङ्ख्या
अर्घ्यशोधनम्	१७६
सप्तार्णमन्त्रपञ्चन्यासः	१७६
अष्टमण्डन्यासः	१७६
मातृकास्थानेषु मूढपदन्यासः	१७७
तरवाष्टकन्यासः	१७७
यन्त्रप्राणप्रतिष्ठा	१७८
पीठपूजा	१७८
आसनपूजा	१७८
मूर्तिकल्पनम्	१७९
देवीध्यानम्	१७९
देव्याः षोडशोपचारपूजा	१७९
देवतापिणम्	१८०
ओघत्रययजनम्	१८०
आवर्णार्चनम्	१८०
देवीपुनःपूजाऽऽदि बलिदानान्तम्	१८४
वाराहीमन्त्रजपः	१८४
वाराहीस्तोत्रम्	१८५
वृन्दाराधनं, गुरुस्तनोपणं, शक्तिवटुफपूजा च	१८८
हविःप्रतिपत्तिः	१८८
मन्त्रसाधनम्	१८९

उन्मनोल्लासः षष्ठः—परापद्धतिः

उपोदातः	१९०
कार्त्तिकृत्यं आह्निकं च	१९०
यागमन्दिरप्रवेशः	१९१
प्राणायामः	१९१
अङ्गन्यासः	१९२
चिदम्नौ सर्वतत्त्वविलापनम्	१९२
अर्घ्यशोधनम्	१९२

विषयः	पुटसङ्ख्या
तत्त्वकदम्बस्य हृत्पद्मस्थापनम्	१९३
पराचक्रनिर्माणम्	१९३
चक्रं देव्याः पूजा	१९३
देव्या अखिलतत्त्वहोमभावनम्	१९४
गुर्वोच्चत्रययजनम्	१९४
बलिदानम्	१९५
परास्तुतिः	१९५
परास्तुतिः	१९६
हविःशोषस्वीकरणम्	१९६
मन्त्रसाधनम्	१९७

अन्यस्थोद्धासः सप्तमः—साधारणक्रमः

उपोद्घातः	१९८
काल्यकृत्यं आह्निकं च	१९८
यागमन्दिरप्रवेगः	१९८
प्राणायामः	१९९
मातृकाषडङ्गन्यासौ	१९९
अर्घ्यशोधनम्	२००
यन्त्रोद्धारः	२००
चक्रे प्रधानदेवतायाः तदङ्गदेवतानां च पूजा	२००
गुर्वोच्चत्रययजनम्	२०१
आवरणार्चनम्	२०१
देवतायाः पुनःपूजा	२०३
होमः	२०३
प्रदक्षिणनतिमूलमन्त्रजपाः	२०३
देवतास्तुतिः	२०४
मन्त्रसाधनम्	२०५
मन्त्राणां जातिनिर्णयः अधिकारिभेदश्च	२०५
कलौ सिद्धमन्त्राः	२०६

नित्योत्सवः

श्री उमानन्दनाथविरचितः

आरम्भोद्घासः प्रथमः—दीक्षाक्रमः

भूमिका

नत्वा नाथपरम्परां शिवमुक्त्वां विज्ञेश्वरं श्रीमहा-

रार्जां तत्सचिवां तदीयपृतनानाथां तदन्तःपराम् ।

एषामावृत्तिदेवताः परिचितान् रश्मिज्जानिर्जरान्

वीरांश्च प्रणये निचन्धनमिदं नाम्नाऽपि नित्योत्सवम् ॥

अन्नेवसता अम्भोरवतारणाच्युतस्य पष्ठेन ।

प्रकृतयति कल्पमूत्रं प्रोक्तं गामेण यत्र गदितोऽर्थः ॥

काश्याश्चोक्तान् समागत्य कावेर्यङ्गविहारिणा ।

नाथेन भासुरानन्दनाथेनाम्मीह योजित ॥

यस्यादृष्टो नास्ति भूमण्डलांशो

यस्यादासो विद्यते न क्षितीशः ।

यस्याज्ञातं नैव शास्त्रं किमन्यै.

यस्याकारः सा परा शक्तिरेव ॥

भृगुरामसूत्रजालकभग्नप्रसरस्य मे द्विजस्येह ।

अन्धिविमोकधुरीणं गुरुचरणस्मरणमेव मार्गकरम् ॥

आरम्भ-तरुण-यौवन-प्रौढ-तदन्तोन्मनानवस्थाऽऽप्यै ।

मृत्रोदितैस्तु मसभिरुल्लासैराश्रितेह विधान्तिः ॥

येषु दीक्षा-गणेश-श्री-श्यामा-क्रोडी-परा-क्रमाः ।
 सामान्यश्च क्रमोऽन्येषां क्रमेण प्रतिपादिताः ॥
 प्रतिपाद्येषु मुख्यत्वमङ्गताऽन्यच्च यद्भवेत् ।
 तत्सर्वं श्रीगुरुप्राक्तेः ग्लान्तेकेऽभिगम्यताम् ॥
 न्यायोपसंहृतैरङ्गैः प्रयुञ्जानम्य मे क्रमान् ।
 भ्रम^१प्रमादात् स्वल्पितं^२ समादधतु तद्विद- ॥
 मूत्रसंमूचितानुकाविरुद्धाङ्गेनिकार्यता ।
 तन्त्रान्तगतं मन्त्रदायादप्युक्तं क्वचित् क्वचित् ॥
 इह क्रमाणां सर्वेषां श्रीक्रमः प्रकृतिर्मतः ।
 अतिदिश्य तमन्यत्र विज्ञेयस्तु निरूप्यते ॥
^३क्रमान्तरेषु चाङ्गानां विज्ञेया श्रीक्रमेऽपि च ।
 पूर्वोपर्यभिदा तत्तत्त्वण्डमूत्रक्रमानुगा ॥
 श्रेयोऽथिनः माधकम्य माङ्गे श्रीमुन्दर्गक्रमे ।
 आवश्यकत्वात् प्रथमं दीक्षाविधिर्वीर्यने ॥

दीक्षाकालनिर्णयः

तस्य च कालनिर्णयो मन्थानभगवतन्त्रे

वैशाखे मिद्धिदा दीक्षा श्रावणे वृद्धिदा नृणाम् ।
 आश्विनं सर्वमिद्धि म्यात् कार्तिके ज्ञानवृद्धिदा ॥
 शुभदा मार्गशीर्षं च माघे म्यर्णफलप्रदा ।
 फाल्गुने सर्वमिद्धि म्यादन्येऽनिष्टफलप्रदा ॥

रविवारं भवेद्विंशत् सोमं शान्तिर्भवेत् किल ।
 बुधे सौन्दर्यमाप्नोति ज्ञानं स्यात्तु बृहस्पतौ ॥
 शुके सौभाग्यमाप्नोति ॥ इति ॥
 द्वितीयायां भवेत् ज्ञानं तृतीयायां भवेच्छुचिः ।
 पञ्चम्यां बुद्धिवृद्धिः स्यात् सौख्यं स्यात्सप्तमीदिने ॥
 दशम्यां राजसौभाग्यं एकादश्यां शुचिर्भवेत् ।
 द्वादश्यां सर्वसिद्धिः स्यात् पूर्णिमा सर्वसिद्धिदा ॥ इति ॥
 अस्वाध्यायं विवर्जेयत् ॥ इति च ॥

अस्वाध्यायं सन्ध्यागर्जितनिर्घोषभृकम्पादिनिमित्तकानध्यायदिवसानित्यर्थः ।

अश्विन्यां सुखमाप्नोति रोहिण्यां वायवतिर्भवेत् ।
 पुनर्वसो धनाढ्यः स्यात् पुष्ये शत्रुविनाशनम् ॥
 मघायां दुःखहानिः स्याद्रूपदा पूर्वफल्गुनी ।
 ज्ञानं चोत्तरफल्गुन्यां हस्तायां च बली भवेत् ॥
 चित्रायां ज्ञानसिद्धिः स्यात् स्वात्यां शत्रुविनाशनम् ।
 अनूराधा बुद्धिवृद्धये ^१कीर्त्यै स्यातां ततः परं ॥
^२पूर्वाषाढोत्तराषाढे ^३सर्वसम्पत्तिदायिके ।
 बुद्धिः शतभिषाया स्यात् पूर्वभाद्रे सुखी भवेत् ॥
 सौख्यं चोत्तरभाद्रायां रेवत्यां कीर्तिवर्धनम् ॥ इति च ॥
 योगाश्च प्रातिरायुष्मान् सौभाग्यं शोभनं शुभः ।
 सुकर्मा च धृतिर्वृद्धिर्ध्रुवः सिद्धिश्च हर्षणः ॥
 वरीयांश्च शिवः सिद्धो ब्रह्मा चैन्द्रोऽप्यमी शुभाः ॥ इति च ॥
 त्रयादिवणिजान्तानि करणानि शुभास्ये ॥ इति च ॥

वैशम्पायनसंहितायां—

मन्त्राद्यारम्भणं मेघे धनधान्यप्रदं भवेत् ।
 कर्कटे सर्वसिद्धिः स्यात् कन्या लक्ष्मीप्रदा नृणाम् ॥

^१ मूल सर्वसम्पत्तिरुक्तं—अ. ^२ एतदर्थं अ. कोश एव दृश्यते. ^३ भवेतां कीर्तिदायिके—अ.

तुलायां सर्वमिद्धिः स्यात् सर्वलामश्च वृश्चिके ।

मकरं पुत्रदं प्राहुः 'कुम्भो धनसमृद्धिदः ॥

शुक्लपक्षे शुभा दीक्षा कृष्णेऽप्यापञ्चमीदिनात् ।

भृतिकामैः मिते पक्षे मुक्तिकामैः सितंतरे ॥ इति ॥

अत्र च गुरुभार्गवमौढ्यं चन्द्रतारानुकूल्यं लग्नस्य ग्रहबलादिकं च विचार्यम् ।
ग्रहबलं तु—

त्रिपडायगताः पापाः शुभाः केन्द्रविकोणगाः ।

दीक्षाया तु शुभाः सर्वे रन्ध्रस्थाः सर्वनाशकाः ॥

आयः एकादशस्थानम् । पापाः पापग्रहाः रविभौमग्रनिराहुकेतुक्षीणेन्दुपापयुक्ताः ।
सौम्याः शुभाः शुभग्रहाः अक्षीणेन्दुपापयोगरहितबुधगुरुभृगवः । केन्द्राणि
प्रथमचतुर्थसप्तमदशमस्थानानि । त्रिकोणे पञ्चमनवमस्थाने । सर्वे पापा शुभाश्च
ग्रहाः उक्तस्थानगता दीक्षायां शुभावहा एव । एत एव रन्ध्रे अष्टमस्थाने स्थिता
यदि सर्वनाशका इति योजना ॥

अथ उक्तकालमन्तरेण दीक्षार्हः कालो यथा तन्तान्तरं—

विपुवेऽप्ययनद्वन्द्वे मङ्कान्त्या दमनोत्सवे ।

दीक्षा कार्या त्वकालेऽपि पवित्रे गुरुपर्वणि ॥

विपुवे—मेपतुलायङ्क्रमणयोः इत्यर्थः । अयनद्वन्द्वे—कर्कटमकरसङ्क्रान्त्योः ।
सङ्क्रान्त्यां—तदन्यासु मङ्कान्तिषु इत्यर्थः । दमनोत्सवे—चैत्रपूर्णिमाऽऽदिषु
दमनकणकदेवीपूजादिनेष्वित्यर्थः । पवित्रे—श्रावणपूर्णिमाऽऽदिषु, देव्याः पवित्रारो-
पणदिवसेषु इत्यर्थः । गुरुपर्वणि—गुरो जन्मव्याप्तिदिनयोः । तथा—

पष्टी भाद्रपदे मामि 'कृष्णाश्विनचतुर्दशी ।

कार्तिके नवमी शुक्ला मागे कृष्णा च पञ्चमी ।

पौषे च पूर्णिमा देवी माघे नैव चतुर्थिका ॥

¹ कुम्भ- सर्वमिद्धिकृत्—अ.

² कृष्णेति काष्ठाश्विन्याश्रयोभयमान्त्वानि—इति टिप्पणी अ, ब२.

³ देवि—अ, व१, व२, व३.

फाल्गुनैकादशी कृष्णा चैत्रे मासि त्रयोदशी ।
 वैशाखेऽक्षय्यतृतीया ज्येष्ठे ^१दशहरा स्मृता ।
 आपादे द्वादशी कृष्णा अमावास्या च श्रावणी ।
 इमानि देवीपर्वाणि कोटियज्ञफलानि वै ॥

दीक्षाऽर्हाणीति शंभुः । ^१दशहरा ज्येष्ठशुक्ल^२दशमी । सोभायचन्द्रोदये^३ अस्मन्नार्थचरणैः
 बहूनि देवीपर्वाणि उक्तानि । यथा—

अमाऽन्तचान्द्रमासेषु चैत्रशुक्लत्रयोदशी ।
 चतुर्दश्यपि शुक्लाऽथ वैशाखे शुक्लपक्षगाः ॥
 तृतीयैकादशीपौर्णमास्यः कृष्णचतुर्दशी ।
 ज्येष्ठे तु शुक्ले दशमी राका कृष्णचतुर्दशी ॥
 आपादे शुक्लपक्षस्थे पञ्चमी च त्रयोदशी ।
 श्रावणे मासि शुक्लैकादशी शुक्लचतुर्दशी ॥
 कृष्णा पञ्चम्यष्टमी च रोहिणीसहिता यदि ।
 नवमी चाथ भाद्रस्य कृष्णपष्टी तथाऽष्टमी ॥
 रोहिणीसहिता चेत स्यादाश्विने सप्तमी सिता ।
 अष्टमी च सिता कृष्णपक्षस्था च चतुर्दशी ॥
 कार्तिके शुक्लपक्षस्थे नवमीद्वादशी तिथी ।
 मार्गशीर्षे तृतीया च पष्टी धवळपक्षगे ॥
 पौषे चतुर्थीनवमीचतुर्दश्यः मित्ता मता ।
 दशमी त्वसिना माघे चतुर्थ्यैकादशी सिने ॥
 चतुर्दश्यसिता चाथ फाल्गुने शुक्लपक्षगे ।
 षष्ठीनवम्यौ कृष्णा तु भेदेदेकादशीति च ॥
 ग्नावलीकुल्लेङ्ङईश्यामन्नाद्यर्थसङ्ग्रहे ॥ इति ॥

अन्योऽपि विस्तरः तत एव ज्ञातव्यः ॥

^१ तु दहरा—अ.

^३ नवमी—अ.

^२ इतः प्रथत्युदाहृतवचनानि अ१, अ१, अ२ कोणेऽप्येवोपलभ्यन्ते.

सर्त्तयिंऽर्कविधुम्रागे पुण्यारण्ये वनेषु च ।
मन्त्रदीक्षां प्रकुर्वाणां मासर्क्षादीन न शोभयेत् ॥

प्रकारान्तरे च—

मवे वारा ग्रहा. सर्वे नक्षत्राणि च राशयः ।
यस्मिन्नहनि मन्तुष्टो गुरुः मवे शुभावहाः ॥
मन्तुष्टे च गुणै तस्य मन्तुष्टाः सर्वदेवताः ।
गुरुं सन्तोषयेन् भक्त्या द्वयमेव तदा भयेत् ॥

द्वयं भोगमोक्षौ । एवकारः अप्यर्थः । अधिकारिभेदेन कालो यथा—

मुमुक्षुणा सदा कालः क्वाणा कालस्तु सर्वदा ॥ इति ॥

गुरुलक्षणम्

तन्तराजे—

मुन्दरः सुमुखः स्वस्थः सुलभो बहुतन्त्रवित् ।
असंशयः संशयच्छिन्निरपेक्षो गुरुर्मत ॥
मौन्दर्यमनवद्यत्वं रूपं सुमुखता पुनः ।
मगपूर्वाभिभाषित्वं स्वच्छताऽजिम्बवृत्तिता ॥
मौलभ्यमप्यगर्वित्वं सन्तोषो बहुतन्त्रता ।
असंशयस्तत्त्वबोधः तच्छिन्नप्रतिपादनात् ॥
नैगपेक्ष्यमवित्तेच्छा गुरुत्वं हितवेदिता ।
एवंविधो गुरुर्जयन्वितरः शिष्यदुःखद ॥

अजिम्बवृत्तिनेति छेदः । बहुतन्त्रता - बहुतन्त्रवेदिता इत्यर्थः ॥

शिष्यलक्षणम्

तथा—

चतुर्भिराद्यैः सहितः श्रद्धावान् सुस्थिराशयः ।
अनुबुधः शिष्यगात्रश्च प्रेक्ष्यकारी जिनेन्द्रिय ॥

आस्तिको दृढभक्तिश्च गुरो मन्त्रे 'सदैवते ।

एवंविधो भवेच्छिष्यः इतरो दुःखकृद्गुरोः ॥ इति ॥

चतुर्भिराधैरिति मुन्दरत्वादिभिः । अन्यान्यपि तल्लक्षणानि कुलार्णवादितन्त्रेषु बहुलमुपलभ्यमानानि ग्रन्थगौरवभावात् नेह लिखितानि । शिष्यपरीक्षाकालोऽपि तत्रैव—

एकद्वित्रिचतुःपञ्चवर्षाण्यालोच्य योग्यताम् ।

भक्तियुक्तान् गुणांश्चाऽपि क्रमाद्वर्णं मसङ्करे ।

पश्चादुक्तक्रमेणैव वदेद्विद्यामनन्यधीः ॥ इति ॥

मसङ्करे, अनुलोमजातिसहिते । वर्णे, ब्राह्मणादिवर्णेषु इत्यर्थः । एकवर्षे ब्राह्मणस्य योग्यतापरीक्षा, क्षत्रियादिषु द्व्यादिमंक्मरपरीक्षा इत्यर्थः ॥

एवमुक्तान्यतमे काले उक्तलक्षणो गुरुः उक्तलक्षणं परीक्ष्य शिष्यं दीक्षयेत् ॥

गुरुवरणम्

तत्र निर्वर्तितस्नाननित्यविधि, माथको वाद्यधोपपुग्मसं ब्राह्मणे, स्वस्ति वाचयित्वा आचम्य प्राणानायम्य देशकालौ सङ्कीर्त्य श्रेयस्कामोऽहं अमुकविद्याग्रहणार्थं अमुकगुरोः दीक्षां ग्रहीष्यामीति मङ्गल्य सोपहागे गुरुमुपमृत्य दण्डवत् प्रणम्य गुरोराज्ञया पुनर्देशकालौ सङ्कीर्त्य अमुकगोत्रोऽमुकमात्वाऽध्यायी अमुकशर्मवर्मादिग्रहं चतुर्विधपुरुषार्थसिद्धयर्थं म्वेष्टमनुग्रहाय अमुकगोत्रं अमुकमात्वाऽध्यायिनं अमुक-शर्माणं त्वां गुरुत्वेन वृणे इति क्रमुकादिना गुरुं वृणुयात् ॥

क्रमप्रवर्तनपूर्वकं शिष्याद्धानम्

स च वृत्तोऽस्मीत्युक्त्वा सशिष्यः सामयिकं मह गोमयेनोपलिप्तं रङ्गवाहीपुष्प-मालावितानाचलङ्कृतं मण्डपं विविक्तं दीक्षाप्रदेशं आमाय पादौ प्रक्षाल्य आचम्य मण्डपान्तः प्रविश्य वक्ष्यमाणविधिना भासने उपविश्य कृतभृतशुद्धिप्राणप्रतिष्ठाकथं वक्ष्यमाणेन प्रकारेण गणपति-ललिता-श्यामा-वार्ताळी-पराणां पद्यानामपि देवतानां पदार्थानुसमयेन काण्डानुसमयेन वा यागमन्दिग्रभवेनादिचक्रपूजाञ्ज (१), तदादि-

^१ स्वदेवते—श्री.

शाक्ती दीक्षा

अथ शिष्यस्यागूलाभारं आ च ब्रह्मन्ध्रं प्रज्वलन्तीं ज्वलद्गुणनिभां परचिद्रुपां
प्रकाशलहरीं ध्यात्वा तत्किरणैः तस्य पापपाशान् दहेत् । इयं शक्तिप्रवेशनरूपा
शाक्ती दीक्षा द्वितीया ॥

मान्त्री दीक्षा

ततः शुण्ठी मरीचि-विष्णु-हरीतकी-भार्गीफल-विभीतकत्वगेला-लवङ्ग-पत्र-
नागकेसर-तकोल-गदयन्ती-महदेवीगंजानां त्रयोदशानां वस्तूनां चूर्णमिश्रेण दूर्वाभस्मभ्यां
गजाक्षयान्वाचतुष्पथवर्त्मनिकनदीसङ्गमदगोष्ठममानीताभिः गमभिः मृत्तिकाभिश्च
उपेतैः चन्दनकाश्मीरगोरोचनकर्पूरैः चतुर्भिः सुरभिलेन शृचिना जलेन पूर्णं
नवीनवासोयुगपेष्टितं दशानतः शालितण्डुलमुञ्जोपरि निहितं नूतनं कलशं
आसेयादिविदिक्षु मन्त्रे प्रागादिविदिक्षु च बालापट्टेन अस्यर्च्ये तदन्तर्ललिताश्यामा-
वागहीणां चक्राणि विनिक्षिप्य तत्र पुनः ताम्बिसो देवता. त्रिः तत्रन्मूलेन
तत्तदावरणानि च तत्रन्मन्त्रे मगभ्यर्च्ये कुम्भमगमन्त्रेण संशय प्रदश्ये भनूथोनिमुष्टे
चक्राणि यथास्थानमवस्थापयेत् ॥

ततः मक्षीणं गिन्दूरकृदुकुमादिना चन्दनादिपीठे मातृकायन्त्रं विलिख्य तत्र
शिष्यं निवेश्य तत्र कुम्भाभ्यां ललिताश्यामावार्ताङ्गीमूलविधाभिः सपयेत् ।
मातृकायन्त्रं तु

श्रीगोन्दोमनार्णकणिहमचा इन्द्रं म्पुस्तेम

पतान्तर्गतपद्मवर्गयधञ्जानीदित्त्रिर्वा क्रमान् ।

आज्ञाम्यक्षिपु लान्तलाङ्गलियुजा क्षोणीपुंणाभृत्

वर्णाङ्गं शिरसि स्थित विपगदप्र-संगि म्पुस्तयम् ॥ इति ॥

अस्यार्थः श्रीगो इकार । इन्द्रं मकार । श्री इति रूपम् । मनार्णः
विर्गोः । पतन्निष्ठः कर्णिकायां यस्य तथोक्तम् । क्रमान् प्राच्यादित इत्यर्थः ।
अक्षां अकारादिक्रिगंजानां पीठशानां स्वगणाय । इन्द्रं अं श्री इत्यादिभिः ।
लिखितं गिनि शेष । म्पुस्तेम येमरा दञ्जयमाभ्यभागा शार्ङ्गे यस्य तत्र

तथोक्तम् । पत्राणां दृष्टानां अन्तः अभ्यन्तरं गता लिखिताः पञ्चवर्गाः कचटतपार्दानी पञ्चपञ्चाक्षराणि यशस्त्राणांदिभ्यः यादिवान्तयादिहान्तञ्क्षामिकाः त्रिवर्गाः यस्य तत्तथोक्तम् । आशासु प्राच्यादिषु अश्रिषु आग्नेयादिकोणेषु च क्रमात् लान्तेन वकारेण लाङ्गलिना ठकारेण युज्यत इति तथोक्तेन क्षोर्णापुरेण चतुरश्रेण आवृतम् । वर्णाञ्जं मानृकापद्मम् । गिरमि स्थितं भाक्तिं सदिति शेषः । विपगदप्रध्वंसि विपरोगायोः प्रध्वंसनशीलम् । अन्ततो मृत्युञ्जयं च भवतीत्यर्थः ॥

एतल्लेखनप्रकारो यथा— चतुरश्रालङ्कृतं सकेसरमष्टदृक्कमलं विलिख्य तत्कणि-
काया हकारसकारौकारविमर्गात्मकं धीजं, तत्केरुगेषु प्राच्यादित अकारादिस्वरद्वन्द्वं,
दक्षोद्रेषु कचटतपयशस्त्रास्त्रवर्गाष्टकं, चतुरश्रस्य बाह्यतः प्रागादिदिक्षु वकारं
आग्नेयादिविदिक्षु ठवर्णं च लिखेत् । सर्वंपामक्षगणां मविन्दुक्त्वं सम्प्रदायादिति ॥

ततः परिहितदुकूलं सुरभिञ्जचन्दनानुलिप्ताङ्गं मल्लिकाऽऽदिमाल्यधारिणं
मुप्रसलं शिष्यं पार्श्वे निवेश्य वक्ष्यमाणप्रकारेण तदङ्गेषु अकारादिक्षकारान्तैकपञ्चाङ्गान्मा-
तृकान्यासं विधाय विमुक्तमुग्धबन्धवाससः तस्य हस्ते क्रमात् त्रीन् प्रथमसिक्तान्
चन्दनोक्षितान् द्वितीयस्वण्डान् पुष्पस्वण्डाश्च विनिक्षिप्य वक्ष्यमाणै तत्त्वमन्त्रैः
प्रासवित्या गुरुः तस्य 'दक्षिणकर्णं ललिताक्रमं वक्ष्यमाणं श्रीविद्यागुरुपादुकाभन्त-
मुपदिश्य बालामुपदिशेत् । तत्र अमुकपदस्थानं स्वस्य स्वशक्तेश्च दीक्षानाम्नोरुहः ॥

स्त्रीणां तु वामदीक्षैव विहिता नान्येति तन्तसां स्थितम् । वामदीक्ष
मन्त्रोपदेशः ॥

एषा मान्ती दीक्षा ॥

दीक्षात्रये मुख्यगौणपक्षौ

इत्थमुक्तं दीक्षात्रयं एकप्रयोगेण एकम्मिन्नेव काले दद्यादिति मुख्यपक्षः,
'सर्वाश्च कुर्यात्' इति सूत्रात् । कतिपयकालव्यवधानेन क्रमादेकामेकागेषु वेति तु
गौणः, 'एकैकां वेत्येके' इति सूत्रात् ॥

१ " दक्षिणकर्णं दक्षरत्नण्डोक्तत्रिनारीबालापूर्वक आरम्भः पादुकामन्त्रमुपदिश्य बालामुपदिशेत् " इत्यपि पाठान्तरम्—अ१, भ.

पृथगेव दीक्षा । चालोपासकस्य तु गन्वदीक्षाऽऽमतया चालाया उपदेशः. एवं
 इष्टमनुत्वेनाप्युपदेशो ज्ञेयः । ललिताऽऽस्त्वेन इयामाऽऽर्दीनां तिमृणामुपास्नेः कृताकृतत्व-
 ज्ञापकान् तदकरणपक्षे गणपतेः ललितायाश्च क्रमं प्रवर्त्य उभयोर्गव पात्राप्यामाद्य
 चक्रराजमात्रं कलत्रे निक्षिप्य श्रीविद्यया केवलं शिष्यं स्वपयित्वा तद्द्वं च परिमृज्य
 शेषमशेषं अनुतिष्ठेत् । गणपतिइयामाऽऽर्दीनां अन्यामां च देवतानां स्वातन्त्र्येण
 एकैकोपास्तौ तु तत्तत्क्रममात्रं प्रवर्त्य तत्तत्पात्रे आसाद्य तत्तद्यन्त्रं कुम्भे निक्षिप्य
 तत्तन्मन्त्रेण स्नानाङ्गपरिमार्जने कुर्यात् । अवशिष्टं अविशिष्टमिति विवेकः ॥

अधिकाग्निर्णयः

^१मुन्दरीमहोदये तु—अस्यां च दीक्षाया त्रैवर्णिकस्यैव अधिकारः,
 “सर्वशास्त्रार्थवेदार्थजानिने सुव्रताय च । दीक्षा देया” इति मूले जानार्णवतन्त्रे
 अधिकार्युक्तेः—इति स्थितम् । शार्त्तानां तु ओवत्रयान्तर्गुरुमण्डलान्तर्दर्शनज्ञापकबलान्
 अस्त्येवाधिकार इति रहस्यमिति शिवम् ॥

इति भासुरानन्दनाथचरणारविन्दमिळिन्दावमानमानमेन उमानन्दनाथेन निर्मितं अभिनवं
 कल्पसूत्रानुसारिणि नित्योत्सवनिबन्धे दीक्षासमारम्भनिष्पणं
 नामारम्भोद्घासः प्रथमः सम्पूर्णः

तरुणोल्लासो द्वितीयः—गणपतिक्रमः

उपोद्घातः

नत्वा श्रीमामुरानन्दनाश्रपादाम्बुजद्रवम् ।
 तनोत्युमाऽऽनन्दनाथस्तरुणोल्लासमादृतः ॥
 यत्रोच्यते जगन्मातुः यावज्जीवार्चनाविधौ ।
 प्रत्यूहापोहनिपुणा पद्मतिर्गणनायकी ॥
 म्वतन्त्रोपास्तिविपया पृथग्दीक्षेह सम्मता ।
 न श्रीक्रमाङ्गभावे साऽप्यारम्भोल्लास ईरिता ॥
 इह श्रीं ह्रीं कामवीजयोगोऽङ्गमनुषु मृतः ।
 अमृतितोऽपि श्रीविवाऽर्णवादी कथितो हि सः ॥

काल्यकृत्यादिकयोर्विशेषः

तत्र तावत् काल्यकृत्यादिकयोः वक्ष्यमाणश्रीक्रमतो विशेषो यथा—
 श्रीगुरुपादुकायां आदौ त्रितार्युत्तरं वात्य वाक् स्त्रोमिति पञ्चवीजयोजनम् ।
 हृदयकमलकर्णिकायां उद्यदरुणकिरणकोटिपाटलस्य देवस्य करटिवदनस्य ध्यानेन
 परिच्छुष्टनिःशेषदोषवं आत्मनः तत्प्रभाऽरुणतनुत्वभावनं च । रश्मिमगननुष्मरणम् ।
 तत्र तत्र यथोचितं मम्बुद्धद्यादीनामूहः । मवितृमण्डले वक्ष्यमाणं देवस्य ध्यानम् ।

तत्पुरुपाय विग्रहे वक्रतुण्डाय धीमहि । तन्नो दन्तिः प्रचोदयात् ॥

इति मन्त्रेण त्रिः अर्घ्यदानम् । ऋष्यादिन्यासत्रयमिह वक्ष्यमाणं चेति ॥

चतुराष्ट्रचित्तर्पणसंकल्पदि

ततः आचम्य प्राणानायस्य देशकालौ मूर्द्धित्यं मम धीमहागणपतिप्रमादमिद्वर्षं
 चतुराष्ट्रचित्तर्पणं करिष्य इति मङ्गल्य नद्यादौ हस्तमात्रं चतुरश्रमण्डलं परिगृह्य

ब्रह्माण्डोदरतीर्थानि करैः स्पृष्टानि न ग्वे ।
नेन सत्येन मे देव तीर्थं देहि दिवाकर ॥

इति मन्त्रेण सूर्यमभ्यर्च्य

आवाहयामि त्वां देवि तर्पणायैह मुन्दरि ।
गृहि गङ्गे नमस्तुभ्यं सर्वतीर्थसमन्वितं ॥

इति गङ्गां प्रार्थ्य 'हां हीं ह्रूं ह्रौं ह्रः इत्युच्चार्य क्रौं इत्यङ्कुयमुद्रया गङ्गाऽऽदि-
तीर्थान्यावाह्य वं इत्यमृतवीजेन सप्तवाग्ममिमन्त्र्य तत्र चतुरश्राष्टदशपट्कोणत्रिकोणत्मकं
महागणपतियन्त्रं विचिन्त्य स्वदेहं ऋष्यादिन्यामान् न्यम्य यन्त्रे सावर्णं देवमावाह्य

श्रीं हीं ह्रीं महागणपतये लं पृथिव्यात्मकं गन्धं कल्पयामि नमः । (त्रिवारम्)

३ महागणपतये हं आकाशात्मकं पुष्पं कल्पयामि नमः । (त्रिवारम्)

३ महागणपतये यं वाय्वात्मकं धूपं कल्पयामि नमः । (त्रिवारम्)

३ महागणपतये रं वह्न्यात्मकं दीपं कल्पयामि नमः । (त्रिवारम्)

३ महागणपतये वं अमृतात्मकं नैवेद्यं कल्पयामि नमः । तदङ्गत्वेन

३ महागणपतये सं सर्वात्मकं ताम्बूलं कल्पयामि नमः । (त्रिवारं)

इति पञ्चोपचारं अर्चयेत् ॥

चतुरावृत्तिर्षणम्

प्रथमं प्रत्यावृत्ति मूलान्ते महागणपतिं तर्पयामीति द्वादशवारं तर्पयित्वा ततः
स्वाहाऽन्तेन मूलस्यैकेकेन वर्णेन चतुश्चतुर्वारं प्रतिवर्णान्तमावृत्तेन मूलेन च प्राम्बत
चतुश्चतुर्वारं देव, त्रयोदशसु मिथुनेषु धर्माधीपत्यादिषु एकैका देवतां द्वितीयान्तेन
तत्तन्नाम्ना चतुश्चतुर्वारं प्रतिदेवतमावृत्तेन च मूलेन देवं चतुश्चतुर्वारं तर्पयेत् । यथा—

ॐ श्रीं हीं ह्रीं ग्लौं गं गणपतये वरवन्द सर्वजनं मे वदमानय स्वाहा
महागणपतिं तर्पयामि ॥ द्वादशवारम् ॥

३ ॐ स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपति तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ कान्ति स्वाहा महागणपति तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपति तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ सुमुखं स्वाहा महागणपति तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपति तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ मद्रनावती स्वाहा महागणपति तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपति तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ दुर्मुखं स्वाहा महागणपति तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपति तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ मदद्रवा स्वाहा महागणपति तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपति तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ अविघ्नं स्वाहा महागणपति तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपति तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ द्राविणी स्वाहा महागणपति तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपति तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ विघ्नकर्तारं स्वाहा महागणपति तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपति तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ वसुधारा स्वाहा महागणपति तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपति तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ ग्रहनिधि स्वाहा महागणपति तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपति तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ वसुमती स्वाहा महागणपति तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपति तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ पद्मनिधि स्वाहा महागणपति तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपति तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

इत्याहत्य तर्पणमहृचापिण्डश्चतुश्चत्वारिंशदुत्तरचतुश्शती ४४४ भवति ॥

अथ पुनर्मूलेन देवं उक्तया रीत्या पञ्चभा उपचर्य आत्मन्युद्वासयेत् ॥
इति चतुरावृत्तितर्पणविधिः ॥

पूजाविधिः

यागमन्दिरागमनादि विघ्नोत्सारणान्तम

ततो यागगृहभागस्य स्थण्डिलं गोमयेनोपलिप्य यागमन्दिरं च रत्नवर्ष्णीपुष्प-
मालिकावितानादिभिः अलङ्कृत्य च द्वारस्य दक्षवामभागयोः ऊर्ध्वभागे च क्रमेण—

श्रीं ह्रीं क्लीं भद्रकाव्यै नमः ॥ दक्षशाखायाम् ॥

३ भैरवाय नमः ॥ वामशाखायाम् ॥

३ लम्बोदराय नमः ॥ ऊर्ध्वशाखायाम् ॥

इति तिस्रो द्वारि देवताः सम्पूज्य अन्तः प्रविष्टः सपर्यासामग्रीं दक्षभागे निधाय
दीपानमितः प्रज्वाल्य दीपो वा गन्धादिभिः कृतास्मालङ्करणं ताम्बूलेन जार्तापत्र-
फललवङ्गैलाकर्पूराख्यपद्मतिकेन वा सुरभिच्छवदनः स्वास्तीर्णं ऊर्णाभृदुनि शुचिनि
बालावृत्तीयत्रीनेन द्वादशवारमभिमन्त्रिते मूलमन्त्रोक्षिते आसने ३ आधारशक्तिकमला-
सनाय नमः इति प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा पद्मासनायन्यतमेनासनेनोपविश्य ३
रक्तद्वादशशक्तियुक्ताय दीपनाथाय नम इति पुष्पाञ्जलिना भूमौ दीपनाभमिष्टा ३
समस्तगुप्तप्रकटसिद्धयोगिनीचक्रश्रीपादुकाभ्यो नम इति मूर्धनि बद्धाञ्जलिः स्ववामदक्ष-
पार्श्वयोः क्रमेण श्रीगुरुपादुकया गुरुं मूलेन च देवं प्रणम्य स्वस्य तदैक्यं भावयन्—

श्रीं ह्रीं क्लीं अपसर्पन्तु ते भूता ये भूता भुवि संस्थिताः ।

ये भूता विघ्नकर्तारः ते नश्यन्तु शिवाज्ञया ॥

इति मन्त्रं सक्तुर्दुर्चार्य युगपद्द्वामपार्णिभूतलत्रिराघातकरास्फोटत्रितयक्रूरदृष्टचबलोकन-
पूर्वकताञ्जत्रयेण भौनान्तरिक्षदिव्यान् भेदावभासकान् विघ्नानुत्सारयेत् ॥

ताळत्रयं नाम दक्षतर्जनीमध्यमाभ्यां अधोमुखाभ्यां वामकर्तले सञ्जन्मुपर्युपरि
त्रिरभिघातः ॥

शिखाबन्धनादि मातृकान्यामान्तम्

ततो नम इत्यङ्गुष्ठमन्त्रमुच्चार्य 'अंकुशेन शिखां बद्ध्वा श्रीक्रमे वक्ष्यमाणेन
प्रकारेण भूतशुद्धिमात्मनः प्राणप्रतिष्ठा च विधाय विंशतिधा षोडशधा दशधा सप्तधा
त्रिधा वा मूलेन प्राणानायम्य तेजोरूपदेवानन्यं भावयत् आत्मानं ऐं हः अस्त्राय फट्
इति मन्त्रेण सुहुरावृत्तेन अङ्गुष्ठादिकरतलान्तं कूर्परयोश्च विन्यस्य देहे च व्यापकं
कृत्वा श्रीक्रमे वक्ष्यमाणं मातृकान्यामं विदध्यात् । तत्र च श्रीं ह्रीं क्लीं इति त्रिवीजं
प्रथमं योजयेत् इति विशेषः ॥

पङ्कजन्यामः

ततः

- श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ गां अङ्गुष्ठहृदयाय नम ॥
३ श्रीं गीं तर्जनीशिगमे म्याहा ॥
३ ह्रीं गूं मध्यमाशिलार्थे वषट् ॥
३ क्लीं गै अनामिकाकवचाय हुम् ॥
३ म्लो गौ कनिष्ठिकानेत्रत्रयाय वौषट् ॥
३ गं गं कर्तलकरपृष्ठास्त्राय फट् ॥

इति पङ्कमन्तानङ्गुष्ठादिषु हृदयादिषु न न्यम्य मूलेन त्रिव्यापकं कुर्यात् ॥

ध्यानम्

ततो ध्यानम्—

ततो हृदये शोणाङ्गं वामोत्सङ्गविभूपया ।
सिद्धलक्ष्म्या ममाश्लिष्टपार्श्वगर्भेन्दुशेखरम् ॥

'अङ्गुष्ठेन' इत्यपि वा स्यात्—अङ्गुष्ठमन्त्रेण 'नम' इत्यनेनेत्यर्थः (कल्पसूत्रे ८ खण्डे
१० सूत्र दर्शनीयम्)—(संपादकः).

वामाधःकरतो दक्षाधःकरान्तेषु पुष्करे ।
 परिष्कृतं मातुलङ्गगदापुण्ड्रेक्षुकार्मुकैः ॥
 शूलेन शङ्खचक्राभ्यां पाशोत्पलयुगेन च ।
 शालिमञ्जरिकास्वीयदन्ताञ्जलमणीघटैः ॥
 सवन्नदं च सानन्दं श्रीश्रीपत्यादिसंवृतम् ।
 अशेषविघ्नविघ्नंसनिघ्नं विघ्नेश्वरं-म्मोगत् ॥

अर्घ्यसंस्कारः

अथ तं मानसैः पञ्चोपचारैः अभ्यर्च्य श्रीक्रमे वक्ष्यमाणेन क्रमेण सामान्य-
 विशेषार्थे आसादयेत् । तत्र चोभयोरर्घ्ययोरप्युक्तं षडङ्गमाधारस्थापनादिषु क्रमेण—

श्रीं दीं क्लीं अं अग्निमण्डलाय ऋषिकलाऽऽत्मने अर्घ्यपात्राधाराय नमः ॥

३ उं सूर्यमण्डलाय द्वादशकलाऽऽत्मने अर्घ्यपात्राय नमः ॥

३ मं सोममण्डलाय षोडशकलाऽऽत्मने अर्घ्यामृताय नमः ॥

इत्येवं मन्त्राः, गणपतिगायत्र्योक्तया—

गणानां त्वा गणर्षिर्ति हवामहे कृत्वि क्वीनारुपमश्रवस्तमम् । ज्येष्ठ-
 राज्ञं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पत् आ नैः शृण्वन्नृतिभिः सीद सादनम् ॥

इत्यनया ऋचा चाभिमन्त्रणम्, चतुर्नवतिमन्त्राद्यभिमन्त्रणाभावश्चेति विशेषः । अथ
 सामान्यार्घ्यजलविन्दुभिः आत्मानं पूजोपकरणानि च मन्त्रोक्त्यै विशेषार्घ्यविन्दुभिः
 स्वशिरसि गुरुपादुकां त्रिरिष्ट्वा सपर्यामामग्रीं पावयित्वा ॥

पीठे प्राणप्रतिष्ठा

पुरतो गृक्तचन्द्रनादिभिः निर्मिते पीठे कल्पोक्तादिविरचितां महागणपति-
 प्रतिमां वा ध्यानोक्त्यां चतुरश्राष्टद्वयपटगत्रिकोणात्मकं सिन्दूरदिना लिखितं
 लेखितं वा यन्त्रं, धातुमयं वा निवेद्य—

- ३ शूरसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ वरप्रदसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥

सिद्धौघपाठान्तरम्

- श्रीं ह्रीं क्लीं विजयसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ दुर्जयसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ जयसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ कवीश्वरसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ ब्रह्मण्यसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ निधीशसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥

मानवौघपाठान्तरम्

- श्रीं ह्रीं क्लीं गजाधिराजसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ दुःखारिसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ सद्योजातसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ सुखावहसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ परमात्मसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ सर्वभूतात्मसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ महानन्दसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ शुभानन्दसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ फालचन्द्रसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥

(गुर्वौघत्रयसंख्या विंशतिः)

आवरणार्चनम्

प्रथमावरणम्

व्यश्रपडश्रयोरन्तराले प्रागादिदिक्षु क्रमेण—

श्रीं ह्रीं क्लीं श्रीश्रीपतिश्रीपादुका पूजयामि ॥

३ गिरिजागिरिजापतिश्रीपादुकां पूजयामि ॥

३ रतिरतिपतिश्रीपादुकां पूजयामि ॥

३ गर्हामर्हापतिश्रीपादुका पूजयामि ॥

द्वितीयावरणम्

षडश्रे देवाग्रकोणमारभ्य प्रादक्षिण्येन तद्दक्षवामपार्श्वयोश्च क्रमेण यजेत्—

श्रीं ह्रीं क्लीं ऋद्ध्यामोदश्रीपादुका पूजयामि ॥

३ समृद्धिप्रमोदश्रीपादुका पूजयामि ॥

३ कान्तिमुमुखश्रीपादुका पूजयामि ॥

३ मदनवतीदुर्मुखश्रीपादुकां पूजयामि ॥

३ मद्रवाविन्नश्रीपादुकां पूजयामि ॥

३ ट्राविर्णाविन्नकर्तृश्रीपादुकां पूजयामि ॥

३ वसुधाराशङ्खनिधिश्रीपादुका पूजयामि ॥

३ वसुमतीपद्मनिधिश्रीपादुका पूजयामि ॥

तृतीयवरणम्

षडश्रमन्धिपटके प्राग्वत् षडङ्गदेवताऽर्चनम् ॥

चतुर्थावरणम्

अष्टदले पश्चिमादिदिक्षु वायव्यादिविदिक्षु च प्रादक्षिण्यक्रमेण—

श्रीं ह्रीं क्लीं आ ब्राह्मीश्रीपादुकां पूजयामि ॥

३ ईं माहेश्वरीश्रीपादुका पूजयामि ॥

- ३ ॐ कौमारीश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ ॐ वैष्णवीश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ ॐ वाराहीश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ ॐ माहेन्द्रीश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ ॐ चामुण्डाश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ ॐ महालक्ष्मीश्रीपादुकां पूजयामि ॥

पञ्चमावरणम्

अथ चतुरश्रस्य रेखायां प्रागाद्यासु अष्टसु दिक्षु क्रमेण—

- श्रीं ह्रीं क्लीं लां इन्द्राय वज्रहस्ताय सुराधिपतये
 ऐरावतवाहनाय सपरिवाराय नमः ॥
 ३ रां अग्नये शक्तिहस्ताय नेत्रोऽधिपतये
 अजवाहनाय सपरिवाराय नमः ॥
 ३ टा यमाय दण्डहस्ताय प्रेताधिपतये
 महिषवाहनाय सपरिवाराय नमः ॥
 ३ क्षां निर्ऋतये खड्गहस्ताय रक्षोऽधिपतये
 नरवाहनाय सपरिवाराय नमः ॥
 ३ वां वरुणाय पाशहस्ताय जलाधिपतये
 मकरवाहनाय सपरिवाराय नमः ॥
 ३ यां वायवे ध्वजहस्ताय प्राणाधिपतये
 रुद्रवाहनाय सपरिवाराय नमः ॥
 ३ सां सोमाय शङ्खहस्ताय नक्षत्राधिपतये
 अश्ववाहनाय सपरिवाराय नमः ॥
 ३ हां ईशानाय त्रिशूलहस्ताय
 विद्याऽधिपतये वृषभवाहनाय सपरिवाराय नमः ॥

सर्वा आवरणदेवताः देवस्याभिमुखासीनाः स्वयं तत्तदभिमुखः पूजयामीति भावयेत् ॥

गणनाथस्य पुनस्तर्पणं षोडशोपचारपूजा च

एवं पञ्चावरणीं इष्ट्वा पुनर्देवं दशधा प्राम्बटुपतर्प्य षोडशभिः उपचारैः आराधयेत् । [ने च] पाद्याध्यांचमनीयस्नानवामोगन्धपुष्पधूपद्रोपनीराजनलत्रचामरयुग-
दर्पणनैवेद्यपानीयताम्बूलाभ्याः । मन्त्रास्तु—श्रीं ह्रीं क्लीं महागणपतये पाद्यं कल्पयामि
नमः इत्यादयः । नैवेद्ये त्रिकोणवृत्तचतुरश्रमण्डलकरणम्, मूलेन प्रोक्षणम्, वं इति
धेनुमुद्रया अमृतीकरणम्, मूलेन सप्तवाराभिमन्त्रणम्, प्राणादिमुद्राप्रदर्शनं च कुर्यात् ।
इहापरिगणितान्यपि पूर्वोत्तरापोशनहस्तप्रक्षालनगण्डूषणपुनराचमनीयानि नैवेद्याहृत्येन
पूर्ववत् कल्पयेत्^१ ॥

अधिकार्यम्

अथ श्रीक्रमे वक्ष्यमाणेन विधिना स्थण्डिलकल्पनादिप्रधानदेवतापञ्चोपचारान्तं
कृत्वा

श्रीं ह्रीं क्लीं श्रियै स्वाहा । श्रिया इदं न मम ॥

३ श्रीपतये स्वाहा । श्रीपतये इदं न मम ॥

इत्यादिरीत्या पञ्चमगिथुनवर्जं श्यादिविन्नकर्तृपर्यन्ता विंशतिदेवता उद्दिश्य चतुर्भ्यन्तैः
बीजत्रयाद्यै स्वाहाशिरस्कै तत्तन्नाममन्त्रै आज्येन एकैकवारं उद्देशत्यागपूर्वकं हुत्वा
अथ प्रधानदेवतायै महागणपतये मूलेन दशवारं हुत्वा वक्ष्यमाणप्रकारेण बलिं प्रदाय
महाव्याहृत्यादिविधिगेषं निर्वर्तयेत् ॥

बलिदानम्

होमाकरणपक्षे बलिमात्रं दद्यात् । यथा—‘पुग्तं स्ववामभागे त्रिकोणवृत्त-
चतुरश्रात्मकं मण्डलं कृत्वा ऐं व्यापकमण्डलाय नमः इति गन्धादिभिरभ्यर्च्य
अर्धभक्तपूरितोदकं सक्षीरादित्रयं पात्रं तत्र विन्यम्य ॐ ह्रीं सर्वविघ्नकृद्भ्यः सर्वभूतेभ्यो
हुं फट् स्वाहा इति मन्त्रं त्रिः पठित्वा दक्षकरापितं वामकरतस्त्वमुद्रासृष्टं क्षीरं बल्युपरि
दत्त्वा बाणमुद्रया बलिं भूतैः ग्राहितं विभाव्य प्रणमेदिति ॥

^१ “ताम्बूलं च” इत्याधिकः—अ, भ

^२ बाणमुद्राद्वहिः वामभागे—अ.

तर्पणजपस्तोत्राणि

अथ प्रक्षालितपाणिपाद आचान्त आगत्य देवं मूलेन त्रिधा सन्तर्प्य पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा प्रदक्षिणनुतीर्णाय जपेत्—

अस्य श्रीमहागणपतिमहामन्त्रस्य गणकृच्छ्रपथे नम इति शिरसि । नृचद्रायत्रीछन्दसं नम इति मुखे । महागणपतये देवतायै नम इति हृदये । गं वीजाय नम इति गुह्ये । स्वाहाशक्त्यै नम इति पादयोः । ॐ कौलकाय नम इति नाभौ । मम अभीष्टसिद्धयै विनियोगाय नम इति करसंग्रहे च न्यम्य । उक्तैः पङ्क्तमन्त्रैः अङ्गुष्ठादिषु हृदयादिषु च न्यासं विधाय । पूर्वोक्तमङ्ग्या ध्यात्वा । द्यामाक्रमे वक्ष्यमाणप्रकारेण संस्कृतां मालामादाय श्रीक्रमे वक्ष्यमाणविधिना मूलमष्टोत्तरशत-वाराणावर्त्य पुनरपि न्यासादि कृत्वा

गुह्यातिगुह्यगोमा त्वं गृहाणाम्मल्लुतं जपम् ।

सिद्धिर्भवतु मे देव स्वल्पसादान्मयि स्थिरा ॥

इति सामान्यार्थोदकेन जपं देवस्य दक्षक्रे ममर्पितं विभाव्य म्नुवीत । यथा—

श्रीभगवानुवाच ।

गणेशस्य स्तवं वक्ष्ये कलौ झटिति सिद्धिदम् ।

न न्यासो न च संस्कारो न होमो न च तर्पणम् ॥

न मार्जनं च ^१पञ्चाद्यं सहस्रजपमात्रतः ।

सिध्यत्यर्चनतः पञ्चशतब्राह्मणभोजनात् ॥

अस्य श्रीगणपतिस्तोत्रमालामन्त्रस्य भगवान् श्रीमदाशिव ऋषिः । ^२उष्णिक् छन्दः । श्रीगणपतिदेवता । श्रीगणपतिप्रसादसिद्धयर्थं जपे विनियोगः ।

ध्यानम्—

चतुर्भुजं रक्ततनुं त्रिणेत्रं पाशाङ्कुली मोदकपात्रदन्ती ।

करैर्दधानं सरसीरुहस्थं गणाधिनाथं शशिचूडमीडे ॥ इति ॥

^१ पादमाचान्तमागत्य—इति पाठः बहुषु कोशेषु दृश्यते.

^२ पयस्व—अ.

^३ अष्टिः—४१, ४२, ४३. अ.

सुरासुरौघयोस्सदा जयप्रदं भयप्रदं

समस्तविघ्नघातिनं स्वभक्तपक्षपातिनम् ॥

कराम्बुजाक्षकङ्कणः पदाब्जकिङ्किणीगणो

गणेश्वरो गुणार्णवः फणीश्वराङ्गभूषणः ।

जगत्त्वयान्तरायशान्तिकारकोस्तु तारको

भवार्णवादनेकदुर्महाच्छिदेकविग्रहः ॥

यो भक्तिप्रवणः परावरगुरोस्तोत्रं गणेशाष्टकं

शुद्धस्तंयत्चेतसा यदि पठेन्नित्यं त्रिसन्ध्यं पुमान् ।

तस्य श्रीरतुला स्वसिद्धिसहिता श्रीशारदा सारदा

स्यातां तत्परिचारिके किल तदा काः कामनानां कथाः ॥

सुवासिनीपूजा

ततः श्रीक्रमे वक्ष्यमाणेन क्रमेण सुवासिनीपूजनद्विःप्रतिपत्तिदेवतोद्गासनादिशेषं समापयेत् । अत्र च सुवासिन्या साकं बटुकार्चनमपि । तत्र मन्त्रः—३ वं बटुकाय नमः इति । मम निर्विघ्नं मन्त्रसिद्धिर्भूयादिति तौ प्रति प्रार्थनाया तथाऽस्त्विति तत्प्रतिबचनम् । मूलान्ते अमुक्तत्वं शोधयामि नमः स्वाहेति तत्त्वत्रय-शोधनं चेति विशेषः ॥

पुरश्चरणविधिः

एवं नित्यक्रमं प्रवर्तयन् श्यामाक्रमे वक्ष्यमाणेन विधिना अष्टाविंशतिसहस्रसङ्ख्यापुरश्चरणजपः । प्रकृते कल्पियुगत्वात् तच्चतुर्गुणितम् । प्रथमेऽह्नि सहस्रं ततः प्रत्यहं त्रिसहस्रसङ्ख्यं च कृत्वा जपदशाशहोम-तद्दशांशतर्पण-तद्दशांशब्राह्मणभोजनानि विदध्यात् । होमद्रव्याणि च—

मोदकैः पृथुकैलांजैः सक्तुभिश्चोभुर्पर्वभिः ।

नारिकेलैस्तिरैः शुद्धैः सुपकैः कदलीफलैः ॥

इत्युक्तान्यष्टौ । एतेषां प्रमाणं तु—मोदका अखण्डिता मासमिताः । पृथुकलाजसक्तवो मुष्टिपरिमिताः । इक्षुप्रमाणं श्लोक णवोक्तम् । नारिकेलं अष्टथा खण्डितम् । तिला-

चुलुकप्रमाणाः शतसङ्ख्याका वा । कदलीफलमल्पं यद्यखण्डितम्, पृथुचेद्यथारुचि
खण्डितम् । अमीषां द्रव्याणां मधुक्षीरघृतसिक्तानां पृथक्पृथगाहुतयो होमसङ्ख्या-
पिण्डाष्टमभागमिताः ३५० श्लोकपाठक्रमेण भवन्ति । अष्टद्रव्यहोमात् प्रागावरण-
देवतानां एकैकाहुतिः प्रधानदेवतायाश्च 'यादृशाहुतयः ताः आज्येनैव भवन्ति ।
तर्पणपूर्वाङ्गं तु चतुरावृत्तितर्पणवदेव ॥

इत्थं पुरश्चरणेन सिद्धमनुः, स्वातन्त्र्येणोपास्तौ च श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण
नैमित्तिकार्चनपरः, काम्यापेक्षी चेत् श्यामाक्रमे वक्ष्यमाणेन तत्तत्कामानुगुणेन
द्रव्येण इष्टा सिद्धसङ्कल्पः सुखी विहरेत् ॥ इति शिवम् ॥

इति धीमाद्युरानन्दनाथचरणारविन्दमिळिन्दायमानमानसेन उमानन्दनाथेन निर्मिते
कल्पसूत्रागुप्तादिणि नित्योत्सवनिबन्धे महागणपतिक्रमनिरूपण नाम
तस्योद्देश्यो द्वितीयः समाप्तः

यौवनोद्धारः तृतीयः—श्रीक्रमः

नत्वा श्रीभामुरानन्दनाथपादान्बुजद्वयम् ।
युनक्त्युमानन्दनाथो यौवनोद्धारसमद्भुतम् ॥
महात्रिपुरसुन्दर्या मतोऽत्र यजनक्रमः ।
कीर्त्यन्ते गणपत्यादिक्रमाः यदुपजीविनः ॥
आद्याय श्रीभामुरानन्दनाथावायोयास्मद्दुरये हुमानन्दनाथः ।
थेयोमूलं साधकानां तनोति यौवनोद्धारं श्रीक्रमोपक्रमेण ॥
इह सप्तप्रकरणान्याहिकेन सपर्यया ।
होममुद्रान्यासजपनैमित्तिकसमर्चनैः ॥
आहिके श्रीगुरुध्यानं प्राणसंयमनं ततः ।
चिद्विमर्शो हृदा मूलावृत्ती रश्मिसरस्मृतिः ॥
स्नानं सन्ध्याविधानं च पूजाप्रकरणे पुनः ।
द्वारपूजाऽऽत्मनैर्षध्यं आसनावस्थितिक्रमः ॥
दीपनाथसपर्यां च श्रीचक्रपरिकल्पनम् ।
मन्दिरार्चां भूतशुद्धिः प्रस्यूहोत्सारणं ततः ॥
न्यासजालविधिः पात्रासादनं मातुरर्चनम् ।
मुद्राकृतिः षडङ्गार्चा नित्याश्रीशुरुपूजनम् ॥
नवावृत्तिसपर्यां च श्रीदेवीपुनरर्चनम् ।
अथ कामकलाध्यानं सौभाग्यहृदयस्मृतिः ॥
कृताकृतत्वं होमस्य बलिदानविधिस्तथा ।
जपस्तोत्रे सुवासिन्याः पूजनं तत्त्वशोधनम् ॥

देवतोद्दामनं चाथ विशेषार्घ्यविसर्जनम् ।
 सङ्क्षेपाचांविधिस्तद्वत् कत्वर्थनियमास्ततः ॥
 श्रीचक्रलेखनोपायस्तत्प्रतिष्ठाविधिस्तथा ।
 होमादिप्रक्रियास्तत्तद्विधिज्ञानप्रयोजनाः ॥
 सन्तु पद्धतयो लोके कल्पसूत्रानुगा. पराः ।
 अनन्यसव्यपेक्षेयं प्रायेणेति विभाव्यताम् ॥
 कादिहाचोः पद्यद्वयोरियं साधारणी मता ।
 श्रीषोडश्या विशेषस्तु तत्र तत्र निरूपितः ॥
 सर्वश्रीक्रममन्त्रेषु त्रितार्यां योजनं पुर ।
 ऐं ह्रीं श्रीमित्यात्मिकायास्ता च तत्पूर्वकेषु न ॥
 श्रीमान् प्रोक्तगुणो लब्ध्वा दीक्षामुक्तगुणाद्गुरो ।
 इष्टा महागणपतिमारभेत श्रियं क्रमम् ॥

आदिकमकरणम्

गुरुध्यानम्

गुरुं तं ब्रह्म उत्थाय निषण्ण शयने निजे ।
 अथलाशय पापानामादावेव समान्तेन ॥
 म्ब्रह्मरन्ध्रगाम्भोजकर्णिकार्पाठवागिनम् ।
 शिवरूपं श्रेयवग्मन्त्रभूपानुत्पन्नम् ॥
 दयाऽऽर्द्रदृष्टिं स्नेगम्यं वगभयरुगम्बुजम् ।
 वामाङ्गनया पीतवपुषाऽग्नयेपया ॥
 पद्मवत्या वामरुरे शरत्या दक्षभुजावृतम् ।
 गौरे श्रीभामुं नाथं मानन्दं चिन्तयेन् गुर्वा ॥

ततः ऐं ह्रीं श्रीं ह्रस्वैर्हसक्षमलवरयूं सहक्षमलवरयौं ह्रमो ह्रौः अमुकाम्वासहितश्रीं
अमुकानन्दनाथगुरुश्रीपादुकां पूजयामीति मन्त्रान्तं सुमुखसुवृत्तचतुरश्रमुद्गरयोन्वा-
ख्याभिः पञ्चभिः मुद्राभिः तं प्रणमेत् । मुद्राप्रकारस्तु तत्प्रकरणे वक्ष्यते ।

ततः—

नमस्ते नाथ भगवन् शिवाय गुरुरूपिणे ।
विद्याऽवतारसंसिद्धयै स्वीकृतानेकविग्रह ॥
नवाय नवरूपाय परमार्थस्वरूपिणे ।
सर्वाज्ञानतमोर्मेदभानवे चिद्घनाय ते ॥
स्वतन्त्राय दयाकृतविग्रहाय शिवात्मने ।
परतन्त्राय भक्तानां भव्यानां भव्यरूपिणे ॥
विवेकिनां विवेकाय विमर्शाय विमर्शिनाम् ।
प्रकाशानां प्रकाशाय ज्ञानिनां ज्ञानरूपिणे ॥
पुरस्तात् पार्श्वयोः पृष्ठे नमस्कुर्यामुपर्यधः ।
सदा मच्चित्तरूपेण विवेहि भवदासनम् ॥
श्रुत्येवं पञ्चभिः श्लोकैः स्तुर्वात यतमानसः ।
प्रातः प्रबोधसमये जपात् मुदिवसं भवेत् ॥

प्राणसंयमनम्

अथ तत्परणकमलयुगलविगच्छदमृतरसविसरपग्निपुताखिलाङ्गं आत्मानं भावयन्
शिवादिश्रीगुरुभ्यो नम इति मूर्धनि बद्धाञ्जलिः त्रिः प्राणानायच्छेत् । तत्प्रकारस्तु
—एकवारमावृत्तया मूलविषया पिङ्गलापयेन पूरकं, त्रिरावृत्तया तथा मूलाधारा-
नाहताज्ञासंज्ञेषु कमलेषु क्रमेण शोणपीतश्वेतकृत्त्रयविभावनपूर्वं सुपुत्रायां कुम्भकं,
सकृदावृत्तया च तथा इडानाडीवर्त्मना रेचकमिति । इह पूरकगन्धयोः पिङ्गलेडयोः
व्यत्ययोऽपि दृष्टोऽन्यत्र ॥

^१ ह्रमोः ह्रौः—अ १.

^२ श्रीपरमगुप्तरमेशिगुप्त्री—अ १.

^३ त्वत्प्रनादादहं देव कृतहृत्स्योऽस्मि सर्वदा । मायाशक्त्युमहापातात् विमुक्तोऽस्मि शिवोऽस्मि
च ॥ (इत्यधिकः अ, पुष्पकैः).

चिद्विमर्शः

नेन च नियमितपवनमनःस्पन्दः आगूलाधारं आ च ब्रह्मरन्ध्रमुद्रतां तद्विलना-
मदशाकृतिं तस्मात्प्राप्यपितृरग्नेजयं ज्वलन्तीं सर्वकारणभूता परां संविद्रं विचिन्त्य

दृढा मूलाशृणिः

तद्रश्मिनिकरुभूमिनमकलकरमलजालो मूलं मनसा दशवारमावर्त्य

रश्मिमालारमरणम्

वक्ष्यमाणान् रश्मिमालामन्वाश्र एकवारमावर्तयेन् । रश्मिषगावर्तनं तु
त्रैवर्णिकविषयम् ॥

यदि प्रत्रोधममकालमावदयक्रोपाधिस्तदा तत्रिग्मनपूर्वमुक्तमनुनिष्ठेन् ॥

इति काल्यवृत्त्यम् ॥

अत्रपागायत्रीभावनम्

¹[इति देवीं प्रार्थ्य गुरुपदेशेन जातं महजमिदं अत्रपाजपं निवेदयेन् ।
मया पूर्वद्युग्जपा पट्टलताधिक-एकविंशतिमाह्निका निःश्वासोच्छ्वासरूपिणीं मूला-
भागादिब्रह्मरन्ध्रान्तमसचक्रनिवाभिर्नाभ्यो देवताभ्यो निवेदयामीति सङ्कल्प्य हंस-
स्तोऽहं इति मन्त्रं पञ्चविंशतिवारं जपित्वा तदुपरि निःश्वासोच्छ्वासादिकं गायत्री-
रूपं भावयित्वा ॥

प्रातः प्रभृतिमायान्तं मायादिप्रातरन्तः ।

यत्करोमि जगद्योने तदस्तु तव पूजनम् ॥}

भूप्रार्थनादि मुखभ्रालनान्तम्

समुद्रवसने देवि पर्वतमन्तनमण्डिते ।

विष्णुपत्नि नमस्तुभ्यं पादचारं क्षमस्व मे ॥

¹ [] एतच्चिह्नमध्यगतो भागः (ध्री. अ१) पुस्तकयोरेव दृश्यते.

इति भूमिं प्रार्थ्य धरणीतलन्यस्तत्रहृन्नाडीपार्श्वपादमुत्थाय प्रामात् बहिः स्मातेन विधिना निर्वर्तितशौचक्रियः

आयुर्बलं यज्ञो वर्चः प्रजाः पशुवसूनि च ।

ब्रह्मप्रज्ञां च मेधां च त्वं नो देहि वनस्पते ॥

इति मन्त्रेण दन्तधावनकाष्ठमभिमन्त्र्य, ऐं ह्रीं श्रीं क्लीं कामदेवाय सर्वजनप्रियाय नमः इति मन्त्रेण दन्तधावनं, ऐं ह्रीं श्रीं हृत्प्रेतया जिह्वोत्प्रेतवनं च विधाय, कफविमोचन-नासाशोधनदृषिकानिरसनपूर्वकं विहितविशनिगण्डूयः, ऐं ह्रीं श्रीं श्रीं—ऐं ह्रीं श्रीं ॐ श्रीं ह्रीं श्रीं कमले कमलालये प्रसीद प्रसीद श्रीं ह्रीं श्रीं ॐ महात्म्ये नमः— ऐं ह्रीं श्रीं श्रीं ह्रीं क्लीं—ऐं ह्रीं श्रीं 'सहकलह्रीं श्रीं—इति मन्त्रचतुष्टयेन मुखं प्रक्षाल्य यथास्मृत्याचामेत् ॥

ज्ञानविधिः

ततो नद्यादौ वैदिकखानोत्तरं श्रीललिताप्रीत्यर्थं तान्त्रिकख्यानं करिष्ये इति सङ्कल्प्य, जले पुरतो हस्तमात्रं चतुरश्रमण्डलं परिगृह्य, तत्र—

ब्रह्माण्डोदरस्तीर्थानि करैः सृष्टानि ते रवे ।

तेन सत्येन मे देव तीर्थं देहि दिवाकर ॥

इति सूर्यमभ्यर्च्य,

आवाहयामि त्वां देवि स्नानार्थमिह मुन्दरि ।

एहि गङ्गे नमस्तुभ्यं सर्वतीर्थसमन्विते ॥

इति गङ्गामर्थयित्वा ऐं ह्रीं श्रीं हां ह्रीं ह्रूं ह्रीं ह्रौं ह्रूं इत्यङ्कुशमुद्रया सूर्यमण्डलं भित्त्वा, ततो गङ्गाऽऽदिसर्वतीर्थावाहनोत्तरं च इति सलिलबीजेन सप्तवारमभिमन्त्र्य, मुहुर्मुलमावर्तयन्, मूर्धनि त्रीनुदकाज्जलीन् दत्त्वा, त्रिरपथ पीत्वा, मूलपूर्वं थीललितां तर्पयामीति त्रिस्तर्पणं, मूलेन त्रिः प्रोक्षणं च आत्मनो योनिमुद्रया विदध्यात् ॥

गृहे तु विना तर्पणम् । अग्रक्तौ च मूर्तेन पश्चात् मन्त्रभस्मस्नानयोरन्यतरं
निर्वर्त्य मूलेन त्रिगचमनप्राक्षणे केवलं कुर्यात् ॥

मन्ध्याविविः

अथ धौने चामरी परिधाय विधृतपुण्ड्रः वैदिकीं सन्ध्यामभिवन्द्य
तान्विकीमाचरेत् । यथा—मूलेन त्रिगचम्य द्विः परिमृज्य सकृदुपस्पृश्य चक्षुषी
नासिके श्रोत्रे अंसे नाभिं हृदयं शिखाभिस्पृशेत् । 'एवं त्रिराचम्य, पूर्ववत्
प्राणानायम्य, त्रिगत्मानं च प्रोक्ष्य, अञ्जलिना सलिलमादाय गं ह्रीं श्रीं हां ह्रीं ह्रूं
सः मांताण्डभैरवाय प्रकाशशक्तिमहिताय स्वाहेतिमन्त्रेण उदयते विवम्बते त्रिरर्घ्यं
दत्त्वा तन्मण्डले श्रीचक्रमनुचिन्त्य तत्र ध्यायेत्—

ध्यायेत् कामेश्वराङ्गस्था कुरुविन्दमणिप्रभाम् ।

शोणाम्बरखमालेषां सर्वाङ्गीणविभूषणाम् ॥

मौन्दर्यशेवधिं मेपुचापपाशाङ्कुशोज्ज्वलाम् ।

स्वभाभिगणिमाद्याभिः मेत्र्या मर्धनियामिकाम् ॥

सच्चिदानन्दवपुषं मदयापाह्वविभ्रमाम् ।

सर्वलोकैकजननीं म्मोग्यां ललिताऽम्बिकाम् ॥

अत्रायुधाना क्रमः स्वरूपं च सपर्याप्रकरणे वक्ष्यते ॥

ततः—ॐ ह्रीं श्रीं क ण टं ल ह्रीं त्रिपुरमुन्दरि विग्रहे ॐ ह्रीं श्रीं ह स क
ह ल ह्रीं पीठकामिनि धीमहि ॐ ह्रीं श्रीं सकलह्रीं तत्र क्लिप्ते प्रचोदयात्—इति
मन्त्रेण महेश्यै त्रिरर्घ्यं दत्त्वा मूलेन त्रिः सन्तर्प्य मूलेन पूर्ववदाचम्य ^३जपप्रकरणे
वक्ष्यमाणान् ऋष्यादीन् न्यम्य मूलमष्टोत्तरशतवारं आवर्तयेत् । ततः पुनः

^१ षोडशयुगाम्नाया तु मूलत्रये दशमीत्रसम्पुटितेन प्रथमादिखण्डत्रयेण तत्त्वशोधनम् । सर्वेण
मूलेन सर्वतत्त्वशोधनं चेति विशेषः । एवमुन्मन्त्राणि खण्डत्रयेण श्रेयम् ।—इत्यधिकः (अ) पुस्तके.

^२ परदेवता—अ, अ१, भ

^३ हां ह्रीं ह्रूं मं मांताण्डभैरव तर्पयामि त्रिः । मूलेन साक्षात् सायुधां सयाक्तिकां सवाहनां
सपरिवारां श्रीललितामहात्रिपुरमुन्दरीं तर्पयामीति त्रिः सन्तर्प्य आचम्य—इत्यधिकः (अ) पुस्तके.

कराङ्गन्यासादिकं कृत्वा जपं वक्ष्यमाणमन्त्रेण श्रीदेव्यै समर्प्य आचम्य मण्डलस्थं तीर्थं विसर्जनमुद्रया सूर्ये विसृजेत् ॥

इयमेकैव प्रातःसंध्याऽनुष्ठेया सूत्रकारमते नान्या माध्याह्निकादयः ॥

अथ सपर्यासाधनानि सम्पाद्य ब्रह्मयज्ञादि निर्वर्तयेत् इति शिवम् ॥

आह्निकप्रकरणं प्रथमं समाप्तम्

सपर्याप्रकरणम्

यागमन्दिरप्रवेष्टः

अथ मौनवान् यागमन्दिरमागत्य, गोमयेनोपलिप्तद्वारस्थण्डिलाम्बन्तरस्य रङ्गवल्त्याद्यलङ्कृतस्य धूपधूपितस्य वद्धवितानकुमुमस्रजो मण्डपस्य पश्चिमद्वारे तिष्ठन् दक्षवामनास्तयोः ऊर्ध्वभागे च क्रमेण—

ॐ ह्रीं श्रीं भद्रकाव्यै नमः, ३ भैरवाय नमः, ३ लम्बोदराय नमः ॥

इति तिमो द्वारदेवताः सम्पूज्य, भन्तः प्रविष्टश्चाचम्य देवकालौ सङ्कीर्त्य मम श्रीललिताप्रसादसिद्धयर्थं यथाशक्ति क्रमं निर्वर्तयिष्ये इति सङ्कल्प्य, विधृतारुणवसनाभरणानुलेपनमाल्यः, सङ्कल्पमात्रकल्पिताकल्पो वा, ताम्बूलेन जातीपत्रफलत्वह्नैलाकर्पूराभ्यपञ्चतिकेन वा मुरभिद्रवदनः समास्तीर्णं उर्णावसनमृदुनि शुचिनि बाला-तृतीय^१बीजेन द्वादशवारमभिमन्त्रिते मूलमन्त्रोक्षिते चित्रकम्बुञ्जायन्यतमे आसने ॐ ह्रीं श्रीं आधारशक्तिकमलासनाय नमः इति पुष्पाक्षतैरभ्यर्च्य प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा पद्मासनाद्यन्यतमेन आसनेन उपविशेत् ॥

^१[कुलाणवे—

यदाशाऽभिमुखो मन्त्री त्रिपुरां परिपूजयेत् ।

देवीपश्चात्तदा प्राची प्रतीची त्रिपुरापुरः ॥

इति पूज्यपूजकयोः मध्यं प्रतीचीति नियमः ॥]

^१ बीजहंसमन्त्राभ्यां—भ.

^२ अयं भागः (श्री) बीजा एव.

१[शक्तिसङ्गमतन्त्रे नित्यनैमित्तिकपुंश्चरणादिव्यतिरिक्तेषु काम्येषु जंपेषु गजाश्वार्दीनि चरासनान्युक्तानि । तदलाभं मृतप्रकृतिकानि कुशप्रकृतिकानि वा आन्दोलिकार्दीनि वृक्षविशंपरूपाणि च कथितानि । विस्तरमिथा न तद्वचनलेखः ॥]

ततः ॐ ह्रीं श्रीं रक्तद्वादशशक्तियुक्ताय दीपनाथाय नम इति भूमौ पुष्पाञ्जलिं दद्यात् । ततः ॐ ह्रीं श्रीं समस्तगुप्तप्रकटमिद्वयोगिनीचक्रश्रीपाटुकाभ्यो नम इति मूर्धनि बद्धाञ्जलिः स्ववामदक्षपार्श्वयोः क्रमेण पूर्ववत् श्रीगुरुपाटुकागनुमुचार्य, पञ्चमुद्राभिः श्रीगुरुं महागणपतिमन्त्रेण च गणपतिं प्रणम्य ॐ ह्रीं श्रीं ॐ ह्रः अन्नाय फट् इत्यम्बमन्त्रेण मुहुर्गवृत्तेन अंगुष्ठादिकनिष्ठान्तं करतलयोः कृर्षयोः देहे च व्यापकं कुर्यात् ॥

श्रीचक्रपरिकल्पनम्

अथ पुरतश्चतुर्विंशत्यङ्गुलिमितां भूमिमपहाय, गोमयेनोपलिप्ते शुचिनि समे हस्तमात्रस्थण्डिले यथायोग्यपरिमाणे मुवर्णरूप्यताम्रादिपट्टे वा क्षीरमिश्रितेन सिन्दूर-रजसा कुङ्कुमेन वा हेमादिलेखिनीगृहीतेन विन्दुत्रिकोणवसुकोणदशारयुग्मचतुर्दशा-रकर्णिकावृत्ताष्टदन्तपुन कर्णिकावृत्तपोटशदन्तमर्यादावृत्तत्रयचतुरश्रत्रितयात्मकं श्रीचक्रं विलिखेत् । विलेखयेद्वा । स च प्रकार एतत्प्रकरणावसाने कथयिष्यते ॥

यन्त्रप्राणप्रतिष्ठा

अथ सूत्रानुक्तामपि साम्प्रदायिकसम्भता तन्त्रान्तरोदितां यन्त्रप्राणप्रतिष्ठां कुर्यात् । यथा—ॐ ह्रीं श्रीं श्रीचक्रस्य प्राणा इह प्राणा, श्रीचक्रस्य जीव इह स्थितः श्रीचक्रस्य सर्वेन्द्रियाणि श्रीचक्रस्य वाङ्मन प्राणा इह आयान्तु स्वाहा इति । एवमेव आत्मप्राणप्रतिष्ठाऽऽदौ सम्प्रदायः शरणीकार्यं ॥

यद्वा—काञ्चनरूप्यपञ्चलेहरलस्फटिकगण्डकीशिलाद्युत्कीर्णं वक्ष्यमाणेन प्रतिष्ठा-विधिना प्रतिष्ठापितं तन्वास्तीर्णपट्टवसाने श्रीश्वण्डचन्द्रनादिनिमित्ते पीठे निवेशयेत् ॥

मन्दिरार्चा

अथ तत्र चक्रराजे मन्दिरपूजां कुर्यात् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं अमृताम्भोनिधये नमः,—रत्नद्वीपाय, नानावृक्षमहोद्या-
नाय, कल्पवाटिकायै, सन्तानवाटिकायै, हरिचन्द्रनवाटिकायै, मन्दारवाटिकायै,
पारिजातवाटिकायै, कदम्बवाटिकायै, पुष्परागलप्रकाशाराय, पद्मरागलप्रकाश-
ाराय, गोमंदाकरलप्रकाशाराय, वज्ररत्नप्रकाशाराय, वैडूर्यरत्नप्रकाशाराय, इन्द्रनीलरत्न-
प्रकाशाराय, मुक्तारत्नप्रकाशाराय, मरकतरत्नप्रकाशाराय, विद्रुमरत्नप्रकाशाराय,
माणिक्यमण्डपाय, सहस्रस्तम्भमण्डपाय, अमृतवापिकायै, आनन्दवापिकायै,
विमर्शवापिकायै, बालातपोद्वाराय, चन्द्रिकोद्वाराय, महाशृङ्गारपरिधायै,
महापद्माटल्यै, चिन्तामणिमयगृहराजाय, पूर्वाम्नायमयपूर्वद्वाराय, दक्षिणाम्नाय-
मयदक्षिणद्वाराय, पश्चिाम्नायमयपश्चिमद्वाराय, उत्तराम्नायमयउत्तरद्वाराय,
रत्नप्रदीपवलयाय, मणिमयमहासिंहासनाय, ऋगमयैकमञ्चपादाय, विष्णुमयै-
कमञ्चपादाय, रुद्रमयैकमञ्चपादाय, ईश्वरमयैकमञ्चपादाय, सदाशिवनयै-
कमञ्चफलकाय, हंसतूलतलिमाय, हंसतूलमहोपधानाय, कौसुम्भास्तरणाय,
महावितानकाय,—ऐं ह्रीं श्रीं महायवनिकायै नमः ॥

इति चतुश्चत्वारिंशन्मन्दिरमन्त्रैः तत्तदखिलं भावयन् कुसुमाक्षतैर्भ्यर्चयेन् । एवमेव
सर्वत्र अर्चने तत्तद्वाचना श्रेयसी ॥

वर्धनीपात्रनिधानादि दीपप्रज्वालनान्तम्

ततो जलपूर्णं वर्धनीपात्रं स्ववामभागे, गन्धपुष्पाक्षतादिकां सपर्यासामर्थी
समप्रां स्वदक्षदेशे, क्षीरकलशादिकं देव्याः पश्चाद्भागे च निधाय, दीपानभितः
प्रज्वालयेत् । असम्भवे तु दीपौ दीपं वा । इह च विशेषः—

घृतदीपो दक्षिणे स्यात्तैलदीपस्तु वामतः ।

सितवर्तियुतो दक्षे वामतो रक्तवर्तिकः ॥

दक्षवामभागौ देव्या एव ॥

भूतशुद्धिः

ततो ऐं ह्रीं श्रीं मूलेन श्रीचक्रे पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा, ३ क ण ई ल ह्रीं नमः इति त्रिकोणस्य स्वाम्रकोणं, ३ ह स क ह ल ह्रीं नमः इति ईशानकोणं, ३ स क ल ह्रीं नमः इति आग्नेयकोणं अभ्यर्च्य भूतशुद्धिं विदध्यात् । यथा—
 श्वाससमीरं पिङ्गलया नाड्या अन्तराकृष्य ३ मूलशृङ्गाटकात् सुपुष्पापयेन जीवशिवं परमशिवपदे योजयामि स्वाहा इति मन्त्रेण मूलाधारस्थितं जीवात्मानं सुपुष्पावर्त्मना ब्रह्मरन्ध्रं नीत्वा परमशिवेनैकीभूतं भावयित्वा इडया वायुं रेचयेत् । एवमेवोत्तरत्र शोषणादिष्वपि प्रातिस्विकं पूरकरचने । ३ यं सङ्कोचशरीरं शोषय शोषय स्वाहेति ^१निजशरीरं शोषितं विभाव्य, ३ रं सङ्कोचशरीरं दह दह पच पच स्वाहेति प्लुष्टं भस्मीकृतं च विभाव्य, ३ वं परमशिवामृतं वर्षय वर्षय स्वाहेति तद्गन्धम सहस्रगण्डुमण्डल-विगलदमृतरसेन सिक्तं च विभाव्य, ३ लं शाम्भवशरीरं उत्पादयोत्पादय स्वाहेति तद्गन्धमनो दिव्यशरीरमुत्पन्नं च विभाव्य, ३ हं सः सोऽहमवतरावतर शिवपदात् जीवं सुपुष्पापयेन प्रविश मूलशृङ्गाटकमुल्लसोल्लस ज्वल ज्वल प्रज्वल प्रज्वल हंसः सोऽहं स्वाहेति परमशिवेनैकीकृतं जीवं पुनः सुपुष्पावर्त्मना मूलाधारे स्थापितं विचिन्तयेत् । सङ्कोचशरीरं नाम पाञ्चगौतिकं परिच्छिन्नमिदमेवाहम् ॥ इति भूतशुद्धिः ॥

आत्मप्राणप्रतिष्ठा

अथ आत्मप्राणप्रतिष्ठा अनुष्ठेया । नस्याश्च तन्त्रान्तरेषु विस्तरेऽपि सूत्रकारस्य सङ्कुचितप्रयोगप्रियत्वान् ज्ञानार्णवोक्त एव तत्प्रकारो ग्राह्य । यथा—हृदि दक्षकरतलं निधाय ३ आ सोऽहमिति त्रिः पठेत् इति ॥

प्रत्यूहोत्सारणम्

तत प्राग्बन् विंशतिधा षोडशधा दशधा सप्तधा त्रिधा वा प्राणानायम्य,

ऐं ह्रीं श्रीं—अपसर्पन्तु मे भूता ये भूता भुवि संस्थिताः ।

ये भूता विभक्तारस्ते नश्यन्तु शिवाज्ञया ॥

^१ सूक्ष्मशरीर—अ, भ.

इति मन्त्रं सकृदुच्चार्य, युगपद्दामपाणिभृतलाघातत्रय-करास्फोटत्रय-कूरदृष्टयबलोकन-पूर्वं तालत्रयेण भौमान्तरिक्षदिन्यान् भेदावभासकान् विभानुत्सारयेत् । तालत्रयं नाम दक्षतर्जनीमध्यनाभ्यां अधोमुखाभ्यां वामकरतले सशब्दं उपर्युपरि त्रिरभिधातः ॥

न्यासजालविधिः

अथ नम इत्यङ्गुष्ठमन्त्रमुच्चारयन् अङ्कुशेन शिखा बद्ध्वा, श्रीदेवीरूपं भावयन् आत्मानं स्वदेहे न्यासजालात्मकं वज्रकवचं विदधीत । न्यासाश्च—

मातृकान्यासः, करशुद्धिन्यासः, आत्मरक्षान्यासः, चतुरासनन्यासः, बालापङ्कन्यासः, वशिन्यादिन्यासः, मूलविद्यावर्णन्यासः, षोढान्यासः, चक्र-न्यासः ॥

तेषु विद्यावर्णन्यासः कादिहादिभेदेन द्विविधोऽपि तत्तदुपामकस्यैकैक एव । षोढा-चक्रन्यासौ कृताकृतौ । करणे त्वभ्युदय एव । श्रीषोडश्यासकस्य पञ्चविधो मूल-वर्णन्यास इति विशेषः । न्यासानामितिकर्तव्यता न्यासप्रकरणे व्यक्तीभविव्यति ॥

पात्रासादनम्—सामान्यार्चविधिः

स्वासनस्य द्वादशाङ्गुलमितात् प्रदेशात् परतो भुवि शुचिनि स्थले स्वस्य वामतो देव्याः पुरतो गन्धाक्षतकुमुदगणमर्चितेन सप्तवारं त्रिचारं वा मूलमन्त्राभिमन्त्रितेन वर्षनीपात्रगतेन शुद्धेनाम्भसा विन्दुत्रिकोणपट्कोणवृत्तचतुरात्मकं मण्डलं मत्स्यमुद्रया निर्माय पुष्पैरभ्यर्च्य चतुरश्रस्याग्नीशासुरवायुकोणेषु मध्ये पूर्वादिदिक्षु च क्रमेण—

ॐ ह्रीं श्रीं ॐ हृदयाय नमः । आग्नेये ।

३ ह्रीं शिरसे स्वाहा । ईशान्ये ।

३ सौः शिखायै वषट् । नैर्ऋतौ ।

३ ॐ कवचाय हुम् । वायव्ये ।

३ ह्रीं नेत्रत्रयाय वौषट् । मध्ये ।

३ सौः अस्त्राय फट् । प्रागादिचतुर्दिक्षु ॥

इति पुष्यैः षडङ्गं विन्यमेत् । अत्र पूर्वादिचतुर्दिगधिकरणकं मङ्कदेकमेवास्त्रं ज्ञेयम् ।
एवमुत्तरत्रापि । अथ तत्र मण्डले ऐं ह्रीं श्रीं अम्बाय फडिति क्षाळितं चतुरङ्गुल-
विस्तारोत्तमं म्बर्णरूप्यताम्रादिमयं त्रिपदं चतुष्पदं षट्पदमष्टपदं वा आधारं ३ अं
अग्निमण्डलाय ^१दशकलाऽऽत्मने अर्घ्यपात्राधाराय नम इति निधाय अग्निमण्डलत्वेन
विभाषितस्य तस्य पश्चिमादिप्रादक्षिण्यक्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं धूम्राचिषे नमः, ऊष्मायै, ज्वलिन्यै, ज्वालिन्त्यै,

विस्फुलिङ्गिन्यै, सुश्रियै, सुरूपायै, कपिलायै, हव्यवाहायै, कव्यवाहायै नमः ॥

इति दशवह्निकला सम्पूज्य, आधारेपरि अम्बेण क्षाळितं षडङ्गं ३ अं
सूर्यमण्डलाय ^२द्वादशकलाऽऽत्मने अर्घ्यपात्राय नम इति प्रतिष्ठाप्य सूर्यमण्डलात्मकतया
ध्यातस्य तस्य पूर्वोक्तक्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं कं भं तपिन्यै नमः, खं बं तापिन्यै, गं फं धूम्रायै,

घं पं मरीच्यै, डं नं ज्वालिन्त्यै, चं धं रूच्यै, छं दं सुपुत्रायै, जं थं भोगदायै,

झं तं विश्वायै, वं णं बोधिन्यै, टं ढं धारिण्यै, ठं डं क्षमायै नमः ॥

इति द्वादशसूर्यकला समभ्यर्च्य, तस्मिन् शंवे ३ मं सोममण्डलाय
^३षोडशकलाऽऽत्मने अर्घ्यामृताय नम इति कर्पूरादिवामितं वर्धनीसलिलमापूर्व
क्षीरविन्दुं दत्त्वा, सोममण्डलत्वेन सञ्चिन्तिते तत्र अर्घ्यगलिले पूर्वोक्तक्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं अमृतायै नमः, मानदायै, पूषायै, तुष्ट्यै, पुष्ट्यै, रत्यै,

धृत्यै, शशिन्यै, चन्द्रिकायै, कान्यै, ज्योत्स्नायै, श्रियै, प्रीत्यै, अङ्गदायै,

पूर्णायै, पूर्णांमृतायै नमः ॥

इति षोडशेन्दुकला यजेत् । तत्र पूर्ववत् विदिक्षु मध्ये दिक्षु च, ३
क ए ई ल ह्रीं हृदयाय नम हृदयशक्तिप्रापादुका पूजयामि इत्यादिरीत्या
त्रितारीयुतकूटत्रयं द्विगवत्यै पुष्यै षडङ्गानि समर्चयेत् । श्रीषोडशाक्षर्यो तु यथास्थितेन
कूटपट्टकेनैव । एवमुत्तरत्रापि ॥

^१ 'धर्मप्रद' इत्यधिकः—अ.

^२ 'अर्थप्रद' इत्यधिकः—अ.

^३ 'कामप्रद' इत्यधिकः—अ.

अथ अस्त्राय ऋडिति अस्त्रमन्त्रेण संरक्ष्य, ३ कवचाय हुमिति अवकुण्ठनमुद्रया अवकुण्ठय, धेनुयोनिमुद्रे प्रददर्श्य, मूलेन सप्तवारमभिमन्त्र्य, तत्सलिलपृषतैः आत्मानं पूजोपकरणानि चाबोक्ष्य, शङ्खगतजलात् किञ्चिद्वर्धन्यां क्षिपेत् ॥ इति सामान्यार्घ्यविधिः ॥

विशेषार्घ्यविधिः

अथ सामान्यार्घ्योदकेन तदक्षिणतो बिन्दुत्रिकोणपट्कोणवृत्तचतुरश्रात्मकं मण्डलं मत्स्यमुद्रया परिकल्प्य, बिन्दौ सानुस्वारं तुरीयस्वरमालिख्य ^१(विद्यया मध्यमम्यर्च्य) चतुरश्रे प्राग्बत् पडङ्गं विन्यस्य कूटत्रयेण त्रिकोणकोणानन्यर्च्य पुरोभागादिप्रादक्षिण्येन कूटत्रयद्विरावृत्त्या पट्कोणस्य कोणांश्च क्रमेण कुसुमादिभिः अभ्यर्चयेत् । अथ तत्र मण्डले ३ ॐ अग्निमण्डलाय ^२दशकलाऽऽग्नेने अर्घ्यपात्राधाराय नम इति उक्तलक्षणमाधारमादाय, प्राग्बत् विचिन्त्य तस्मिन्नुक्तदिशामु दशकृशानुकलाः संमृश्य, तदुपरि सुवर्णरूप्यशङ्खमुकाशुक्तिमहाशङ्खनारिकेल्लाश्वत्थपलाशादिनिर्मितमुक्त-विस्तारोत्सेधं त्रिकोणचतुरश्रवर्तुलाद्यन्यतमाकारं पात्रं ३ ॐ सूर्यमण्डलाय ^३द्वादशकलाऽऽत्मने अर्घ्यपात्राय नम इति मन्त्रेण निधाय, पूर्ववत् विभाविते तत्र ३ ॐ महालक्ष्मि ईश्वरि परमस्वामिनि ऊर्ध्वशून्यप्रवाहिनि सोमसूर्याग्निभक्षिणि परमाकाश-भासुरे आगच्छ आगच्छ विश विश पात्रं प्रतिगृह्य प्रतिगृह्य हुं फट् स्वाहा इति मन्त्रेण पुण्याञ्जलिं विकीर्य, दर्शितक्रमेण द्वादशदिनेशकलाः सम्भाव्य, तत्र पात्रे सौः सोममण्डलाय ^४षोडशकलाऽऽत्मने अर्घ्यामृताय नम इति मन्त्रेण कलशगतं कस्तूरिकाऽऽद्यधिवासितं क्षीरमभिपूर्य प्राग्बत् अवमृष्टे तत्र चन्दनागल्कपूरकचोर-कुङ्कुमरोचनाजटामांसिशिलारसाख्याएगन्धपङ्कलोलितं यथासम्भवं गन्धकर्दमङ्गिन्त्रं वा सुरभिर्द्धं कुसुमं निक्षिप्य मूलशकलान्यार्द्रकनागरादिस्वण्डानि च सन्मिध्य प्रागुक्तभङ्गाद्या षोडशसोमकलाः सम्पूज्य, तत्र विशेषार्घ्यामृते स्वाम्रादिप्रादक्षिण्येन अकथादिषोडश-वर्णात्मकरोखात्रयं त्रिकोणं विलिख्य, तदन्तः स्वाम्रादिकोणेषु प्रादक्षिण्येन हृत्क्षान् विलिख्य, बहिश्च मूलस्वण्डत्रयं, बिन्दौ सविन्दुं तुरीयस्वरं, तद्दामदक्षयोः क्रमेण हं

^१ कुण्डलितो मागः (श्री) कोश एव वर्तते.

^२ 'अर्घ्यप्रद' इत्यधिकः—अ.

^३ 'धर्मप्रद' इत्यधिकः—अ.

^४ 'कामप्रद' इत्यधिकः—अ.

सः इति च वर्णां चिल्लिख्य, ३ हं सः नम इति मन्त्रेण आराध्य, त्रिकोणस्य परितो वृत्तं निर्माय तद्वह्निश्च पट्कोणं निर्माय स्वाग्रकोणादिप्रादक्षिण्येन प्रागुक्तैः पटङ्गमन्त्रैः पटङ्गयुवतीरभिपूज्य, ३ मूल्यान्ने तां चिन्मयीं आनन्दलक्षणां अमृतकलयपिणितहस्तद्वयां प्रसन्नां देवीं पूजयामि नमः स्वाहेति सुधादेवीमभ्यर्च्य, तदर्घ्यं किञ्चित् पात्रान्तरेण ३ वषडिःसुद्धृत्य, पुनः ३ स्वाहेति मन्त्रेण तत्रैव अर्घ्यामृते निक्षिप्य, ३ हुं इत्यवगुण्ठय, ३ धौपद् इति धेनुमुद्रया अमृतीकृत्य, ३ फट् इति संरक्ष्य, ३ नम इति पुष्पं दत्त्वा, गाळिन्या मुद्रया ३ मूलेन निरीक्ष्य, योनिमुद्रया नत्वा, मूलेन सत्रितारकेण सप्तवारगमभिमन्त्र्य, गन्धाक्षतपुष्पधूपदीपान् दत्त्वा, विशेषार्घ्यपृषपद्धिः समुक्षितमपर्यासाधनः सर्वं विधामयं विधाय विशेषार्घ्यपात्रं करेण संस्पृश्य चतुर्नक्त्या मन्त्रैः अभिमन्त्रयेत् । मन्त्राश्च—त्रितारीनमःसम्पृदिताः धूम्राचिषे इत्याद्या मूलविधाऽन्ताः । तत्र वह्निसूर्यसोमकन्या अष्टत्रिंशत् पूर्वं उक्ता षडेह आद्याः । ततः—

ॐ ह्रीं श्रीं सृष्ट्र्यै नमः, ऋध्यै, मृत्यै, मेधायै, कान्त्यै, लक्ष्म्यै, द्युत्यै, स्थिरायै, स्थित्यै, सिद्धयै नमः ॥

इति ब्रह्मदशकला सम्पूज्य,

ॐ ह्रीं श्रीं जरायै नमः, पालिन्यै, शान्त्यै, ईश्वर्यै, रत्यै, कामिकायै, वरदायै, ह्लादिन्यै, प्रीत्यै, दीर्घायै नमः ॥

इति विष्णुदशकला सम्पूज्य,

ॐ ह्रीं श्रीं तीक्ष्णायै नमः, रोद्र्यै, भवायै, निद्रायै, तन्द्र्यै, क्षुधायै, क्रोधिन्यै, क्रियायै, उद्धार्यै, मृत्यवे नमः ॥

इति दश रुद्रकला सम्पूज्य,

ॐ ह्रीं श्रीं पीतायै नमः, श्वेतायै, अरुणायै, असितायै नमः ॥

इति चतस्र ईश्वरकलाः सम्पूज्य,

ॐ ह्रीं श्रीं निवृत्त्यै नमः, प्रतिष्ठायै, विद्यायै, शान्त्यै, इन्धिकायै, दीपिकायै, भेचिकायै, मोचिकायै, परायै, सूक्ष्मायै, गूढामृतायै, ज्ञानायै, ज्ञानामृतायै, आप्यायिन्यै, व्यापिन्यै, व्योमरूपायै नमः ॥

इति सदाशिवशोडशकलाः सम्पूज्य,—अत्र ब्रह्मविष्णुरुद्राणां प्रत्येकं दशकलाः,
ईश्वरस्य चतस्रः, सदाशिवस्य षोडशेति विवेकः । आहत्य कलाः अष्टाशीतिः ॥

ॐ ह्रीं श्रीं ह्रस्वशुचिषद्वसुरन्तरिक्षसद्भोता वेदिषदतिथिर्दुरोणसत् ।
नृषद्वरसदतराद्वचोगसदब्जा गोजा ऋतजा अद्रिजा ऋतं बृहत् ॥ नमः ॥

ॐ ह्रीं श्रीं प्रतद्विष्णुस्तवने वीर्याय मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः ।
यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणेषु अधिक्षयन्ति भुवनानि विश्वा ॥ नमः ॥

ॐ ह्रीं श्रीं व्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम् । उर्वारुकमिव बन्ध-
नान्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् ॥ नमः ॥

ॐ ह्रीं श्रीं तद्विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः । दिवीव
चक्षुराततम् ॥ तद्विप्रासो विपन्यवो जागृवांसः समिन्धते । विष्णोर्यत्परमं
पदम् ॥ नमः ॥

ॐ ह्रीं श्रीं विष्णुर्योनिं कल्पयतु त्वष्टा रूपाणि पिश्रुतु । आसिञ्चतु
प्रजापतिर्धाता गर्भं दधातु ते ॥ गर्भं धेहि सिनीवालि गर्भं धेहि सरम्बति ।
गर्भं ते अश्विनौ देवावाधत्तां पुष्करस्रजा ॥ नमः ॥

एतेषु पञ्चमन्त्रेषु अन्त्यो द्वौ द्विद्विक्रगात्मकौ ॥

मूलविद्या च—

ॐ ह्रीं श्रीं क ण ई ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीम् ॥ नमः ॥

आहत्य षट् । पूर्वमुक्ता अष्टत्रिंशत्, ततः पञ्चाशत्, ततः षट्, आहत्य
मन्त्राः चतुर्नवतिः ॥

केषां चिन्मते—

अखण्डैकरसानन्द^१करे परमुधा^२त्मनि ।

स्वच्छन्दस्फुर^३णामत्र निवेहि कुलनायिके ॥ नमः ॥

अकुलस्थामृताकारे शुद्धज्ञानकरे परे ।

अमृतत्वं निर्धंसस्मिन् वस्तुनि ह्यिन्नरूपिणि ॥ नमः ॥

^१ परे—अ, ब, म.

^२ त्तिके—अ.

^३ णमातः—अ.

त्वद्रूपिण्यैकरस्यत्वं कृत्वा ह्येतत्स्वरूपिणि ।

भूत्वा परामृताकारा मयि चित्स्फुरणं कुरु ॥ नमः ॥

ॐ ॐं ॐं जुं सः अमृते अमृतोद्भवे अमृतेश्वरि अमृतवपिणि अमृतं
सावय सावय स्वाहा ॥ नमः ॥

ॐं वद वद वान्वादिनि ३ ॐं क्लीं क्रिन्ने क्लेदिनि क्लेदय क्लेदय
महाशोभं कुरु कुरु ३ क्लीं सौं मोक्षं कुरु कुरु ह्रौं ह्रौः ॥ नमः ॥

इत्येतैरपि मन्त्रैः पञ्चभिरभिमन्वणम् । आहृत्य मन्वपिण्डसङ्घा एकोनशतम् ॥

एतदर्थ्यसंशोधनम् ॥

एवमभिमन्वणेन ज्योतिर्मयीकृतात् विशेषार्घ्यामृतात् पात्रान्तरे किञ्चित्कृत्य
तद्विन्दुभिः त्रिवारं श्रीगुरुपादुकामन्त्रेण शिरसि श्रीगुरुं यजेत । सन्निहिताय तु
निवेदयेत् । स्वयं च—

श्रीं ह्रीं क्लीं आर्द्रं ज्वलति ज्योतिरहमग्निम् । ज्योतिर्ज्वलति
ब्रह्माहमग्निम् । योऽहमग्निं ब्रह्माहमग्निम् । अहमग्निं ब्रह्माहमग्निम् । अहमेवाहं
मां जुहोमि स्वाहा ॥

इति मन्त्रेण आत्मनः कुण्डलिनीरूपे चिद्रसौ होमवृद्ध्या जुहुयात् । विशेषार्घ्यपात्रात्
किञ्चित् क्षीरं ^१कारणकलशे निक्षिपेत् ॥

कलशलक्षणं श्यामारहस्ये—

^२पञ्चाशदङ्गुलो व्यास उच्छ्रायो द्वादशाङ्गुलः ।

कलशानां प्रमाणं तु सुप्तमष्टाङ्गुलं स्मृतम् ॥

कलशः कांस्यजोऽपि स्यात् । स च देवतायाः पृष्ठे स्थाप्य इति । आविसर्जनं शङ्खं
विशेषार्घ्यपात्रं च न चालयेत् । इत्थं पात्रद्वयमेव सूत्ररीत्या श्रीक्रमे नान्वत् ॥ इति
विशेषार्घ्यस्थापनविधिः ॥

^१ कारण पद (अ, श्री) कोशयोरेव

^२ पञ्चदशाङ्गुलो— अ.

अन्तर्यामिः

स च ज्ञानार्णवे दृष्टः । यथा—मूलाधारादा ब्रह्मविलं विलसन्ती विसतन्तु-
तनीयसीं विद्युत्पुञ्जपिञ्जरां विवस्वद्युतभास्वत्प्रकाशां परश्शतमुधामयूखशीतलतेजो-
दण्डरूपां परचितिं भावयेदिति । अथ हृदि श्रीचक्रं विभाव्य तत्र तामेव
स्वीकृतप्रागुक्तरूपां श्रीदेवीं ध्यात्वा वक्ष्यमाणैः गन्धादिताम्बूलान्तं षडुपचारमन्त्रैः
उपचर्य तां पुनस्तेजोरूपेण परिणतां परमशिवज्योतिरभिलक्षप्रकाशात्मिकां वियदादिवि-
श्वकारणां सर्वावभासिकां स्वान्माभिनां परचितिं सुपुत्रापयेन उद्गमय्य विनिर्मितविधि-
विलविलसद्मलदशगतदल्लकमलाद्ब्रह्मवासापुटेन निर्गतां त्रिखण्डामुद्रामण्डितशिखण्डे
कुसुमगर्भिते अञ्जलौ समानीय ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं सौः श्रीललिताया अमृतचैतन्यमूर्तिं
कल्पयामि नमः इति मन्त्रमुच्चारयन् निजलीलाऽऽङ्गीकृतललितवपुषं विचिन्त्य—ऐं ह्रीं
श्रीं ह्रौं ह्रस्वर्लीं ह्रलौः ।

महापद्मवनान्तःस्थे कारणानन्दविग्रहे ।

सर्वभूतहिते मातरेह्येहि परमेश्वरि ॥¹

इति मन्त्रेण विन्दुपीठगतनिर्विण्णब्रह्मात्मकश्रीमत्कामेश्वराङ्गे परदेवतामावाहयेत् ॥

अथ नित्याऽऽदिकमणिमाऽन्तं श्रीकामेश्वराङ्गोपवेशनं विना श्रीदेवीसमानाकृति-
वेशभूषणायुधशक्तिचक्रं ओषन्नयगुरुमण्डलं च वक्ष्यमाणेषु आवरणेषु निजस्वामिन्यभि-
मुखोपविष्टमवमृश्य मूलेन आवाहनसंस्थापनसन्निधापनसन्निरोधनसम्पुस्तीकरणावगुण्ठन-
वन्दनधेनुयोनिमुद्राः प्रदर्शयन्तदखिलं भावयेत् ॥

अत्र—

मेरुमन्लात्मकं चक्रं श्रीत्विपस्तत्र देवताः ।

कामेश्वरः प्रकाशात्मा श्रीविमर्शस्तदङ्गः ॥

¹ एह्येहि देवदेवेशि त्रिपुरे देवपूजिते ।

परामृतश्रिये शीघ्रं सान्निध्यं कुरु सिद्धिदे ॥

देवेशि भक्तिमुलमे सर्वावरणसंहृते ।

यावत्त्वां पूजयिष्यामि तावत्त्वं सुस्थिरा भव ॥

इति अधिकः 'अ' कोशे.

इत्येतद्वासनारूपं अभेदं च परस्परम् ।

ज्ञात्वा श्रीगुरुवक्त्राब्जात् कृता पूजा महाफला ॥

मेरुमन्तश्च चतुरश्रादिचक्रनवकविशेषणगतैः लकारादिभिः अवयवैः ज्ञातव्यः ॥

चतुष्पष्ट्युपचारार्चनम्

अथ श्रीपरदेवतायाः चतुष्पष्ट्युपचारानाचरेत् । तेषु अशक्तानां भावनया सामान्यार्थोदकात् किञ्चिर्किञ्चिदम्बाचरणाम्बुजे अर्पणबुद्ध्या पात्रान्तरे निक्षिपेत् । पुष्पाक्षतान्वा समर्पयेत् । भूषावरोपणाभ्यङ्गरूपमुपचारद्वयमपि मण्टपान्तर एव भावनीयम्, मज्जनादिषु तथा दर्शनात्, औचित्याच्च । अनयोः मण्टपादिशब्दस्य मन्त्रावयवत्वेन प्रवेशो न सम्भवति, अनुक्तत्वात् । मज्जनमण्टपप्रवेशादिषु मध्येमार्गं पीठे च मृदुलदुकूलास्तृतिश्च भावयितुमुत्तमम् । श्रीनकादवरोहणमपि, उत्तरत्रारोहण-कथनात् । अभ्यङ्गादिषु यवनिकाभावनं च । उपनाममन्तशरीरं तु—अत्रादौ त्रितारी, ततश्चतुर्थ्यन्तं ललितेति पदं, अथागुकं कल्पयामि नमः, इति । ललिता कामेश्वरी त्रिपुरसुन्दरी इति देवतानामपर्यायेषु सत्त्वपि सूत्रकाण ललितापदग्रहणात् ललिता-पदप्रयोग कार्यः । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं ललितायै पाद्यं कल्पयामि नमः, आभरणावरोपणं, सुगन्धतैलाभ्यङ्गं, मज्जनशालाप्रवेशनं, मज्जनमण्टपमणिपीठोपवेशनं, दिव्यस्नाना-नीयोद्वर्तनं, उष्णोदकस्नानं, कनककलशच्युतमकलतीर्थाभिषेकं (इह श्रीसूक्ता-दीनामावृत्तिः), धौतवस्त्रपरिमार्जनं, अरुणदुकूलपरिधानं, अरुणकुचोत्तरीयं, आलेपमण्टपप्रवेशनं, आलेपमण्टपमणिपीठोपवेशनं, चन्द्रनागरुकुङ्कुममृगमद-कर्पूरकस्तूरीगोगेचनादिदिव्यगन्धमर्वाङ्गीणविलेपनं, केशभारस्य कालागरुधूपं, मल्लिकामालतीजार्तार्तानिचम्पकाशोकशतपत्रपूगकुहळीपुञ्जागकल्हारमुख्यसर्वर्तुकुसुम-मालाः, भूषणमण्टपप्रवेशनं, भूषणमण्टपमणिपीठोपवेशनं, नवमणिमकुटं, चन्द्रशकलं, सीमन्तमिन्दूरं, तिलकरत्नं, कालाङ्गनं, पाळीयुगळं, मणिकुण्डल-

^१ तस्मान्मन्त्रमात्रं वा जपेत् । तथाच दन्तगारं “चतुष्पष्ट्युपचाराणां अभावे तु मणुं जपेत् तस्मादेव फलं विन्द्यात् साधकः, स्थिरमानसः ॥” इति (भ) कोशे अधिकः ॥

युगळं, रासाभरणं, अधरयावकं, प्रथमभूषणं (माङ्गल्यसूत्रं), कनकचिन्ताकं
 (एतच्च आन्ध्रपुरन्ध्रीजनेन धियमाणः कर्ण[कण्ठ] भूषणविशेषः), पदकं,
 महापदकं, मुक्तावळिं, एकावळिं, छत्रवीरं (इदं चोभयतो वैकक्ष्यदामात्मकं
 भूषणम्), केयूरयुगळचतुष्टयं, वलयावळिं, ऊर्मिकावळिं, काञ्चीदाम,
 कटिसूत्रं, सौभाग्याभरणं, (अधश्च जघनालम्बी भूषणविशेषः), पादकटकं,
 रत्नपुरं, पादाङ्गुलीयकं, एककरे पाशं, अन्यकरे अङ्कुशं, इतरकरे
 पुण्ड्रेक्षुचापं, अपरकरे पुष्पबाणान् [तत्रोर्ध्वयोः वामदक्षयोः करयोः
 पादाङ्कुशौ । अधःस्थितयोः चापबाणाः । (पाशो वैद्रुमः अङ्कुशो
 रूप्यमयः) एते च क्रमेण रागरोपमनस्तन्मात्रात्मकवासनारूपाः इति च
 ज्ञेयम्] श्रीमन्माणिक्यपादुके, स्वसमानवेपाभिः आवरणदेवताभिः सह
 महाचक्राधिरोहणं, कामेश्वराङ्कपर्यङ्कोपवेशनं, (अत्र इतरासां निजनिजस्थाना-
 वस्थितिभावनामात्रम्), अमृतासवचपकं, आचमनीयं, कर्पूरवीटिकां कल्पयामि
 नमः ॥

तल्लक्षणं तु—

एलालवङ्गकर्पूरकस्तूरीकेसरदिभिः ।

जार्ताफलदलैः पूगैः लाङ्गल्युपणनागैः ।

चूर्णैः खादिरसारैश्च युक्ता कर्पूरवीटिका ॥

आदिपदेन ताम्बूलीदल्लतल्लोलग्रहणम् ।

एँ ह्रीं श्रीं लळितायै आनन्दोल्लासविलासहासं, मङ्गलारार्तिकं कल्पयामि

नमः ॥

तत्प्रकारस्तु—कलधौतादिभाजने कुङ्कुमचन्दनादिलिखितस्याष्टपद्चतुर्दळाद्यन्यतमस्य
 कमलस्य चन्द्राकार^१चरुगोलकवत्यां ^२चणकमुद्गजुषि वा कर्णिकायां दलेषु च पयः-
 शर्करापिण्डीकृतयवगोधूमादिपिष्टोपादानकानि त्रिकोणशिरस्कडमर्वाकृतीनि चतुरङ्गुलो-
 स्मेधानि घृतपाचितानि नवसप्तपञ्चान्यतमसङ्ख्यानि दीपप्राजाणि निधाय तेषु गोघृतं प्रत्येकं

^१ चारु—अ, भ.

^२ एकमुदाशुषि—अ.

कर्पूरमिश्रितं आपूर्य कर्पूरगर्भिता वतिका हृद्येयया प्रज्वाल्य ३ श्रीं ह्रीं मूं. मूं. मूं. प्यं
 मूं. ह्रीं श्रीं इति नवाक्षर्यां रत्नेधरीविद्यया अभिमन्त्र्य चक्रमुद्रां प्रदर्श्य मूलेनाभ्यर्च्य
 जगद्धुनिमन्त्रमातः स्वाहा इति मन्त्रपूर्वकं गन्धाक्षनादिना घण्टां सम्पूज्य तां
 वादयन् जानुचुम्बितभूतलस्तस्पात्रं आमन्त्रकमुद्धृत्य, ऐं ह्रीं श्रीं ललितायै आरात्तिकं
 कल्पयामि नम इति कल्पयित्वा,

समस्तचक्रचक्रेऽशीयुते देवि नवात्मिके ।

आरात्तिकमिदं तुभ्यं गृहाण मम मिद्वये ॥

इति नववारं श्रीदेव्या आचूडं आचरणान्नं परिभ्राम्य दक्षभागे स्थापयेत् । ततः—

ऐं ह्रीं श्रीं ललितायै छत्रं कल्पयामि नमः, चामर्युगळं, तालवृन्तं,
 गन्धं, पुष्पं, कल्पयामि नमः ॥

विविधानि पुष्पाणि कल्पयेत् । एतत्प्रकारश्च मसमे अनवमथाव्योहामे द्रष्टव्यः ॥

अथ धूपपात्रभरिनेषु अङ्गरेषु दशाङ्गादि निक्षिप्य—

ऐं ह्रीं श्रीं ललितायै धूपं कल्पयामि नमः ॥

इति श्रीदेवीचरणान्तिके समर्प्य तस्पात्रं श्रीदेव्या वामभागे निदध्यात् । दशाङ्गानि तु—

धेतकृष्णागरु लाक्षा गुग्गुलुश्चन्दनं घृतम् ।

मधुशिल्वफलं गळः कर्पूरश्च दशाङ्गकम् ॥

इति वचनोक्तानि । ततो दीपभाजने अर्पितं गोघृततैलाद्यक्तं कर्पूरगर्भितं त्र्यादिविषम-
 सङ्ख्याकं वर्तिजातं प्रज्वाल्य,

ऐं ह्रीं श्रीं ललितायै दीप कल्पयामि नमः ॥

इति देव्या हृत्सभसिगानि प्रदर्श्य तस्पात्रं दक्षिणभागे निवेद्य,

देव्यग्रतः स्वदक्षिणे अधिचतुरश्रमण्डलं आधारोपरि निहितकनकरोप्यादि-
 भाजनभरितं फलविशेषखण्डसितालङ्कुकादिनैवेद्यं मूलेन प्रोक्ष्य. वं इति धेनुमुद्रया
 अमृतीकृत्य मूलेन त्रिवारमभिमन्त्र्य,

ॐ ह्रीं श्रीं ललितायै आपोशनं कल्पयामि नमः ॥

इति नैवेद्याङ्गत्वेन आपोशनं दत्त्वा—

ॐ ह्रीं श्रीं ललितायै नैवेद्यं कल्पयामि नमः ॥

इति निवेदयेत् ॥

गन्धादिनैवेद्यान्तं उपचारवस्तुपञ्चकं तु पृथिव्यादिमहाभूतपञ्चकरूपं क्रमेण भावयेत् । सर्वभूतात्मकत्वं च कर्पूरवीटिकायाः ॥

अथ पानीयोत्तरापोशनहस्तप्रक्षाळनगण्डूपाचमनकर्पूरवीटिकाशोपचारमन्त्रैः कल्पयित्वा—ॐ ह्रीं श्रीं द्रां द्रीं ह्रीं व्रूं सः क्रों ह्रस्व्ये ह्रसोः ऐं सर्वसाङ्क्षो-
मिष्यादिनवमुद्राः प्रदर्श्य, षोडशुपासनायां तु ऐं इति त्रिसण्डामपि प्रदर्शयेत् ॥

ततो ३ मूलान्ने ललिताश्रीपादुकां पूजयामि इति तत्त्वमुद्रासन्दष्ट^१द्वितीय-
शकलगृहीतविशेषार्घ्यचिन्दुसहापिंतेः दक्षकरोपात्तज्ञानमुद्राधृतकुमुमाशतैः श्रीदेवीं त्रिः
सन्तर्पयेत् । अनेनैव प्रकारेण सर्वासामावरणदेवतानां तर्पणं ज्ञेयम् ॥ इति देवीपूजनम् ॥

षडङ्गार्चनम्

अथ श्रीदेव्यङ्गे अमीशादिकोणेषु मध्ये दिक्षु च पूर्वोक्तविधिना मूलेन षडङ्गयुवतीः पूजयेत् ॥

नित्यादेवीयजनम्

ततो मध्यत्रिकोणस्य दक्षिणरेखायां वारुण्याद्यामेयान्तं क्रमेण अं आं इं ईं उं इति, पूर्वरेखायां आग्नेयादीशानान्तं ऊं ऋं ॠं लं लूं इति, उत्तररेखायां ईशानादिवारुण्यन्तं एं ऐं ओं औं अं इति, पञ्चपञ्चस्वरान् विभाव्य तेषु वामावर्तेनैव प्रागुक्तस्वरूपाः कामेश्वर्यादिनित्या यजेत् । विन्दो च षोडशं स्वरं अः इति विचिन्त्य महानित्याम् । यथा—

ॐ ह्रीं श्रीं अं ऐं स क ल ह्रीं नित्यद्विले मदद्रवे सौः अं कामेश्वरी-
नित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

- ३ आं ऐं भगभुगे भगिनि भगोदरि भगमाले भगावहे भग-
गुह्ये भगयोनि भगनिपातिनि सर्वभगवशंकरि भगरूपे
नित्यक्लिन्ने भगस्वरूपे सर्वाणि भगानि मे ध्यानय वरदे
रेते सुरते भगक्लिन्ने क्लिन्नद्रवे क्लेदय द्रावय अमोघे भग-
विच्चे क्षुभ क्षोभय सर्वसत्वान् भगेश्वरि ऐं ॠं जैं ॡं
मं ॠं मों ॡं हें ॠं हें क्लिन्ने सर्वाणि भगानि मे
वशमानय स्तीं हर ॠं हीं आं भगमालिनीनित्या-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ इं ओं हीं नित्यक्लिन्ने मदद्रवे स्वाहा इं नित्यक्लिन्नानित्या-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ ईं ओं क्रों भ्रों क्रों औं छौं ज्रौं स्वाहा ईं मेरुण्डानित्या-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ उं ओं हीं वह्निवासिन्यै नमः उं वह्निवासिनीनित्याश्रीपा-
दुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ ऊं हीं क्लिन्ने ऐं क्रों नित्यमदद्रवे हीं ऊं महावज्रेश्वरीनित्या-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ ँं हीं शिवदृत्यै नमः ँं शिवदृतीनित्याश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ ँं ओं हीं हुं खे च छे क्षः स्तीं हुं क्षें हीं फट् ँं
त्वरितानित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ लं ऐं झीं सीं लं कुलमुन्दरीनित्याश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नमः ॥
- ३ लं ह स क ल र डै ह स क ल र डीं ह स क ल र डौः
लं नित्यानित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ णं हीं फ्रें सूं क्रों आं झीं ऐं ॠं नित्यमदद्रवे हुं फ्रें हीं
ऐं नील्पताकानित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः ॥

- ३ ऐं भ म र य औं ऐं विजयानित्याश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नमः ॥
- ३ औं स्वीं औं सर्वमङ्गलानित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः ॥
- ३ औं औं नमो भगवति ज्वालामालिनि देवदेवि सर्वभूतसं-
हारकारिके जातवेदसि ज्वलन्ति ज्वल ज्वल प्रज्वल
प्रज्वल हां हीं हूं र र र र र र र ज्वालामालिनि हुं
फट् स्वाहा औं ज्वालामालिनीनित्याश्रीपादुकां पूज-
यामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ अं च्कौं अं चित्रानित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ अः फ ए ई ल हीं ह स क ह ल हीं स क ल हीं अः
ललितामहानित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

गुरुमण्डलार्चनम्

१. कादिविद्योपासकानाम्

ततो देव्याः पश्चात् मूलत्रिकोणपूर्व रेखायाः तदव्यवहितप्रागग्रत्रिकोणपश्चिम-
रेखायाश्चान्तरे विमलाजयिन्योर्मध्ये अरुणावाग्देवतासन्निधौ दक्षिणोत्तरायतं रेखात्रयं
विभाव्य दक्षिणसंस्थाक्रमेण दिव्यसिद्धमानवाह्यमोघत्रयं मुनिपेदवसुसहस्रं समर्चयेत् ।
यथा—

दिव्यौषः

- ऐं हीं श्रीं परप्रकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ परशिवानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ पराशक्त्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

- ३ आं ऐं भगमुगे भगिनि भगोदरि भगमाले भगावहे भग-
गुब्हे भगयोनि भगनिपातिनि सर्वभगवशंकरि भगरूपे
नित्यक्लिन्ने भगम्बरूपे सर्वाणि भगानि मे ह्यानय वरदे
रेते सुरेते भगक्लिन्ने क्लिन्नद्रवे क्लेद्रय द्रावय अमोघे भग-
विच्चे क्षुभ क्षोभय सर्वसत्वान् भगेश्वरि ऐं व्हं जें व्हं
भें व्हं मो व्हं हें व्हं हें क्लिन्ने सर्वाणि भगानि मे
वशमानय स्त्रीं हर व्लें ह्रीं आं भगमालिनीनित्या-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ इं ओं ह्रीं नित्यक्लिन्ने मदद्रवे स्वाहा इं नित्यक्लिन्नानित्या-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ ई ओं क्रो भ्रों कौं झों छों ज्ञों स्वाहा ईं मेरुण्डानित्या-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ उं ओं ह्रीं वहिवासिन्यै नमः उं वहिवासिनीनित्याश्रीपा-
दुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ ऊं ह्रीं क्लिन्ने ऐं क्रों नित्यमदद्रवे ह्रीं ऊं महावज्रेश्वरीनित्या-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ ऋं ह्रीं शिवदृत्यै नमः ऋं शिवदृतीनित्याश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ ॠं ओं ह्रीं हुं खं च छे क्षं स्त्रीं हुं क्षें ह्रीं फट् ॠं
त्वरितानित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ लं ऐं ह्रीं सौं लं कुलमुन्दरीनित्याश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नमः ॥
- ३ लृं ह स क ल र डै ह स क ल र डीं ह स क ल र डौः
लृं नित्यानित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ एं ह्रीं क्रें मूं क्रों आं क्लीं ऐं व्हं नित्यमदद्रवे हुं क्रें ह्रीं
एं नील्पताकानित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः ॥

- ३ ऐं भ म र य औं ऐं विजयानित्याश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नमः ॥
- ३ ओं स्वीं ओं सर्वमङ्गलानित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः ॥
- ३ औं ओं नमो भगवति ज्वालामालिनि देवदेवि सर्वभूतसं-
हारकारिके जातवेदसि ज्वलन्ति ज्वल ज्वल प्रज्वल
प्रज्वल ह्रीं ह्रीं हूं र र र र र र ज्वालामालिनि हूं
फट् स्वाहा औं ज्वालामालिनीनित्याश्रीपादुकां पूज-
यामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ अं च्कौं अं चित्रानित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ अः क , ए ई ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं अः
ललितामहानित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

गुरुमण्डलार्चनम्

१. कादिविद्योपासकानाम्

ततो देव्याः पश्चात् मूलत्रिकोणपूर्वरेखायाः तदव्यवहितप्रागप्रत्रिकोणपश्चिम-
रेखायाश्चान्तरे विमलाजयिन्योर्मध्ये अरुणावाम्देवतासन्निधौ दक्षिणोत्तरायतं रेखात्रयं
विभाव्य दक्षिणसंस्थाक्रमेण दिव्यसिद्धमानवास्यमोषत्रयं मुनिवेदवसुसङ्घं समर्चयेत् ।
यथा—

दिव्यौषः

- ऐं ह्रीं श्रीं परप्रकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ परशिवानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ पराशक्त्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

- ३ कौलेश्वरानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ शुक्लदेव्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ कुलेश्वरानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ कामेश्वर्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

सिद्धौषः

- ॐ ह्रीं श्रीं भोगानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ क्लृप्तानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ समयानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ सहजानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

मानवौषः

- ॐ ह्रीं श्रीं गगनानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ विधानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ विमलानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ मदनानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ भुवनानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ लीलानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ म्वात्मानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ प्रियानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

एतन् काटिविद्योपासकानां दक्षिणामूर्तिमश्रदायानुसारि गुरुपाश्र्मपर्यम् । इदमेव
 षोडश्यामर्षीति ज्ञानार्णवमतम् । अम्भार्येव ज्ञापकान् अयमेव पूजनप्रम
 तत्राप्युरयुज्यते ॥

दिव्यौषः

- ॐ ह्रीं श्रीं व्योमातीताम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ व्योमेश्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ व्योमकाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ व्योमचारिण्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ व्योमस्थाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

सिद्धौषः

- ॐ ह्रीं श्रीं उन्मनाकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ समनाकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ व्यापकाकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ शक्त्याकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ ध्वन्याकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ ध्वनिमात्राकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ अनाहताकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ बिन्द्वाकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ इन्द्राकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

मानवौषः

- ॐ ह्रीं श्रीं परमात्मानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ शाम्भवानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ चिन्मुद्रानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ चाग्भवानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ लीलानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ सम्भ्रमानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ चिदानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ प्रसजानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ विधानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३. हादिविद्योपासकानाम्

हादिपञ्चदशुपासकानां गुरुक्रमो यथा—

दिव्यौघः

- ॐ ह्रीं श्रीं परमशिवानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ कामेश्वर्यम्बानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ दिव्यौघानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ महौघानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ सर्वानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ प्रज्ञादेव्यम्बानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ प्रकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

सिद्धौघः

- ॐ ह्रीं श्रीं दिव्यानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ चिदानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ कैवल्यानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ अनुदेव्यम्बानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ महोदयानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ ^१सिद्धानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

मानवौघः

- ॐ ह्रीं श्रीं चिदानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ ^२विश्वानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ ^३रामानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ कमलानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ पगनन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

^१ अथ पर्यायः (श्री)श्रीं एव इत्यते

^२ विश्वानन्दानन्द—अ, ब३, म.

- ३ मनोहरानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ स्वात्मानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ प्रतिमानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

मन्वादिविद्यानां गुरुपरम्परा

अथ सूत्रकृतानुक्तानामपि श्रीविद्यात्मनोपलक्षितानां मन्वादिविद्यानां गुरुपारम्पर्यं यथा—

दिव्यौषः

- ऐं ह्रीं श्रीं परप्रकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ परविमर्शानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ कामेश्वर्यम्भानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ मोक्षानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ अमृतानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ 'सिद्धानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ पुरुषानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ अधोरानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

सिद्धौषः

- ऐं ह्रीं श्रीं प्रकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ सदानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ सिद्धौषानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ उत्तमानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

मानवौषः

- ऐं ह्रीं श्रीं उत्तरानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ 'परमानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ सर्वज्ञानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

^१ अयं पर्यायः केपुचित्कोशेषु नोपलभ्यते.

^२ 'उद्भवाणन्द' इति पर्यायः अधिकः (अ) कोशे.

- ३ सर्वानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ ^१सिद्धानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ गोविन्दानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ शङ्करानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

कल्पसूत्रस्य कार्त्तिकमत्तान्तर्गतत्वात् इदं पारम्पर्यत्रयं तदनुगमेव । विद्यार्णवोक्तश्रीषोड-
 गाक्षरीगुरुपादुकापारम्पर्यस्य कादिकाञ्च्युभयमतसम्मतत्वं ज्ञेयम् ॥

अज्ञातगुरुपारम्पर्याणां गुरुक्रमः

अथ प्रासङ्गिकः अज्ञातगुरुपारम्पर्याणां गुरुक्रमो यथा—

दिव्यौषः

- ॐ ह्रीं श्रीं ऐं गुरुभ्यो नमः ॥
 ३ ॐ गुरुपादुकाभ्यो नमः ॥

सिद्धौषः

- ॐ ह्रीं श्रीं ऐं परमगुरुभ्यो नमः ॥
 ३ ॐ परमगुरुपादुकाभ्यो नमः ॥

मानवौषः

- ॐ ह्रीं श्रीं ऐं आचार्येभ्यो नमः ॥
 ३ ॐ आचार्यपादुकाभ्यो नमः ॥
 ३ ॐ पूर्वसिद्धेभ्यो नमः ॥
 ३ ॐ पूर्वसिद्धपादुकाभ्यो नमः ॥

एवं स्वत्योपास्यविद्यौषत्रयसपर्यां विधाय स्वशिरसि पूर्वोक्तरूपं श्रीगुरुं ध्यात्वा,
 पूर्वोक्तेन श्रीगुरुपादुकाभ्यन्तरेण श्रीगुरुं स्मर्यन्नेत् ॥

इति गुरुमण्डलार्चनम् ॥ एतावद्भयान्नपूजनमित्युच्यते ॥

आवरणपूजा

प्रथमावरणम्

एतद्देवतास्वरूपं तु प्रागुक्तमेव । क्रमेण शुक्लारुणपीतवर्णरेखात्रयस्य लकारप्रकृतिकपृथिव्यात्मकस्य चतुरश्रस्य प्रवेशरीत्या प्रथमरेखायां पश्चिमादिद्वार-चतुष्टयदक्षिणभागेषु वाय्वादिक्लोणेषु च पश्चिमनैर्ऋतयोः पूर्वशानयोश्च मध्ये क्रमेण—

ॐ ह्रीं श्रीं अणिमासिद्धिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, लक्ष्मिमा, महिमा, ईशित्व, वशित्व, प्राकाम्य, भुक्ति, इच्छा, प्राप्ति, सर्वकामसिद्धि-श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

इति स्वस्य तत्तदाभिमुख्यं भावयन् पूजयेत् । एवं उत्तरत्रापि । अत्र देव्याः पुरतः पश्चिमादिदिक् । पश्चिमनैर्ऋतयोर्मध्ये अधोदिक् । पूर्वशानयोर्मध्ये चोर्ध्वदिक् इति विवेकः ॥

अथ चतुरश्रमध्येरेखायां प्रागुक्तद्वारवामभागेषु क्लोणेषु च क्रमेण—

ॐ ह्रीं श्रीं ब्राह्मीमातृदेवीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, माहेश्वरी, कौमारी, वैष्णवी, वाराही, माहेन्द्री, चामुण्डा, महालक्ष्मीमातृदेवीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

ततः चतुरश्रान्त्यरेखायां प्रथमरेखोक्तक्रमेण—

ॐ ह्रीं श्रीं सर्वसङ्क्षोभिणीमुद्राशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, सर्वविद्राविणी, सर्वाकर्षिणी, सर्ववशङ्करी, सर्वोन्मादिनी, सर्वमहाङ्कुशा, सर्वखेचरी, सर्वबीज, सर्वयोनि, सर्वत्रिखण्डमुद्राशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

इति पूजयित्वा,

एताः प्रकटयोगिन्यः त्रैलोक्यमोहने चक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः सशक्तयः सवाहनाः सपरिवाराः सर्वोपचारैः सम्पूजिताः सन्तर्पिताः सन्त्विति तासामेव समष्ट्यर्चनं पुण्याञ्जलिना वृत्त्वा अणिमासिद्धेः पुरतो ३ अं आं सौः त्रिपुराचक्रे-

श्वरीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः इति सम्पूज्य, द्वां इति सर्वसङ्क्षोभिणीमुद्रां प्रदर्शयेत् ॥

अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।

भक्त्या समर्पये तुभ्यं प्रथमावरणार्चनम् ॥

इति प्रथमावरणम्

द्वितीयावरणम्

श्वेतवर्णे सकारप्रकृतिकपोडशकलाऽऽमके चन्द्रस्वरूपे स्रवदमृतरसे षोडशदल-
कमले देव्यग्रदलमारभ्य वामावर्तेन (अप्रादक्षिण्येन)

ऐं ह्रीं श्रीं कामाकर्षिणीनित्याकळा^१देवीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः, बुद्ध्याकर्षिणी, अहङ्काराकर्षिणी, शब्दाकर्षिणी, स्पर्शाकर्षिणी,
रूपाकर्षिणी, रसाकर्षिणी, गन्धाकर्षिणी, चित्ताकर्षिणी, धैर्याकर्षिणी,
स्मृत्याकर्षिणी, नामाकर्षिणी, वीजाकर्षिणी, आत्माकर्षिणी, अमृताकर्षिणी,
शरीराकर्षिणीनित्याकळादेवीश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

इत्यभ्यर्च्य, ष्टाः गुप्तयोगिन्यः सर्वाशापरिपूरके चक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः
सशक्तयः सबाहना सपरिवारा सर्वोपचारै सम्पूजिताः सन्त्विति तासामेव
समष्ट्यर्चनं विधाय कामाकर्षिण्याः पुरतो ऐं ह्रीं सौ. त्रिपुरेशीचक्रेश्वरीश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नम इत्यवमृश्य, द्वां इति सर्वविद्राविणीमुद्रां प्रदर्शयेत् ॥

अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।

भक्त्या समर्पये तुभ्यं द्वितीयावरणार्चनम् ॥

इति द्वितीयावरणम्

^१ 'देवी' इति (श्री) कोण एव दृश्यते.

तृतीयावरणम्

हंकारप्रकृतिकाष्टमूर्त्यात्मकशिवाभिले जपाकुसु^१ममित्रे ^२अष्टपत्रे श्रीदेव्याः
पृष्ठदक्षमारभ्य पूर्वादिदिक्षु आग्नेयादिविदिक्षु च क्रमात्—

ऐं ह्रीं श्रीं अनङ्गकुसुमादेवीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, अनङ्ग-
मेखला, अनङ्गमदना, अनङ्गमदनातुरा, अनङ्गरेखादेवी, अनङ्गवेगिनी,
अनङ्गाङ्कुशा, अनङ्गमालिनीदेवीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

एताः गुप्ततरयोगिन्यः सर्वसङ्क्षो^३भिणीचक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः सशक्त्यः
सबाहनाः सपरिवाराः सर्वोपचारैः सम्पूजिताः संतर्पिताः सन्त्विति तासामेव
समष्ट्यर्चनं विधाय अनङ्गकुसुमाया अग्रे ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं ह्रीं सौः त्रिपुरसुन्दरीचक्रेधरी-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः इति संविभाव्य, ह्रीं इति सर्वाकर्षिणीमुद्रां
उन्मुद्रयेत् ॥

अमीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।

भक्त्या समर्पये तुभ्यं तृतीयावरणार्चनम् ॥

इति तृतीयावरणम् ॥

चतुर्थावरणम्

हंकारप्रकृतिकचतुर्दशभुवनात्मकमहामाया रूपे दाडिमीप्रसूनसहोदरे चतुर्दशारे
देव्यग्रकोणमारभ्य दामावर्तेन—

ऐं ह्रीं श्रीं सर्वसङ्क्षोभिणी^४श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः,
सर्वविद्राविणी, सर्वाकर्षिणी, सर्वाहादिनी, सर्वसम्मोहिनी, सर्वस्तम्भिनी,
सर्वजृम्भिणी, सर्ववशाङ्करी, सर्वरञ्जिनी, सर्वोन्मादिनी, सर्वार्थसाधिनी, सर्वसम्पत्ति-
पूर्णी, सर्वमन्त्रमयी, सर्वद्वन्द्वक्षयङ्करीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

^१ ममित्रे—अ. माभे—भ.

^२ अष्टदले पत्रे—अ.

^३ मणे—अ, ४१, ४२, ४३, भ.

^४ अयत्नपतयितु 'शक्ति' इत्यधिकः—श्री.

पुताः सम्प्रदाययोगिन्यः सर्वसौभाग्यदायके चक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः
सशक्तयः सवाहनाः सपरिवाराः सर्वोपचारैः सम्पूजिताः संतर्पिताः सन्त्विति
तासामेव समष्ट्यर्चनं विधाय, सर्वसङ्क्षोभिष्याः पुरतः ऐं ह्रीं श्रीं है ह्र्क्लीं ह्र्स्वीं
त्रिपुरवासिनीचक्रेश्वरीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः । ॐ इति सर्ववशङ्करीमुद्रां
समुन्मीलयेत् ॥

अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।

भक्त्या समर्पये तुभ्यं चतुर्धावरणार्चनम् ॥

इति चतुर्धावरणम् ॥

पञ्चमावरणम्

एकारप्रकृतिक्रदशावतारात्मकविष्णुस्वरूपे प्रभापराभूतसिन्दूरे बहिर्दशारे
देव्यप्रकोणाद्यमाद्रक्षिष्येन—

ऐं ह्रीं श्रीं सर्वमिद्विप्रदा^१श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, सर्व-
सम्पत्प्रदा, सर्वप्रियङ्गरी, सर्वमङ्गलकारिणी, सर्वकामप्रदा, सर्वदुःखविमोचिनी,
सर्वमृत्युप्रशमनी, सर्वविघ्ननिवारिणी, सर्वाङ्गसुन्दरी, सर्वसौभाग्यदायिनीश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

पुताः कुलोत्पीर्णयोगिन्यः सर्वार्थनाथके चक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः
सशक्तयः सवाहनाः सपरिवाराः सर्वोपचारैः सम्पूजिताः संतर्पिताः सन्त्विति तासामेव
समष्ट्यर्चनं विधाय सर्वमिद्विप्रदाया धुरि ऐं ह्रीं श्रीं है ह्र्क्लीं ह्र्स्वीं
त्रिपुरार्थचक्रेश्वरीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः इति समभ्यर्च्यं, सः इति
उन्मादिर्नामुद्रा उद्धाटयेत् ॥

^१ सर्वमिद्विपु अथ 'देवी' इत्यर्थः -- श्री

^२ प्रदायिन्यः पुरतः -- अ.

अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।
भक्त्या समर्पये तुभ्यं पञ्चमावरणार्चनम् ॥

इति पञ्चमावरणम्

षष्ठावरणम्

रेफप्रकृतिकदशकलाऽऽत्मकवैश्वानराभिज्ञे जयासुमनससहचरे अन्तर्दशारे देव्य-
प्रकोणमारभ्य वामावर्तेन—

ऐं ह्रीं श्रीं सर्वज्ञा^१श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, सर्वशक्ति,
सर्वैश्वर्यप्रदा, सर्वज्ञानमयी, सर्वव्याधिविनाशिनी, सर्वाधारस्वरूपा, सर्वपापहरा,
सर्वानन्दमयी, सर्वरक्षास्वरूपिणी, सर्वेप्सितफलप्रदाश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नमः ॥

एताः निगर्भयोगिन्यः सर्वरक्षाकरे चक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः सशक्त्यः
सवाहनाः सपरिवाराः सर्वोपचारैः सम्पुजिताः संतर्पिताः सन्तिवति तासामेव
समष्ट्यर्चनं विधाय, सर्वज्ञायाः पुरतः ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं क्लीं ब्लें त्रिपुरनालिनीचक्रेश्वरी-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः इत्यर्चयित्वा, कौं इति सर्वमहाङ्कुशमुद्रां
^२अङ्कुशयेत् ॥

अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।
भक्त्या समर्पये तुभ्यं षष्ठावरणार्चनम् ॥

इति षष्ठावरणम्

^१ 'देवी' इत्यधिकः—श्री.

^२ अङ्कुशयेत्—४१.

सप्तमावरणम्

ककारप्रकृतिकाष्टमूर्त्यात्मककामेश्वरस्वरूपे पन्नरागरुचिरे अष्टारे देव्यग्रकोणाद्य-
प्रादक्षिण्येन—

ऐं ह्रीं श्रीं अं आं इं ईं उं ऊं ऋं ॠं ॡं ॢं ॣं ।ं ॥ ऐं ओं औं अं अः
ॠं वशिनीवान्देवता^१श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, कं खं गं घं ङं
क्वर्ही कामेश्वरी, चं छं जं झं ञं ण्क्ली मोदिनी, षं ठं डं ढं णं ॠं विमला,
तं थं दं धं नं ञ्त्री अरुणा, पं फं बं भं मं ह्रस्त्व्यूं जयिनी, यं रं लं वं
इष्ट्यूं सर्वेश्वरी, शं षं सं हं लं क्षं क्ष्त्री कौञ्जिनीवान्देवताश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नमः ॥

एताः रहस्ययोगिन्यः सर्वरोगहरे चक्रे समुद्रा इत्यादि कथितचरम् । वशिण्याः
पुरतः ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं सौः त्रिपुरासिद्धाचक्रेश्वरीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः इति सम्पूज्य ह्रस्वैः इति ग्वेचरीमुद्रां उररीकुर्यात् ॥

अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।
भक्त्या समर्पये तुभ्यं सप्तमावरणार्चनम् ॥

इति सप्तमावरणम्

अष्टमावरणम्

महाव्यश्रवाद्यतः पश्चिमादिदिक्षु प्रादक्षिण्येन—

ऐं ह्रीं श्रीं द्रा द्रीं क्लीं ॠं सः सर्वजम्भनेभ्यो बाणेभ्यो नमः बाणशक्ति-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ धं सर्वसम्मोहनाय धनुषे नमः धनुश्शक्तिश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नमः ॥

^१ 'देवी' इति पूर्ववत् अधिकः—श्री.

- ३ ह्रीं सर्ववशीकरणाय पाशाय नमः पाशशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नमः ॥
- ३ कौं सर्वस्तम्भनाय अङ्कुशाय नमः अङ्कुशशक्तिश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

इत्यायुधार्चनं विधाय नादप्रकृतिकगुणत्रयप्रधानत्रिशक्तिरूपरेखात्र्यात्मके बन्धूकपुष्प-
बन्धुकिरणे त्रिकोणे अग्रदक्षवामकोणेषु बिन्दौ च क्रमेण—

- ऐं ह्रीं श्रीं मूलप्रथमखण्डं कामेश्वर्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ मूलद्वितीयखण्डं वज्रेश्वर्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ मूलतृतीयखण्डं भगमालिन्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः ॥
- ३ मूलं ललिताऽम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

एताः अतिरहस्ययोगिन्यः सर्वसिद्धिप्रदे चक्रे समुद्रा इत्यादि स्पष्टम् । कामेश्वर्या
अग्रे ऐं ह्रीं श्रीं ह्रै ह्र्क्लौ ह्र्स्सौः त्रिपुराऽम्बाचक्रेश्वरीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः इत्यवसृश्य ३ ह्र्स्सौः इति सर्वबीजमुद्रां विनिर्दिशेत् ॥

अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।

भक्त्या समर्पये तुभ्यं अष्टमावरणार्चनम् ॥

इति अष्टमावरणम्

नवमावरणम्

बिन्दुभिन्नपरब्रह्मात्मके बिन्दुचक्रे ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ललिताऽम्बाश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नमः इति श्रीदेवीं पूजयेत् । ततः एषा परापररहस्ययोगिनी सर्वानन्दमयं
चक्रे समुद्रा ससिद्धिः सायुधा सशक्तिः सवाहना सपरिवारा सर्वोपचारिः
सम्पूजिता संतर्पिताऽस्तु इत्यभ्यर्च्य, पुनः—ऐं ह्रीं श्रीं मूलं श्रीललितामहाचक्रेश्वरी-

श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः इत्यभिपूज्य ऐं इति योनिमुद्रां प्रदर्शयेत् ।
पोडश्युपासनायां तु ऐं इति त्रिखण्डामपि ॥

अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।

भक्त्या समर्पये तुभ्यं नवमावरणार्चनम् ॥

इति नवमावरणम् ॥

इयं नवावरणीपूजा अत्यावश्यकी । चतुराम्नायदेवताऽऽदिचतुस्समयदेवता-
ऽन्तानां सपर्याऽपि तन्तान्तरोक्ता क्रियमाणा श्रेयस एव ॥

अथ पुनरपि श्रीदेव्यै पूर्ववत् धूपदीपौ कल्पयित्वा सङ्क्षोभिष्यादिमुद्राः
सबीजाः प्रदर्श्य, मूलेन त्रिवारं सन्तर्प्य महानैवेद्यं समर्पयेत् । यथा—श्रीदेव्यग्रे
चतुरश्रमण्डलं सामान्योदकेन विधाय तत्र आधारेपरि स्थापितं सौवर्णरौप्यकांस्यादि-
स्थालीचपकभरितं भक्ष्यभोज्यचोप्यलेखपेयात्मकं सद्रव्यशुद्ध्यादिरसवद्व्यञ्जनमञ्जुळं
प्राज्यकपिलाज्यं दध्निदुग्धमुग्धं यथासम्भवं वा नैवेद्यं विधाय, (“स्विन्नं वामे
आमं दक्षिणे निद्रध्यात्” इति श्यामारहस्ये दृष्टम् । सुन्दरीमहोदये तु—
“देव्या वामे दीपो दक्षिणे नैवेद्यम्” इत्युक्तम्), ऐं ह्रीं श्रीं मूलेन त्रिः
प्रोक्ष्य, वं इति धेनुमुद्रया अमृतीकृत्य, सप्तवारं मूलेनाभिमन्थ्य, पूर्ववत् आपोशनं
कल्पयित्वा,

हेमपात्रगतं देवि परमान्नं मुसंस्कृतम् ।

पञ्चधा पङ्क्तोपेतं गृहाण परमेश्वरि ॥

इति प्रार्थ्य, पूर्वोक्तनैवेद्योपचारमन्त्रेण निवेद्य, तत्तन्मुद्राविधानपूर्वकं पञ्चप्राणाहुतीः
कल्पयेत् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं प्राणाय स्वाहा, ३ ह्रीं अपानाय स्वाहा, ३ सौः
व्यानाय स्वाहा, ३ सौः उदानाय स्वाहा, ३ ऐं ह्रीं सौः समानाय स्वाहा,
ब्रह्मणे स्वाहा ॥

ततः—

ॐ ह्रीं श्रीं क ए ई ल ह्रीं नमः आत्मतत्त्वव्यापिनी ललिता तृप्यतु ॥

३ ह स क ह ल ह्रीं नमः विद्यातत्त्वव्यापिनी ललिता तृप्यतु ॥

३ स क ल ह्रीं नमः शिवतत्त्वव्यापिनी ललिता तृप्यतु ॥

ॐ ह्रीं श्रीं क ए ई ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं
नमः सर्वतत्त्वव्यापिनी ललिता तृप्यतु ॥

इति निमीलितनयनः क्षणमवस्थाय, श्रीदेवीं भुक्तवतीं विभाव्य, पूर्ववत् उपचारमन्त्रैः पानीयोत्तरापोशनकरप्रक्षालनगण्डूषपाधादि कल्पयित्वा, भोजनपात्रं नैर्ऋत्यां निरस्य, अस्त्रेण स्थलं संशोध्य, ततः पुनः प्राम्बदाचमनीयकपूर्ववीटिकादक्षिणाकर्पूर्वनीराजनानि दत्त्वा, सुवर्णादिभाजनलिखितं कुङ्कुमपङ्कुरेखाऽऽमकं अष्टदलकमलकर्णिकास्थापितमणिमयचक्रपूरितं प्रथमं प्रज्वाल्य, पुष्पाक्षतैरभ्यर्च्य, उपचारमन्त्रपूर्वकं—

अन्तस्तेजो वहिस्तेज एकीकृत्यामितप्रभम् ।

त्रिधा दीपं परिभ्राम्य कुलदीपं निवेदये ॥

इति चतुर्दशधा नवधा त्रिधा वा परिभ्राम्य दक्षभागे स्थापयेत् ॥

मन्त्रपुष्पम्

अथ अञ्जलीं पुष्पाण्यादाय मन्त्रपुष्पम् । यथा—

शिवे शिवसुशीतलामृततरङ्गगन्धोलस-

न्नवावरणदेवते नवनवामृतस्यन्दिनि ।

गुरुक्रमपुरस्कृते गुणशरीरनित्योज्ज्वले

षडङ्गपरिवारिते कलित एष पुष्पाञ्जलिः ॥

इत्युक्त्वा पुष्पाञ्जलिं समर्पयेत् । इत्येते कतिचिच्चतुष्पष्टशुपचारातिरिका उपचारास्तु पूर्ववत् धूपदीपेतिस्त्रगतेनादिपदेन गृह्यन्ते ॥

कामकलाध्यातम्

अथ बिन्दुना मुखं बिन्दुद्वयेन स्तनौ सपरार्धेन योनिरिति कामकलाऽऽत्मिकां ध्यात्वा, सौः इति देवीसक्तिबीजं श्रीदेव्या हृदयत्वेन भावयेत् ॥

होमस्य कृताकृतत्वम्

अथ होमः । स च “यद्यमिकार्यसम्पत्तिः” इति सूत्रगतेन यदिशब्देन कृताकृतः सूचितः । तस्य च करणपक्षे तदितिकर्तव्यता होमप्रकरणे ज्ञातव्या । तत्र च महाव्याहृतिहोमादवांगेव बलिदानम् । ^१होमाकरणपक्षे तु बलिदानमात्रम् ॥

बलिदानविधिः

यथा—देव्या दक्षभागे सामान्योदकेन त्रिकोणवृत्तचतुरश्रात्मकं मण्डलं परिकल्प्य, ३ ऐं व्यापकमण्डलाय नमः इति गन्धाक्षतैरभ्यर्च्य, अर्धभक्तपूरितोदकं सश्रीरादित्रयं पात्रं तत्र विन्यस्य, ३ ॐ ह्रीं सर्वविघ्नकृद्भयः सर्वभूतेभ्यो हुं फद् स्वाहा, इति मन्त्रं त्रिः पठित्वा दक्षकरार्पितं वामकरतत्त्वमुद्रास्पृष्टं सलिलं बल्युपरि दत्त्वा वामपाणिघातकरास्फोटौ कुर्वाणः समुदञ्चितवक्तो वाणमुद्रया बलिं भूतैः प्रासितं विभाव्य प्रणमेत् ॥ इति बलिदानविधिः ॥

प्रदक्षिणाः

अजेशशक्तिगणपभास्कराणां क्रमादिमाः ।

वेदार्धचन्द्रवह्वद्यद्रिसङ्ख्याः स्युः सर्वसिद्धये ॥

प्रदक्षिणमस्कारानन्तरं जपप्रकरणे वक्ष्यमाणेन विधिना जपं निर्वर्त्य स्तुवीत—

स्तोत्रम्

ॐ गणेशग्रहनक्षत्रयोगिनीं गतिरूपिणीम् ।

देवीं मन्त्रमयीं नौमि मातृका पीठरूपिणीम् ॥ १ ॥

प्रणमामि महादेवीं मातृका परमेश्वरीम् ।

कालहृद्गोहृद्गोलकलनाशमकारिणीम् ॥ २ ॥

^१ एतदितिकर्तव्यताविधिग्रहोमकरणाशक्तस्य लघुपक्ष उक्तो ज्ञानाग्नि—

सङ्कल्प्य परमेशानि नित्यहोम समाचरेत् ।

मूलेन प्राणगहिता आहुतीः पश्च होमयेत् ॥

पदाहुतीपञ्चदशेन नित्यहोम प्रकीर्तितः ।

इत्यधिकः (अ१)भोशे.

यदक्षरैकमात्रेऽपि संसिद्धे स्पर्धते नरः ।
 रषिताक्षर्येन्दुकन्दर्पशङ्करानलविष्णुभिः ॥ ३ ॥
 यदक्षरशशिज्योत्कामण्डितं भुवनत्रयम् ।
 वन्दे सर्वेश्वरीं देवीं महाश्रीसिद्धमातृकाम् ॥ ४ ॥
 यदक्षरमहासूत्रप्रोतमेतज्जगत्त्रयम् ।
 ब्रह्माण्डादिकटाहान्तं तां वन्दे सिद्धमातृकाम् ॥ ५ ॥
 यदेकादशमाधारं बीजं कोणत्रयोद्भवम् ।
 ब्रह्माण्डादिकटाहान्तं जगदद्यापि दृश्यते ॥ ६ ॥
 अकचादितोन्नद्धपयशाक्षरवर्णिणीम् ।
^१ज्येष्ठाङ्गबाहुहृत्पृष्ठकटिपादनिवासिनीम् ॥ ७ ॥
 तामीकाराक्षरोद्धारं सारात् सारां परात् पराम् ।
 प्रणमामि महादेवीं परमानन्दरूपिणीम् ॥ ८ ॥
 अद्यापि यस्या जानन्ति न मनागपि देवताः ।
 केयं कस्मात् क्व केनेति सरूपारूपमावनाम् ॥ ९ ॥
 वन्दे तामहम^२क्षर्यां क्षकाराक्षररूपिणीम् ।
 देवीं कुलकलो^३ह्लासप्रोल्लसन्तीं परां शिवाम् ॥ १० ॥
 वर्गानुक्रमयोगेन यस्यां मात्रपृष्ठकं स्थितम् ।
 वन्दे तामष्टवर्गोत्थमहासिद्धचष्टकेश्वरीम् ॥ ११ ॥
 कामपूर्णजकाराख्यश्रीपीठान्तनिवासिनीम् ।
 चतुराज्ञाकोशभृतां नोमि श्रीत्रिपुरामहम् ॥ १२ ॥
 इति द्वादशभिः श्लोकैः स्तवनं सर्वसिद्धिकृत् ।
 देव्यास्त्वत्स्रण्डरूपायाः स्तवनं तव ^४तथ्यतः ॥
 भूमौ स्वल्लितपादानां भूमिरेवावलम्बनम् ।
 त्वयि जातापराधानां त्वमेव शरणं शिवे ॥

^१ ज्येष्ठाङ्गबाहुवादाग्रमध्यस्त्वान्तनिवासिनीम् इति पाठान्तरम्.

^२ क्षर्याक्ष—इति पाठान्तरम्.

^३ श्लोकप्रो—इति पाठान्तरम्.

^४ राख्य—इति पाठान्तरम्.

^५ तथ्यतः—इति च पाठः

जपो जल्पः शिल्पं सकलमपि मुद्राविरचना
 गतिः प्रादक्षिण्यक्रमणमशनाद्याहुतिविधिः ।
 प्रणामः संवेशः सुखमखिलमात्मार्पणदृशा
 सपर्यापर्यायस्तव भवतु यन्मे विलसितम् ॥
 पिता माता आता गुरुरथ सुहृद्भ्रान्धवजनः
 प्रभुस्तीर्थं कर्माविकलमिह चामुत्र च हितम् ।
 विशुद्धा विद्या वा पद्मपि च तत्राप्यमसि मे
 त्वमेव श्रीमातः स्वपिमि गतशङ्कः सुखतमः ॥
 दृशा द्राघीयस्या दरदृष्टितनीलोत्पलरुचा
 दूर्वायांसं दीनं स्रपय कृपया मामपि शिवे ।
 अनेनायं धन्यो भवति न च ते हानिरियता
 वने वा हर्म्ये वा समकरनिपातो हिमकरः ॥
 हे सद्रूपिणि हे चिदचिरुदये हे कामराजमिये
 हे भग्डामुरहन्त्रि हेऽद्भुतनिधे हेऽनङ्गसञ्जीविनि ।
 हे विश्वप्रसवित्रि हे सकरुणे हे दीनरक्षामणे
 हे श्रीमल्ललिताऽम्ब हे परशिवे मां पाहि डिम्भं निजम् ॥
 नमो हेमाद्रिस्थे शिवमति नम श्रीपुरगते
 नमः पद्माटव्या कुतुकिनि नमो गन्तृहृगे ।
 नम श्रीचक्रस्थेऽम्बिलमयि नमो विन्दुनिलये
 नम कामेशाङ्गमितिमति नमस्नेऽम्ब ललिते ॥
 जय जय जगदम्ब भक्तवदये जय जय मान्द्रूपपावशान्तरङ्गे ।
 जय जय निगिन्यार्थदानशौण्डे जय जय हे ललिताम्ब चित्सुखाब्धे ॥
 षट्पद्देवता नित्या दिव्याग्रोधत्रयीगुरुन् ।
 नमाम्यापुधदेवीध शक्तीश्रावणस्थिता ॥
 पद्मव्यम्बिकाऽधीनवामाङ्गाय शिवात्मने ।
 भामुगनन्दनाथाय मम श्रीगुये नम ॥

सुन्दर्यम्बासमाश्लेषमुखिताय नमो नमः ।

प्रकाशानन्दनाथाय गुरवे परमाय मे ॥

मिश्राम्बानयनोलासविश्रान्तमनसे नमः ।

आनन्दानन्दनाथाय गुरवे परमेष्ठिने ॥

यदिदं श्रीगुरुस्तोत्रं स्वस्वरूपोपलक्षणम् ।

बालभावानुसारेण ममेदं हि विचेष्टितम् ।

मातृघात्सल्यसदृशं त्वया देवि विधीयताम् ॥

एवमादिभिः अन्याभिश्च यथाऽवकाशं स्तुतिभिः अखिललोकमातरमभिष्टूय, शक्तिं पूजयेत् ॥

सुवासिन्याः पूजनम्

यथा—प्राङ्निमन्वितां षोडशाब्दपरत आर्त्तिशद्वर्षदेशीयां सुवासिनीमभ्यक्तां गौरीरूपिणीं लक्षण्यां दीक्षितां भक्तां अन्यैरप्युक्तगुणैरलङ्कृतां कुलाष्टकपरिगणितां अलाभे चातुर्वर्ण्यान्तर्गतां परकीयां शक्तिं स्वीयां वा समानीय प्रक्षाळितपादां आसने समुपवेशयेत् । सा चेददीक्षिता तदैव शोधनविधिः । ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः त्रिपुरायै नमः इमां शक्तिं पवित्रीकुरु मम शक्तिं कुरु स्वाहा । इत्यभियेकमन्तपूर्वं सामान्यसलिलेन त्रिः शक्तिं प्रोक्ष्य, ३ ॐ,

शान्तिरस्तु शिवं चास्तु प्रणश्यत्वशुभं च यत् ।

यत एवागतं पापं तत्रैव प्रतिगच्छतु ॥

इत्युच्चार्य तस्याः कर्णे हृल्लेखां जपेत् । अथ तां देवीरूपां विभाव्य ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः शक्त्यै अमुकं कल्पयामि नम इति मन्त्रेण हरिद्राकुङ्कुमचन्दनपट्टवासःपुष्पधूपदीप-नैवेद्यताम्बूलानि दद्यात् । सति विभवे वसनाभरणादीनि च । ततो मूलेन वक्ष्यमाणेन समष्टिमन्त्रेण च क्रमेण श्रीदेव्यै आवरणदेवताभ्यश्च दत्तपुष्पाञ्जल्यास्तस्याः करे सोपादिममध्यममुद्राचुलुकमितक्षीरपात्रं समर्पयेत् । साऽप्युत्थाय तत्कपालमुद्रया

समादाय. द्वितीयनृतीये च 'दक्षक्रेणादाय. पात्रं दक्षक्रे निधाय. तत्त्वमुद्रागत-
द्वितीयमकलगृहीतैः क्षीरविन्दुभिः गिरसि श्रीगुरुपादुकामनुना त्रिरिष्ट्वा. हृदि च
श्रीदेवीं त्रिः सन्तर्प्य मूलेन पुनः पात्रं यामकरे कृत्वोत्थाय. होष्यामीति श्रीगुरुज्येष्ठान्य-
तरानुज्ञां प्रार्थ्य. जुहुधीति तदनुज्ञया दक्षक्रेण व्यवधाय. मूलान्ते सर्वतत्त्वं
शोधयामि नमः स्वाहेति मन्त्रेण सर्वतत्त्वं शोधयेत् । 'एतस्या ऐच्छिकानि विना
मन्त्रं पात्रान्तराप्यपि दद्यात् । अथ पुनः कर्ता पूर्ववत् पात्रमादाय. ऐं ह्रीं श्रीं,

अस्त्रिपात्रमिदं तुभ्यं दीयते पिशितान्वितम् ।

स्वीकृत्य सुभगे देवि यशो देहि रिपून् दह ॥

इति मन्त्रेण शक्यं समर्पयेत् । नाऽपि तन्मावेशं स्वीकृत्य. ऐं ह्रीं श्रीं,

वत्स तुभ्यं मया दत्तं पीतशेषं कुलामृतम् ।

न्वच्छत्रून् संहरिष्यामि तवाभीष्टं ददाम्यहम् ॥

इति मन्त्रेण प्रनिदद्यात् । साधकस्तदुररीकृत्य शक्तिं चतुष्टयेन भोजयित्वा समर्पित-
ताम्बुलो यथाविधि ता पञ्चमेनापि सन्तोष्य विनृजेत् ॥ इति सुवासिनीपूजा ॥

तत्त्वशोधनम्

अथ सन्निहिते गुरौ तं पादुकामन्त्रेणाभिपूज्य पात्राणि समर्प्य समाहृतैः शिष्यैः
वृन्दात्मना अवस्थितैः सामर्थिकं भाकं पाणी प्रक्षाळ्य. श्रीदेव्यै मूलेनोपचारमन्त्रेण च त्रि-
पुष्पाञ्जलिं समर्प्य. ३ ममन्तप्रकटगुप्तगुप्ततरसम्प्रदायकुलकौलनिगर्भरहस्यातिरहस्यपरा-
परातिरहस्ययोगिनीश्रीपादुकाभ्यो नम इति समष्टिमन्त्रेण आवरणदेवतानां एकं पुष्पाञ्जलिं
दत्त्वा. पूर्ववत् पात्रं पुनः पुनरादायाचमनोक्तं मन्त्रैः तत्त्वानि शोधयेत् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं क ए ई ल ह्रीं आत्मतत्त्वं शोधयामि नमः स्वाहा ॥

३ ह स क ह ल ह्रीं विद्यातत्त्वं शोधयामि नमः स्वाहा ॥

३ म क ल ह्रीं शिवतत्त्वं शोधयामि नमः स्वाहा ॥

१ 'दक्ष' इत्येतत् 'वाम' इति शोधनम्—अ१

२ श्रीगुरु पादुका—भ, श्रीगुरुपादुका तन्मनुना—अ.

३ अदीक्षितायाम्बु बालदेव—इत्यधिकः (अ) कोश

पोडश्रुपासकस्य तु त्रयोदशवीजपुटितैः प्रत्येकखण्डैः तत्त्वत्रयशोधनं सर्वेण मूलेन सर्वतत्त्वशोधनं च विशेषः ॥

अत्र प्रथमपात्रस्वीकार एवोत्थानम् । यथासम्प्रदायं सर्वपात्रस्वीकारोऽपि । स्त्रीणां तूत्थायैव । अत्र च बालोपास्ताधिकं पात्रं सर्वतत्त्वशोधनम् । पञ्चदश्रुपासनायां तु पात्रत्रयम् । श्रीपोडशाक्षर्युपास्तौ तु तच्चतुष्टयम् । निवृत्ते पूर्णाभिपेके तत्पञ्चकं, यथाऽधिकारमैच्छिकानि वा । विश्वस्तायाः कुमार्याः सुवासिन्याश्चैकं पात्रमिति विवेकः ॥

किं च श्रीगुरोस्तच्छक्तिमुतज्येष्ठकनिष्ठानां स्वज्येष्ठस्य ^१सामयिकानां स्त्रीणां चोच्छिष्टं द्रव्याद्युपादेयम् । तेभ्यस्तु न देयम् । स्वकनिष्ठशिष्ययोस्तु प्रदेयम् । वीराणां तूच्छिष्टं चर्वणमात्रमादेयम् ॥

उद्धारसास्तु—आरम्भतरुणयौवनप्रौढतदन्तोन्मनानवस्थाऽऽख्याः सप्त । तेष्वर्घ्यसंशोधनमारम्भः । तरुणयौवनप्रौढेषु सपर्याविधिः । ततो देवताविसर्जनम् । अवशिष्टं अवस्थात्रयं सिद्धानां वीराणां न तु साधकानां इति तत्त्वम् । इति हविःप्रतिपत्तिः ॥

देवतोद्धारसनम्

ततः सामान्योदकात् किञ्चिदादाय—

साधु वाऽसाधु वा कर्म यद्यद्वाचरितं मया ।

तत् सर्वं कृपया देवि गृहाणाराधनं मम ॥

इति देव्या वामहस्ते पूजां समर्प्य शङ्खमुद्धृत्य देव्युपरि त्रिः परिभ्राम्य तज्जलं हस्ते समादाय सामयिकानात्मानं च मूलेन प्रोक्ष्य शङ्खं प्रक्षाल्य निदध्यात् । ततो मूलेन तीर्थनिर्मास्ये स्वीकृत्य.

ज्ञानतोऽज्ञानतो वाऽपि यन्मयाऽऽचरितं शिवे ।

त्वं कृत्यमिति ज्ञात्वा क्षमस्व परमेश्वरि ॥

इति क्षमाप्य सर्वांसामावरणदेवतानां श्रीदेव्यङ्गे विलयं विभाव्य, त्वेचरीं बद्धोद्धारस्य, तेजोरूपेण परिणतां श्रीदेवीं पूर्ववत् हृदयं नीत्वा तत्र च मूर्तिं पञ्चधा उपचर्य पुनरात्माभिन्नसंविद्रूपेण विभावयेत् । इति विसर्जनम् ॥ ततः—

^१ सामयिकीनां—अ१, अ२, अ३.

शान्तिस्तवः

सम्पूजकानां परिपालकानां यनेन्द्रियाणां च तपोधनानाम् ।
देशस्य राष्ट्रस्य कुलस्य राज्ञां करोतु शान्तिं भगवान् कुलेशः ॥
नन्दन्तु साधककुलान्यणिमाऽऽदिसिद्धाः

ग्रापाः पतन्तु समयद्विषि योगिर्नानाम् ।
सा शाम्भवी स्फुरतु काऽपि ममाऽप्यवस्था
यस्यां गुरोश्चरणपङ्कजमेव लभ्यम् ॥
शिवाद्यवनिपर्यन्तं ब्रह्मादिस्तम्बसंयुतम् ।
कालाग्र्यादिशिवान्तं च जगद्यज्ञेन नृप्यतु ॥

इत्यादिशान्तिश्लोकान् पठित्वा,

विशेषार्घ्यविसर्जनम्

विशेषार्घ्यपात्रं मूलेन आमस्तकमुद्धृत्य तत् श्रीरं पात्रान्तरेणादाय—

आर्द्रं ज्वलति ज्योतिरहमस्मि । ज्योतिर्ज्वलति ब्रह्माहमस्मि ।
योऽहमस्मि ब्रह्माहमस्मि । अहमस्मि ब्रह्माहमस्मि । अहमेवाहं मां जुहोमि
स्वाहा ॥

इति मन्त्रेण आत्मनः कुण्डलिन्यमो हुत्वा शेषं प्रियशिष्याय दत्त्वा तत्पात्रमन्यानि
च हविश्रेषप्रतिपत्तिपात्राणि प्रक्षाल्य अमो प्रताप्य अवस्थापयेत् ॥

अथ यथाशक्ति ब्राह्मणान् सुवासिनीश्च भोजयित्वा, स्वयमपि भुञ्जीत ॥
इति नित्यक्रमविधिः ॥

अयं च नित्यक्रमः मृतकेऽपि कर्तव्यः । अत्र वचनानि श्यामाक्रमे
लिखितानि । तत्र च सकामैर्मनसा, निष्कामैर्यथोक्तमिति विशेषः । बालवृद्धस्त्रीमूढैः
यथाप्रज्ञं कृता सपर्या ^१दौर्बोधित्युच्यते ।

स्वयं सम्पाद्य सर्वाणि श्रद्धया साधनानि य ।
पूजयेत् तत्परो देवीं स लभेताखिलं फलम् ॥

^१ दौर्बोधित्युच्यते—अ१.

पूजनेन फलार्थं स्यादन्यदत्तैस्तु साधनैः ।
यथाकथंचिद्देव्यर्चा विधेया श्रद्धयाऽन्वितैः ॥

पक्षान्तराणि च—

अशक्तः कारयेत् पूजां दद्याद्वाऽर्चनसाधनम् ।
दानाशक्तः सपर्याऽन्तं पश्येत्तत्परमानसः ॥

इति कल्पसूत्रप्रकारः परदेवतायाः नित्यक्रमविधिः समाप्तः ॥

सहस्रोपार्चाविधिः

नित्यक्रमो मुख्यालामे प्रतिनिधिनाऽपि निर्वर्त्यः । तत्र प्रथमस्य प्रतिनिधिः
—तक्रं दधि वा गुडमिश्रं, ससैन्धवं पयः, क्षौद्रं गव्यं सर्पिः क्षीरं वा ताम्रपात्रगतं,
तिलाः शर्करा वा सलिलमिश्राः, तैलं आरनाळं कांस्यपात्रस्थं तप्तं वा नारिकेलोदकं
च । अथ द्वितीयस्य मूलकम् । तृतीयस्य तु लवणार्द्रकपिण्याकनागरगोधूमविकार-
मापलशुनानि । चतुर्थं तु मुख्यमेव । पञ्चमस्यापराजितापुष्पं करवीरकुसुमं वेति ।
एतन्मिश्रणं तु सूत्रकारेण अनुपात्तम् । डामरे तु—

मांसानुकल्पोऽपूपः स्यान्मत्स्यस्य च कदव्यपि ।
मैथुनस्य कञ्जरे स्वे तदलामे तु यत्नतः ॥

पाठान्तरम्—

द्वितीयस्य त्वपूपः स्यात्तृतीयस्य कदव्यपि ।
पञ्चमस्य कञ्जरे स्वे तदलामे तु यत्नतः ॥ इति ॥

नित्यक्रमस्य प्रमादादिना अतिक्रमे मूलशतंजपः प्रायश्चित्तमाप्नातम् । नित्यनैमित्तिकौ
च क्रमौ सुतशिष्यादिभिरपि कारयितुं शक्यते ॥

सहस्रोपार्चनानि

तानि च विस्तराशक्तानां राजवनिताऽऽदीनां राग्यक्षोभदुर्भिक्षज्वराद्यापस्तु
न्न कर्तव्यानि । तत्र चतुर्दशाराधावरणपट्कसमर्चनं कुर्यादित्येकः पक्षः । (१) क्रमो

^१ इदं वाक्यं नास्ति केषुचित्कोशेषु.

निर्वर्त्यः ।) अष्टाराधावृत्तित्रयसपर्येति द्वितीयः । आयुधार्चनसहितकामेश्वर्यादिचतुष्ट-
यार्हणं तृतीय इति । पक्षान्तराणि च—

अशक्तः कारयेत् पूजां दद्याद्वाऽर्चनसाधनम् ।

दानाशक्तः सपर्याऽन्तं पश्येत्तरमानसः ॥ इति ॥

अनापदि तु कृतान्येतान्यनिष्ठापादकानि ॥

ऋत्वर्थनियमः

कृष्णाष्टमीतच्चतुर्दश्यमापूर्णिमासङ्क्रान्तिसंज्ञेषु पर्वसु पञ्चसु सविशेषैः साधनैः
आराधयेत् । तत्प्रकारस्तु नैमित्तिकप्रकरणे वक्ष्यते । नित्यनैमित्तिकक्रमो च शिष्यसु-
तादिभिरपि कारयितुं शक्यते ॥

श्रीललितोपासको नेक्षुखण्डं भक्षयेत् । न दिवा स्मरेद्द्वार्तालीम् । न
जुगुप्सेत् सिद्धद्रव्याणि । न कुर्यात् स्त्रीषु निष्ठुरताम् । वीरस्त्रियं न गच्छेत् । न तं
हन्यात् । न तद्द्रव्यमपहरेत् । नात्मेच्छया मपञ्चक्रमुररीकुर्यात् । कुलभ्रष्टैः सह
नासीत् । न बहु प्रलपेत् । योषितं सम्भाषमाणामप्रतिसम्भाषमाणो न गच्छेत् ।
कुलपुस्तकानि गोपायेत् ॥ एते ऋत्वर्थनियमाः अकरणे ऋतुवैगुण्यापादकाः साधकेन
अवश्यमनुष्ठेयाः । अन्यांश्च दीक्षाक्रमोक्तान् सामयिकानामाचारान् अनुतिष्ठेत् ।
अनिशमात्मानं कामकळाऽऽत्मकं श्रीदेवीरूपं भावयेत् । एवं वर्तमानस्य कुलनिष्ठस्य
सर्वतः कृतकृत्यता । शरीरविमोके च श्वपचगृहकाश्योर्नान्तरम् । स एव जीवन्मुक्तः
सुखी विहरेदिति ॥

श्रीचक्रलेखनोपायः

अथ प्राक्सूचितः श्रीचक्रलेखनप्रकारः सुबोधतमो लिख्यते ॥

अत्रेयं परिभाषा— ईशानाद्याग्नेय्यन्ता वायव्यादिनैर्ऋत्यन्ता वा रेखा तिर्यग्ने-
वेत्युच्यते । तस्या एवाग्रद्वयाद्वाकृष्टे प्रतीच्यां प्राच्यां वा मेळित्ते च पार्श्वरेखे इत्युच्यते ।
रेखोपरि रेखाऽन्तरम्यागोहे तयोयोगस्थानं सन्धिः । ईदृश रेखात्रययोगो मर्मः ।
साधको यदाशाऽभिमुखः सैव प्राची । तदितरा प्रतीची । प्रत्यग्रं त्रिकोणं शक्तिः ।
प्राग्रं तु शिवो बहिश्चेत्युच्यते इति ॥

प्रथमं ईशानाद्यामेयान्त-तदादिवारुष्यन्त-तदादीशानान्तां रेखामभिलिख्य शक्तिं निष्पादयेत् । इदं मध्यत्रिकोणं भवति । यन्मध्ये हि बिन्दुस्थानमामनन्ति । अथास्य मध्यतः पार्श्वरेखाद्वयनिर्भेदपूर्वकं प्राग्बच्छक्यन्तरं कल्पयेत् । अत्र सन्धिद्वयं जायते । ततो द्वितीयशक्तिमध्यतः तत्पार्श्वरेखाद्वयं निर्भिद्य च तां प्रथमशक्त्यग्रसंलम्भां तिर्यग्रेखामालिख्य तदग्राकृष्टाभ्यां पक्षरेखाभ्यां सन्धिद्वयभेदचणं शिवत्रिकोणं कुर्यात् । एतावता अष्टकोणं सम्पद्यते । एतदेव मध्यत्रिकोणेन सह नवयोनिचक्रमिति कीर्त्यते । इह सन्धयः षट् मर्मणी द्वे च सिध्यन्ति । अथ प्राचीं तिर्यग्रेखानुभयतोऽप्यभिवर्ध्य तदग्राकृष्टाभ्यां प्रथमवह्निपक्षकोणाग्रसंलम्भाभ्यां पार्श्वरेखाभ्यां शक्तिं जनयेत् । एवं प्रतीचीं तिर्यग्रेखानुभयतोऽप्यभिवर्ध्य तदग्राकृष्टाभ्यां प्रथमशक्तिपक्षकोणाग्रसृष्टान्यां पार्श्वरेखाभ्यां शिवं साधयेत् । ततो मध्यत्रिकोणपार्श्वरेखे ऐशान्यामाम्रेष्यां चाभिवर्ध्य तदग्रयोः प्रथमलिखितवह्चमे च संसक्तं तिर्यग्रेखामालिखेत् । एवं प्रथमलिखितवह्चरेपि पार्श्वरेखे अभिवर्ध्य तदग्रयोः द्वितीयशक्त्यग्रे च संसक्तं तिर्यग्रेखां विलिखेत् । तदिदमन्तर्दशारं भवति । अत्र मर्माणि षट् सन्धयो द्वादश च निष्पद्यन्ते । अथ विद्यमानासु पञ्चसु तिर्यग्रेखासु प्रथमां चरमां च उभयतोऽप्यभिवर्ध्य तत्तदग्राकृष्टाभिः पार्श्वरेखाभिः तृतीयशक्तिपक्षकोणशिरसावर्जं इतरकोणाष्टकाग्रस्पर्शिनौ शक्तिशिवौ समुत्पादयेत् । ततः प्रथमवर्धिता मध्यशक्तिप्रथमवह्निपार्श्वरेखास्तत्तद्विदिक्षु संवर्ध्य तत्तदग्राकृष्टे अन्तर्दशारीयप्राक्प्रत्यङ्गोणशिरसासम्पृक्ते रेखे समालिखेत् । तदेतद्बहिर्दशारं भण्यते । इह मर्माणि दश सन्धयोऽष्टादश चोन्मीलन्ति । अथ सप्तसु तिर्यग्रेखासु षष्ठद्वितीये पूर्वसंवर्धित एव रेखे उभयतः संवर्ध्य तत्तदग्राकृष्टाभिः बहिर्दशारस्य-प्राक्प्रत्यङ्गिकोणशिरसरसंसर्गवर्जमितरकोणाष्टकशिरसरसम्पृक्ताभिः पार्श्वरेखाभिः शक्ति शिवं च समुन्मीलयेत् । ततश्चतुर्थशक्तिपार्श्वरेखे सर्वप्राचीनां तिर्यग्रेखां चोभयतोऽप्यभिवर्ध्य मेळयेत् । एवं तृतीयवह्निपार्श्वरेखे सर्वप्रतीच्यां तिर्यग्रेखां चोभयतस्संवर्ध्य मेलयेत् । ततः प्रथमशक्तिप्रथमशिवयोः पार्श्वरेखे द्वे तत्तद्विदिक्षु समभिवर्ध्य तत्तदग्रतश्चतुर्थशक्तिनृतीयशिवशिरसरचुम्बितिर्यग्रेखायुगळमालिखेत् । तदिदं चतुर्दशारं भवति । अत्र मर्माणि अष्टादश, सन्धयः चतुर्विंशतिः, शक्तयः पञ्च, बह्व्यश्चत्वारः, पार्श्वयोः डमरवोऽष्टौ, त्रिकोणानि च संहत्य त्रिचत्वारिंशत् सम्पद्यन्ते । अथास्य परितः कर्णिकावृत्तं विलिख्य तत्संसक्तान्यसन्धीनि दळान्यष्टौ

कल्पयेत् । तदिदमष्टदळमिति व्यवहियने । असन्धित्वं नाम केसराभावत्वम्, श्रीचक्रराजे केसरनिषेधदर्शनात् । अथ तदभितः पुनःकर्णिकावृत्तं निष्पाद्याऽसन्धीनि पत्राणि षोडश निर्मिमीत । तदिदं षोडशदळं सञ्चक्षते । अथ तद्वर्हिर्मर्यादावृत्तत्रयं परिकल्प्य तत्परितः चतुरश्रेखात्रयेण चतुर्द्वारं भूपुरं समुद्रावयेत् ॥ इति श्रीचक्र-लेखनप्रकारः ॥

श्रीचक्रप्रस्तारभेदाः

एतत्प्रतिष्ठापनमन्त्रः प्रागुक्त एव । सुवर्णादिनिर्मितस्य यन्त्रस्य तु द्वौ प्रस्तारौ— भौमो, भैरवश्चेति । तत्र पल्लव्यपरिमाणे चतुरङ्गुलविस्तृतपट्टे ऊर्ध्वरेखाऽऽत्मको विन्द्वादिभूपुरान्तगचनाक्रमो भूप्रस्तारः । भैरवप्रस्तारस्त्रिविधः । तत्र भूपुरमारभ्य चक्रत्रिकत्रिकं मृष्टिस्थितिसंहारपदैः व्यपदिश्यते । तेषु सृष्टिचक्रात् स्थितिचक्रमुन्नतम् । ततोऽपि संहारचक्रमुच्छ्रितम् । इत्येकः पक्षः । भूपुरात् पञ्चद्वयमुन्नतम् । तस्मात् चतुर्दशारादिपङ्कं उदग्रमिति द्वितीयः । भूपुरादिविन्द्वात्तानि नवापि चक्राणि पूर्वपूर्वस्मादुत्तरोत्तरं उन्नतानीति तृतीयः । अत्र—

चतुरश्रं समारभ्य नवचक्राण्यनुक्रमात् ।

उन्नतोन्नतमामथ्याचक्रं स्यान्निधनेधनम् ॥ इति ॥

चरमपक्षप्रतिपादके तन्वराजवचनगते “निधनेधनं” इति पदे “उरसिलोम” इत्यादिवत् व्यधिकरणबहुव्रीहिः । चरमे वयसि धनप्राप्तिरित्यर्थः । सम्पदनुभव-दशायामेव निधनमाप्नोति न तु तद्ध्रामकाले इति यावत् । प्राञ्चस्तु धनलाभोत्तरं निधनं भवतीति सप्तमीद्वितीययोः व्यन्ययं विधाय निन्दापरतया व्याचक्षते । तत्र मूलं त एव जानत इति दिक् ॥

श्रीचक्रप्रतिष्ठापनविधिः

दीक्षाप्रकरणोक्ते शुभे दिवसे कृताहिकः साधको गणपतिमाराध्य ब्राह्मणैः स्वस्ति वाचयित्वा आचम्य प्राणानायम्य देशकालौ सङ्कीर्त्य अमुकगोत्रोऽमुकशर्म-वर्मादिगृहं महात्रिपुरमुन्दरीमाराधयिष्यन् श्रीचक्रराजप्रतिष्ठापनं करिष्ये इति सङ्कल्प्य

दुग्धदधिघृतरावृन्मूत्रात्मकं पञ्चगव्यमानीय सम्मिश्र्य ह्रीं इति मन्त्रेण अष्टोत्तरशत-
वारानभिमन्त्र्य तत्र प्रणवेन यन्त्रं निक्षिप्य तत उद्धृत्य पात्रान्तरे निधाय, मिश्रितेन
गोदुग्धदधिघृतमधुशर्कराऽऽत्मकेन पञ्चामृतेन संक्षाप्य घृष्येत् । अथ प्रत्येकं दुग्धादिभिः
क्रमेण अन्तरान्तरा धूपनपूर्वकं स्नपयित्वा पुनर्मित्यितैश्च तैः स्नपयेत् । ततोऽष्टासु
दिक्षु शालितण्डुलपुञ्जोपरि निहितैः नूतनवसनवेष्टितैः गन्धपुष्पाञ्चितैः कुङ्कुमरोचना-
चन्दनकस्तूरीसुरभिःशततल्लिलपूर्णेः कुशाग्रेण स्पृष्ट्वा मूलेनाष्टोत्तरशतवारानभिमन्त्रितैः
सौवर्णादिमार्त्तिकास्तान्तान्यतमैरष्टभिः कलशैरभिषिञ्चेत् । इह सर्वमपि पञ्चगव्यादिकं
स्नानं मूलमन्त्रकरणमेव । अथ यन्त्रं धौतेन वाससा परिमृज्य पीठे निधाय
कुशाग्रेः स्पृशन्—ॐ ह्रीं श्रीं ॐ यन्त्रराजाय विग्रहे महायन्त्राय धीमहि । तन्नो यन्त्रः
प्रचोदयात् ॥ इति—यन्त्रगायत्री अष्टोत्तरशतवारानावर्त्य आत्मनो भूतशुद्ध्यादिमातृ-
कान्यासान्तं कृत्वा यन्त्रं करेण संस्पृश्य प्राणप्रतिष्ठां कुर्यात् । यथा—

अस्य श्रीयन्त्रराजप्राणप्रतिष्ठामहामन्त्रस्य ब्रह्मविष्णुमहेश्वरा ऋषयः ।
ऋग्यजुस्सामाथर्वाणि छन्दांसि । चैतन्यं देवता । आं बीजम् । ह्रीं शक्तिः ।
क्रौं कीलकम् । मम श्रीचक्रप्राणप्रतिष्ठायै जपे विनियोगः ॥

ॐ ह्रीं श्रीं अं कं खं गं घं ङं पृथिव्यप्तेजोवाय्वाकाशात्मने आं अंगुष्ठाभ्यां

नमः ॥

३ इं चं छं जं झं अं अद्भस्पर्शरूपरसगन्धात्मने ईं तर्जनीभ्यां

नमः ॥

३ उं षं ठं डं ढं णं श्रोत्रत्वचक्षुर्निह्वाघ्राणात्मने ऊं मध्यमाभ्यां

नमः ॥

३ एं तं थं दं धं नं वाक्पाणिपादपायूपस्थात्मने ऐं अनामिकाभ्यां

नमः ॥

३ ॐ ङं फं बं मं सं ब्रह्मनादानविहरणविसर्गानन्दरूपेण औं

कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥

३ अं यं रं लं वं शं पं सं हं लं क्षं मनोबुद्धचहृद्धारचितान्त-

करणात्मने अः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥

९० हृदयादिन्यासः ॥

ध्यानम्—

रक्ताम्बोधिस्थपोतोद्भसदरुणसरोजाधिरूढा कराव्रजैः

पाशं कोदण्डमिक्षुद्भचमस्त्रिगुणमप्यङ्कुशं पञ्चवाणान् ।

विभ्राणाऽनृक्पालं त्रिणयनलसिता पीनचक्षोरुदाख्या

देवी घालार्कवर्णा भवतु सुखकरा प्राणशक्तिः परा नः ॥

ॐ ह्रीं श्रीं ॐ आं ह्रीं क्रौं यं रं लं वं शं पं सं हौं हं सः श्रीचक्रस्य

प्राणाः इह प्राणाः ॥

३ ॐ . . . सः श्रीचक्रस्य जीव इह स्थितः ॥

३ ॐ . . . सः श्रीचक्रस्य सर्वेन्द्रियाणि ॥

३ ॐ . . . सः श्रीचक्रस्य बाह्मनश्चक्षुःश्रोत्रजिह्वाप्राणप्राणा
इहागत्य सुखं चिरं तिष्ठन्तु स्वाहा ॥ इति ॥

यन्तान्तरप्राणप्रतिष्ठायां तत्तन्नाम्न ऊहःकार्यः । अथ तत्र श्रीक्रमोक्तेन विधिना देवीमावाह्य अभ्यर्च्य यन्त्रं कुशाग्रैः स्पृशन् मूलमष्टोत्तरं सहस्रं शतं वा वारानावर्त्य होमप्रकरणोक्तेन क्रमेण अष्टोत्तरशतमाज्याहुतीः मूलेन हुत्वा सम्पाताज्यं मध्ये मध्ये यन्त्रे अवर्तय मव्यञ्जनेन अन्नेन सर्वभूतवर्तिं प्रदाय होमशेषं समाप्य गुरवे सुवर्णशृङ्गालङ्कृता गा वसनाभरणानि च प्रदाय देवीमुद्रास्य कुमारीं योगिनीं ब्राह्मणांश्च भोजयेत् । इमा च यन्त्रप्रतिष्ठां गुवादिना वा कारयेत् ॥ इति वामकेश्वर-तन्त्रीयो यन्त्रप्रतिष्ठापनविधिः ॥

यन्त्रभेदेन अर्चनकालावधिः

मौवर्षे यावज्जीवं, शेष्ये द्वाविंशतिवत्सराः, ताम्रे द्वादश, भूर्जपत्रे लिखिते तु षट् । एतेषा इत्थकालातिक्रमे पुनः प्रतिष्ठा । स्फटिकादौ तु स्रक्देव प्रतिष्ठापनं सर्वदा पुरुषपरम्परयाऽभ्यर्चनं चेति । यन्त्रस्य श्वचण्डालायस्पृश्यस्पर्शाद्युपघाने पुनः प्रतिष्ठापनम् । प्रमादादिना यन्त्रे दग्धे स्फुटिने नष्टे चोराद्यपहने वा एकदिनोपवासं अयुतमूलमन्त्रजपं तद्भाशं होमादिकं च कृत्वा पुनर्यन्त्रान्तरं प्रतिष्ठापयेत् । लुप्तचिह्नस्फुटितार्धदग्धादींस्तु तीर्थोदके निक्षिपेत् ॥ इति ॥

श्रीचक्रमहिमा

श्रीचक्राभिषेकोदकेन शिरःप्रोक्षणं पानं च ब्रह्माण्डोदरगतगङ्गाऽऽदितिर्यसहस्र-
खानकोटिफलवम् । श्रीचक्रदर्शिनस्तु—

सम्यक् शतकतून् कृत्वा यत्फलं समवाप्नुयात् ।
तत्फलं लभते कृत्वा भक्त्या श्रीचक्रदर्शनम् ॥

इति वचनादुक्तं फलं भवति । इत्यलं विस्तरेणेति शिवम् ॥

सपर्याप्रकरणं द्वितीयं समाप्तम्

होमप्रकरणम्

तत्र पूजामण्डपस्य ईशानभागे चतुरश्रकुण्डं अथवा हस्तायाममङ्गुष्ठोन्नतं
स्थण्डिलं कृत्वा, सामान्यार्घ्योदकेन प्रोक्ष्य, उदक्संस्थाः प्राचीस्तिस्रो रेखाः तदुपरि
प्राक्संस्था उदीचीश्च लिखित्वा तासु रेखासु क्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः ब्रह्मणे नमः, यमाय, सोमाय, रुद्राय, विष्णवे,
इन्द्राय नमः ॥

इति गन्धाक्षतपुष्पैरभ्यर्च्य

ऐं ह्रीं श्रीं सहस्राक्षिणे हृदयाय नमः, स्वस्तिपूर्णाय शिरसे स्वाहा,
उत्तिष्ठपुरुषाय शिखायै वषट्, धूमव्यापिने कवचाय हुम्, सप्तजिह्वाय
नेत्रत्रयाय वौषट्, धनुर्धराय अस्त्राय फट् ॥

इति स्वाङ्गेषु षडङ्गं न्यसेत् । तेनैव षडङ्गेन अमीशानुरवायव्येषु मध्ये दिक्षु च
कुण्डमभ्यर्च्य तत्र अष्टकोणपट्कोणत्रिकोणात्मकमभिचक्रं प्रवेशरीत्या विलिख्य त्रिकोणे
दिगष्टकं विभाव्य तत्र स्वाप्नादिप्रादक्षिण्येन दिक्षु मध्ये च क्रमात्—

ऐं ह्रीं श्रीं पीतायै नमः, श्वेतायै, अरुणायै, कृष्णायै, धूम्रायै, तीत्रायै,
स्फुलिङ्गिन्यै, रुचिरायै. ज्वालिन्यै नमः ॥

इति पीठशक्तीः समर्च्य, पीठमध्य एव—

ऐं ह्रीं श्रीं तं तमसे नमः, रं रजसे, सं सत्त्वाय, आं आत्मने,
अं अन्तरात्मने, पं परमात्मने, ज्ञं ज्ञानात्मने नमः ॥

इत्युपर्युपरि पूजयेत् । ततः तत्र त्रिकोणे ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं वागीश्वरीवागीश्वराभ्यां नमः
इति मन्त्रेण जनिष्यमाणस्य बह्वेः पितरो वागीश्वरीवागीश्वरो सम्पूज्य, तयोर्मिथुनीमावं
भावयित्वा, अरणेः सूर्यकान्ताद्वा वह्निमुत्पाद्य द्विजगृहाद्वा आनीय मृत्पात्रे ताम्रपात्रे
वा अग्निं आग्नेय्यां नैर्ऋत्यां वा दिशि निधाय, तस्मात्कव्यादांशमेकमग्निशकलं
नैर्ऋत्यां निरस्य मूलेन निरीक्षणप्रोक्षणे अक्षेण कुक्षौ ताडनमवकुण्ठनामृतीकरणे
चेत्येतैः विशोध्य, ॐ वैश्वानर जातवेद इहावह लोहिताक्ष सर्वकर्माणि साधय
स्वाहेति मूलाधारोद्गतं संविदग्निं ललाटनेत्रद्वारा निर्गमय्य तं वाद्याभियुक्तं वागीश्वर-
वीजस्य वागीश्वरीयोण्यां प्रवेशयुद्ध्या वह्निचक्रे पातयेत् । ततः कवचाय हुं इति
मन्त्रेण इन्धनैः आच्छाद्य,

ऐं ह्रीं श्रीं अग्निं प्रज्वलितं बन्दे जातवेदं हुताशनम् ।

मुवर्णवर्णमनलं समिद्धं विश्वतोमुखम् ॥

इत्युपस्थाय, ३ उत्तिष्ठ पुरुष हरितपिङ्गल लोहिताक्ष सर्वकर्माणि साधय मे देहि
दापय स्वाहा इति वह्निमुत्थाप्य, ३ चित्पिङ्गल हन हन दह दह पच पच सर्वज्ञ
आज्ञापय स्वाहा इति प्रज्वाल्य, वागीश्वरीगर्भे धृतं ध्यात्वा, ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः ऐं
नमः अस्य होमाग्नेः पुंसवनकर्म कल्पयामि नमः । तथा अस्य होमाग्नेः सीमन्तकर्म,
जातकर्म, श्रीललिताग्नेरिति नाम्ना नामकरणकर्म कल्पयामि नमः । एवं तत्तत्कर्मेषु
बह्वेः तत्तद्देवतानाम् योज्यम् । अस्य होमाग्नेरितिपदस्य एतावत्पर्यन्तमनुवृत्तिः, इतः परं
ललिताग्नेरिति । ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः ऐं नमः श्रीललिताग्नेः अन्नप्राशनकर्म
कल्पयामि नमः, चौळकर्म, उपनयनकर्म, गोदानकर्म, विवाहकर्म कल्पयामि नमः ।
इति तत्तत्कर्माणि भावनया विद्ध्यान् । ततः सामान्यजलेन परिपेचनम्,
पागप्रैरुदगग्रैश्च कुक्षौः परिस्तरणम्, त्रिभिः परिधिभिः प्राग्बर्ज परिधानं च कृत्वा,

त्रिणयनमरुणजटावद्धमौलिं सगुह्यं-

शुकमरुणमनेकाकल्पमम्भोजसंस्थम् ।

अभिमतवरशक्तिं स्वस्तिकाभीतिहस्तं

नमत कनकमालालङ्कृतांसं कृशानुम् ॥

इति ध्यायेत् ॥

शारदातिलके—

वैश्वानरं स्थितं ध्यायेत् समिद्धोमेपु देशिकः ।

शयानभाज्यहोमेपु निपण्णं शेषवस्तुपु ॥

इति ध्यानविशेष उक्तः । अथाष्टकोणे स्वाम्रादिमादक्षिण्येन—

ऐं ह्रीं श्रीं जातवेदसे नमः, सप्तजिह्वाय, हव्यवाहनाय, अश्वोदराय,

वैश्वानराय, कौमारतेजसे, विश्वमुखाय, देवमुखाय नमः ॥

इति षट्कोणे च पूर्ववत् षडङ्गं अभिपूज्य, त्रिकोणे—ॐ वैश्वानर जातवेद
इहावह लोहिताक्ष सर्वकर्माणि साधय स्वाहा इति मन्त्रेण—अभिमर्चयेत् । अथाज्यं
मूलेन सप्तवारं अभिमन्त्रणेन संशोध्य पुरतो दक्षेणु निधाय सुवं च मूलेन प्रक्षाज्य
तदुत्तरतो निवेद्य अग्निं पुष्याक्षतैः अलङ्कृत्य सुवेण आज्यमादाय,

ऐं ह्रीं श्रीं हिरण्यायै नमः स्वाहा । हिरण्यपाया इदं न मम ॥ *

कनकायै, रक्तायै, कृष्णायै, सुप्रभायै, अतिरक्तायै, बहुरूपायै, नमः स्वाहा ।

बहुरूपाया इदं न मम ॥

इति अग्नेः सप्तजिह्वासु एकैकामाज्याहुतिं कुर्यात् नमोऽन्ताम् । पादुकाऽन्तानिति
सूत्रं तु प्रकरणान्तरमन्तान्तिमनमःपदापोहकं न तु बद्धिजिह्वामन्तनमसः, अन्यत्र
विनियोगादर्शनात् । जिह्वास्थानानि तु—

रुद्रेन्द्रवद्विमांसादवरुणानिलदिमताः ।

हिरण्यपायाः क्रमान्मध्ये बहुरूपा व्यवस्थिता ॥ इति ॥

बहुरूपाऽऽस्यजिह्वायां होमः सर्वार्थसाधकः ।

इतरासु हुनेत् क्रूरकर्मस्यभिमतेषु च ॥ इति कादिमते ॥

३ ॐ भूर्भुवः सुवश्चन्द्रमसे च नक्षत्रेभ्यश्च दिग्भ्यश्च महतं च
स्याहा । चन्द्रमसे नक्षत्रेभ्यो दिग्भ्यो महत इदं न मम ॥

इति चतुर्भिः मन्त्रैः महाव्याहृतिहोमं आज्येन कृत्वा, ॐ ह्रीं श्रीं ॐ इतः पूर्वं
प्राणबुद्धिदेहधर्माधिकारतो जाग्रत्सुषुप्तसुषुप्तस्थानु मनसा वाचा कर्मणा हस्ताभ्यां
पद्भ्यामुदरेण शिक्षा यत् स्मृतं यत् कृतं यदुक्तं तत् सर्वं ब्रह्मार्पणं भवतु स्वाहा इति
मन्त्रेण ब्रह्मार्पणाहुतिं विधाय, परब्रह्मण इदं न मम इत्युक्त्वा, परिस्तरणपरिधीनपसार्थ,
परिपेचनालङ्करणे कृत्वा, प्रागुक्तेन—

अग्निं प्रज्वलितं वन्दे जातयेदं हुताशनम् ।

सुवर्णवर्णममलं समिद्धं विश्वतोमुत्तमम् ॥

इति मन्त्रेणोपस्थाय चिदग्निं देवतां च आत्मन्युद्वासयामि नमः इत्युद्वास्य तद्रूपतिलकं
धारयेत् व्यायुपमिति मन्त्रेणति शिवम् ॥

इति होमप्रकरण तृतीय गमाप्तम्

मुद्राप्रकरणम्

श्रीगुरुवन्दनमुद्राः

विकसितकल्प उच्चानाञ्जलि मुमुक्षुम् । इदमेव मुष्टीकृतं सुवृत्तम् । ऊर्ध्वाधः-
स्थितयोः दक्षवामकरतलयो अंगुलीनां मिथो मणिवन्धसम्बन्धे चतुरश्रम् ।
अधरोत्तरस्य वामदक्षमुष्टियुगम्य स्वाभिमुख्येन योजने मुद्गर । तिर्यङ्मिळिताग्रयोः
मध्यमयोः पश्चात् ऊर्ध्वाध स्थिते वामदक्षानामिके तिरः प्रसारिते तर्जनीभ्यां निपीड्य
वामकनिष्ठां दक्षिणया धृत्वा अङ्गुष्ठाग्रयो मध्यमापुरीमध्यपर्वद्वयसम्बन्धे यो निः ॥
इति श्रीगुरुवन्दनमुद्रा ॥

अर्घ्यस्थापनमुद्राः

अधोमुखप्रसारितं वामदक्षकरतलयुगमघरोत्तरं विधायाङ्गुष्ठद्वयचालने मत्स्यः । लक्ष्यमभितः छोटिकां दत्त्वा दक्षमध्यमातर्जनीभ्यां^१ अधिवामकरतलं त्रिस्ताडने अस्त्रम् । अधोमुखस्य दक्षवाममुष्टिद्वयस्य प्रसारितयोः तर्जन्योः स्वस्वभागमारभ्य क्रमेण लक्ष्यं परितः प्रादक्षिण्यवामावर्ताभ्यां परिभ्रमणे अ व कुण्ठ नम् । अभिमुखमन्योन्यप्रथितानां दक्षवामकराङ्गुलिनां क्रमेण कनिष्ठानामे तर्जनीमध्यमे च संयोज्य अधोमुखीकरणे धेनुः । यो नि रुक्तैव । उत्तानस्य वामकरस्य विरळं आकुञ्चितैः अनामामध्यमातर्जन्यभ्रैः अधोमुखस्य दक्षस्य वकीकृतानि तानि संयोज्य कनिष्ठाङ्गुष्ठाभ्राणां मिथः सम्बन्धे गालिनी ॥

अर्चने मुद्राः

विततोत्तान ऊर्ध्वाधोव्यापारितोऽञ्जलिः आवाहनी । तथाविधो न्युञ्जाञ्जलिः^२ संस्थापनी । उदङ्गुष्ठयोः मुष्टघोरभिमुखयोगे संनिधापनी । सैवाकनिष्ठानूलं अन्तःप्रविष्टाङ्गुष्ठमिथःस्पृष्टनखा संनिरोधिनी । संनिधापन्येव तिरः प्रयोजिता सम्मुखी करणी । अ व कुण्ठनी उक्तैव । उदङ्गुलिनां करतलयोः योजने वन्दनं प्रसिद्धम् । धेनुयोनी उक्ते एव । वामानामाङ्गुष्ठयोगे तत्त्वमुद्रा । दक्षाङ्गुष्ठतर्जनीयोगो ज्ञानमुद्रा ॥

सङ्क्षोभिण्यादिमुद्राः

उत्तानयोः करतलयोः प्रसारिततर्जनीकं संहतकनिष्ठानामामध्यमाभ्राण्यन्योन्याभिमुख्येन संयोज्य स्वस्वकनिष्ठोपर्यङ्गुष्ठाप्रसम्बन्धे सर्वसङ्क्षोभिणी । सैव प्रसारितमध्यमाऽपि सर्वविद्राविणी । इयमेव मध्यमातर्जन्योराकुञ्चने^३ सर्वाकर्षणी । परस्परप्रथिताङ्गुलिस्पृष्टनखाभ्राङ्गुष्ठयोः मुष्टयोः योगे सर्ववशङ्करी । अघरोत्तरं तिर्यक्प्रसारिते वामदक्षिणकनिष्ठे मध्यमाभ्यां धृत्वा तयोरग्रे अंगुष्ठाभ्यां निपीड्य अनामातर्जन्यभ्राणां पार्श्वतो मिथः संस्पर्शं सर्वोन्मादिनी । एषैव अनामयोराकुञ्चने तर्जन्योः किञ्चित् मुमत्से च सर्वमहाङ्कुशा । दक्षभुजमध्यसन्धिस्थापितवाम-

^१ अधोमुखाभ्यां वाम—धी.

^२ संस्थापिनी—अ, अ१.

^३ सर्वाकर्षिणी—अ, अ३.

ध्यानम्—

पञ्चाशद्वर्णभेदैर्विहितवदनदोःपादयुक्क्षिवक्षो-

¹देशां भास्वत्कपर्दाकलितशशिकलामिन्दुकुन्दावदाताम् ।

अक्षरकुम्भचिन्तालिखितवरकरां त्रीक्षणामञ्जसंस्था-

मच्छाकल्पामतुच्छस्तनजघनभरां भारतीं तां नमामि ॥

दक्षोर्ध्वकरमारभ्य दक्षाधःकरपर्यन्तं प्रादक्षिण्येन आयुधस्थितिः । चिन्तालिखितं नाम पुस्तकम् । इति ध्यात्वा मनसा पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा, मातृकाः त्रितारीवालापूर्विकाः स्वाङ्गेषु न्यसेत् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौं अं नमः शिरसि, आं नमः मुखवृत्ते, इं नमः दक्षनेत्रे, ईं नमः वामनेत्रे, उं नमः दक्षकर्णे, ऊं नमः वामकर्णे, ऋं नमः दक्षनासापुटे, ॠं नमः वामनासापुटे, ॡं नमः दक्षगण्डे, ॢं नमः वामगण्डे, एं नमः ऊर्ध्वोष्ठे, ऐं नमः अधरोष्ठे, औं नमः ऊर्ध्वदन्तपङ्क्तौ, औं नमः अधोदन्तपङ्क्तौ, अं नमः शिरसि मुखान्ततः जिह्वामे, अः नमः मुखान्ते कण्ठे, कं नमः दक्षबाहुमूले, खं नमः तन्मध्यसन्धौ दक्षकूर्परं, गं नमः तन्मणिवन्धे, घं नमः तदङ्गुलीमूले, ङं नमः तदङ्गुल्यग्रे, चं नमः वामबाहुमूले, छं नमः तन्मध्यसन्धौ, जं नमः तन्मणिवन्धे, झं नमः तदङ्गुलिमूले, ञं नमः तदङ्गुल्यग्रे, टं नमः दक्षोरुमूले, ठं नमः तज्जानुनि, डं नमः तज्जहापादसंधौ तद्रुक्ते, ढ नमः तदङ्गुलिमूले, णं नमः तदङ्गुल्यग्रे, तं नमः वामोरुमूले, थं नमः तज्जानुनि, दं नमः तज्जहापादसंधौ तद्रुक्ते, ध नमः तदङ्गुलिमूले, न नमः तदङ्गुल्यग्रे, पं नमः दक्षपार्श्वे, फं नमः वामपार्श्वे, वं नमः पृष्ठे, भं नमः नाभौ, मं नमः जटोरं, यं नमः हृदि, रं नमः दक्षकक्षे, दक्षस्कन्धे, लं नमः अपरगले, गलपृष्ठे, ककुदि, वं नमः वामकक्षे, वामस्कन्धे, शं नमः हृदयादिदक्षकराङ्गुल्यन्तं, षं नमः हृदयादिवामकराङ्गुल्यन्तं, सं नमः हृदयादिदक्षपादाङ्गुल्यन्तं, हं नमः हृदयादिवामपादाङ्गुल्यन्तं, लं नमः

¹ देशा—अ.

हृदयादिगुह्यान्तं (नित्यापोडशिकार्णवे कट्यादिपादाङ्गुल्यन्तं), क्षं नमः
हृदयादिमूर्धान्तं (नित्यापोडशिकार्णवे कट्यादिब्रह्मरन्धान्तम्) ॥

अत्र मातृकाणां विन्दुमत्त्वं—वादेवताऽष्टकन्यासस्थान् सविन्दूनचः सर्वत्र वर्गाणां
विन्दुयोग इति ज्ञापकात्—सिद्धम् ॥

इति मातृकान्यासः । अयमेक एव सूत्रोक्तः ॥

करशुद्धिन्यासः

ऐं ह्रीं श्रीं अं मध्यमाभ्यां नमः, आं अनाभिकाभ्यां, सौः कनिष्ठिकाभ्यां, अं अङ्गुष्ठाभ्यां, आं तर्जनीभ्यां, सौः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥

आत्मरक्षान्यासः

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः महात्रिपुरसुन्दरि आत्मानं रक्ष रक्ष, इति
हृदये अञ्जलिं दद्यात् ॥

चतुरासनन्यासः

ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं ह्रीं सौः देव्यात्मासनाय नमः । इति स्वस्य मूलाधारे
न्यस्य ॥

- ३ ह्रीं ह्रीं ह्रीं श्रीचक्रासनाय नमः ।
- ३ ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं सर्वमन्त्रासनाय नमः ।
- ३ ह्रीं ह्रीं ह्रीं साध्यसिद्धासनाय नमः ।

इति त्रिभिः मन्त्रैः मुहुर्मुहुः पुण्यशंभेण चक्रमन्त्रदेवताऽऽसनानि श्रीचक्रे न्यसेत् ॥

वालापडङ्गन्यासः

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं हृदयाय नमः, ह्रीं शिरसे स्वाहा, सौः शिखायै वषट्,
ऐं कवचाय हुम्, ह्रीं नेत्रत्रयाय वौषट्, सौः अस्त्राय फट् ॥

वशिन्यादिन्यासः

ऐं ह्रीं श्रीं अं आं इं ईं उं ऊं ऋं ॠं लं लूं णं ऐं ओं औं अं अः ॠं

वशिनीवाग्देवतायै नमः । शिरसि ॥

३ कं खं गं घं ङं कर्द्दीं कामेश्वरीवाग्देवतायै नमः । ललाटे ॥

३ चं छं जं झं ञं ञ्जीं मोदिनीवाग्देवतायै नमः । भ्रूमध्ये ॥

३ टं ठं डं ढं णं ञ्छं विमलावाग्देवतायै नमः । कण्ठे ॥

३ तं थं दं धं नं ञ्जीं अरुणावाग्देवतायै नमः । हृदि ॥

३ पं फं बं भं मं ह्रस्व्यूं जयिनीवाग्देवतायै नमः । नाभौ ॥

३ यं रं लं वं इच्छूं सर्वेश्वरीवाग्देवतायै नमः । लिङ्गे ॥

३ शं षं सं हं ङं धं क्ष्मीं कौलिनीवाग्देवतायै नमः । मूलाधारे ॥

इति न्यसेत् ॥

मूलविद्यावर्णन्यासः

अस्य च ऋष्यादिन्यासस्तु कृताकृतः । करणे तु तत्प्रकारो जपप्रकरणे
द्रष्टव्यः ॥

ऐं ह्रीं श्रीं कं नमः शिरसि, णं नमः मूलाधारे, ईं नमः हृदि, लं नमः
दक्षनेत्रे, ह्रीं नमः वामनेत्रे, हं नमः भ्रूमध्ये, सं नमः दक्षश्रोत्रे, कं नमः
वामश्रोत्रे, हं नमः मुखे, लं नमः दक्षभुजे, ह्रीं नमः वामभुजे, सं नमः पृष्ठे,
कं नमः दक्षजानुनि, लं नमः वामजानुनि, ह्रीं नमः नाभौ ॥

इति कादिपञ्चदशीवर्णन्यासः । एवमेव हादिपञ्चदश्यपि ॥

श्रीषोडशाक्षरीन्यासः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलविद्या नमः इति दक्षमध्यमानामाभ्यां शिरसि न्यसेत् ।
अथ तत्र तां दीपाभा श्वरमुधारसां महासौभाग्यदां ध्यात्वा, पुनस्तथैव तामुच्चार्य
महासौभाग्यं मे देहि परसौभाग्यं दण्डयानीति सौभाग्यदण्डिन्या मुद्रया वामकर्णास-
वेष्टनपूर्वकं आमस्तकचरणं वामाङ्गे न्यसेत् । पुनस्तथैव तामुच्चार्य मम शत्रून्

निगृह्णामीति रिपुजिह्वाग्रया मुद्रया . वामपादाधो न्यसेत् । पुनस्तथैव तामुच्चार्य
त्रैलोक्यस्याहं कर्तेति त्रिखण्डां फाले न्यसेत् । पुनस्तथैव तां उच्चार्य वदने वेष्टनत्वेन
न्यसेत् । पुनस्तथैव तां उच्चार्य दक्षकर्णादिवामकर्णान्तं मुखवेष्टनत्वेन न्यसेत् ।
पुनस्तथैव तामुच्चार्य गळोर्ध्वमाशिरो न्यसेत् । पुनस्तथैव तामाद्यन्तप्रणवमुच्चार्य
मस्तकात् पादपर्यन्तं पादादामस्तकं च न्यसेत् । पुनस्तथैव तामुच्चार्य योनिमुद्रया मुखे
न्यस्य, पुनस्तथैव तामुच्चार्य योनिमुद्रया ललाटे न्यसेत् ॥

सम्मोहनन्यासः

ततः श्रीविद्यां स्मृत्वा तत्प्रभया जगदरुणं विभावयन् अनामिकां ऊर्ध्वं
परिभ्राम्य, उच्चार्य मुहुर्मुहुः मूलविद्यां ब्रह्मरन्ध्रे मणिबन्धद्वितये फाले च विन्यसेत् ॥
एष सम्मोहनो नाम न्यासोऽन्वर्थः ॥

संहारन्यासः

अथ चतुस्तारीनमस्सम्पुटितान् मूलविद्यापोडशार्णान् क्रमेण पादयोः जङ्घयोः
जान्वोः कटिभागद्वये पृष्ठे लिङ्गे नाभौ पार्श्वयोः स्तनयोः अंसयोः कर्णयोः मूर्ध्नि मुखे
नेत्रयोः कर्णयुगसन्निधौ कर्णवेष्टनयोश्च न्यसेत् । अत्र कृटत्रयस्य वर्णत्रयत्वेन
षोडशार्णत्वव्यपदेशः । पादादिषु प्रथमं दक्षः ततो वाम इति बोध्यम् ॥

सृष्टिन्यासः

पुनस्तथैव विद्याऽर्णान् क्रमेण ब्रह्मरन्ध्रे फाले दृशोः कर्णयोः घ्राणपुटयोः गण्डयोः
दन्तपङ्क्तयोः ऊर्ध्वाधरोष्ठयोः जिह्वायां चोरकूपे पृष्ठे सर्वाङ्गे हृदि स्तनयोरुदरे लिङ्गे
च न्यस्य मूलेन व्यापकं कुर्यात् ॥

स्थितिन्यासः

अथ पूर्वक्रमेणैव अङ्गुष्ठादिकनिष्ठान्तकराङ्गुलिषु मूर्ध्नि मुखे हृदि नाभेः
राद्वयावधि कण्ठादानाभि मूर्ध्नि आकण्ठं पूर्ववत् पादाङ्गुलिषु च न्यसेत् । अत्र
दक्षवामकरचरणाङ्गुलिषु द्वयोर्द्वयोरकैकमक्षरम् ॥

एते पञ्चैव ज्ञानार्णवमते । तन्त्रान्तरेषु तु अन्येऽपि पञ्च उपलभ्यन्ते ॥

लघुपोढान्यासः

अस्य श्रीलघुपोढान्यासस्य दक्षिणामूर्तये ऋषये नमः—शिरसि । गायत्र्यै छन्दसे नमः—मुखे । गणेशग्रहनक्षत्रयोगिनीगशिपीठरूपिण्यै श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्यै देवतायै नमः—इति हृदि । श्रीविद्याऽद्भत्वेन न्यामे विनियोगाय नमः—इति करसम्पुटे ॥

ॐ ह्रीं श्रीं अं कं खं गं घं ङं आं ऐं अद्गुष्टाभ्यां नमः ॥

३ इं चं छं जं झं ञं ईं क्लीं तर्जनीभ्यां नमः ॥

३ उं टं ठं डं ढं णं ऊं सौः मध्यमाभ्यां नमः ॥

३ एं तं थं दं धं नं णं ऐं अनामिकाभ्यां नमः ॥

३ ओं पं फं बं भं मं औं क्लीं कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥

३ अं यं रं लं वं शं षं सं हं लं क्षं अः सौः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥

एवं हृदयादिन्यासः । ध्यानम्—

उद्यत्सूर्यसहस्राभां पीनोन्नतपयोधराम् ।
रक्तमाल्याम्बरालेपां ^१रक्तभूषणभृषिताम् ॥
पाशाङ्कुशधनुर्बाणभाम्बत्पाणिचतुष्टयाम् ।
लसन्नेत्रत्रयां स्वर्णमकुटोद्भासिमस्तकाम् ॥
गणेशग्रहनक्षत्रयोगिनीराशिरूपिणीम् ।
देवीं पीठमयीं ध्यायेन्मातृकां सुन्दरीं पराम् ॥

आयुधक्रमस्तु सपर्याप्रकरण एवोक्त इहानुसन्धेयः । इति श्रीदेवीं समष्टिरूपेण यात्वा, गणेशादिव्यष्टिरूपेण च ध्यायेत् ॥

गणेशन्यासः

तरुणादित्यसङ्काशान् गजवक्त्रांम्रिलोचनान् ।

पाशाङ्कुशवराभीतिकरान् शक्तिसमन्वितान् ॥

^१ रत्न—अ. धी.

तास्तु सिन्दूरवर्णाभाः सर्वालङ्कार^१भूषिताः ।

एकहस्तधृताम्भोजा इतरालिङ्गितप्रियाः ॥

वामोर्ध्वकरमारम्य वामाधःकरपर्यन्तं गणेशानां पाशादिध्यानम् । शर्त्तानां तु वामकरे
कमलं दक्षिणे च प्रियाश्लेष इति ध्यात्वा, मातृकास्थानेषु त्रितारीमातृकापूर्वकं
गणेशान् न्यसेत् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं अं श्रीयुक्ताय विघ्नेशाय नमः । शिरसि ॥

३ आं ह्रीयुक्ताय विघ्नराजाय नमः । मुखवृत्ते ॥

३ इं तुष्टियुक्ताय विनायकाय नमः । दक्षनेत्रे ॥

३ ईं शान्तियुक्ताय शिवोत्तमाय नमः । वामनेत्रे ॥

३ उं पुष्टियुक्ताय विघ्नहृते नमः । दक्षकणे ॥

३ ऊं सरस्वतीयुक्ताय विघ्नकरत्रे नमः । वामकणे ॥

३ ऋं रतियुक्ताय विघ्नराजे नमः । दक्षनासापुटे ॥

३ ॠं मेधायुक्ताय गणनायकाय नमः । वामनासापुटे ॥

३ ऌं कान्तियुक्ताय एकदन्ताय नमः । दक्षगण्डे ॥

३ ॡं कामिनीयुक्ताय द्विदन्ताय नमः । वामगण्डे ॥

३ एं मोहिनीयुक्ताय गजवक्त्राय नमः । ऊर्ध्वोष्ठे ॥

३ ऐं जटायुक्ताय निरञ्जनाय नमः । अधरोष्ठे ॥

३ औं तीव्रायुक्ताय कपर्दभृते नमः । ऊर्ध्वदन्तपङ्क्तौ ॥

३ औं ज्वालिनियुक्ताय दीर्घमुखाय नमः । अधोदन्तपङ्क्तौ ॥

३ अं नन्दायुक्ताय शङ्कुकर्णाय नमः । जिह्वाऽग्रे ॥

३ अः सुरसायुक्ताय वृषध्वजाय नमः । कण्ठे ॥

३ कं कामरूपिणीयुक्ताय गणनाथाय नमः । दक्षबाहुमूले ॥

३ खं सुभ्रयुक्ताय गजेन्द्राय नमः । दक्षकूर्परे ॥

३ गं जयिनीयुक्ताय शूर्पकर्णाय नमः । दक्षमणिवन्धे ॥

३ घं सत्यायुक्ताय त्रिलोचनाय नमः । दक्षकराङ्गुलिमूले ॥

^१ शोभिताः—अ१, ५२, ५३.

- ३ ङं विघ्नेर्मायुक्ताय लम्बोदराय नमः । दक्षकराङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ चं सुरूपायुक्ताय महानादाय नमः । वामबाहुमूले ॥
 ३ छं कामदायुक्ताय चतुर्मूर्तये नमः । वामकूर्परे ॥
 ३ जं मदविह्वलायुक्ताय सदाशिवाय नमः । वाममणिवन्धे ॥
 ३ झं विकटायुक्ताय आमोदाय नमः । वामकराङ्गुलिमूले ॥
 ३ ञं पूर्णायुक्ताय दुर्मुखाय नमः । वामकराङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ टं भृत्तिदायुक्ताय सुमुखाय नमः । दक्षोरुमूले ॥
 ३ ठं भूमियुक्ताय प्रमोदाय नमः । दक्षजानुनि ॥
 ३ डं शक्तियुक्ताय एकपादाय नमः । दक्षगुल्फे ॥
 ३ ढं रमायुक्ताय द्विजिह्वाय नमः । दक्षपादाङ्गुलिमूले ॥
 ३ णं मानुषीयुक्ताय शूराय नमः । दक्षपादाङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ तं मकरध्वजायुक्ताय वीराय नमः । वामोरुमूले ॥
 ३ थं वीरिणीयुक्ताय पद्मुखाय नमः । वामजानुनि ॥
 ३ दं भ्रुकुटीयुक्ताय वरदाय नमः । वामगुल्फे ॥
 ३ धं लज्जायुक्ताय वामदेवाय नमः । वामपादाङ्गुलिमूले ॥
 ३ नं दीर्घघाणायुक्ताय वक्रतुण्डाय नमः । वामपादाङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ पं धनुर्धरायुक्ताय द्विगण्डकाय नमः (नित्यापोडशिकाण्वे
 —द्वितुण्डकाय नमः) । दक्षपार्श्वे ॥
 ३ फं यामिनीयुक्ताय मेनान्धे नमः । वामपार्श्वे ॥
 ३ वं गर्त्रायुक्ताय ग्रामण्ये नमः । पृष्ठे ॥
 ३ भं चन्द्रिकायुक्ताय मत्ताय नमः । नाभौ ॥
 ३ मं शशिप्रभायुक्ताय विमत्ताय नमः । जठरे ॥
 ३ य लोलायुक्ताय मत्तवाहनाय नमः । हृदये ॥
 ३ रं चपलायुक्ताय जटिने नमः । दक्षस्कन्धे ॥
 ३ लं ऋद्धियुक्ताय मुण्डिने नमः । गलपृष्ठे—ककुदि ॥
 ३ वं दुर्भगायुक्ताय ग्बड्गिने नमः । वामस्कन्धे ॥
 ३ शं गुभगायुक्ताय वगण्याय नमः । हृदयादिदक्षकराङ्गुल्यन्तरे ॥

- ३ षं शिवायुक्ताय वृषकेतनाय नमः । हृदयादिवामकराङ्गुल्यन्तं ॥
 ३ सं दुर्गायुक्ताय भक्ष्यप्रियाय नमः । हृदयादिदक्षपादाङ्गुल्यन्तं ॥
 ३ हं^१ कालीयुक्ताय गणेशाय नमः । हृदयादिवामपादाङ्गुल्यन्तं ॥
 ३ लं कालकुठिनिकायुक्ताय मेघनादाय नमः । हृदयादिगुह्यान्तं ॥
 ३ क्षं विम्र^२हारिणीयुक्ताय गणेश्वराय नमः । हृदयादिमूर्धान्तम् ॥

महान्यासः

ध्यानम्—

रक्तं श्वेतं तथा रक्तं श्यामं पीतं च पाण्डरम् ।
 कृष्णं धूम्रं धूम्रधूम्रं भावयेद्भविपूर्वकान् ॥
 कामरूपधरान् देवान् दिव्याभरणभूषितान् ।
 वामोरुन्यस्तहस्तांश्च दक्षहस्तवरप्रदान् ॥
 शक्तयोऽपि तथा ध्येयाः वराभयकराम्बुजाः ।
 स्वस्वामियाङ्गनिलयाः सर्वाभरणभूषिताः ॥

इति ध्यात्वा—

ऐं ह्रीं श्रीं अं आं इं ईं उं ऊं ऋं ॠं लृं लृं एं ऐं ओं औं अं वः
 रणुकायुक्ताय सूर्याय नमः । हृदयाधः, हृज्जठरसन्धौ ॥

- ३ यं रं लं वं अमृतायुक्ताय चन्द्राय नमः । भ्रूमध्ये ॥
 ३ कं सं गं घं ङं धर्मायुक्ताय भौमाय नमः । नेत्रयोः ॥
 ३ चं छं जं झं ञं यशस्विनीयुक्ताय बुधाय नमः ।^१श्रोत्रकूपाधः ॥
 ३ टं ठं डं ढं णं शाङ्करीयुक्ताय बृहस्पतये नमः । कण्ठे ॥
 ३ तं थं दं धं नं ज्ञानरूपायुक्ताय शुक्राय नमः । हृदि ॥
 ३ पं फं बं मं मं शक्तियुक्ताय शनैश्वराय नमः । नामौ ॥
 ३ शं षं सं हं कृष्णायुक्ताय राहवे नमः । मुखे ॥
 ३ लं क्षं धूम्रायुक्ताय केतवे नमः । शूद्रे ॥^२

^१ शालिका—अ१.

^२ चोरकूपाधः—अ, ब२, ब१, श्री, म.

नक्षत्रन्यासः

ध्यानम्—

ज्वलत्कालानलप्रख्या वरदाभयपाणयः ।
नतिपाण्योश्चिनीपूर्वाः सर्वाभरणभृषिताः ॥

इति ध्यात्वा—

- ॐ ह्रीं श्रीं अं आं अश्विन्यै नमः । ललाटे ॥
 ३ इं भरण्यै नमः । दक्षनेत्रे ॥
 ३ ईं उं ऊं कृत्तिकायै नमः । वामनेत्रे ॥
 ३ ऋं ॠं ॡं ॢं रोहिण्यै नमः । दक्षकर्णे ॥
 ३ एं मृगशिरसे नमः । वामकर्णे ॥
 ३ ऐं आद्रायै नमः । दक्षनासापुटे ॥
 ३ औं औं पुनर्वसवे नमः । वामनासापुटे ॥
 ३ कं पुष्याय नमः । कण्ठे ॥
 ३ खं गं आश्लेषायै नमः । दक्षस्कन्धे ॥
 ३ घं ङं मघायै नमः । वामस्कन्धे ॥
 ३ चं पूर्वफल्गुन्यै नमः । पृष्ठे ॥
 ३ छं जं उत्तरफल्गुन्यै नमः । दक्षकूर्परे ॥
 ३ झं ञं हस्ताय नमः । वामकूर्परे ॥
 ३ टं ठं चित्रायै नमः । दक्षमणिवन्धे ॥
 ३ डं स्वात्यै नमः । वाममणिवन्धे ॥
 ३ ढं णं विद्यान्वायै नमः । दक्षहस्ते ॥
 ३ तं थं दं अनूराधायै नमः । वामहस्ते ॥
 ३ धं ज्येष्ठायै नमः । नाभौ ॥
 ३ नं पं फं मूलाय नमः । कटिवन्धे ॥
 ३ बं पूर्वाषाढायै नमः । दक्षोरौ ॥
 ३ भं उत्तराषाढायै नमः वामोरौ ॥

- ३ मं श्रवणाय नमः । दक्षजानुनि ॥
 ३ यं रं धनिष्ठायै नमः । वामजानुनि ॥
 ३ लं शततारकायै नमः । दक्षजङ्घायाम् ॥
 ३ वं शं पूर्वभाद्रपदायै नमः । वामजङ्घायाम् ॥
 ३ षं सं हं उत्तरभाद्रपदायै नमः । दक्षपादे ॥
 ३ ङं क्षं अं अः रेवत्यै नमः । वामपादे ॥

योगिनीन्यासः

ध्यानम्—

कण्ठस्थाने विशुद्धौ नृपदलकमले श्वेतवर्णां त्रिणेत्रां
 हस्तैः खट्वाङ्गस्त्रङ्गौ त्रिशिखमपि महाचर्म सन्धारयन्तीम् ।
 वस्त्रेणैकेन युक्तां पशुजनभयदां पायसान्नैकसक्तां
 त्वक्स्थां वन्देऽमृतायैः परिवृतवपुषं डाकिनीं वीरवन्धाम् ॥

इति ध्यात्वा—

ऐं ह्रीं श्रीं हां ह्रीं डमलवरयूं डाकिन्यै नमः । ३ अं आं इं ईं
 उं ऊं ऋं ॠं लृं लृं एं ऐं ओं औं अं अः मां रक्षरक्ष त्वगात्मानं नमः ॥

इति मन्त्रेण कण्ठस्थपोडशदलविशुद्धिकमलकर्णिकायां डाकिनीं न्यस्य, तद्वलेषु
 पुरोभागादिप्रादक्षिण्येन तदावरणशक्तीः न्यसेत् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं अं अमृतायै नमः, आं आकर्षिण्यै, इं इन्द्राण्यै,
 ईं ईशान्यै, उं उमायै, ऊं ऊर्ध्वकेश्यै, ऋं ऋद्धिदायै, ॠं ॠकारायै,
 लृं लृकारायै, एं एकपदायै, ऐं ऐश्वर्यात्मिकायै, औं
 ओङ्कारायै, औं औपधायै, अं अम्बिकायै, अः अक्षरायै नमः ॥ इति ॥

ततः ध्यानम्—

हृत्पद्मे भानुपत्रे द्विवदनलसितां दंष्ट्रिणीं श्यामवर्णां
 अक्षं शूलं कपालं डमरुमपि भुजैर्धारयन्तीं त्रिणेत्राम् ।

^१ ईश्वर्यै—अ१, ब२, ब३.

^२ कृषायै—धी.

^३ लृप्रायै—धी.

पङ्कत्रां मज्जसंस्थां त्रिणयनलसितां हंसवत्यादियुक्तां
हारिद्रार्त्तिकसक्तां सकलसुखकरां हाकिनीं भावयामः ॥

इति ध्यात्वा—

ॐ ह्रीं श्रीं हां ह्रीं ह म ल व र यूं हाकिन्यै नमः ३ हं क्षं मां रक्ष
रक्ष मज्जात्मानं नमः ॥

इति भ्रूमध्यगतद्विदलाजाकमलकर्णिकायां हाकिनीं न्यस्य तद्दक्षवामदलयोः क्रमेण—

ॐ ह्रीं श्रीं हं हंसवत्यै नमः, क्षं क्षमावत्यै नमः ॥

इति तच्छुचिद्वयं न्यसेत् । तदनु —

मुण्डव्योमम्भपद्मे दशयानदलके कर्णिकाचन्द्रसंस्थां
रत्नोनिष्ठा समन्तायुधकलितकरां सर्वतोवक्त्रपद्मान् ।
आदिक्षान्तार्णशक्तिप्रकरपरिवृता सर्ववर्णा भवानीं
सर्वांलामक्तचित्ता परशिवरमिका याकिनीं भावयामः ॥

इति ध्यात्वा -

ॐ ह्रीं श्रीं या यी य म ल व र यूं याकिन्यै नमः । ३ अं . . . क्षं
(५१) मा रक्ष रक्ष शुक्रात्मानं नमः ॥

इति ब्रह्मरन्ध्रगतमहामदलमरमिजकर्णिकायां याकिनीं न्यस्य तद्दक्षेपु प्रतिविंशतिदलं
तदावरणशर्त्ता अमृताद्या क्षमावन्त्यन्ता पूर्वोक्ता प्राप्तवन् न्यसेत् ॥

राशिन्यासः

रक्तश्वेतहरित्यागृह्णितद्रूप्यापिशाङ्गकान् ।
कपिशबभुकिर्म्भागृह्ण्यभूषान् क्रमान् स्मरन् ॥

राशिनिति शेषः । इति ध्यात्वा

ॐ ह्रीं श्रीं अ आ इ ई म्पाय नमः । दक्षपादे ॥
३ उ उ गृभाय नमः । लिङ्गदक्षभागे ॥

- ३ ऋं ऋं लं लं मिथुनाय नमः । दक्षकुक्षौ ॥
 ३ एं ऐं कर्काय नमः । हृदयदक्षभागे ॥
 ३ ओं औं सिंहाय नमः । दक्षबाहुमूले ॥
 ३ अं अः शं पं सं हं लं कन्यायै नमः । दक्षशिरोभागे ॥
 ३ कं खं गं घं ङं तुलायै नमः । वामशिरोभागे ॥
 ३ चं छं जं झं ञं वृश्चिकाय नमः । वामबाहुमूले ॥
 ३ टं ठं डं ढं णं घनुपे नमः । हृदयवामभागे ॥
 ३ तं थं दं धं नं मकराय नमः । वामकुक्षौ ॥
 ३ पं फं बं भं मं कुम्भाय नमः । लिङ्गवामभागे ॥
 ३ यं रं लं वं क्षं मीनाय नमः । वामपादे ॥

पीठन्यासः

सितासिताल्पश्यामहरित्पीतान्यनुक्रमात् ।

पुनः क्रमेण देवेशि पञ्चाशत्पीठसञ्चयः ॥

इति भावयित्वा, मातृकामिः समं पूर्वोक्तिषु तासां स्थानेषु पीठानि क्रमेण विन्यसेत् ।

पथा—

- ॐ ह्रीं श्रीं अं कामरूपाय नमः । शिगसि ॥
 ३ आं वाराणस्यै नमः । मुखवृत्ते ॥
 ३ इं नेपालाय नमः । दक्षनेत्रे ॥
 ३ ईं यौण्डवर्धनाय नमः । वामनेत्रे ॥
 ३ उं पुरस्थिरकादमीराय नमः । दक्षकर्णे ॥
 ३ ऊं कान्यकुब्जाय नमः । वामकर्णे ॥
 ३ ऋं पूर्णशैलाय नमः । दक्षनासापुटे ॥
 ३ ॠं अर्बुदाचलाय नमः । वामनासापुटे ॥
 ३ लं आग्नातकेश्वराय नमः । दक्षगण्डे ॥
 ३ लृं एकाम्नाय नमः । वामगण्डे ॥

- ३ ँ त्रिस्रोतसे नमः । ऊर्ध्वोष्ठे ॥
 ३ ऐं कामकोटये नमः । अधरोष्ठे ॥
 ३ ओं कैलासाय नमः । ऊर्ध्वदन्तपङ्क्तौ ॥
 ३ औं भृगुनगराय नमः । अधोदन्तपङ्क्तौ ॥
 ३ अं केदाराय नमः । जिह्वाग्रे ॥
 ३ अः चन्द्रपुष्करिण्यै नमः । कण्ठे ॥
 ३ कं श्रीपुराय नमः । दक्षवाहुमूले ॥
 ३ खं ओङ्काराय नमः । दक्षकूर्परे ॥
 ३ गं जालन्धराय नमः । दक्षमणिवन्धे ॥
 ३ घं मालवाय नमः । दक्षकराङ्गुलिमूले ॥
 ३ ङं कुलान्तकाय नमः । दक्षकराङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ चं देवीकोटाय नमः । वामवाहुमूले ॥
 ३ छं गोकर्णाय नमः । वामकूर्परे ॥
 ३ जं मारुतेश्वराय नमः । वाममणिवन्धे ॥
 ३ झं अट्टासाय नमः । वामकराङ्गुलिमूले ॥
 ३ ञं विरजायै नमः । वामकराङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ टं राजगोहाय नमः । दक्षोरुमूले ॥
 ३ ठं महापथाय नमः । दक्षजानुनि ॥
 ३ डं कोलापुराय नमः । दक्षगुल्फे ॥
 ३ ढं एलापुराय नमः । दक्षपादाङ्गुलिमूले ॥
 ३ णं कालेश्वराय नमः । दक्षपादाङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ तं जयन्तिकायै नमः । वामोरुमूले ॥
 ३ थं उज्जयिन्यै नमः । वामजानुनि ॥
 ३ दं चित्रायै नमः । वामगुल्फे ॥
 ३ धं क्षीरिकायै नमः । वामपादाङ्गुलिमूले ॥
 ३ नं हस्तिनापुराय नमः । वामपादाङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ पं उड्डीनाय नमः । दक्षपाश्वे ॥

- ३ फं प्रयागाय नमः । वामपार्श्वे ॥
 ३ वं पटीगाय नमः । पृष्ठे ॥
 ३ भं मायापुर्यै नमः । नामौ ॥
 ३ मं जलेशाय नमः । जठरे ॥
 ३ यं मलयाय नमः । हृदये ॥
 ३ रं श्रीशैलाय नमः । दक्षस्कन्धे ॥
 ३ लं मेरुवे नमः । गलपृष्ठे ॥
 ३ वं गिरिवराय नमः । वामस्कन्धे ॥
 ३ शं महेन्द्राय नमः । हृदयादिदक्षकराङ्गुल्यन्तम् ॥
 ३ षं वामनाय नमः । हृदयादिवामकराङ्गुल्यन्तम् ॥
 ३ सं हिरण्यपुराय नमः । हृदयादिदक्षपादाङ्गुल्यन्तम् ॥
 ३ हं महालक्ष्मीपुराय नमः । हृदयादिवामपादाङ्गुल्यन्तम् ॥
 ३ ळं ओड्याणाय नमः । हृदयादिगुह्यान्तम् ॥
 ३ क्षं छायाछत्राय नमः । हृदयादिमूर्धान्तम् ॥

इति पडवयचक्रः पौडान्यासः समाप्तः

महापौडान्यासस्तु श्रीपौडशाक्षरीविषयकः । तदुपासकैः तत्कर्तव्यतापक्षे
 तन्तान्तरात् शातव्यः । इह ग्रन्थविस्तरभिया न लिखित ॥

श्रीचक्रन्यासः

अस्य श्रीचक्रन्यासेत्यनन्तरं जपप्रकरणे वक्ष्यमाणेन विधिना ऋष्यादीन्
 न्यस्य, आह्निकप्रकरणोक्तवत् ध्यात्वा, श्रीदेव्या उपचारमन्त्रेण पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा,

शरीरं चिन्तयेदादौ निजं श्रीचक्ररूपकम् ।

त्वगाधाकारनिर्मुक्तं ज्वलत्कालामिसन्निभम् ॥

ऐं ह्रीं श्रीं समस्तप्रकटगुप्तगुप्तरसम्प्रदायकुलकौलनिर्गर्भरहस्यातिरहस्यपरा-
पररहस्ययोगिनीचक्रदेवताभ्यो नमः—इति सर्वाङ्गे व्यापकं न्यस्य,

ऐं ह्रीं श्रीं गं गणपतये नमः । दक्षोरो ॥

३ क्षं क्षेत्रपालकाय नमः । दक्षांसे ॥

३ यां योगिनीभ्यो नमः । वामांसे ॥

३ वं वट्टकाय नमः । वामोरो ॥

३ लं इन्द्राय नमः । पादाङ्गुष्ठद्वयाग्रे ॥

३ रं अग्नये नमः । दक्षजानुनि ॥

३ टं यमाय नमः । दक्षपार्श्वे ॥

३ क्षं निर्ऋतये नमः । दक्षांसे ॥

३ वं वरुणाय नमः । मूर्ध्नि ॥

३ यं वायवे नमः । वामांसे ॥

३ सं सोमाय नमः । वामपार्श्वे ॥

३ हं ईशानाय नमः । वामजानुनि ॥

३ हं सः ब्रह्मणे नमः । मूर्ध्नि ॥

३ अं अनन्ताय नमः । मूलाधारे ॥

त्रैलोक्यमोहनचक्रन्यासः

ऐं ह्रीं श्रीं अं आ सौ त्रैलोक्यमोहनचक्राय नमः —इति व्यापकं न्यस्य,

ततः ३ आद्यचतुरश्रेस्वायै नमः — इति दक्षांसपृष्ठादिवक्ष्यमाणेषु स्थानेषु अञ्जलिना
व्यापकं न्यस्य,

ऐं ह्रीं श्रीं अणिमासिद्धयै नमः । दक्षांसपृष्ठे ॥

३ लघिमासिद्धयै नमः । दक्ष'पाण्यङ्गुल्यग्रेषु ॥

३ महिमासिद्धयै नमः । दक्षोरुसन्धौ ॥

३ ईशित्वसिद्धयै नमः । दक्षपादाङ्गुल्यग्रेषु ॥

- ३ वशित्वसिद्धयै नमः । वामपादाङ्गुल्यग्रेषु ॥
 ३ प्राकाम्यसिद्धयै नमः । वामोरुसन्धौ ॥
 ३ मुक्तिसिद्धयै नमः । वामपाण्यङ्गुल्यग्रेषु ॥
 ३ इच्छासिद्धयै नमः । वामांसपृष्ठे ॥
 ३ प्राप्तिसिद्धयै नमः । शिखामूले ॥
 ३ सर्वकामसिद्धयै नमः । शिरःपृष्ठे ॥

ऐं ह्रीं श्रीं चतुरश्रमध्यरेखायै नमः—इति वक्ष्यमाणान्नेषु व्यापकं न्यस्य,

- ऐं ह्रीं श्रीं ब्राह्म्यै नमः । पादाङ्गुल्यग्रेषु ॥
 ३ गाहेश्वर्यै नमः । दक्षपार्श्वे ॥
 ३ कौमार्यै नमः । मूर्ध्नि ॥
 ३ वैष्णव्यै नमः । वामपार्श्वे ॥
 ३ वाराह्यै नमः । वामजानुनि ॥
 ३ इन्द्राण्यै नमः । दक्षजानुनि ॥
 ३ चामुण्डायै नमः । दक्षांसि ॥
 ३ महालक्ष्म्यै नमः । वामांसि ॥

ऐं ह्रीं श्रीं चतुरश्रान्तपरेखायै नमः—इति वक्ष्यमाणान्नेषु व्यापकं न्यस्य,

- ऐं ह्रीं श्रीं सर्वसदृशोभिण्यै नमः । पादाङ्गुल्यग्रेषु ॥
 ३ सर्वविद्राविण्यै नमः । दक्षपार्श्वे ॥
 ३ सर्वौकार्पिण्यै नमः । मूर्ध्नि ॥
 ३ सर्ववशङ्कर्यै नमः । वामपार्श्वे ॥
 ३ सर्वोन्मादिन्यै नमः । वामजानुनि ॥
 ३ सर्वमहाङ्कुशायै नमः । दक्षजानुनि ॥
 ३ सर्ववैचर्यै नमः । दक्षांसि ॥
 ३ सर्वबीजायै नमः । वामांसि ॥
 ३ सर्वयोनये नमः । द्वादशान्ते ॥

३ सर्वत्रिलोकायै नमः । पादाङ्गुष्ठद्वये ॥

३ अं आं मौः त्रैलोक्यमोहनचक्रेश्वर्यै त्रिपुरार्यै नमः । हृदये ॥

एताः प्रकटयोगिन्यः त्रैलोक्यमोहने चक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः सशक्तयः
सवाहनाः सपरिवाराः सर्वाः न्यस्ताः सन्त्विषति हृदि चक्रसमर्पणं न्यस्य ॥

सर्वाशापरिपूरकचक्रन्यासः

ऐं ह्रीं सौं सर्वाशापरिपूरकचक्राय नमः—इति व्यापकं न्यस्य,

ऐं ह्रीं श्रीं कामाकृषिण्यै नित्याकलयै नमः । दक्षकर्णपृष्ठे ॥

३ बुद्ध्याकृषिण्यै नमः । दक्षाम्ने ॥

३ अहङ्काराकृषिण्यै नमः । दक्षकूर्परे ॥

३ शब्दाकृषिण्यै नमः । दक्षकरपृष्ठे हस्ततलपृष्ठयोः ॥

३ स्पर्शाकृषिण्यै नमः । दक्षोरो, दक्षस्फिजि ॥

३ रूपाकृषिण्यै नमः । दक्षजानुनि ॥

३ रसाकृषिण्यै नमः । दक्षगुल्फे ॥

३ गन्धाकृषिण्यै नमः । दक्षपादतले, दक्षप्रपदे ॥

३ चित्ताकृषिण्यै नमः । वामपादतले, वामप्रपदे ॥

३ धैर्याकृषिण्यै नमः । वामगुल्फे ॥

३ मृत्याकृषिण्यै नमः । वामजानुनि ॥

३ नामाकृषिण्यै नमः । वामोरो, वामस्फिजि ॥

३ बीजाकृषिण्यै नमः । वामकरपृष्ठे, वामकरतलपृष्ठयोः ॥

३ आत्माकृषिण्यै नमः । वामकूर्परे ॥

३ अमृताकृषिण्यै नमः । वामाम्ने ॥

३ शरीराकृषिण्यै नमः । वामकर्णपृष्ठे ॥

३ ऐं ह्रीं सौं सर्वाशापरिपूरकचक्रेश्वर्यै नमः । हृदये ॥

एताः गुप्तयोगिन्यः सर्वाशापरिपूरके चक्रे समुद्रा इत्यादि प्राणवत् ॥

सर्वसङ्क्षोभणचक्रन्यासः

ॐ ह्रीं श्रीं ह्रीं क्लीं सौः सर्वसङ्क्षोभणचक्राय नमः—इति व्यापकं न्यस्य,

- ॐ ह्रीं श्रीं अनङ्गकुसुमायै नमः । दक्षशङ्खे ॥ (शङ्खो नाम ललाटास्थि)
 ३ अनङ्गमेखलायै नमः । दक्षजत्रुणि ॥ (जत्रु नाम बाहुमूलसन्धिः)
 ३ अनङ्गमदनार्यै नमः । दक्षोरौ ॥
 ३ अनङ्गमदनानुरार्यै नमः । दक्षगुल्फे ॥
 ३ अनङ्गरेखायै नमः । वामगुल्फे ॥
 ३ अनङ्गवेगिन्यै नमः । वामोरौ ॥
 ३ अनङ्गाङ्कुशायै नमः । वामजत्रुणि ॥
 ३ अनङ्गमालिन्यै नमः । वामशङ्खे ॥
 ३ ह्रीं क्लीं सौः सर्वसङ्क्षोभणचक्रेश्वर्यै नमः । हृदये ॥

एताः गुप्ततरयोगिन्यः सर्वचक्रे समुद्रा इत्यादि प्राग्वत् ॥

सर्वसौभाग्यदायकचक्रन्यासः

ॐ ह्रीं श्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं सौः सर्वसौभाग्यदायकचक्राय नमः—इति व्यापकं न्यस्य,

- ॐ ह्रीं श्रीं सर्वसङ्क्षोभिण्यै नमः । ललाटमध्ये ॥
 ३ सर्वविद्राविण्यै नमः । ललाटदक्षभागे ॥
 ३ सर्वाकर्षिण्यै नमः । दक्षगण्डे ॥
 ३ सर्वाहादिन्यै नमः । दक्षाम्ने ॥
 ३ सर्वसम्भोहिन्यै नमः । दक्षपार्श्वे ॥
 ३ सर्वस्तम्भिण्यै नमः । दक्षोरौ ॥
 ३ सर्वजृम्भिण्यै नमः । दक्षजङ्घायाम् ॥
 ३ सर्ववशङ्कर्यै नमः । वामजङ्घायाम् ॥
 ३ सर्वरज्जिन्यै नमः । वामोरौ ॥
 ३ सर्वोन्मादिन्यै नमः । वामपार्श्वे ॥
 ३ सर्वार्थसाधिन्यै नमः । वामाम्ने ॥
 ३ सर्वसम्पत्तिपूरिण्यै नमः । वामगण्डे ॥

- ३ सर्वमन्त्रमर्थ्यै नमः । ललाटवामभागे ॥
 ३ सर्वद्वन्द्वक्षयङ्कर्यै नमः । शिरःपृष्ठे ॥
 ३ हँ ह्स्कीं ह्सोः सर्वसौभाग्यदायकचक्रेश्वर्यै त्रिपुरवासिन्यै नमः ।
 हृदये ॥

एताः सम्प्रदाययोगिन्यः सर्वसौभाग्यदायके चक्रे समुद्राः इत्यादि समर्पणं न्यमेत् ॥

सर्वार्थसाधकचक्रन्यासः

- ॐ ह्रीं श्रीं ह्रसैं ह्रस्कीं ह्रसोः सर्वार्थसाधकचक्राय नमः—इति व्यापकं न्यस्य,
 ॐ ह्रीं श्रीं सर्वसिद्धिप्रदायै नमः । दक्षनेत्रे, दक्षनासापुटे ॥
 ३ सर्वमम्पत्प्रदायै नमः । नासामूले, दक्षमृत्किणि ॥
 ३ सर्वप्रियङ्कर्यै नमः । वामनेत्रे, दक्षस्तने ॥
 ३ सर्वमङ्गलकारिण्यै नमः । वामबाहुमूले, दक्षवृषणे ॥
 ३ सर्वकामप्रदायै नमः । वामोरुमूले, सीविन्या दक्षभागे ॥
 ३ सर्वदुःखविमोचिन्यै नमः । वामजानुनि, सीविन्या वामभागे ॥
 ३ सर्वमृत्युप्रशमन्यै नमः । दक्षजानुनि, वामस्तने ॥
 ३ सर्वविघ्नविनाशिन्यै नमः । गुदे, वामवृषणे ॥
 ३ सर्वाङ्गमुन्दर्यै नमः । दक्षोरुमूले, वाममृत्किणि ॥
 ३ सर्वसौभाग्यदायिन्यै नमः । दक्षबाहुमूले, वामनासापुटे ॥
 ३ ह्रसैं ह्रस्कीं ह्रसोः सर्वार्थसाधकचक्रेश्वर्यै त्रिपुराश्रियै नमः ।
 हृदये ॥

एताः कुलोत्तीर्णयोगिन्यः सर्वार्थसाधके चक्रे समुद्रा इत्यादि पूर्ववत् ॥

सर्वरक्षाकरचक्रन्यासः

- ॐ ह्रीं श्रीं ह्रीं ह्रीं ॐ सर्वरक्षाकरचक्राय नमः—इति व्यापकं न्यस्य,
 ॐ ह्रीं श्रीं सर्वज्ञायै नमः । दक्षनासापुटे ॥
 ३ सर्वशक्त्यै नमः । दक्षमृत्किणि (ओष्ठप्रान्तः) ॥

- ३ सर्वेश्वर्यप्रदायिन्यै नमः । दक्षस्तने ॥
 ३ सर्वज्ञानमय्यै नमः । दक्षमुपके ॥
 ३ सर्वव्याधिविनाशिन्यै नमः । 'सीविन्याम्, सीविन्या दक्षभागे ॥
 (सीविनी—अण्डद्वयमध्यवर्तिनी सिरा) ॥
 ३ सर्वाधारस्वरूपायै नमः । वाममुपके (वामवृषणे), सीविन्या
 वामभागे ॥
 ३ सर्वपापहरायै नमः । वामस्तने ॥
 ३ सर्वानन्दमय्यै नमः । वामसृक्किणि ॥
 ३ सर्वरक्षास्वरूपिण्यै नमः । वामनासापुटे ॥
 ३ सर्वोप्सितफलप्रदायै नमः । नासाग्रे ॥
 ३ ह्रीं क्लीं व्लं सर्वरक्षाकरचक्रेश्वर्यै त्रिपुरमालिन्यै नमः । हृदि ॥

एताः निगर्भयोगिन्यः सर्वरक्षाकरे चक्रे समुद्रा इत्यादि प्राभवत् ॥

सर्वरोगहरचक्रन्यासः

ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं सौः सर्वरोगहरचक्राय नमः— इति व्यापकं न्यस्य,

ऐं ह्रीं श्रीं अं . . . अः (१६) व्लीं वशिनीवाम्देवतायै नमः ।
 दक्षचिबुके ॥

- ३ कं . . . डं (५) क्लीं कामेश्वरीवाम्देवतायै नमः । दक्षकण्ठे ॥
 ३ चं . . . जं (५) व्लीं मोदिनीवाम्देवतायै नमः । हृदयदक्षभागे ॥
 ३ टं . . . णं (५) व्लीं विमलावाम्देवतायै नमः । नाभिदक्षभागे ॥
 ३ तं . . . नं (५) ज्लीं अरुणावाम्देवतायै नमः । नाभिवामभागे ॥
 ३ पं . . . मं (५) ह्रस्व्यं जयिनीवाम्देवतायै नमः । हृदय
 वामभागे ॥
 ३ यं . . . ज्वं (४) इम्र्यं सर्वेश्वरीवाम्देवतायै नमः । वामकण्ठे ॥

१ एतदादिषु स्थानेषु तत्र तत्र कोशेषु न्यस्यासौ इत्यने.

- ३ शं . . . क्षं (६) क्ष्मीं कौलिनीवाग्देवतायै नमः । वामचिबुके ॥
 ३ ह्रीं श्रीं सौः सर्वरोगहरचक्रेश्वर्यै त्रिपुरासिद्धायै नमः । हृदि ॥

एताः रहस्ययोगिन्यः सर्वरोगहरे चक्रे समुद्रा इत्यादि पूर्ववत् ॥

आयुधन्यासः

अथ हृदि त्रिकोणं विभाव्य तत्र प्रागादिदिक्षु क्रमेण आयुधानां चतुष्टयं न्यमेत् । यथा—

ॐ ह्रीं श्रीं द्रा द्रीं ह्रीं ङूं सः सर्वजम्भनेभ्यो वाणेभ्यो नमः ।

त्रिकोणपृष्ठे ॥

- ३ धं सर्वमम्बोहनाय धनुषे नमः । त्रिकोणदक्षे, वामे ॥
 ३ ह्रीं सर्ववर्गाकरणाय पाशाय नमः । त्रिकोणाम्रे, ऊर्ध्वभागे ॥
 ३ कौं सर्वस्तम्भनाय अद्भुताय नमः । त्रिकोणवामे, दक्षभागे ॥

सर्वसिद्धिप्रदचक्रन्यासः

ॐ ह्रीं श्रीं ह्रसै ह्रस्कीं ह्रस्मौं सर्वसिद्धिप्रदचक्राय नमः -- इति व्यापकं न्यस्य,

ॐ ह्रीं श्रीं मूलप्रथमकूटं कामरूपर्पाठमथार्यं महाकामेश्वर्यै नमः ।

त्रिकोणाम्रकोणे ॥

३ मूलद्विर्तायकूटं पूर्णगिरिर्पाठमथार्यं महावज्रेश्वर्यै नमः ।

तदक्षकोणे ॥

३ मूलतृर्तायकूटं जालन्धरर्पाठमथार्यं महाभगमालिन्यै नमः ।

तद्वामकोणे ॥

३ मूल ओट्टाणर्पाठमथार्यं महात्रिपुरमुन्दर्यै नमः । तन्मध्ये ॥

अथ तदन्तस्मरण्यांप्रकरणोत्तप्रकरणेण षोडशस्वगन् विभाव्य षोडशनिन्यां न्यमेत् । यथा कामेश्वरानिन्यामन्त्रमुच्चार्य कामेश्वरानिन्यार्यं नमः । एवंप्रकारेण अवशिष्टाश्चतुर्दश निन्या विन्यस्य मध्ये मूलमुच्चार्य षोडशीं न्यमेत् ॥

काम्यकर्मप्रसक्तानां तावन्मात्रं भवेत् फलम् ।

निष्कामं भजतां देवमखिलामीष्टसिद्धयः ॥ इति ॥

देवेत्युपलक्षणं देव्या अपि । काम्यकर्मविधिश्च दुस्माधश्चेत् कस्यचित्काम्यफललिप्सा, तेन तदा श्यामाक्रमोक्तं पुरश्चरणादिकं काम्यहोमद्रव्यं च अनुसन्धेयम् । आभिचारादौ कर्तव्ये तु सामान्यक्रमोक्तं मन्तारित्वादिकं च ॥

जपविधिः

श्रीविद्याजपपूर्वाङ्गमन्त्राः । जपोपयुक्ता मुद्रास्तु उक्तपूर्वा एव । तत्रादौ श्रीदेव्यै उपचारमन्त्रेण पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा पूर्ववत् प्राणानायम्य ऋष्यादि न्यमेत् । यथा—

अस्य श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीपञ्चदशाक्षरीमहामन्त्रस्य ३ आनन्दभैरवाय ऋषये नमः—शिरसि । ३ पङ्क्त्यै छन्दसे नमः—मुखे । ३ श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्यै देवतायै नमः—हृदि । ३ ऐं धीजाय नमः—गुह्ये । ३ सौ. शक्त्यै नमः—पादयोः । ३ ह्रीं कालिकाय नमः—नाभौ । (उक्त-वीजशक्तिकीलकानि नाभिगुह्यपादेषु प्रायशो न्यस्तव्यानीति, मूलविद्याखण्डत्रयेणापि न्यस्तव्यानीति च केषांचिदभिमतम्) । ३ श्रीललितामहात्रिपुरसुन्दरीप्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः—करसम्पुटे ॥

ऐं ह्रीं श्रीं मूलविद्यया सर्वाङ्गे त्रि व्यापकम् ॥

३ क ए ई ल ह्रीं अङ्गुष्ठाभ्यां नमः ॥

३ ह स क ह ल ह्रीं तर्जनीभ्यां स्वाहा ॥

३ स क ल ह्रीं मध्यमाभ्यां वषट् ॥

३ क ए ई ल ह्रीं अनामिकाभ्यां हुं ॥

३ ह स क ह ल ह्रीं कनिष्ठिकाभ्यां वौषट् ॥

३ स क ल ह्रीं करतलकरपृष्ठाभ्यां फट् ॥

एवं हृदयादिन्यासः, यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं क ए ई ल ह्रीं हृदयाय नमः ॥

३ ह स क ह ल ह्रीं शिरसे स्वाहा ॥

- ३ सकल ह्रीं शिखायै वषट् ॥
 ३ क ए ई ल ह्रीं कवचाय हुम् ॥
 ३ हसकहल ह्रीं नेत्रत्रयाय चौषट् ॥
 ३ सकल ह्रीं अस्त्राय फट् ॥
 - भूर्भुवस्सुवरो इति दिव्यन्धः ॥

अथ ध्यानम् । तच्च पूर्वोक्तमेव ॥

श्रीपोडशाक्षर्यास्तु—दक्षिणामूर्तिः ऋषिः । करपङ्कन्यासयोः तत्कूटपट्कमिति विशेषः ॥

ततः शक्त्युत्थापनमुद्रया स्वदेहे शून्यतां विभाव्य विन्दुत्रयसपरार्धरूपां कामकलां विचिन्त्य तस्याः स्वात्मतया परिणामं श्रीगुरुमुखावगतं विभाव्य श्रीगुरु-
 देवतामन्त्रात्मनामैक्यं भावयेत् । अथ मूर्ध्नि शिरोमुद्रां न्यस्य ३ ऐं ह्रीं ह्रीं त्रिपुरे
 भगवति स्वाहा इति द्वादशाक्षरीं कुरुकुलाविद्यां ततो हृदयमुद्रया (हृदि हस्तं दत्त्वा)
 ३ ॐ इत्येकाक्षरं सेतुं, अथ कण्ठे न्यासमुद्रया ३ ह्रीं इत्येकाक्षरं महासेतुं, तदगु
 नाभौ पूर्वमुद्रयैव ३ ॐ अं मूलं ऐं अं . . . क्षं (५१) ॐ इति सप्तत्यक्षरं
 निर्वाणमन्त्रं च त्रिस्त्रिः जपेत् ॥

१ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं इति कामेश्वरीमन्त्रं स्वाधिष्ठाने त्रि. जपेत् ॥

१३ ई इति कामकलामन्त्रं मूलाधारे त्रिः जपेत् ॥

१३ समस्तप्रकटगुप्तगुप्ततरसम्प्रदायकुलोत्तीर्णनिर्गमरहस्यातिरहस्यपरा-
 पररहस्ययोगिनीभ्यो नमः । इति समष्टिमन्त्रम् ॥

३ ई षं क ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं ॥ इति पञ्चदशाक्षर-
 मुक्तीलनं सप्तवारं जपेत् ॥

३ विद्युदक्षीं परां विद्यां कालिकां देशभाषिणीम् ।

खड्गमुण्डविकाराख्यां व्याघ्रचर्मविभूषिताम् ॥

रक्तमाल्याम्बरधरां घोररूपां चतुर्भुजाम् ।

खड्गं शूलं कपालं च दधती तीक्ष्णनासिकाम् ॥

सिद्धार्थं चिन्तयेद्देवीं सर्वविद्यासु जीविनीम् ॥

१ एते अंशाः (श्री, अ१) कोशयोरैव दृश्यन्ते.

१ हल—ब२, ब३, अ.

इति सञ्जीविनीं ध्यात्वा पञ्चधोपन्वयं, ३ श्रीं क्लीं क्लीं ह्रीं है क ल ह्रीं सौः ल स क ह्रीं क्लीं क्लीं ह्रीं श्रीं इति सप्तदशाक्षरं सञ्जीविनीमन्त्रं सप्तवारं जपेत् ॥

१०. ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं हं सः क ए ई ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं हं सः ह्रीं श्रीं इति त्रयोविंशत्यक्षरं प्राणमन्त्रं सप्तवारं जपेत् ॥

३ ॐ श्रीं ऐं क्लीं ह्रीं क ए ई ल ह्रीं ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं ऐं ह स क ह ल ह्रीं ॐ ऐं श्रीं क्लीं ह्रीं ह क ल ए ह्रीं ह क ह ल ह्रीं ह ए क ल ह्रीं ॐ ऐं क्लीं श्रीं ह्रीं क ह ल ए ह्रीं क ह ए ल ह्रीं क ह ह ल ह्रीं हं सः ॐ ह्रीं श्रीं हं सः सोहं स क ल ह्रीं इति सप्तत्यक्षरं^(१)दीपिनीमन्त्रं च प्रत्येकं सप्तवारं जपेत् ॥

इमे मन्त्राः पञ्चदशीपोडशीनां साधारणाः ॥

पोडशाक्षर्या असाधारणा पञ्च मन्त्रा । यथा—

१०. ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौ ॐ ह्रीं श्रीं ह स क्ष म ल व र यूं स ह क्ष म ल व र यीं य र ल व क्ष म ल व र यूं ॐ ॐ ह्रीं श्रीं ॐ सौः क्लीं ऐं इति महाकामेश्वरमन्त्रं दशवारं जपेत् ॥

३ (पञ्चदशी) क ए ई ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं—
त्रिवारं जपेत् ॥

३ (पोडशी) श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं सौः ॐ ह्रीं श्रीं क ए ई ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं म क ल ह्रीं सौः ऐं क्लीं ह्रीं श्रीं—
त्रिवारं जपेत् ॥

३ ऐं क्लीं सौं वालायै नम । ऐं क्लीं उच्छिष्टचाण्डालि सुमुखि देवि महापिशाचिनि द्वी ठ ठ ठः म्याहा—त्रिवारं जपेत् ॥

^१ अस्य मन्त्रस्य विविधाः पाठाः ईपक्रिप्ताः तत्तन्त्रोद्येपु दृश्यन्ते.

३ ॐ ह्रीं स्त्रीं ह्रूं क्रीं श्रीं उग्रतारे सौः ह्रीं ह्रीं श्रीं स्वाहा—
त्रिवारं जपेत् ॥

एते पञ्च मन्त्राः पञ्चरत्नपदेन उच्यन्ते ॥

ततः सूतकनिवारणाय प्रणवसम्पुटितां मूलविद्यां (पञ्चदशीं) दशवारमावर्त्य
अनन्तरं विघ्नहरान् षण्मन्त्रान् त्रिस्त्रिजपेत् ॥ यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं इ रि मि लि कि रि कि लि प रि मि रोम् ॥

३ ॐ ह्रीं नमो भगवति महात्रिपुरभैरवि मम त्रैपुररक्षां कुरु कुरु ॥

३ संहर संहर विघ्नरक्षोविभीषकान् कालय हुं फट् स्वाहा ॥

३ व्हं रक्ताभ्यो योगिनीभ्यो नमः ॥

३ सां सारसाय ब्रह्मशनाय नमः ॥

३ दु मु लु पु मु लु पु ह्रीं चामुण्डायै नमः ॥

एते कुल्लुकाद्या विघ्नहरान्ता जपस्य पूर्वाङ्गमन्त्राः । त्रितारीपूर्वकत्वं तु सर्वेषां सिद्धमेव ॥

ततः पेशीछिन्नां सुवर्णरत्नस्फटिकमणिपुत्रजीवरुद्राक्षाद्यन्यतमनिर्मितां मालां
श्यामाक्रमे वक्ष्यमाणेन संस्कारविधिना संस्कृतामादाय, कचित्पात्रे वामपाणौ वा
निधाय, सामान्यार्घ्योदकेन शुद्धोदकेन वा मूलेनाभ्युक्ष्य,

ॐ मां माले महामाये सर्वशक्तिस्वरूपिणि ।

चतुर्वास्त्वयि न्यन्तस्तस्मान्मे सिद्धिदा भव ॥

इति प्रार्थ्य, ह्रीं सिद्धये नमः इति मन्त्रेण पुनः पुनः आवृत्तेन गन्धादिभिः पञ्चभिः
गन्धपुष्पाभ्यामेव वा सम्पूज्य, ऐं ह्रीं श्रीं गं

अविघ्नं कुरु माले त्वं करे गृहामि दक्षिणे ।

जपकाले तु सततं प्रसीद मम सिद्धये ॥

इति दक्षिणहस्तेन मालां गृहीत्वा, मध्यमामध्यपर्वावलम्बिनीं तां तर्जन्या वामहस्तेन
चास्पृशन् एकमणिग्रहणे अन्यमनुपाददानः क्रमाद्द्गुण्ठाग्रैण मणीन् परिवर्तयन्
जृम्भाक्षुताद्यकुर्वन् अनिद्राणः, एतेषां सम्भवे आचम्य देवताऽऽमृतं भावयन्, मान्वा

मपातयन् प्रमादपतितायामुक्तसंस्कारं कृत्वा खटखटाशब्दमकुर्वाणः अक्षिष्टमनुच्चारयन्
 असम्भाषमाणो मालामप्रदर्शयन् अन्यदप्युक्तमाचरन् श्रीगुरुमुखादवगतं पडर्याद्यन्यतममर्थं
 चतुर्विधैक्यशून्यपट्कावस्थापञ्चकविपुवत्सप्तकमन्त्रचैतन्यादिरहस्यजातं, चानुसन्धानो
 यथाऽधिकारं मनसोपांशुना वा सहस्रं त्रिशतं शतं वा मूलविद्यामारम्भे प्रोक्तसङ्ख्याऽ-
 बधौ च प्रणवपुटितां सकृज्जपित्वा उत्तराङ्गमन्त्रान् जपदशमांशमावर्तयेत् ॥

जपोत्तराङ्गमन्त्राः

ने तु त्रिपुराद्यष्टकेश्वरीमन्त्रा अष्टौ—

ॐ ह्रीं श्रीं अं आं सौः, ३ ॐ ह्रीं सौः, ३ ह्रीं ह्रीं सौः, ३ हें ह्रीं
 हसौः, ३ हसै हम्ह्रीं हम्सौ, ३ ह्रीं ह्रीं ॐ, ३ ह्रीं श्रीं सौ, ३ हसै हसृह्रीं
 हससौ ॥

मूलमंत्रं—ॐ ह्रीं श्रीं क ए ई ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं ॥

तत्तत्तिथिनित्याविद्या— ताश्च शुक्लपक्षे कानेश्वर्यादिचित्राऽन्ता । कृष्णपक्षे तु
 चित्राऽऽदिकामेश्वर्यन्ता । तिथिवृद्धायेका नित्यां दिनद्वये, तिथिक्षये एकस्मिन् दिवसे
 नित्याद्वयं, इति क्रमेण जप्या । यथा—

ॐ ह्रीं श्रीं अं ॐ म क ल ह्रीं नित्यङ्किते मदद्रवे सौः ॥

३ आ ॐ मग भुगे भगिनि भगोदरि भगमाले भगावहे भगगुह्ये
 भगयोनि भगनिपातिनि सर्वभगवशङ्करि भगरूपे नित्यङ्किते
 भगम्बरूपे सर्वाणि भगानि मे ह्यानय वरदे रते सुरते
 भगङ्किते क्लिप्तद्रवे हृदय द्राव्य अमोघे भगविचे क्षुभ
 क्षोभय सर्वमत्त्वान् भगेश्वरि ॐ ॐ जें ॐ भें ॐ मों
 ॐ हें ॐ हें क्लिते सर्वाणि भगानि मे वशं आनय स्त्री
 हर ॐ ह्रीम् ॥

३ इं ॐ ह्रीं नित्यङ्किते मदद्रवे स्वाहा ॥

३ ईं ॐ कों ओं औं श्रौं ह्रौं औं स्वाहा ॥

- ३ उं ॐ ह्रीं बहिवासिन्यै नमः ॥
 ३ ऊं ह्रीं क्लिन्ने ऐं क्रौं नित्यमदद्रवे ह्रीं ॥
 ३ ऋं ह्रीं शिवदूत्यै नमः ॥
 ३ ॠं ॐ ह्रीं हुं खे च चे क्षः लीं हुं क्षे ह्रीं फद् ॥
 ३ लं ऐं ह्रीं सौः ॥
 ३ लं हसकलरडैहसकलरडीं हसकलरडोः ॥
 ३ पं ह्रीं फ्रें सूं क्रौं आं ह्रीं ऐं व्हं नित्यमदद्रवे हुं फ्रें हीम् ॥
 ३ ऐं भ्र्यौं ॥
 ३ ओं स्वौं ॥
 ३ औं ॐ नमो भगवति ज्वालामालिनि देवदेवि सर्वभूतसंहार-
 कारिके जातवदसि ज्वलन्ति ज्वल ज्वल प्रज्वल प्रज्वल
 हां ह्रीं ह्रूं ररररररर ज्वालामालिनि हुं फद् ॥
 ३ अं च्कौम् ॥

अङ्गोपाङ्गप्रत्यङ्गीभूता बाला अन्नपूर्णा अश्वारूढा मन्त्रास्त्रयो वश्यमाणा इति च त्रयोदश ॥

- ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः सौः ह्रीं ऐं ऐं ह्रीं सौः । इति श्रियोऽङ्गपाला ॥
 ३ ह्रीं श्रीं ह्रीं ॐ नमो भगवति अन्नपूर्णेश्वरि ममाभिलषितमन्नं
 देहि स्वाहा । इति श्रिय उपाङ्गमन्नपूर्णा ॥
 ३ ॐ आं ह्रीं क्रौं एहि परमेश्वरि स्वाहा । इति
 श्रीप्रत्यङ्गमश्वारूढा ॥

कालनित्या तु सूत्रकृताऽनुपाचा ॥

अथ पुनः ऋष्यादिमानसपूजाऽन्तं विधाय, सबीजाः सर्वसङ्क्षोभिष्यादिमुद्राः
 आयुधमुद्राश्च प्रदर्श्य,

गुह्यातिगुह्यगोप्त्री त्वं गृहाणास्मकृतं जपम् ।

सिद्धिर्भवतु मे देवि त्वत्प्रसादान्मयि स्थिरा ॥

इति श्रीदेव्या वामकरे सामान्यार्घ्यसलिलप्रक्षेपेण जपं निवेद्य—

त्वं माले सर्वदेवानां प्रीतिदा शुभदा मम ।
शुभं कुरुष्व मे भद्रे यशो धीर्यं च सर्वदा ॥

इति मालां प्रार्थ्य. निगूढं निधाय. श्रीगुरुपादुकामन्त्रं मुहुरुच्चारयन् गुरुपद्मगुरु-
पद्मेष्टिगुरुन् तत्तन्नामपूर्वं प्रणमेत् ॥ इति जपविधिः ॥

गडिममालामन्त्राः

(तत्र वैदिकेषु स्वरपूर्वं पाठः)

ॐ भूर्भुवः सुवः । तत्सावितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो
यो नः प्रचोदयान् ॥ इति त्रिशद्वर्णां गायत्री ॥ मूलाधारे ॥ १ ॥

यत् इन्द्र भयामहे ततो नो अभयं कृधि ।
मघवच्छग्धि तव तत्र ऊतये विद्विषो विमृधो जहि ॥
स्वस्तिदा विशम्पतिर्वृत्रहा विमृधो वर्णा ।
वृषेन्द्रः पुर एतु नः स्वस्तिदा अभयङ्करः ॥

इत्यैन्द्री विधा सप्तपद्यर्णां सङ्घटे भयनाशिनी ॥ हृदये ॥ २ ॥

ॐ वृषिः सूर्य आदित्योम् ॥ इत्यष्टाणां सौरी नेजोदा ॥ फाले ॥ ३ ॥

ॐ ॥ इति प्रणव केवलो ब्रह्मविधा मुक्तिप्रदा ॥ ब्रह्मरन्ध्रे ॥ ४ ॥

ॐ पगेरजमे सावदोम् ॥ इति नवाणां तुरीयगायत्री स्वैक्यविमर्शिनी ॥

द्वादशान्ते ॥ ५ ॥

गडिमपञ्चकमेतत् मूलाधारहृत्कालविधिविलद्वादशान्तस्थानबीजतया
भावनीयम् । द्वादशान्तस्थानं तु ललाटस्योत्तरभाग ॥

ॐ सूर्याक्षितेजसे नमः । खेचराय नमः । असतो मां सद्रमय ।
तमसो मा ज्योतिर्गमय । मृत्योर्मांममृतं गमय । उष्णो भगवान् शुचिरूपः ।
हंसो भगवान् शुचिप्रतिरूपः ॥

विश्वरूपं वृषिणं जातयेदस हिरण्मयं ज्योतिर्गकं तपन्तम् ।

महसरदिमः शतधा वर्तमान प्राणः प्रजानामुदयत्येष सूर्यः ॥

ॐ नमो भगवते सूर्याय । अहोवाहिनि वाहिन्यहोवाहिनि वाहिनि स्वाहा ॥

वयस्सुपर्णा उपमेदुरिन्द्रं प्रियमेधा ऋषयो नाथमानाः ।

अपध्वान्तमूर्णहि पूर्धिचक्षुर्मुग्धस्मानिधयेव बद्धान् ॥

पुण्डरीकाक्षाय नमः । पुष्करेक्षणाय नमः । अमलेक्षणाय नमः । कमलेक्षणाय नमः । विश्वरूपाय नमः । श्रीमहाविष्णवे नमः । इति षोडशमन्तसमष्टिरूपिणी चक्षुष्मतीविद्या द्वादष्टिसिद्धिप्रदा ॥ मूलाधारे ॥ ६ ॥

ॐ गन्धर्वराज विश्वावसो ममाभिलषितां कन्यां प्रयच्छ स्वाहा ॥ इत्युत्तमकन्याविवाहदायिनी ॥ हृदये ॥ ७ ॥

ॐ नमो रुद्राय पथिपदे म्वस्ति मां संपारय ॥ इति मार्गसङ्कट-हारिणी ॥ फाले ॥ ८ ॥

ॐ तारे तुतारे सुरे स्वाहा । इति जलापच्छमनी ॥ ब्रह्मरस्ये ॥ ९ ॥

अच्युंताय नमः । अनन्ताय नमः । गोविन्दाय नमः ॥ इति

महान्याधिशमनी नामत्रयीविद्या ॥ द्वादशान्ते ॥ १० ॥

एतद्रश्मिपञ्चकं मूलाधारादिपरिकरतया ज्ञेयम् ॥

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं ग्लौं गं गणपतये वर वरद सर्वजनं मे वक्षमानव स्वाहा ॥ इति महाराणपतिविद्या प्रत्यूहशमनी ॥ मूलाधारे ॥ ११ ॥

ॐ नमः शिवायै । ॐ नमः शिवाय ॥ इति द्वादशार्णा शिवतत्त्वविमर्शिनी ॥ हृदये ॥ १२ ॥

ॐ जुं तः मां पालय पालय ॥ इति दशार्णा मृत्योरपि मृत्युरेषा विद्या ॥ फाले ॥ १३ ॥

ॐ ननो ब्रह्मणे धारणं मे अस्त्वनिराकरणं धारयिता भूयासं कर्णयोः श्रुतं मा च्योद्द्वं ममामुष्य ॐ ॥ इति श्रुतिधारिणी विद्या ॥ ब्रह्मरन्ध्रे ॥ १४ ॥

ॐ . . क्षं (५१) ॥ इति सविन्दुरकारादिक्षकारान्तवर्णात्मिका मातृका सर्वज्ञताकरी द्वादशान्ते ॥ १५ ॥

पञ्चमा रश्मयो मूलादिरक्षात्मकतया द्रष्टव्याः ॥

ह स क ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं ॥ इति लोपासुद्राविद्या स्वस्वरूपविमर्शिनी ॥ मूलाधारे ॥ १६ ॥

ह्रीं हे हसौः ह्योः हे ह्रीं ॥ इति पट्कूटा सम्पत्करी विद्या ॥
हृदये ॥ १७ ॥

सं सृष्टिनित्ये स्वाहा हं स्थितिपूर्णे नमः रं महासंहारिणि कुञ्जे
चण्डकालि फट् रं ह्रस्वैः महानाख्ये अनन्तभास्करि महाचण्डकालि फट् रं
महासंहारिणि कुञ्जे चण्डकालि फट् हं स्थितिपूर्णे नमः सं सृष्टिनित्ये स्वाहा
ह्रस्वैः महाचण्डयोगेश्वरि ॥ इति विद्यापञ्चकरूपिणी कालमङ्कपिणी
परमायुःप्रदा ॥ फाले ॥ १८ ॥

ऐं ह्रीं श्रीं ह्रस्वैः हसौः अहमहं अहमहं हसौः ह्रस्वैः श्रीं ह्रीं ऐं ॥
इति शुद्धज्ञानदा शम्भवी विद्या ॥ ब्रह्मरन्ध्रे ॥ १९ ॥

सौ ॥ इयं पराविद्या । द्वादशान्ते ॥ २० ॥

गताः पञ्च रश्मयो मूलाद्यधिष्ठानतया कर्त्तव्याः ॥

ऐं ह्रीं सौ सौ ह्रीं ऐं ऐं ह्रीं सौ ॥ इति नवाक्षरी श्रीदेव्यङ्गभूता
बाला ॥ २१ ॥

ह्रीं श्रीं ह्रीं ॐ नमो भगवति अन्नपूर्णे ममाभिलषितं अन्नं देहि
स्वाहा ॥ इति श्रीदेव्या उपाङ्गभूता अन्नपूर्णा ॥ २२ ॥

ॐ आ ह्रीं कौ एहि परमेश्वरि स्वाहा ॥ इयं श्रीदेवीप्रत्य-
ङ्गभूता अश्वारूढा ॥ २३ ॥

श्रीविद्यागुरुपादुकामन्तस्तु आहिकप्रकरणे एवोक्त इह पठितव्यः ।
तद्यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं ह्रस्वैः ह स क्ष म ल व र यूं स ह क्ष म ल व र
यीं हसौं ह्यो अमुकानन्दनाथश्रीगुरुश्रीपादुका पूजयामि नमः ॥ २४ ॥

अथ मूलविद्या । सा च गुरुमुखादवगता कादिनाम्नी—क ए ई ल ह्रीं
ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं ॥ २५ ॥

बाला अन्नपूर्णा अश्वारूढा श्रीपादुका चेत्येताभिश्चतसृभिः युक्ता
मूलविद्या साम्राज्ञी मूलाधारे विद्येचनीया ॥

^१ परमार्थप्रदा—४१, ४२, ४३.

^२ चतुर्दशानां शु—४, ४२, ४३.

ऐं नमः उच्छिष्टचाण्डालि मातङ्गि सर्ववशङ्करि स्वाहा ॥ इति
श्यामाङ्गभूता लघुश्यामा ॥ २६ ॥

ऐं ह्रीं सौः वदवद वाग्वादिनि स्वाहा ॥ इयं श्यामोपाङ्गभूता
वाग्वादिनी ॥ २७ ॥

ॐ ओष्ठापिधाना नकुली दन्तैः परिवृता पविः ॥

सर्वस्यै वाच ईशाना चारु मामिह वादयेत् ॥ २८ ॥

इयं श्यामाप्रत्यङ्गभूता नकुलीविद्या ॥

श्रीविद्यागुरुपादुकैव प्रथमबीजत्रयस्थाने बालासहिता श्यामागुरुपादुका
भवति । यथा—

ऐं ह्रीं सौः ह्रस्वैः ह स क्ष म ल व र यूं स ह क्ष म ल व
र र्थी ह्रसौं ह्रौः अमुकानन्दनाथश्रीगुरुश्रीपादुकां पूजयामि
नमः ॥ २९ ॥

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः ॐ नमो भगवति श्रीमातङ्गीश्वरि सर्वजन-
मनोहारि सर्वमुखरञ्जिनि ह्रीं ह्रीं श्रीं सर्वराजवशङ्करि सर्वस्त्रीपुरुषवशङ्करि
सर्वदुष्टमृगवशङ्करि सर्वसत्त्ववशङ्करि सर्वलोकवशङ्करि अमुकं मे वशमानय स्वाहा
सौः ह्रीं ऐं श्रीं ह्रीं ऐं ॥ ३० ॥

इत्यष्टनवतिवर्णा राजश्यामला पूर्वोक्ताभिः अङ्गोपाङ्गप्रत्यङ्गपादुकेत्येता-
भिश्चतसृभिः विद्याभिः सहिता हृत्चक्रे यष्टव्या ॥
लृं वाराहि-लृं उन्मत्तभैरविपादुकाभ्यां नमः ॥ इयं वार्ताल्यङ्गभूता

लघुवार्ताली ॥ ३१ ॥

ॐ ह्रीं नमो वाराहि घोरं स्वप्नं ठः ठः स्वाहा ॥ इयं स्वप्ने शुभाशुभवक्त्री
वार्ताल्या उपाङ्गभूता स्वप्नवाराही ॥ ३२ ॥

ऐं नमो भगवति महामाये पशुजनमनश्चक्षुस्तिरस्करणं कुरु कुरु हुं
फट् स्वाहा । इयं वार्तालीप्रत्यङ्गभूता तिरस्करिणी ॥ ३३ ॥

ऐं ह्रौं ह्रस्वैः ह स क्ष म ल व र यूं स ह क्ष म ल व र र्थी
ह्रसौं ह्रौः अमुकानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः ॥ एषा वार्ताली-
गुरुपादुका ॥ ३४ ॥

ॐ ग्लौं ॐ नमो भगवति वार्तालि वार्तालि वाराहि वाराहि वराहमुखि
 वराहमुखि अन्ये अन्धिनि नमः । रुन्धे रुन्धिनि नमः । जम्भे जम्भिनि
 नमः । मोहे मोहिनि नमः । स्तम्भे स्तम्भिनि नमः । सर्वदुष्टप्रदुष्टानां सर्वेषां
 सर्ववाक्चित्तचक्षुर्मुखगतिजिह्वास्तम्भनं कुरु कुरु ग्रीषं वश्यं ॐ ग्लौं ठः ठः ठः
 ठः हुं अन्नाय फट् ॥ इति द्वादशोत्तरगताक्षरो महावाराहीमन्त्रः ॥ ३५ ॥
 पूर्वोक्ताभिश्चतसृभिः युक्ता इयं महावाराही आज्ञाचक्रे परिपूज्या ॥
 प्रथमद्वितीयकृतयोः हल्लेखावर्जं पञ्चदशेव त्रयोदशाक्षरी श्रीपूर्तिविधा
 ब्रह्मरन्ध्रे यष्टव्या । तद्यथा—

क ए ई ल ह स क ह ल स क ल ह्रीं—इयं कादिपूर्ति-
 विधा ॥ ह म क ल ह म क ह ल स क ल ह्रीं—इयं हादिपूर्ति-
 विधा ॥ ३६ ॥

प्रथमत्रिकस्थाने त्रितारीकुमारीवाक् ग्लौं इत्यष्टवीजपूर्वा श्रीगुरुपादुकैव
 महापादुका सर्वमन्त्रसमष्टिरूपिणी स्वैक्यविमर्शिनी महासिद्धिप्रदायिनी
 द्वादशान्ते वरिवस्या । यथा—

ॐ ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौं ॐ ग्लौं ह्म्ब्ये ह स क्ष म ल व र यूं स
 ह क्ष म ल व र थीं ह्मौं ह्मौं अमुकानन्दनाथश्रीगुरुश्रीपादुकां
 पूजयामि नमः ॥ ३७ ॥

इति रश्मिमाला सम्पूर्णा ॥

आहत्य रश्मिमालामन्त्रा सप्तविंशत् । एते ब्राह्मे मुहूर्ते सकृदा-
 वर्तनीया इत्युक्तमेव प्राक् । श्रीक्रमोक्ता सर्व एते अन्ये च मन्त्राः
 साधकेषु परमप्रेम्णा प्रकटीकृत्य लिखिताः श्रीगुरुमुखादवगम्यैव पठिताः
 महते श्रेयसे नान्यथेति श्रीशिवशामनम् ॥

पुस्तके लिखितान् मन्त्रानवलोक्य जपेत्तु यः ।

स जीवनेव चण्डालो मृतः श्वानो भविष्यति ॥

इति साङ्ख्यायनतन्त्रवचनेन गुरुमुखागमं विना जपस्य निषेधात् ॥

रश्मिमालामन्त्राणां ऋष्यादयः

अथ रश्मिमालायाः ऋष्यादयो लिख्यन्ते—

तत्र प्रथमं गायत्र्याः ऋष्यादयस्तु आगतपूर्वा एव ॥ १ ॥

अभयंकरमन्त्रस्य गृत्समद ऋषिः । त्रिष्टुप् छन्दः । अभयंकरो देवता ।

तत्प्रीत्यर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

आरूढो वारणेन्द्रं दशशतनयनदयामलः कोमलाङ्गः

वर्मी वीरः प्रतापी प्रतिभटदहनप्रज्वलच्चक्रपाणिः ।

दोर्भिर्द्विध्यायुधाख्यैर्मणिगणखचितैर्दंभमन्तीसनाथो

दत्त्वाऽभीष्टानि शश्वत् परिहृतदुरितः पातु विश्वं महेन्द्रः ॥ २ ॥

सौरमन्त्रस्य देवभार्गव ऋषिः । गायत्री छन्दः । सूर्यो देवता । तत्प्रसाद

सिद्धयर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

धृतपद्मद्वयं भानुं तेजोमण्डलमध्यगम् ।

सर्वाधिब्याधिगमनं छायाश्लिष्टतनुं भजे ॥ ३ ॥

प्रणवस्य ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । परमात्मा देवता । तत्प्रसादसिद्धयर्थं

जपे विनियोगः । ध्यानम्—

ओंकारवान्यमुच्चण्डनण्डांशुसदृशप्रभम् ।

वासुदेवाभिर्भ्रम ब्रह्म विश्वगर्भसुषाम्महे ॥ ४ ॥

तुरीयगायत्रीमन्त्रस्य विश्वामित्र ऋषिः । गायत्री छन्दः । सविता देवता ।

तत्प्रीत्यर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

देवी तुरीयगायत्रीं तुर्यातीतपदाश्रयाम् ।

परोरजःप्रकाशात्मचितिरूपामहं भजे ॥ ५ ॥

सर्वोऽप्ययं सण्डः एकस्मिन् (अ) कोश एकोपलब्धः तत्र तत्र अपवपाठमन्त्रपातादिदोषा-
शक्तितोऽपि प्रमेयाविशयदृष्ट्या अत्र संयोजित इत्यावेपते.

चक्षुष्मतीमन्त्रस्य भार्गव ऋषिः । नाना छन्दांसि । चक्षुष्मती देवता ।
तत्प्रीत्यर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

चक्षुस्तेजोमयं पुष्पकन्तुकं विभ्रतीं करैः ।

गेष्वासिहासनारूढां देवीं चक्षुष्मतीं भजे ॥ ६ ॥ •

विश्वामुमन्त्रस्य संमोहन ऋषिः । गायत्री छन्दः । विश्वामुदेवता ।
तत्प्रीत्यर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

रक्ताङ्गगगारुणभूषणाढ्यं वीणाधरं वीटिकयोद्धसन्तम् ।

गन्धर्वकन्याजनगीयमानं विश्वामुं सहृहृतीं नमामि ॥ ७ ॥

पथिविद्रुमन्त्रस्य वामदेव ऋषिः । पङ्क्तिरछन्दः । पथिविद्रुदेवता ।
तत्प्रीत्यर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

आत्तसज्यधनुर्बाणं कणं वृषभसंस्थितम् ।

अन्नपूर्णासमाक्षिष्टं पथिविद्रुमाश्रये ॥ ८ ॥

नागमन्त्रस्य मन्मथ ऋषिः । विगद् छन्दः । नागम्बा देवता ।
तत्प्रीत्यर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

नौकमिहामनारूढां शक्यदर्शनदेवताम् ।

जलापच्छमनीं वन्दे ताग वाग्दिभेचकाम् ॥ ९ ॥

नामत्रयमन्त्रस्य काश्यपात्रिभग्द्विजा ऋषयः । अनुष्टुप् छन्दः । श्रीमहाविष्णु-
देवता । तत्प्रीत्यर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

मममन्दुम्भरव्याधिसंघध्वंसपटीयसे ।

अच्युतानन्तगोविन्दनाम्ने भाम्ने नमो नम ॥ १० ॥

महागणपतिमन्त्रस्य गणक ऋषिः । नृचट्टायत्री छन्दः । श्रीमहागणपतिदेवता ।
तत्प्रीत्यर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

वीजाप्रग्देक्षुकार्मुकरुजा चक्राब्जपाशोत्पल-

ब्राह्मप्रम्वविपाणरत्नकलशप्रोद्यत्कगम्भोरुहः ।

ध्येयो वल्लभया सपद्मकरया श्लिष्टोज्ज्वलद्रूपया
विश्वोत्पत्तिविपत्तिसंस्थितिकरो विघ्नेश्वरोऽभीष्टदः ॥ ११ ॥

शिवशक्त्यात्मकपञ्चाक्षरमन्त्रस्य वामदेव ऋषिः । पङ्क्तिदृष्टन्दः । उमामहेश्वरो
देवता । तत्प्रीत्यर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

वामांमन्यस्तवामेतरकरकमलायास्तथा वामहस्त-
न्यस्तारक्तोत्पलायाः स्तनभरविलसद्गामहस्तः प्रियायाः ।
सर्पाकल्याभिरामः श्रितपरशुमृगोष्टः करैः काञ्चनाभः
ध्येयः पद्मासनस्थः स्मरललितवपुः संपदे पार्वतीश ॥ १२ ॥

अमृतमृत्युञ्जयमन्त्रस्य कहोळक ऋषिः । विराट् छन्दः । अमृतमृत्युञ्जय-
सदाशिवो देवता । तत्प्रीत्यर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

स्फुटितनळिनमुस्थं मौळिवद्धेन्दुरेखा-
सवदमृतरसाद्रं चन्द्रवहचर्कनेत्रम् ।
स्वकरकलितमुद्रापाशवेदाक्षमालं
स्फटिकरजतमुक्तागौरमीशं नमामि ॥ १३ ॥

श्रुतधारिणीमन्त्रस्य भार्गव ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । ब्रह्मा देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

चतुराननमम्भोजनिपण्णं भारतीसखम् ।
अक्षमालावरामीतिकमण्डलुधरं भजे ॥ १४ ॥

मातृकामन्त्रस्य ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । मातृकासरस्वती देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थं जपे विनियोगः । ध्यानम्—

पञ्चाशता मातृकया क्षारसाखिलदेहया ।
समस्तविद्यारूपिण्या धन्योऽहं मातृकाम्बया ॥ १५ ॥

श्रीहादिलोपामुद्रामन्त्रस्य दक्षिणामूर्तिः ऋषिः । पङ्क्तिदृष्टन्दः । धीमहा-
त्रिपुरसुन्दरी देवता । ह ५ बीजं, ह ६ शक्तिः, स ४ कीलकम् । तत्प्रसादसिद्धयर्थं
जपे विनियोगः । बाल्या षडङ्गम् । ध्यानम्—

र्थादेवीभूपितोत्सङ्गं सान्द्रमिन्दुररोचिषम् ।

हकारादिमनोवाच्यं वन्दे कामेश्वरं हरम् ॥ १६ ॥

संपत्करीमन्तस्य कण्ठ ऋषिः । गायत्री छन्दः । संपत्सरस्वती देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

अनेककोटिमातङ्गतुरङ्गरथपत्तिभिः ।

सेवितामरुणाकारां वन्दे सम्पत्सरस्वतीम् ॥ १७ ॥

चण्डयोगेश्वरीमन्तस्य ईश्वर ऋषिः । नाना छन्दांसि । चण्डयोगेश्वरी
देवता । तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

मृष्टिस्थितिभ्या संहत्या नाख्यया भासया श्रिताम् ।

कूलकन्धा(१)कपालाढ्यां चण्डयोगेश्वरीं भजे ॥ १८ ॥

परशंभुनाथमन्तस्य वामदेव ऋषिः । पङ्क्तिश्छन्दः । परशंभुनाथो देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

पूर्णाहन्तास्वरूपाय तस्मै परमशंभवे ।

आनन्दताण्डवोद्दण्डपण्डिताय नमो नम ॥ १९ ॥

परामन्तस्य ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । परा सरस्वती देवता । तत्प्रसाद-
सिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

अकञ्जशशाङ्काभा त्र्यक्षा चन्द्रकलावती ।

मुद्रापुन्तलसद्वाहा पालु मा परमा कला ॥ २० ॥

बालामन्तस्य दक्षिणामूर्ति ऋषिः । गायत्री छन्दः । बाला त्रीपुरसुन्दरी
देवता । तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

अरुणकिरणजालैश्चिन्ताशावकाशा

विभूतजपवटीका पुस्तकार्भातिहस्ता ।

इतरकरवरीढ्या फुल्लकल्हारसंस्था

निबसतु हृदि बाला निन्यकल्याणशीला ॥ २१ ॥

अन्नपूर्णेश्वरीमन्त्रस्य ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । अन्नपूर्णेश्वरी देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

आदाय दक्षिणकरेण सुवर्णद्वी
दुग्धान्नपूर्णमितरेण च रत्नपात्रम् ।
अन्नप्रदाननिरतां नवहेमवर्णां
अम्बां भजे कनकभूषणमाल्यशोभाम् ॥ २२ ॥

अश्वारूढामन्त्रस्य ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । अश्वारूढा देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

बद्धा पाशेनाङ्कुशेन कृष्यमाणाश्वसाध्यकम् ।
भन्तीं वेत्रेण फालस्वपाणिमश्वसासनां भजे ॥

ध्यानान्तरम्—

अश्वारूढा कराग्रे नवकनकमयीं वेत्रयष्टिं दधाना
दक्षेऽन्ये धारयन्ती स्फुरति धनुर्लतापाशहस्ता मुसाध्या ।
देवी नित्यप्रसन्ना शशिशकललसत्केशपाशा त्रिणेत्रा
दद्याद्दधानवद्यां श्रियमखिलमुखप्राप्तिहृद्यां श्रियै नः ॥ २३ ॥

श्रीविद्यागुरुपादुकामन्त्रस्य दक्षिणामूर्तिः ऋषिः । षड्क्तिश्छन्दः । श्रीविद्या-
गुरुपादुका देवता । तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

तेजोमयमहाविद्यां जेश्वराश्रितमस्तकाम् ।
रक्तां चतुर्भुजां वन्दे श्रीविद्यागुरुपादुकाम् ॥ २४ ॥

श्रीललिताया ॥ २५ ॥

लघुश्यामामन्त्रस्य मत्तः ऋषिः । विराट् छन्दः । श्रीलघुश्यामाम्बा देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

स्मरेत् प्रथमपुष्पिणीं रुधिरबिन्दुशोणाम्बरां
गृहीतमधुपात्रिकां मदविघ्ननेत्राञ्चलाम् ।

घनस्तनभरालसां गळितचूळिकां श्यामलां

करस्फुरितवलकीविमलगङ्गताटद्विनीम् ॥

माणिक्यबीणामुपलालयन्तीं मद्रालसां मञ्जुळवाम्बिलासाम् ।

माहेन्द्रनीलच्युतिकोमलाङ्गीं मातङ्गकन्यां मनसा स्मरामि ॥ इति वा ॥ २६ ॥

वागीश्वरीमन्त्रस्य कण्व ऋषिः । विगट् छन्दः । वागीश्वरी देवता ।

तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

अमलकमलसंस्था लेखिनीपुस्तकोद्यन्-

करयुगळसरोजा कुन्द्रमन्दारगोरा ।

धृतशशधरखण्डोल्लासिकोर्दारचीटा

भवतु भवभयानां भङ्गिनी भारती नः ॥ २७ ॥

नकुलीवागीश्वरीमन्त्रस्य कटोळक ऋषिः । गायत्री छन्दः । नकुलीवागीश्वरी

देवता । तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

नकुली वज्रदन्ताळी साध्यजिह्वाऽहिदंशिनी ।

भक्तवक्त्रवृत्तजननी भावनीया सरस्वती ॥ २८ ॥

श्यामागुरुपादुकामन्त्रस्य मतङ्ग ऋषिः । पङ्क्तिश्छन्दः । श्यामागुरुपादुका

देवता । तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

वन्दे गुर्वङ्घ्रिमकुटा श्यामला शुक्रपाणिनीम् ।

समन्तसिद्धिजननीं श्यामलागुरुपादुकाम् ॥ २९ ॥

श्रीराजश्यामलामन्त्रस्य म्यष्टम् ॥ ३० ॥

लघुवागहीमन्त्रस्य नारद ऋषिः । पङ्क्तिश्छन्दः । लघुवाराही देवता ।

तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

महार्णवे निपतितामुद्वरन्तीं वसुंधराम् ।

महार्दद्धा महाकाया नमाम्युन्मत्तभैरवीम् ॥ ३१ ॥

स्वप्नवाराहीमन्त्रस्य अग्निः ऋषिः । गायत्री छन्दः । स्वप्नवाराही देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

स्वप्ने शुभाशुभं भावि शासन्तीं भक्तकार्ययोः ।

दुःस्वप्नहारिणीं वन्दे वाराहीं स्वप्ननायिकाम् ॥ ३२ ॥

तिरस्करिणीमन्त्रस्य ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । तिरस्करिणी देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

मुक्तकेशीं विवसनां सर्वाभग्नभूषिताम् ।

स्वयोनिदर्शनान्मुह्यत्शुक्लान् नमाम्यहम् ॥ ३३ ॥

वाराहीगुरुपादुकामन्त्रस्य ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । वाराहीगुरुपादुका
देवता । तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

देशिकाङ्गिलमन्मौलिं खड्गिणीं च कपालिनीम् ।

भावयामि घनच्छायां पद्ममीगुरुपादुकाम् ॥ ३४ ॥

श्रीमहावाराहीमन्त्रस्य म्यष्टम् ॥ ३५ ॥

श्रीपूर्तिविद्यामन्त्रस्य दक्षिणामूर्तिः ऋषिः । पङ्क्तिश्छन्दः । श्रीपूर्तिविद्या
देवता । तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः ॥ ३६ ॥

महापादुकामन्त्रस्य दक्षिणामूर्तिः ऋषिः । पङ्क्तिश्छन्दः । श्रीमहापादुकाम्बा
देवता । तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

सर्वविद्यामयीं सर्वशक्तिपीठस्वरूपिणीम् ।

कराग्रे हृदये मूले देशिकाङ्गत्रियुगत्रयम् ॥

दधती दीप्तभूषाङ्गां श्रीमहापादुकां नुमः ॥ ३७ ॥

इति रश्मिमालाया ऋष्यादयः ॥

इति जपप्रकरणं पत्रं समाप्तम्

नैमित्तिकप्रकरणम्

पर्वसु नैमित्तिकार्चनविधः

उक्तेन क्रमेण नित्यक्रमनिरतः साभकः प्रतिमासं पञ्चपर्वसु नैमित्तिकमर्चन-
माचरेत्—

नित्यार्चनरतैः सिद्धैः कार्यं नैमित्तिकार्चनम् ॥

इति तन्त्रराजवचनात् । तच्च नित्यार्चनाधिकसाधनविशेषकरणकम् । पर्वाणि तु
कृष्णाष्टमी कृष्णचतुर्दशी दर्शः पूर्णिमा सङ्क्रान्तिश्चेति कुलार्णवोक्तानि । तत्र कालस्य
कर्तव्यतायाश्च निर्णयः । सङ्क्रान्तिव्यतिरिक्तपर्वार्चनं मूर्यास्तमयोत्तरं दशघटिकाऽऽमके
रात्रिपूर्वभागे कार्यम् । सङ्क्रमणमपर्यां तु तत्सङ्क्रान्तिपुण्यकालोपलक्षितासु
घटिकासु । तदुक्तम्—

प्रागूर्ध्वं च दशैव मेपतुल्योः सिद्धे वृषे वृश्चिके

कुम्भे षोडशपूर्वतोऽथ मिथुने मीने धनु कन्ययो ।

ऊर्ध्वा षोडश कीर्तिताः प्रथमतस्त्रिंशत् कर्काटके

चत्वारिंशदथो पगस्तु मकरं पुण्यमद्रा नाडिका ॥ इति ॥

नाडिकाः घटिकाः । अष्टमीचतुर्दशीदर्शपूर्णमासा म्बन्वदिने पूजाकालव्याप्तौ न
विवादः । दिनद्वये एकदेशव्याप्तौ यत्राधिका सा तिथिर्ग्राह्या । समव्याप्तौ
पर्वे । तिथिवृद्धिद्वासवशेन चतुर्दशीदर्शयो एकस्मिन्नेव दिने पूजाकालव्याप्तौ
नैमित्तिकद्वयस्य तन्त्रेणानुष्ठानम् । तदा सङ्क्रान्तियोगे तु तत्र तस्यापि दिवासङ्क्रमणे
मति नित्यार्चनस्य प्रामाणिकी सिद्धिः । यत्र चतुर्णां नैमित्तिकार्चनानां एकस्मिन्नेव
काले सन्निपात म्मात्र्यने तत्र नेपासप्येकतन्त्रैव । यथा दमनममर्षणस्य मुख्यकाले
चैत्र्यां पूर्णिमायाममम्भवे तत्कृष्णचतुर्दशीदर्शादिज्येष्ठकृष्णचतुर्दशीदर्शान्ने गौणकाले ।
यथा च पवित्रारोपणस्य श्रावणयामलाभे आ मिथुनसङ्क्रमणं आ च तुलासङ्क्रान्ति
श्रोक्तासु तिथिषु आश्विनशुक्राष्टमीनवमीचतुर्दशीपूर्णासु च तत्कृष्णचतुर्दशीदर्शयोश्च
तादृशि विषये पूजाद्वयं त्रयं चतुष्टयं वा कल्प्य इति सङ्कल्पयेदिति दिक् ॥

नित्यक्रमात् नैमित्तिकं विशेषः

तत्र परिगणितेषु पर्वसु प्रातः नित्यक्रमं निर्वर्त्य रात्रौ अमुकपर्वप्रयुक्तं नैमित्तिकमर्चनं करिष्ये इति सकल्प्य यथाविभवं समारम्भविशेषेण मपञ्चककरणक एव क्रमो निर्वर्तनीयः । न तु “मपञ्चकालामेऽपि नित्यक्रमप्रत्यवसृष्टिः” इति सूत्रेण नित्यक्रम इव प्रतिनिधिनाऽपि वा । चैत्राद्यासु पौर्णमासीषु तु वक्ष्यमाणेन विधिना तन्त्रान्त-रोक्तेन दमनकादिसमर्पणमपि । सति सम्भवे आश्वयुज्यां तत्प्रतिपदादिपर्वान्तप्रयोगोऽप्यनुष्ठेयः, “पञ्चपर्वसु विगेषार्चा” इति सूत्रस्य नानाविधाऽङ्गनाल्यर्चाबोधकत्वात्, विविधाः शेषाः कालद्रव्यक्रियाऽऽदिरूपाप्यङ्गानि यस्यां तादृश्येति विग्रहात् ॥

निवेदने पञ्चमेदाः

तत्र द्रवद्रव्यनिवेदने त्रयः पक्षा भवन्ति । पृथक् पृथक् पात्रस्थं हिमोदकादिकं ऐं ह्रीं श्रीं अमुकदेवताया अमुकं कल्पयामि नम इति तत्तन्नामघटितेनोपचारमन्त्रेण प्रधानदेव्यादिभ्यो नवमचक्रेश्वर्यन्ताभ्यस्त्रिपञ्चाशदुत्तरशतसङ्ख्याकाभ्यो देवताभ्यः प्रत्येकं निवेदयेत् । इह प्रधानदेव्या सह नित्याः षोडश, महाकामेश्वर्यादयश्चतस्रः, त्रिपुरादयः चक्रेश्वर्यो नव, कामेश्वरायुधदेव्यः चतस्र इति विवेकः । यदि वा प्रधानदेवता-निवेदनोत्तरं ३ अङ्गदेवीभ्यो नित्याभ्यो अमुकौघायौघत्रयाय अणिमाऽऽदिभ्यो मातृभ्यो मुद्रादेवीभ्यो अणिमाऽऽदिभ्यो वा कामेश्वर्यादिनित्याकलाभ्यः अनङ्गकुसुमादिभ्यः सर्वसङ्क्षोभिण्यादिभ्यः सर्वसिद्धिप्रदान्यः सर्वज्ञादिभ्यो वशिण्यादिभ्यः आयुधदेवीभ्यो महाकामेश्वर्यादिभ्यः त्रिपुरादिचक्रेश्वरीभ्योऽमुकं कल्पयामीति तत्समष्ट्यै निवेदयेत् । अथवा प्रधानदेवतायै पृथङ् निवेद्य ऐं ह्रीं श्रीं हृदयदेव्यादिभ्यो नवचक्रेश्वर्यन्ता-भ्योऽमुकं कल्पयामीति सर्वसमष्ट्यै निवेदयेदित्येकः ॥

अनेकपात्रासम्भवे अष्टादश चतुर्दश वा पात्राणि तत्तद्द्रव्यसम्भूतानि उपहृत्य पूर्वोक्तान्यतमेन प्रकारेण निवेदयेदिति द्वितीयः । अत्रौघत्रयसिद्धिमातृमुद्राणां पार्थक्यतदन्यत्वाभ्यां पात्राणामष्टादशत्वं चतुर्दशत्वं च ज्ञेयम् ॥

तत्राप्यसम्भवे प्रथमद्वितीययो प्रकारयो महति पात्रे सम्भृतं हिमोदकादि-कमुपपात्रेण आदायादाय निवेद्य निवेद्य पात्रान्तरं निक्षिपेत् । अन्ये तु प्रकारे महापात्रस्थं सर्वाभ्यो देवताभ्यो युगपन्निवेदयेदिति तृतीयः ॥

कठिनद्रव्यनिवेदने पक्षद्वयम् । तत्र फलादिकमुक्तदेवतासमसङ्ख्याकमुक्तान्यतमेन प्रकाशेण तत्तद्देवतायै निवेदयेदित्येकः । तदशक्तौ यथासम्भवमुपहृत्येति द्वितीयः ॥

पवित्रारोपणे दीपदाने च प्रथमपक्षीयः प्रथमप्रकार एव नान्यो हिमोदकादौ । मङ्गोत्पशाश्रयणे धीजमशक्तिरवसराभावो वा । तन्त्रान्तरोक्तानां चतुरान्नायपञ्चसिंहासन-पञ्चपञ्चिकापद्मदर्शनाङ्गदेवीभृतशक्तिमयदेवतानामप्यर्चने अभ्युदय एवेति दिक् ॥

दमनविधिः

अधादौ दमनार्चनम् । चैत्रशुक्लचतुर्दश्यां सायं स्वयं दमनारामं गत्वा—

ॐ शिवप्रसादसम्भूत अत्र सन्निहितो भव ।

देवीकार्यं समुद्दिश्य नेतव्योऽसि शिवाज्ञया ॥

इति दमनमामन्त्र्य अक्षमन्त्रेण समूलं दमनलताः सपर्यापर्यासा उत्साद्य, तदलाभे तद्दुच्छान्याः शस्त्रेण छित्वा म्वातन्त्र्याभावे 'विकेतुरनुमत्या कयक्रीता वा आनीयानाय्य वा पवित्रे वंशादिपात्रे निधाय मूलविद्यया शुद्धागिरद्धि अभ्युदय णे ह्रीं श्रीं दमनाय अमुके कल्पयामि नमः इत्यादिगीत्या उपचारमन्त्रं गन्धपुष्पधूपदीपनैवेद्याख्यान् पद्मोपचागन् आचर्य, सूक्ष्मनववस्त्रेण आच्छाद्य, यागमन्दिर एव क्वचन शुचिनि स्थले निधाय जागृयान् । जागरणं त्वभ्युदयाय । इत्यपि वामनम् । इदं च सद्योऽपि वा कार्यम् । समानमेतदुत्तरत्रापि कुसुमानाम् । दुग्धान्नादिनिवेद्यस्य तु सद्य एवोचितमधियामनम् । अथ पूर्णिमाया गत्रो प्रधानदेवीपूजोत्तरं आवरणार्चने—

पाटशाणे जगन्मात वाञ्छितार्थफलप्रदे ।

हृत्स्थान पृथग् मं कामान देवि कामेश्वरेश्वरि ॥

इति देवीं प्रार्थ्य, नित्यार्चनक्रमेणैव श्रीदेव्याद्या देवताः चतुरान्नायादिसमगान्तदेवताश्च दमनं ममभ्यर्च्य नित्यहोमत्रिगुणित होमं कृत्वा मूलमन्त्रं च तथा जम्बा अङ्गमन्वाश्च तद्दशांशं श्रीगुरुमभिपज्य शक्तिमामयिकान् सम्भाव्य सैः सह अर्च्यैश्च ब्राह्मणैः भुञ्जीत । पत्नस्य मुख्यकाले कर्तुममभ्ये चैत्रवैशाखज्येष्ठानां कृष्णाष्टमीकृष्णचतुर्दश्या वैशाखज्येष्ठयोश्च वा कुर्यात् ॥ इति दमनविधिः ॥

१ अतीरक्यर्वातावा आनीय—भ

चैत्रपूर्णिमाकृत्यम्

अस्यामेव पूर्णिमायां वसन्तोत्सवोऽपि विहितः । तत्र दमनार्पणवसन्तोत्सवौ तन्त्रेण करिष्ये इति सङ्कल्प्य तत्कालसम्भवानि सकल्हाराणि कर्पूरचन्दनोक्षितानि कुसुमानि पूर्ववत् अधिवास्य तैर्दमनकैश्च युगपदर्चयेत् ॥ इति चैत्रपूर्णिमाकृत्यम् ॥

वैशाखीकृत्यम्

अथ वैशाख्यां पूर्णिमायां नैवेद्यावसरे प्राग्वदधिवासितं हेमन्तकाले सङ्गृहीतं तुषारोदकं तदलाने कर्पूरगृगनाभिसुरभिञ्जं शीतञ्जं सलिलं वा पूर्वोक्तान्यतमेन पक्षेण सावरणायै देवतायै निवेदयेत् । अवशिष्टं प्राग्वत् ॥ इति वैशाखकृत्यम् ॥

ज्येष्ठकृत्यम्

अथ ज्येष्ठायां प्राग्वदधिवासितानि कदलीपनसाम्रादीनि फलानि उक्त्या रीत्या कयाचित् उत्तमन्तैः प्रधानदेव्यादिभ्यो निवेदयेत् । तैः अर्चयेदिति केचित् । अन्यत् समानम् ॥ इति ज्येष्ठकृत्यम् ॥

आषाढकृत्यम्

अथाषाढ्यां प्राग्वदधिवासनपूर्वकं श्रीदेव्यै कुङ्कुममिश्रं चन्दनं समर्प्य जाती-कुसुमैः सावरणामभ्यर्च्य ताम्बूलावसरे लवङ्गैलाकङ्गोलानि उक्तेन प्रकारेण केनापि निवेदयेत् । शेषं पूर्ववत् ॥ इत्याषाढकृत्यम् ॥

पवित्रारोपणविधिः

तदनु श्रावण्यां पूर्णिमायां पवित्रारोपणम् । तानि च सुवर्णरोप्यताम्रान्यतम-तन्तुपट्ट^१सूत्रसरीपद्मदर्भमुञ्जशाणवलकलकार्पासान्यतमसूत्रविनिर्मितानि । कार्पाससूत्रं तु सुवासिनीकर्तृकम् । उक्तान्यतमेन नवगुणितेन सूत्रेण निर्मितैः षोडशाङ्गुलायामैः तावत्सङ्ख्याकैः सरैः सम्यञ्जं तावत्संज्ञ्याग्रंथिमदेकं पवित्रमित्येकः पक्षः । नवाङ्गु-लायामसरग्रन्थिकं वेति द्वितीयः । तत्तद्रावरणगतशक्तिमसङ्ख्याकाङ्गुलायामसर-

^१ सूत्रत्रिसरी—अ१. सूत्रत्रिसरी—४१, ४२, म.

ग्रन्थिकं वेति तृतीयः । आदिमपक्षद्वये पवित्राणि सर्वेषां साधारणानि । अग्निमे तु पक्षे मूलदेव्याः षोडशनवान्यतगङ्गुल्यायाममरग्रन्थिकम्, महाकामेश्वर्यादीनां तिमृणा व्यङ्गुल्यायामादिकम्, अन्नदेवीनां पण्णां तन्मद्गुचाकाङ्गुल्यायामादिकम्, नित्यानां पञ्चदशानां पञ्चदशाङ्गुल्यायामादिकम्, गुरुपट्टित्त्रयस्य नत्तद्रोधमममद्गुचाङ्गुल्यायामादिकम्, आयुधदेवीनां चतुरङ्गुल्यायामादिकमिति विशेषः । पक्षधर्येऽपि व्याप्तस्य श्रीगुरोः प्रधानदेवीवत् । जीवतन्मस्य म्यस्य च क्रमागमज्ञाशिव्यशक्ति-सामयिकानां च कण्ठादिनाभ्यन्नायाममर्त्ताकृतपक्षान्यतमसद्गुचमरग्रन्थिकं एकग्रन्थिकं वा । क्रमः कालनित्याक्षरक्रम । आगम, कादिकार्यमतादिः । अन्येषां शक्तिमान-यिकानां कण्ठादिनाभ्यन्तमान नवमरमेकग्रन्थिकं च । विनानादेशनाविष्टगयाममष्टोत्तर-शतमरग्रन्थिकम् । शक्यावतारकं नाम मण्टपस्य तत्पदिधिममप्रमाणमेकमरग्रन्थिकम् । होमाग्नेः षोडशनवान्यतगङ्गुल्यायाममेकमरमेकग्रन्थिकं च पवित्रं कुर्यात् । ग्रन्थिः सूत्रवेष्टनरूप । वेष्टनमद्गुचा नूतमादिभेदेन पट्टत्रिशच्चतुर्विंशतिद्वादशात्मिका षेच्छिकी वा । तन्मन्वन्तु बाला वा कवच वा । उक्तपक्षत्रयं एकनमस्यैवाश्रयणीयत्वं, मानमाकर्ष्य अनिष्टापादकं सर्वथा नाचंगदिति स्थिति । इत्थमुपकल्पितानि गोरेश्वर-कुङ्कुमरक्तचन्दनमृगमदपङ्कालिमानि लक्षागैरिकान्यनरचित्रितग्रन्थिकानि पवित्राणि प्राग्बद्धिवास्त्य श्रावण्या गत्रो शक्यवतारकं पवित्रं विनानाङ्गुल्यायामादिकं मण्टपं तत्सूत्रेणावेष्ट्य प्रधानदेवीपूजान्ते ज्ञानमुद्रोपात्ते पुष्यं ममं श्रद्धेय्याद्यावरणान्तदेव-ताभ्य तत्तत्पादुकया पृथक् पृथक् ममर्ष्य अग्रयं च पुगे निधाय श्रीगुरुशक्ति-सामयिकेभ्य प्रदाय स्वयं धृत्वा शिष्येभ्यो दद्यात् । एतावत्कर्तुममम्भवे पण्णवत्यङ्गुल्यायाममरग्रन्थिकानि त्रीणि पवित्राणि कृत्वा श्रद्धेय्यं समर्पयेत् । शेषं पूर्ववत् । एतन्मुख्यकालातिक्रमे मिथुनादितुलान्तमङ्कान्तिगतासु कृष्णाष्टमीकृष्ण-चतुर्दशीपूर्णिमासु वा कार्यम् ॥ इति पवित्रारोपणविधिः ॥

भाद्रपदकृत्यम्

ततो भाद्रपद्या पूर्ववदधिवासिनैर्नैर्कैकेन केतकीपुष्पेणालामे पत्रेण वा ज्ञानमुद्रया सर्वा देवता अर्चयेत् । पुष्य तु निष्कामितकेश्वरमिति श्रीगुरुमुखागमः । शेषं समानम् ॥ इति भाद्रपदकृत्यम् ॥

आश्वयुजकृत्यम्

अथाश्वयुज्यां पुष्पविशेषं निवेद्य विशेषकरणकः क्रमः प्रवर्तनीयः । अथवा—

आश्वयुज्यां विशेषस्तु दर्शान्तप्रतिपत्तिथिम् ।

आरभ्य पूजयेत् देवीं गन्धपुष्पोपहारकैः ॥

इति तन्त्रराजवचनात् तच्छुक्लप्रतिपदादिपूर्णावधिकः प्रयोगोऽनुष्ठेयः । तत्र प्रतिपद्रात्रौ विशेषतः पुष्पं नैवेद्याद्युपचारैः क्रमं प्रवर्त्य प्रधानदेवतायै शतमाज्याहुतीः आवरण-
देवताभ्यः तद्दशांशं हुत्वा जपं होमसमसङ्ख्याकं विधाय अविवाहिताक्षतां प्राङ्निमन्त्रितां
कन्यामेकां अभ्यक्षतां आसने उपवेश्य तस्यां देवीं आवाह्य बाल्या पञ्चधा
उपचर्य यथाविभवं वसनाभरणानि दद्यात् । एवं द्वितीयादिचतुर्दश्यन्तं द्विशतादि-
होमजपकन्याद्वयादिपूजनानि कृत्वा पूर्णिमायां वृद्ध्या शतेन सह षोडशशतहोम-
जपषोडशकन्यापूजनानि कुर्यादिति एकः पक्षः । प्रतिपदि प्रकृतिहोमः शतमाहुतयो
वृद्धिहोमश्च शतं एवं जपः कन्यके द्वे । द्वितीयादिषु त्रिशतादिहोमजपौ श्यादिकन्यका
इत्यपरः । एनयोरेकमाश्रयंत् । तिथिवृद्धौ प्रतिपदादिक्रमेण शतादिहोमादिकम् ।
तिथिहासे तु तस्मिन्नेव दिने तद्विद्युत्कृत्यं, एकस्मिन्नेव काले होमादिकं च कुर्यात् ।
अवशिष्टमविशिष्टम् । एवं कृते विद्या सिद्धा भवति । राजा च साधकस्य अर्चको
भवति । अथवा—कुलार्णवोक्तनवरात्रपक्षोऽपि एकोत्तरवृद्ध्या वा तदसम्भवे यथोक्त-
क्रमेणैव वा कर्तव्यः । अयं स्वतन्त्रो न तु पूर्णिमाऽहम् । तत्पक्षे पूर्णिमापूजाऽपि
प्रत्येकमुत्तरीत्या कर्तव्येति दिक् ॥ इत्याश्वयुजकृत्यम् ॥

कार्तिककृत्यम्

अथ कार्तिक्या प्राग्ब्रह्मवासितं कुङ्कुमं सावर्णायै देव्यै समर्प्य गोधूमादि-
पिष्टप्रकृतिकैः घृतपूरितैः प्रज्यालितकर्पूरवर्तिभिः प्रदीपैः नित्यहोमक्रमेण तत्तद्देवताभ्यो
हुत्वा देव्याः पुरः शुचिनि भूतलं षोडश दीपान् दत्त्वा अह्नदेवीभ्यो नित्याभ्यः
शोषत्रयगुरुभ्यः तत्तत्स्थाने निवेश्य तदभितस्त्रिकोणादिचतुरश्रान्ताकृत्या च निधाय
प्रतिदेवतमेकैकं दीपं निवेदयेत् । एतावदसम्भवे एकस्मिन्नेव भाजने मध्ये एकं
तदभितो नव वा नवयोनिचक्राष्टदलकमलान्यतमालङ्कृते वा तत्र मध्ये एकं कोणेषु

दलेषु वाऽष्टौ दीपान् प्रज्वाल्य देव्यै मूलेन सप्रसूनं निवेदयेत् । शेषमभिहितवत् ॥
इति कार्तिककृत्यम् ॥

मार्गशीर्षकृत्यम्

अथ मार्गशीर्षपूर्णिमायां सावरणां श्रीदेवीं सुगन्धिभिः कुसुमैरभ्यर्च्य
माषपिष्टापूपान् कर्पूरसुरभिलं नारिकेलोदकं च प्रागुक्तान्यतमया भङ्गद्या सर्वाभ्यो
देवताभ्यो निवेदयेत् । अन्यद्विशेषम् ॥ इति मार्गशीर्षकृत्यम् ॥

पौषकृत्यम्

ततः पौष्यां प्राग्वदधिवासपूर्वकं शर्करया गुडेन वा साकं गव्यं दुग्धं उक्तेन
केनचित्प्रकारेण निवेदयेत् । अन्यद्विशेषम् ॥ इति पौषकृत्यम् ॥

माघकृत्यम्

तदनु माघ्यां प्राग्वदधिवासितैः शुक्लैर्मिलैः अलाभे रक्तकृष्णैर्वा शुद्धैस्सुकुसु-
मैरभ्यर्च्य शर्करादुग्धापूपान् निवेदयेत् । अत्रापूपाः गोधूमादिपिष्टप्रकृतिका इति
सम्प्रदायः । इतरत् समानम् ॥ इति माघकृत्यम् ॥

फाल्गुनकृत्यम्

अथ फाल्गुन्यां सौवर्णराजतपुष्पैः पङ्कजैः कल्हारैः आम्रकुसुमैः मधुकैश्च
यथासम्भवं मिलित्वा प्राग्वदधिवासितैः सावरणां श्रीदेवीं वरिवस्येत् ॥
इति फाल्गुनकृत्यम् ॥

अयमेव नैमित्तिकार्चनविधि गणपतिश्यामावार्तालीना सामान्यक्रमोक्तानां
देवतानाम् । सर्वत्रामुकपौर्णिमाया अमुकेन द्रव्यविशेषेण अमुकदेवतां पूजयिष्ये
इति सङ्कल्प ॥

अत्राधिकमासापाते एकमासकृत्यस्य मासद्वये आवृत्तिः । क्षयमासप्रसक्तौ
त्वेकस्मिन् मासे मासद्वयकृत्यमपि कार्यं भवति । नैमित्तिकार्चनमुख्यगौणकालातिक्रमे
मूलविधासहस्रजपः प्रायश्चित्तमाघातं तन्त्रराजे—

नैमित्तिकातिक्रमणे सहस्रं प्रजपेत्तयेति ॥ इति ॥

इति पञ्चपर्वार्चनविधिः ॥

तन्तान्तरोक्तेषु युगमन्वादिषु विशेषदिवसेष्वपि श्रीदेव्यर्चनं अभ्युदयार्थम् ।
सूत्रकारेण काम्यहोमस्यैवोक्तत्वात् तत्पूजाऽनुक्तिरिति शिवम् ॥ इति यौवनोद्गासे
नैमित्तिकप्रकरणम् ॥

यथामति मयाऽकारि स्वयं श्रीक्रमपद्धतिः ।

भ्रमं प्रमादस्वलितं क्षमयन्त्वह साधवः ॥

इति श्रीमद्भाग्युरानन्दनाथचरणारविन्दमिलिन्दायमानमानसेन उमानन्दनाथेन

विरचिते कल्पसूत्रानुसारिणि नित्योत्सवनिबन्धे

अभिनवे यौवनोद्गासः तृतीयः सम्पूर्णः

प्रौढोह्यासः चतुर्थः—श्यामाक्रमः

उपोह्यातः

नत्वा धीभासुरानन्दनाथपादासुज्ज्वयम् ।
प्रधीरुमानन्दनाथः प्रौढोह्यासं तनोत्यमुम् ॥
यत्र श्रीमन्महाराज्ञीमन्तिष्या क्रम ईरितः ।
प्रधानानुसृतिद्वारा न्याय्यं हि नृपमेव नम् ॥
त्रितार्यां चालया चेह चालया वाऽऽदितोऽन्विता ।
मन्ताः क्रमजुषो दीक्षा त्वारम्भोह्यास ईरिता ॥

काल्यकृत्यं आह्निकं च

श्रीमान् साधक श्यामला देवीं आग्निधयिषु धीक्रमोक्तक्रमेण काल्यकृत्या-
ह्निके निर्वर्तयेत् । अत्र विरोष श्रीगुरुरादुकायामादौ त्रितारीस्थाने बालायोगः ।
सर्वकारणभृताया संविदधिन्तनं मूलाभागादिदादशान्ताव्यललाटोर्ध्वभागावधिकमेव ।
रश्मिस्मगननुस्मरणम् । तत्र तत्र यथोचितं सम्युद्भवादीनामूहः । आदित्यमण्डले
वक्ष्यमाणया भङ्गचा सङ्गीतयोगिन्या भावनम् । मूलेन अर्घ्यदानम् । वक्ष्यमाणगृप्या-
दिन्यासत्रयं चेति । इदं चाह्निकं स्वतन्तोपाम्तौ पुरश्चरणकाले च. न तु धीक्रममाह्निकेन
सहानुष्ठाने ॥

यागमन्दिरप्रवेशः

अथापराद्धे यागमन्दिरमागत्य द्वाग्मधण्डिलं गोमयेनोपलिप्य यागगृहं च
रङ्गवर्द्धीपुष्पमालावितानकादिभिश्चालदृष्ट्य द्वागस्य दक्षयामशास्त्रयोः ऊर्ध्वभागे च
क्रमेण—

ॐ क्लीं सौः भद्रकाल्यै नमः, ३ भैरवाय, ३ लम्बोदराय नमः ॥

इति तिलो द्वारदेवताः सम्पूज्य अन्तः प्रविष्टः ३ रक्तद्वादशशक्तियुक्ताय दीपनाभाय नमः इति पुष्पाञ्जलिना भूमौ दीपनाथमिष्ट्वा सपर्यासामग्रीं स्वस्य दक्षभागे निधाय दीपानभितः प्रज्वाल्य गन्धमाल्यादिभिः अलङ्कृतात्मा ताम्बूलेन जातीपत्रफलवङ्गैला-कर्पूराख्यपञ्चतित्केन वा मुरभिलवदनः सुप्रसन्नमनाः स्वास्तीर्णे ऊर्णामृदुनि शुचिनि बालातृतीयबीजेन द्वादशवारमभिमन्त्रिते मूलमन्त्रोक्षिते आसने ३ आधारशक्ति-कमलासनाय नमः इति प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा पद्मासनाद्यन्यतमेन आसनेनोपविश्य ३ समस्तगुप्तप्रकटसिद्धयोगिनीचक्रदेवताश्रीपादुकाभ्यो नमः इति मूर्ध्नि बद्धाञ्जलिः स्वामदक्षपार्श्वयोः क्रमेण गुरुपादुकया श्रीगुरुं महागणपतिमन्त्रेण च गणपतिं प्रणम्य ३ ॐ ह्रः अस्त्राय फट् इति मन्त्रेण सुहुरावृत्तेन अङ्गुष्ठादिकरतलान्तं कर्परयोश्च विन्यस्य देहे च व्यापकं कृत्वा स्वस्य देवतैक्यं भावयन्—

ॐ क्लीं सौः अपसर्पन्तु ने भूता ये भूता भुवि संस्थिता ।

ये भूता विघ्नकर्तारस्ते नश्यन्तु शिवाजया ॥

इति मन्त्रं सकृदुच्चार्य युगपद्दामपाणिभृतलत्रिराघातकराम्फोटत्रयक्रूरदृष्ट्यवलोकनपूर्वकं तालत्रयेण भौमान्तरिक्षदिव्यान् भेदावभासकान् विघ्नानुत्सारयेत् । तालत्रयं नाम रश्मिर्जनीमध्यमाभ्यामधोमुखाभ्यां वामकरतले सगञ्जमुपर्युपरि त्रिरभिघात ॥

प्राणायामः

अथ ३ नम इत्यङ्गुष्ठमन्तमुच्चार्य अंकुशेन शिलां बद्ध्वा श्रीरुमोक्तप्रकारेण भूतशुद्धिं आत्मप्राणप्रतिष्ठां च विधाय मूलेन विद्यतिथा षोडशवा दशधा मत्तथा तिथा वा प्राणानायम्य ॥

पङ्गादिन्यासपञ्चक्रम

नेजोरूपदेवीमयं भावयन्नात्मानं निजदेहे न्यासजालात्मकं यज्ञकवचं आगुधेत् ।

पथा—

ॐ ह्रीं श्रीं ॐ क्लीं सौः ॐ सर्वजनमनोहरि हृदयाय नमः ॥

७ सर्वमुखरञ्जिनि शिरसे म्वाहा ॥

एतानेव प्रतिलोममूलमन्त्रखण्डान् मूलाधारस्वाधिष्ठाननाभिदामस्तनदक्षस्तन-
हृदयवामदक्षांसकण्ठवामदक्षश्चोत्रमुखवामदक्षनेत्रभ्रूमध्यललाटत्रशरन्ध्रेषु क्रमान् न्यमेत् ।

यथा—

- ॐ ह्रीं सौः सौः ह्रीं ऐं श्रीं ह्रीं ॐ नमः । मूलाधारे ॥
 ३ स्वाहा नमः । स्वाधिष्ठाने ॥
 ३ अमुकं मे वशमानय नमः । नाभौ ॥
 ३ सर्वलोकवशङ्करि नमः । वामस्तने ॥
 ३ सर्वसत्ववशङ्करि नमः । दक्षस्तने ॥
 ३ सर्वदुष्टभृगवशङ्करि नमः । हृदये ॥
 ३ सर्वर्क्षापुरुषवशङ्करि नमः । वामांसे ॥
 ३ सर्वराजवशङ्करि नमः । दक्षांसे ॥
 ३ श्रीं नमः । कण्ठे ॥
 ३ ह्रीं नमः । वामश्रोत्रे ॥
 ३ ह्रीं नमः । दक्षश्रोत्रे ॥
 ३ सर्वमुखरज्जिनि नमः । मुने ॥
 ३ सर्वजनमनोहरि नमः । वामनेत्रे ॥
 ३ श्रीमातङ्गीश्वरि नमः । दक्षनेत्रे ॥
 ३ भगवति नमः । भ्रूमध्ये ॥
 ३ ॐ नमो नमः । ललाटे ॥
 ३ ॐ ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः नमः । त्रशरन्ध्रे ॥

इति प्रतिलोममूलमन्त्रखण्डन्यासः ॥ ५ ॥

मन्दिरार्चनम्

अथामृताम्बोनिषिन्ध्यम्भषिर्वापमध्यगते कदम्बोद्याने मुक्ताहुसुममात्रिका
 हरितपट्टवितानान्तरणान्दनमात्रिकासलदृष्टान् धूपधूपितं प्रज्यक्त्वात्परांपरं चतुष्टौं
 मरकतमण्डपं विचिन्त्य तस्य प्रागादिषु हांगु—

ॐ क्लीं सौं सां मरस्वत्यै नमः, लां लक्ष्म्यै, शं शङ्खनिधये, पं पद्मनिधये नमः ॥

इति सम्पूज्य—

- ॐ क्लीं मौं ला इन्द्राय वज्रहस्ताय मुराधिपतये
ऐरावतवाहनाय सपरिवाराय नम । पूर्वे ॥
- ३ ग अग्नये शक्तिहस्ताय नेत्रोऽधिपतये
अजवाहनाय सपरिवाराय नम । आग्नेये ॥
- ३ 'टा यमाय दण्डहस्ताय प्रेताधिपतये
महिषवाहनाय सपरिवाराय नम । दक्षिणे ॥
- ३ क्षा निर्ऋतये खड्गहस्ताय रक्षाऽधिपतये
नरवाहनाय सपरिवाराय नम । निर्ऋते ॥
- ३ वा वरुणाय पाशहस्ताय जलाधिपतये
मकरवाहनाय सपरिवाराय नम । पश्चिमे ॥
- ३ या वायवे ध्वजहस्ताय प्राणाधिपतये
रुरुवाहनाय सपरिवाराय नम । वायव्ये ॥
- ३ ना सोमाय शङ्खहस्ताय नक्षत्राधिपतये
अश्ववाहनाय सपरिवाराय नम । उत्तरे ॥
- ३ हा ईशानाय त्रिशूलहस्ताय विद्याधिपतये
वृषभवाहनाय सपरिवाराय नम । ऐशान्ये ॥

इति प्रागादिषु अष्टामु दिक्षु शकार्दानभ्यर्च्यं.

- ॐ क्लीं सौं ॐ ब्रह्मणे पद्महस्ताय लोकाधिपतये हंसवाहनाय सपरिवाराय
नम । इति इन्द्रेशानयो मन्त्रे ॥
- ३ श्रीं विष्वक्वे चक्रहस्ताय नागाधिपतये गरुडवाहनाय सपरि-
वाराय नम । इति निर्ऋतिवरुणयो दिगन्तरे ॥
- ३ ॐ वाम्नुपतये ब्रह्मणे नम । इति वाम्नुनि चार्चयेत् ॥

यन्त्रोद्धारः

अथ चन्दनपद्मप्रकृतिके मण्डले क्षीरमिक्षितेन सिन्दुरादिना विन्दुत्रिकोण-
पञ्चकोणाष्टदलयोडशदलाष्टपत्रचतुष्पत्रचतुरश्रात्मकं चक्रं विलिख्य विलेख्य वा
सुवर्णरजतताम्रस्फटिकमरकतरुत्तुकीर्णं वा तत्समांस्तीर्णपट्टवसने श्रीस्वण्डरक्तचन्द-
नादिनिर्मिते पीठे निवेश्य यन्त्रप्राणप्रतिष्ठां कुर्यात् । यथा—

ॐ ह्रीं सौः श्यामायन्त्रस्य प्राणा इह प्राणा..

- ३ श्यामायन्त्रस्य जीव इह स्थित ,
- ३ श्यामायन्त्रस्य सर्वेन्द्रियाणि,
- ३ श्यामायन्त्रस्य वाङ्मनःप्राणाः इहायान्तु म्वाहा ॥

इति मन्त्रेण लिखितयन्त्रप्राणप्रतिष्ठा विदध्यात् । सुवर्णादिकृतस्य यन्त्रस्य तु
प्राणप्रतिष्ठा श्रीक्रमोक्ता अत्राप्यनुसन्धेया । अत्र देवतानामाद्युहस्तावश्यक एव ।
एवं देवताऽन्तरक्रमेष्वपि । ततो मूलेन चक्रे पुष्पाञ्जलि विकीर्य ॥

अर्घ्यशोधनम्

श्रीक्रमोक्तक्रमेण सामान्यविशेषार्घ्यं आमादयेत् । अत्र गोभयोरप्यर्घ्ययो
भवेदशरीत्या अन्तरन्तश्चतुरश्रादिबिन्दुन्तमण्डलकरणम् ॥

ॐ ह्रीं सौः अं आत्मतत्त्वाय आधारदाक्ये वौषट् इत्याधारस्थापनम् ॥

- ३ उं विद्यातत्त्वाय पद्मासनाय वौषट् इति पात्रनिधानम् ॥
- ३ मं शिवतत्त्वाय मोममण्डलाय नमः इति शुद्धजलापूर्णमेकत्र ॥

त्रय्याण्डस्वण्डमभूतमशेषसमम्भृतम् ।
आपूरितं महापात्रे पश्यपरममावह ॥

इति क्षीरपूरणमन्त्रत्र । उक्तं पटङ्गं, मूलेन दशधा अभिमन्त्रयन्, चतुर्गवतिमन्त्रा-
भिमन्त्रणाभावश्च विज्ञेय । ततो विशेषार्घ्यविन्दुभिः सम्प्रोभ्य चरितम्भावग्नूनि ॥

चक्रदेवीपूजा

ॐ क्लीं मौः आधाशक्तिकमलामनाय नमः इति पाठं पुष्पैर्गन्धैश्च, विन्दुमध्यं
 ३ श्रीमातङ्गीश्वरीमूर्तये नम इति देव्या मूर्तिं भावयित्वा, हृदि वक्ष्यमाणरूपां देवीं
 मन्त्रिन्य ३ श्रीमातङ्गीश्वर्यै लं पृथिव्यात्मकं गन्धं कल्पयामि नम इत्यादिताम्बूलान्तं
 मानसोपचारैरभ्यर्च्य, ता नेत्रोरूपेण पण्डिता ब्रह्मन्त्रं प्राप्य बहन्नासापुटद्वारा
 कृतविनिर्गमा कुमुदगर्भितं अञ्जल्यै मन्त्रिहिता देवी ३ श्रीमातङ्गीश्वरि अमृतचै
 तन्यमावाहयामाति चक्रे भावितावा मूर्त्या आवाह्य मूलान्ते श्रीमातङ्गीश्वरि आवाहिता
 भव इत्यादिरीत्या आवाहन-संस्थापन-मंनिधापन-मनिगेधन-संमुखीकरणवकुण्ठनानि
 तत्तन्मुद्राप्रदर्शनपूर्वकं विधाय, बन्दनधेनुयोनिसुद्राश्च प्रदर्शयेत् । तत्प्रकारश्च श्रीक्रमतो
 ज्ञातव्य । तत ॐ क्लीं मौ श्रीमातङ्गीश्वर्यै पाद्यं कल्पयामि नम इत्यादिभङ्गा
 पाद्याध्यांचमनीयस्नानवासोगन्धपुष्पभूपदीपनीराजनछत्रचामरगुणदर्पणनैवेद्यपानीयता -
 म्बूलान्तान् षोडशोपचारान् परिकल्पयेत् । नैवेद्याङ्गत्वेन पूर्वोत्तरापोशनकरप्रक्षालन-
 गण्डूपाचमनीयानि च दत्त्वा ताम्बूल समर्पयेत् । नैवेद्ये त्रिकोणवृत्तचतुरश्रमण्डलकरणम् ।
 मूलमन्त्रेण प्रोक्षणम् । यमिन्यमृतबीजेनाभिमन्त्रणपूर्वं वेनुमुद्रया अमूर्तीकरणम् । मूलेन
 सप्तवाग्मभिमन्त्रण प्राणादिमुद्राप्रदर्शनं च कार्यम् । अथ मूलमन्त्रान्ते श्रीमातङ्गीश्वरी-
 श्रीपादुका पूजयामाति वामकरतत्त्वमुद्रासन्दष्टद्विर्तावशकलगृहीतक्षीगविन्दुसहसमर्पितैः
 दक्षकरोपात्तैः कुमुदं देवीं त्रिमन्तर्प्य देव्या अर्घ्याशामुरवायव्यभागेषु मौल्यै
 प्रागादिदिक्षु च प्रायुक्तपङ्कमन्त्रान्ते क्रमेण

- ॐ क्लीं मौ हृदयाय नम हृदयशक्तिश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ शिगं म्वाहा शिगःशक्तिश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ शिग्वार्यै वषट् शिखांशक्तिश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ कवचाय हु कवचशक्तिश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ नेत्रत्रयाय वीषट् नेत्रशक्तिश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ अस्त्राय फट् अस्त्रशक्तिश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

इति लयाङ्गत्वेन अद्भुदेवता आराध्य ॥

पञ्चारस्याराणामग्रेषु च—

ॐ क्लीं सौः ह्रीं कामराजश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः. क्लीं मन्मथ. ॐ कन्दर्प. ॐ मकरकेतन. स्त्रीं मनोभवश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम ॥ इति द्वितीयावर्णम् ॥

अष्टदलस्य दलाना मूलेषु पूर्ववत्—

ॐ क्लीं सौ आ ब्राह्मीश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम. ई माहेश्वरी. ऊं कौमारी. ऋं वैष्णवी. लृ वागर्दी. ऐं माहेन्द्रा. औं चामुण्डा. अः चण्डिकार्थापादुकां पूजयामि तर्पयामि नम ॥

अष्टदलस्य दलाना अग्रेषु च —

ॐ क्लीं सौ लक्ष्मीश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम . सरस्वती, रति, प्रीति कीर्ति शान्ति. पुष्टि तुष्टिश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम. ॥ इति तृतीयावर्णम् ॥

षोडशदले प्राग्वत् —

ॐ क्लीं सौ वामाश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम . ज्येष्ठा, रौद्री, शान्ति, श्रद्धा सरस्वती, क्रियाशक्ति, लक्ष्मी, सृष्टि, मोहिनी, प्रमथिनी, आशामिनी वीचि, विद्युन्मालिनी, युगानन्दा, नागवृद्धिकार्थापादुकां पूजयामि तर्पयामि नम ॥ इति चतुर्थावर्णम् ॥

द्वितीयाष्टदले प्राग्वत्

ॐ क्लीं सौ अ अमिताभभैरवश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम . ईं मरु, उ चण्ड, कं क्रोध, लं उन्मत्त, ण 'कपालि, ओं भीषण, अं महाभैरवश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम ॥ इति पञ्चमावर्णम् ॥

चतुर्दले प्राग्वत्

ॐ क्लीं सौ मानदीश्वरीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नम . सिद्धलक्ष्मी, महामानझी, महामिदललक्ष्मीश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नम. ॥ इति षष्ठावर्णम् ॥

चतुरश्रस्यान्तरामेयादिकोणेपु क्रमेण—

ऐं ह्रीं सौः गं गणपतिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, दुं दुर्गा,
वं बटुक, क्षं क्षेत्रपालश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

देव्यग्रादिद्वारेषु प्रागाद्यास्वेकादशसु दिक्षु च—

ऐं ह्रीं सौः सां सरस्वत्यै नमः इत्यादि ऐं वास्तुपतये ब्रह्मणे नमः
इत्यन्तैः मन्तैः प्रागुक्तैः वास्तुपतिपर्यन्तदेवताः समभ्यर्च्य, पूर्वेस्त्रायां च—

ऐं ह्रीं सौः हंसमूर्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः.. परप्रकाश,
पूर्ण, नित्य, करुणश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः इति सम्प्रदायगुरुंश्च
पूजयेत् ॥ इति सप्तमावरणम् ॥

सर्वा अप्यावरणदेवताः देव्या अभिमुखासीनाः स्वयं तत्तदभिमुखः पूजयामीति
भावयेत् ॥

गुरुपादुकापूजा

अथ स्वशिरसि ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः ऐं ह्रीं हस्त्यै ह स क्ष म ल व र यूं
स ह क्ष म ल व र यीं हसौं स्तौः श्रीशिवादिगुरुश्रीपादुकाः पूजयामीति सामान्य-
पादुकया शिवादिगुरुन्. ऐं ह्रीं सौः हस्त्यै ह स क्ष म ल व र यूं स ह क्ष म ल व र
यीं हसौं स्तौः अमुकाम्बासहितामुकानन्दनाथश्रीगुरुश्रीपादुकां पूजयामीति च
स्वगुरुमभ्यर्च्य ॥

देव्याः पुनःपूजा

पुनर्देवीं त्रिः सन्तर्प्य प्राग्वात् षोडशधा चोपचरेत् ॥

घलिदानम्

ततः श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण .होमं कृत्वा कारयित्वा वा (अकृत्वा वा इति
पाठान्तरम्) शुद्धजलेन त्रिकोणवृत्तचतुरश्रमण्डलत्रयं विधाय ऐं व्यापकमण्डलाय नमः
इति पुष्यैः समभ्यर्च्य अर्घात्तत्तल्लिपूर्णं सशरीरोपादिमध्यमं मगन्धकुसुमं माथारं
पात्रं निधाय ऐं ह्रीं सौः श्रीमान्नीश्वरि इमं घलि गृह्ण गृह्ण हुं फट् म्वाहा. ऐं ह्रीं

सौ. श्रीमातङ्गीश्वरि शरणागतं मां त्राहि त्राहि हुं फट् स्वाहा, ऐं क्लीं मौः
क्षेत्रपालनाथ इमं वलिं गृह्ण गृह्ण हुं फट् स्वाहा.—इति मन्त्रान् क्रमेण पठन् देव्या
दक्षिणभागे बलित्रयं प्रदाय तत्त्वमुद्राम्पृष्टं श्रीरं बल्युपरि निषिच्य. वामपार्श्विघात-
करास्फोटान् कुर्वाणः समुदञ्चितवक्त्रो नाराचमुद्रया वलिं भूर्तः ब्राह्मयित्वा. पार्णा
प्रशाल्य देव्यै प्रदक्षिणनतीः विधाय पुष्पाञ्जलिं मर्मर्ष्य जपेत् ॥

मानङ्गीधरीमन्त्रजपः

यथा—अस्य श्रीमातङ्गीश्वरीमहामन्त्रस्य दक्षिणामूर्त्यृपये नमः—शिरसि ।
गायत्रीछन्दसे नम — मुखे । श्रीमातङ्गीश्वरीदेवतार्यै नमः—हृदये । ऐं बीजाय नमः
—गुह्ये । सौ शक्तये नमः—पादयो । क्लीं कीलकाय नमः—नाभौ । मम
अभीष्टसिद्धये विनियोगाय नमः—इति करमम्पुटे न्यम्य मूलेन त्रिव्यापकं कृत्वा
न्यामोक्तैरङ्गमन्त्रैः कराङ्गन्यासो कृत्वा ध्यानम्—

मानङ्गीं भूपिताङ्गीं मधुमदमुदिता नीपमालात्ववेणीं
मर्द्वाणां शोणचेली सृगमदतिलकामिन्दुरखाञ्जतंसाम् ।
कर्णोद्यच्छङ्खपत्रां म्मितमधुगृह्या साधकस्येष्टदात्रीं
ध्यायेद्देवीं शुक्राभा शुक्रमखिलकलारूपमस्याश्च पार्श्वे ॥

इति ध्यात्वा मनसा पञ्चधोपचर्य पुरश्चरणे वक्ष्यमाणपूर्वोत्तराङ्गमन्त्रसहितं मूलं
श्रीक्रमोक्तेन विधिना यथाशक्ति जप्त्वा पुन न्यामादि विधाय

गुह्यातिगुह्यगोप्त्रीं त्वं गृह्णाणाम्मल्लूतं जपम् ।
सिद्धिर्भवतु मे देवि त्वत्प्रसादान्मयि स्थिरम् ॥

इति देव्या वामहस्ते सामान्यार्घ्यमल्लिलेन जपं समर्प्य स्तुवीत् ॥

मातङ्गीस्तुतिः

यथा—

मातङ्गि मातरीशे मधुमदमथनाराधिने महामाये ।
मोहिनि मोहप्रमथिनि मन्मथमथनप्रिये नमस्तेऽस्तु ॥

स्तुतिषु तव देवि विधिरपि पिहितमतिर्भवति विहितमतिः ।
 तद्रपि तु भक्तिर्मांमपि भवतीं स्तोतुं विलोभयति ॥
 यतिजनहृदयनिवासं वासववरदे वराङ्गि मातङ्गि ।
 वीणावादविनोदिनि नारदगीते नमो देवि ॥
 देवि प्रसीद सुन्दरि पीनस्तनि कम्बुकण्ठि धनकेशि ।
 मातङ्गि विद्रुनोष्ठि स्मितमुग्धाश्चम्य मौक्तिकाभरणे ॥
 भरणे त्रिविष्टपस्य प्रभवसि तत एव भैरवी त्वमसि ।
 त्वद्भक्तिव्यवहारेण भवति क्षुद्रोऽपि भुवनपतिः ॥
 पतितः कृपणो मूकोऽप्यस्य भक्त्याः प्रसादलेणेन ।
 पूज्यः सुभगो वाम्नी भवति जडश्चापि सर्वशः ॥
 ज्ञानान्तिके जगन्मयि निरङ्गने नित्यशुद्धपदे ।
 निर्वाणरूपिणि शिष्ये त्रिपुरे शरणं प्रपन्नत्वाम् ॥
 त्वां मनसि क्षणमपि यो ध्यायति मुक्तामणीवृतां श्यामाम् ।
 तस्य जगत्त्रितयेऽस्मिन् कास्ता ननु याः स्त्रियोऽस्ताध्याः ॥
 माध्याक्षरेण गर्भितपञ्चनवत्यक्षराश्रिते मातः ।
 भगवति मातङ्गीश्वरि नमोऽस्तु तुभ्यं महादेवि ॥
 विद्याधरसुरकिञ्चरगुह्यकगन्धर्वपक्षसिद्धवरैः ।
 आराधिते नमस्ते प्रसीद कृपायैव मातङ्गि ॥
 वीणावादनवेद्वाकर्तृदलाबुभुक्षुस्यमितवामकुचम् ।
 श्यामलकोमलगान्त्रं पादलनयनं स्मरामि महः ॥
 अवटुतटघटितचूलीताडिततालीपलाशताटङ्काम् ।
 वीणावादनवेद्वाकम्पितशिरसं नमामि मातङ्गीम् ॥
 माता भरकतश्यामा मातङ्गी मदशालिनी ।
 कटाक्षयतु कल्याणी कदम्बचनवासिनी ॥
 यामे विस्तृतिशालिनि स्तनतटे विन्यस्तर्वाणामुखं
 तन्त्रीं तारविराकिणीमसकलैरास्फालयन्ती नर्तः ।

अर्धोन्माल्यपाद्भ्रमंगवन्त्रिध्रावं मुग्य विभ्रती

माया काचन मोहिनी विजयते मानद्रकन्यामयी ॥

वीणावाद्यविनोद^१गीतनिग्ना लीलाशुकोलामिनी

विम्बोष्ठी नवयावसाद्रेचरणामार्कण्डेशाञ्जिकाम् ।

दद्याद्गीं गितशङ्खकुण्डलभग शृङ्गारवेपोञ्चव्या

मातङ्गीं प्रणतोऽस्मि सुम्मितसुखी देवीं शुकदयामयाम् ॥

मस्तं केमन्दासि विजयितं धम्मिदमाविभ्रती

तार्क्ष्यपत्रपुटान्तंगु घटितंमनाटदिनी मौक्तिकैः ।

मूले कल्पतरोर्महामणिमये सिंहासने मोहिनी

काचित् गायनदेयता विजयते वीणावती वामना ॥

वेणीमूलविगजितेन्दुशकला वीणानिनादप्रियां

क्षोणीपालसुरेन्द्रपद्मगवर्गाराधिताञ्चिद्वियाम् ।

एणीचञ्चललोचनां भुवसना वाणीं पुराणोञ्चव्या

श्रोणीभारभरालमामनिमिया [प] पश्यामि विश्वेश्वरीम् ॥

मातङ्गीस्तुतिगियमन्त्रं प्रजप्ता

जन्तूना वितरति कौशलं त्रियामु ।

वाग्मिलं श्रियमधिका च गानशक्ति

मौभाग्यं नृपतिभिरर्चनीयता च ॥

इति मन्त्रकोशे तृतीयपटल्यो मातङ्गीस्तव सम्पूर्ण ॥

सुवामिनीपूजाऽऽदि शेषकृत्यम्

अथ श्यामलां शक्तिमाह्वय श्रीक्रमोक्तक्रमेण पञ्चमवर्जं तामुपचर्य
तच्छेषमुररीकृत्य हवि प्रतिपत्त्यादिक्रमशेषं समापयेत् । हविःप्रतिपत्तौ मूलेन सर्वेण
तत्त्वत्रयशीघ्रं विशेषः ॥

^१ वैकनि—धी.

^२ वलिम्—धी.

श्यामोपासकनियमाः

एतदुपासकस्यावश्यानुष्ठेयाः नियमाः यथा—

कदम्बतरुं न छिन्द्यात् । वाचा 'कालीति पदं नोच्चारयेत् । वीणावेणुवादन-
नर्तनगाथागोष्ठीषु प्रवर्तमानासु पराङ्मुखो न भवेत् । गायकान् न निन्द्यात् इति ॥

पुरश्चरणसंकल्पः

एवं नित्यसपर्यो निर्वर्तयन् पुरश्चरणमाचरेत् । तच्च जपहोमतर्पणब्राह्मणभोजना-
स्याङ्गचतुष्टयसमष्टिरूपम् । तत्प्रकारस्तु—दीक्षाप्रकरणोक्तकाले श्रीगुरुर्वनुज्ञातो ब्राह्मणैः
स्वस्ति वाचयित्वा आनम्य प्राणानायम्य अमुकशर्मवर्मादिरहं श्यामामन्तरिदिकामो
लक्षसङ्ख्याकं जपं, प्रकृते कलियुगत्वात् तच्चतुर्गुणितं, तद्दशांशहवन-तद्दशांशतर्पण-
तद्दशांशब्राह्मणभोजनानि च करिष्ये इति सङ्कल्पयेत् । एवं तत्तन्मन्त्रेषु तत्र तत्र
श्लोकजपसङ्ख्याऽऽदिसङ्कल्पो ज्ञेयः ॥

मश्रजपः

अथ सति सम्भवे तन्वान्तरदृष्टेन विधिना ग्रामात् बहिः क्रोशे नगराच्च
क्रोशद्वये क्षेत्रं परिगृहीयात् । अथवा समुद्रमहानदीतीरयोः पश्चिमाभिमुखवृष-
शून्यशिवायतनयोः विष्णुगृहपुण्यक्षेत्रतीर्थारण्यपर्वतशिखराश्वत्थविल्वमूलविविकनिज-
गृहगोष्ठानां श्रीगुरुस्वेष्टदेवतासन्निक्योधान्यतमं देशमासाद्य दीपस्थानविन्यस्ते
ज्याघ्रचर्ममृगाजिनचित्रकम्बलकुशकटरक्तपटपट्टवराणोर्णावस्त्राद्यन्यतमे आसने उपविश्य
विघ्नानुत्सार्य प्राणानायम्य सङ्कल्प्य वक्ष्यमाणलक्षणया अक्षमालया वक्ष्यमाणसंस्कारया
रुद्राक्षाद्यन्यतमया वा मालया पूर्वाङ्गमन्त्रपूर्वकं प्रत्यहं सहस्रसङ्ख्याकं मूलमन्त्रं
तद्दशांशान् उत्तराङ्गमन्त्रांश्च जप्त्वा पुनर्न्यासादिकं कृत्वा । पूर्वाङ्गमन्त्रो यथा—

^१ कमलिनीपदं—अं.

^२ भोजनतद्दशांशमार्जनानि च कल्पये इति संकल्पयेत् । जपसंख्या १००००,
तद्दशांशहोमसंख्या १००००, तद्दशांशतर्पणसंख्या १०००, तद्दशांशब्राह्मणभोजनसंख्या १००,

तद्दशांशमार्जनसंख्या १० ॥ एवं—४२.

^३ संख्याऽऽदिसङ्कल्पो—अ१.

हसन्ति हसितालापे मातङ्गिपरिचारिके । मम भयविघ्ननाशं कुरु कुरु
ठः ठः ठः हुं फद् स्वाहा ॥ इति ॥

मूलमन्त्रश्च—न्यासोक्तमसदशखण्डममष्टिरूपः ॥

उत्तराङ्गमन्त्रास्तु—ऐं नम. उच्छिष्टचाण्डालि मातङ्गि (हुं फद् स्वाहा इति
पाठान्तरम्) सर्ववशङ्करि स्वाहा—इति श्यामाङ्गं लघुश्यामा ॥

ऐं श्लौं सौं वद वद वाम्वादिनि स्वाहा—इति तदुपाङ्गं वाम्वादिनी ॥

ॐ ओष्ठापिधाना नकुर्त्या दन्तैः परिवृता पवि ।

सर्वस्यै वाच ईशाना चारु मामिह वादयेत् ॥

इति तत्प्रत्यङ्गं नकुर्त्या ॥

जपकालः

अयं च जपो अपराह्णे कर्तव्यः. अपराह्णे श्यामेति मूत्रेण अपराहस्य
पूजाकालत्वविधानान् । अन्ये त्वामध्यन्दिनमेव । देशोपश्रवादिसम्भावनायामासायाह-
मपीति स्थितिः ॥

श्रीशूद्रयोः प्रणवप्रत्याम्नायः

द्विजार्ताना जपाद्यन्तयां प्रणवोच्चार । श्रीशूद्रयोस्तु सविन्दुकचतुर्दशस्वर
उच्चार्यः ॥

पुरश्चरणांगहोमः

एवं जपोत्तरं तम्मित्रेवाहनि श्रीक्रमोक्तेन विधिना कुण्डस्थण्डिलान्यतर-
प्रतिष्ठापितेऽग्नौ देव्या उपचारान्ते मर्वामामावरणदेवताना एकैकाहुतिं तत्तन्मन्त्रैः
प्रधानदेयताया दशाहुतीश्च स्वाहाऽन्तमूलेन उद्देश्यागपूर्वकं एकैकेन त्रिमध्वक्तेन
पलाशकुमुमेन हुत्वा अथ जपदशाशं च हुत्वा होमशेषं समापयेत् ।

मन्त्रान्ते या यहिजाया मा तु मन्त्रस्वरूपिणी ।

तदन्तेऽन्यां प्रयुञ्जीत सा होमाङ्गतया मता ॥

इति शक्तिसङ्गमतन्त्रवचनान् स्वाहाऽङ्गमन्त्रेष्वपि पुनः स्वाहाप्रयोगः कार्यः ॥

इदं च द्रव्यं इह इन्द्रियकामाग्निहोत्राद्गृहदधिवन्नित्यं काम्यं च, संयोग-
पृथक्त्वात् । तिलैः शान्त्या इत्यादिविधीनामन्यतःसिद्धहोमाश्रयेण, गोदोहनस्य
तादृशप्रणयनाश्रयेणेव, फलायगुणविधिरूपत्वात्, सत्यां कामनायां अयमेव होमो
द्रव्यान्तरैरपि वक्ष्यमाणैः कार्यः. काम्यस्य नित्यबाधकत्वात् ॥

पुरश्चरणांगं तर्पणम्

ततो नद्यादौ चतुरश्रमण्डलं विधाय तत्र चिन्तिते श्यामायन्ते देवीमावाह्य
पञ्चधा उपचर्य सुरभिलेन सुवर्णरजतताम्रादिपात्रगृहीतेन सलिलेन मूलान्ते श्रीमातङ्गी-
श्वरीं तर्पयामीति होमदशांशं तर्पयेत् । सत्यानुकूल्ये जपस्थान एव वा पूजाचक्रे
तर्पयेत् । “तर्पणेऽपि तथैव स्यान्नमसोन्ते पुनर्नमः” इति शक्तिसङ्गमतन्त्रोक्तेः
नमोन्तेष्वपि मन्त्रेषु पुनः नमस्तर्पयामीति प्रयोगः । तन्त्रान्तरानुसारिणो मार्जनपक्षेऽपि
नमोयोजनं तत्रैवोक्तम् ॥

पुरश्चरणांगं भोजनम्

ततः तर्पणदशांगसङ्ख्याकानेतद्विधादीक्षितानलाभे यथासम्भवं तत्तन्मन्त्रदीक्षि-
तान्वा सदाचारान् प्रातः निमन्त्रिताभ्यञ्जितान् ब्राह्मणान् सुवासिनीः कुमारीश्च
यथाविभवं वस्त्रगन्धादिभिः देवताधियाऽभ्यर्च्य मृष्टान्नेन भोजितान् ताम्बूलदक्षिणा-
परितोषितान् प्रदक्षिणीकृतनमस्कृतानाशिषो गृहीत्वा वित्तजेत् ॥

तर्पणदशांशब्राह्मणभोजनाशक्तौ तु तर्पणोक्तवज्जले देवतामावाह्य उपचर्य च
मूलान्ते आत्मानमभिषिञ्चामि नम इति कुम्भमुद्रया तर्पणदशांशवारं मूर्धन्यभिषेकं वा
कुशैः मार्जनं वा विधाय तद्दशांशं ब्राह्मणान् भोजयेत् ॥

इत्येकः पक्षः । प्रतिलक्ष्णान्ते सर्वान्ते वा होमादि कुर्यादित्यपरो ॥

होमप्रत्याह्नायो जपः

होमाशक्तौ ब्राह्मणानां पुरश्चरणजपसङ्ख्याद्विगुणो जप इति मुख्यः पक्षः ।
होमसङ्ख्याद्विगुणो जप इति गौणः । क्षत्रियादीनां त्रयाणां त्रिगुणादिर्जपः । एवं

तर्पणेऽपि । द्विजभक्तस्य शूद्रस्य द्विजस्त्रीणामपि होमप्रतिनिधिः जप एव । तेषां होमे तु नाधिकारः । ब्राह्मणभोजनस्य तु न कापि प्रतिनिधिः ॥

आरब्धस्य पुरश्चरणादेः आशौचेऽपि कार्यत्वम्

इदं च पुरश्चरणमारब्धं मत् आशौचप्राप्तावपि कार्यम् । नित्यार्चनादि च ।
तदुक्तम्—

जपो देवार्चनविधिः कार्यां दीक्षान्वितैर्नरैः ।
नास्ति पापं यतस्तेषां सूतकं वा यतात्मनाम् ॥

इति देवीयामले ।

मृतके मृतके चैव नित्यं विष्णुमयस्य च ।
सानुष्ठानस्य विप्रेन्द्र सद्यः शुद्धिः प्रजायते ॥

इति नारदपाञ्चरात्रे ।

शिवविष्णुवर्चने दीक्षा यस्य चाग्निपरिग्रहः ।

इति तस्येति शेषः ।

ब्रह्मचारियतीनां च शरीरे नास्ति मृतकम् ॥

इति विष्णुयामले ।

ब्राह्मणस्यैव पूज्योऽहं शुचैरप्यशुचैरपि ।
पूजां गृह्णामि शूद्राणां त्वाचारनिरतात्मनाम् ॥
यज्ञव्रतविवाहेषु श्राद्धे होमार्चने जपे ।
आरब्धे मृतके न म्यादनारम्भे च सूतकम् ॥
आरम्भे वरणं यज्ञं सङ्कल्पो व्रतजापयो ।
नान्दीमुखं विवाहादौ श्राद्धे पाकपरिक्रिया ॥

इति विष्णुवचनम् । ब्राह्मणस्येत्युपलक्षणं क्षत्रियवैश्ययोः ।

ग्रहणकालीनस्य जपस्य समसङ्ख्याकं तद्दशांशं वा होमं, ^१तद्दशांशं तर्पणं, तत्समसङ्ख्याकं तद्दशांशं वा ब्राह्मणभोजनं च कुर्यात् । यद्वा—ग्रहणपुण्यकाल एव मन्त्रानुसारेण जपस्य तत्समांशस्य तद्दशांशस्य वा होमस्य तदनुगुणस्य तर्पणस्य च कालं विभज्य जपाद्याचरेत् । परंद्युः तर्पणमसङ्ख्याकं तद्दशांशं वा ब्राह्मणभोजनं कारयेदित्येकः प्रकारः ॥

कृष्णाष्टम्यां प्रातः कृतनित्यक्रियः पूर्ववत् सङ्कल्प्य अयुतचतुष्टयं जपं सप्तधा विभज्य प्रत्यहं चतुर्दशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रपञ्चकसङ्ख्यया (५७१४) तत्कृष्णत्रयोदशीपर्यन्तं (६×५७१४=३४.२८४) जप्त्वा चतुर्दश्यां षोडशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रपञ्चकं (५७१६; ५७१६+३४२८४=४००००) जपेत् । सङ्कल्पे चाद्य कृष्णाष्टमीमारभ्य एतच्चतुर्दशीपर्यन्तमिति विशेषः । होमादिविधिस्तु तद्दशाश ण्वेत्यन्यः ॥

प्रातः नित्यक्रियोत्तरं प्राग्बत् सङ्कल्प्य अकारादिशकारान्तान् मातृकावर्णान् आनुलोम्येनोच्चार्य मूलं च सकृदुच्चार्य पुनर्मातृकावर्णान् विलोमानुच्चारयेत् । इत्येवंरीत्या प्रत्यहमष्टोत्तरशतसङ्ख्यया माममात्रं जप्त्वा होमादि कुर्यात् । सङ्कल्पस्तु एतदनुगुण एवोद्यः इत्यपरः ॥

यथामम्भवं अनयोः प्रत्याम्नाययो जपस्य चतुर्गुणितत्वं तर्पणादेश्च तद्दशांशत्वं बोध्यम् । प्रत्यहं गत्रौ त्रिकालं मर्षोपचारैरिष्टदेवतां साक्षात् सावरणा अर्चयेत् । एवं षण्मासान् ^२माममात्रं वा पूजयितुं पुग्ध्वगणमन्तरेणापि विद्यासिद्धिः भवति । सङ्कल्पश्चैतदनु रूप एवोद्य इति चापरः ॥

मूर्योद्वयं ममारभ्य यावल्लूयोदियावधि ।

तावज्जप्त्वा निरातङ्कः सर्वसिद्धीश्वरो भवेत् ॥

महन्कारे गुरो पादपद्मं ध्यात्वा प्रपूज्य च ।

केवलं देवभावेन जप्त्वा सिद्धीश्वरो भवेत् ॥

इति चान्यः ॥

प्रकाशान्तराणि च ग्रन्थान्तरेषु द्रष्टव्यानीति दिक् ॥

^१ तन्त्रामगन्त्याक तद्दशाश वा तर्पण—भ.

^२ मारात्रय इत्यधिकः—भ.

कूर्मचक्रलक्षणम्

समीकृते भूतले प्राक्प्रत्यगायताः दक्षिणोत्तरायताश्चतस्रश्चतस्रो रेखा विलिख्य नवकोष्ठानि विधाय तत्र पूर्वादिप्रादक्षिण्यक्रमेण अष्टसु कोष्ठेषु क च ट त प य श ङा स्यान् अष्टवर्गान् अकारादिस्वरद्वयं च विलिख्य मध्यकोष्ठे श्रीकारं विलिखेत् । इदं च कूर्मचक्रं क्षेत्रग्रामगृहभेदात् त्रिविधम् । तत्र क्षेत्रग्रामयोः तत्रग्रामाद्यक्षरयुक्तं कोष्ठं मुखं कूर्मस्य । एतदेवास्य दीपस्थानमुच्यते । गृहे तु गृहपतेः नामाद्यक्षरयुक् कोष्ठं मुखम् । तत्पार्श्वद्वयगतकोष्ठद्वयं हस्तौ । तदधःस्थितं कुक्षिः । तदधःस्थितौ तु चरणौ । कुक्षिमध्यगतं कोष्ठं पृष्ठम् । चरणमध्यगतं कोष्ठं च पुच्छं इति विवेकः । एवमुक्तप्रकारस्य क्षेत्रादौ विभावितस्य कूर्मस्य मुखे पृष्ठे वा जपे होमे च सर्वार्थसिद्धिः । करयोः तनौ कोष्ठान्तराणि अनुपयुक्तानीति कूर्मचक्रानावश्यकतोक्ता ऋतिपद्येषु स्थलेषु । यथा—

कुरुक्षेत्रे प्रयागे च गङ्गासागरसङ्गमे ।

महाकाळे च काश्यां च दीपस्थानं न चिन्तयेत् ॥

इति । दीपस्थानोपलक्षितत्वात् कूर्मचक्रमपि दीपस्थानमित्युक्तम् । इह चक्रे चोक्तेषु कोष्ठेषु रिपुस्थानं विचिन्त्य तत्त्यागपूर्वकमवशिष्टं मित्रस्थानमुपादेयम् । अरिमित्रविचारो यथा—

अद्वयस्य ठकारेण ठकारस्यापि तेन च ।

लद्वयस्य पकारेण पकारस्यापि तेन च ॥

ओद्वयस्य फकारेण फकारस्यौयुगेन च ।

जकारस्य टकारेण शकारस्य सकारतः ॥

उकारस्य लकारेण फकारस्य धकारतः ।

भकारस्य तु रेफेण यकारस्य सकारतः ॥

अरित्वमेपां वर्णानां अन्येषां मित्रभावना ॥ इति ॥

मालासंस्कारः

ताश्च अकारादिक्षारान्तमावृत्कार्णरुद्राक्षमुक्ताफलभ्राणिक्यस्फटिकप्रवाटस्वर्ण-
रजतशङ्करकचन्दनोषादानकमणिपुत्रजीवपद्मबीजकुसुमप्रन्थ्यादिमन्त्रः ॥ .

अक्षमालायाः संस्कारानपेक्षा

अक्षमाला हि ब्रह्मन्त्रस्य दक्षभागादिनागिमभिष्याप्य वामभागपर्यन्तमवरोह-
रोहणक्रमेण ब्रह्मनाड्यां अन्योन्याभिमुखत्वेन प्रथितैः आनुपूर्व्येणोच्चारितैः अकारादिभिः
ऌकारान्तैः पुनः प्रातिलोम्येणोच्चारितैः च ऌकारादिभिः अकारान्तैः वर्णैः
शतवीजात्मिका भवति । ऌकारस्य मेरुस्थानीयस्य ऌकारद्वयस्य मध्य उच्चारणमात्रम् ।
न तु जपमङ्ग्याऽन्तर्गणना । अत्रानुलोम्येन अवरोहारोहयोः प्रथमं मातृका ततो मन्त्रः ।
प्रातिलोम्येन अवरोहारोहयोस्तु प्रथमं मन्त्रः ततो मातृकेति तत्त्वम् । शतान्ते
अ क च ट त प य शास्त्र्यवर्गाष्टकादित्वेन जपस्य अष्टोत्तरशतत्वं ज्ञेयम् । एवं
सहस्रादीं च । अस्या मालाया न संस्कारापेक्षा ॥

रुद्राक्षमालासंस्कारः

अष्टोत्तरशतं रुद्राक्षान् पङ्गुणितं वक्ष्यमाणान्यतमे मूत्रे स्रपणवैकैकमा-
तृकोच्चारणपूर्वकमन्तरान्तर्ग सग्रन्थिकं अन्योन्याभिमुखं गोपुच्छाकाङ्गण सर्पाकाङ्गण वा
ग्रथयित्वा म्थूलमकं रुद्राक्षमर्काकृते मूत्राग्रद्वये मेरुत्वेन ग्रथयित्वा नवसङ्ख्याकैः
अश्वत्थपत्रैः अष्टदलपत्र विरच्य तत्र माला निवेश्य मूलमन्तान्ते गोमूत्रगोमय-
गव्यदुग्धदधिवृताम्येन पद्मगव्येन, ॐ सद्यो जातं प्रपद्यामि सद्यो जाताय वै
नमो नमः । भवे भवे नाति भये भवस्य मा भवोद्भवाय नमः ॥—इति मन्तान्ते
कुशोदकेन च प्रक्षाल्य, ॐ वामदेवाय नमो ज्येष्ठाय नम श्रेष्ठाय नमो रुद्राय नमः
कालाय नमः कलविकरणाय नमो बलविकरणाय नमो बलाय नमो बलप्रमथनाय
नमः सर्वभूतदमनाय नमो मनोन्मनाय नमः—इति मन्तान्ते चन्द्रनागरुर्पूरादिभि-
राघर्षणं विधाय, ॐ अघोर्गभ्योऽथ घोर्गभ्यो घोरघोरतेर्गभ्यः सर्वेभ्यः सर्वशेर्वेभ्यो नमस्ते
अस्तु रुद्ररूपेभ्यः ॥—इति मन्त्रेण धूपयित्वा, ॐ तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय
धीमहि । तन्नो रुद्र प्रचोदयात् ॥—इति मन्त्रेण चन्दनकस्तूरीकुङ्कुमकर्पूरैः
लेपयित्वा, अक्षमाला वामकरपुटे निधाय, ॐ ईशानः सर्वविद्यानामीश्वर सर्वभूतानां
ब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणोऽधिपतिर्ब्रह्मा शिवो मे अस्तु मदाशिवोम् ॥—इति मन्त्रेण अष्टोत्तर-
शतवारमभिमन्त्र्य, रुद्राक्षमालाया प्राणाः इह प्राणाः । रुद्राक्षमालायाः जीव इह
स्थितः । रुद्राक्षमालायाः सर्वेन्द्रियाणि रुद्राक्षमालायाः वाङ्मनःप्राणाः इह आयान्तु

स्वाहा ॥—इति मन्त्रेण प्राणप्रतिष्ठां कृत्वा, उपास्यदेवतां तत्रावाह्य, मूलेन पञ्चधा उपचर्य, तेन मातृकावर्षैश्चाभिमन्त्र्य, होमप्रकरणोक्तरीत्या अग्निमुखं विधाय, मूलेन अष्टोत्तरशताज्याहुतीः हुत्वा, सम्पाताज्यं मालायां निक्षिपेत् । अशक्तौ तु होमसङ्घाद्याद्विगुणं मूलमन्त्राभिमन्त्रणं इति ॥

मालाऽन्तरसंस्कारः

अथान्यासां मालानां संस्कारः—उक्तरीत्या प्रथितां मालां प्रासादमन्त्रेण पञ्चगव्यं क्षणं निक्षिप्य, तस्मादुद्धृत्य, कुशोदकेन प्रक्षाल्य, चन्दनादिभिरुपलिप्य, पात्रे निधाय, पञ्चायतनदेवताः तत्तन्मन्त्रेणावाह्य, पञ्चधोपचर्य, प्रासादेन शतवारानभिमन्त्र्य, सूर्यादीन् महानिन्द्रादीन् दिक्पालांश्च तत्तन्मन्त्रेण सम्पूज्य, सघृतैः तिलैः यथाशक्ति-चारं मूलेनामौ जुहुयात् । अशक्तौ अभिमन्त्रयेत् । ततो यथाविभवं काञ्चनं गुरवे दक्षिणां दत्त्वा, ब्राह्मणांश्च भोजयेत् । इति ॥

संस्कारान्तरं यथा—सूत्रं मणींश्च पञ्चगव्ये दिनत्रयं संस्थाप्य, चतुर्थदिने उद्धृत्य, अस्त्रेण प्रक्षाल्य, हृन्मन्त्रेण स्वेष्टमन्त्रेण वा प्रत्येकं आचृत्तेन मणीनन्योन्याभि-सुत्वं ग्रथयित्वा, स्थण्डिले स्वेष्टदेवतामपर्यामण्डलं विधाय, तत्र तामभ्यर्च्य, मूलमष्टोत्तरशतसङ्घं जप्त्या, तत्तत्कल्पोक्तपुरश्चरणहोमद्रव्येण घृतेन वा यथाशक्ति हुत्वा, मण्डले मालां निधाय, तस्यामन्त्रमन्त्र-मूलमन्त्र-पङ्क्तमन्त्रांश्च विन्यस्य, तां स्वेष्टदेवतारूपां विभाव्य, सम्पूज्य, सर्वभूतबलिं दत्त्वा, आचार्यं दक्षिणाऽऽदिभिः परितोष्य ब्राह्मणान् भोजयदिति ॥

उक्तसंस्कारविधिः त्रैवर्णिकविषयः । स्त्रीशूद्राणां तु उपास्यमूलमन्त्रेणैव सर्वं कार्यम् ॥

यन्मन्त्रजपार्थं वा माला संस्कृता तथा तस्यैव जपः कार्यो नान्यस्य । अप्र च विशेषः—

शिवमन्त्रेण संप्रथ्य शक्तिमन्त्रं जपेदपि ।
शक्तिमन्त्रेण संप्रथ्य शिवमन्त्रं जपेच्छिवे ॥
ध्रुवेण मातृकाभिर्वा प्रथ्यन्ते मणयो यदि ।
तदा सर्वेऽपि जप्तव्या मनवो माल्या तथा ॥ इति ॥

ध्रुवः प्रणवः ॥

देवताभेदेन सूत्रभेदः

देवताभेदेन सूत्रभेद उक्तः । यथा—देव्या रक्तपट्टसूत्रम् । शिवस्योर्णाभवं श्वेतं वा बल्कलं वा । सूर्यगणेशयोः कार्पासजम् । तच्च सुवासिन्या ब्राह्मण्या कर्तितम् । स्वसमानजातीययोपि कर्तितं वा । त्रिगुणं त्रिगुणीकृतम् । यत्र ब्राह्मणीकर्तितं न मिलति तत्र वर्णान्तरीयकेवलसुवासिनीकर्तितं ब्राह्मम् । अन्येषु सूत्रेषु त्वच्छिकं गुणस्थौल्यं मानं च ॥

मालासंस्कारकालः

मालासंस्कारकालस्तु—विष्णोः द्वादश्या पूर्वाह्णः । शक्तेः अष्टमीनवमी-चतुर्दशीनां रात्रिः । शिवस्य त्रयोदशीदिवा । सूर्यस्य सप्तमीदिवा इति ॥

मालाभेदेन फलभेदः

मालाभेदेन फलभेदो यथा—मानुकाञ्चमाला क्षिप्रं मन्त्रसिद्धये । रुद्राक्षमाला मोक्षाय । मौक्तिकमाणिक्यमय्यो साम्राज्याय । स्फाटिकी सर्वेभ्यः कामेभ्यः । पुत्रजीवमयी सम्पत्सारस्वतावास्थ्यं । पद्मवीजमयी श्रीयशोभ्याम् । रक्तचन्दनमयी वश्यभोगाभ्याम् । इत्यन्यासामपि फलानि ग्रन्थान्तरेषु द्रष्टव्यानि ॥

सूत्रजीर्णतादौ प्रायश्चित्तम्

सूत्रे जीर्णे नयेन ग्रथयित्वा मूलेनाष्टोत्तरशतवारानभिमन्त्रयेत् । जपसमये म्मादात् करगळिताया छिन्नायां वा मालायां निषिद्धम्पशं वा अष्टोत्तरशतमूलमन्त्रजपः प्रायश्चित्तम् ॥

जपभेदाः

अथ जपभेदा । ज्ञानार्णवे—

निगदेनोपाशुना वा मानमेनाथवा जपेत् ।

निगदः परमेशानि स्पष्टं वाचा निगद्यते ॥

अव्यक्तश्च स्फुरद्वक्त्र उपाशुः परिकीर्तितः ।

मानसस्तु वरारोहे चित्तेनान्तररूपवान् ॥

निगदेन तु यज्जप्तं लक्षमात्रं वरानने ।
 उपांशुस्मरणेनैव तुल्यं भवति शैलजे ॥
 उपांशुलक्षमात्रं तु यज्जप्तं कमलेक्षणे ।
 मानसस्मरणेनैव तुल्यमेकेन सुन्दरि ॥ इति ॥

स्वच्छन्दतन्त्रसारे तु—

जपस्तु षड्विधः प्रोक्तस्तत्प्रकारोऽयमुच्यते ।
 वाचिकं मानसं चैव यौगिकं योगवाचिकम् ॥
 योगमानसिकं चैव वाङ्मानसिकयौगिकम् ।
 वाचा केवलयोच्चार्य मन्त्रं^१ देवीं विभाव्य च ॥
 जपेद्यत् परमेशानि वाचिकं तत्प्रकीर्तितम् ।
 देव्या रूपं च सच्चिन्त्य सावधानेन चेतसा ॥
 मन्त्रस्याप्यनुसन्धानं मानसं परिकीर्तितम् ।
 त्रिस्थानेन त्रिविजानि क्रमात् सच्चिन्त्य मार्गतः ॥
 आरोहो यौगिकं प्रोक्तमुच्यते योगवाचिकम् ।
 लक्ष्ये मनः ममायोज्य वाचा मन्त्रं जपेच्छिवे ॥
 योगवाचिकमेतत् स्याद्योगमानसिकं शृणु ।
 लक्ष्येण मानसं पूर्वं संयोज्य मनसा जपम् ॥
 योगमानसिकं विद्यादथान्यदपि चोच्यते ।
 मनसाऽपि जपेन्मन्त्रं वीजानारोहणक्रमात् ॥
 वाङ्मानसिकयोगार्थं जपमेतदनुत्तमम् ।
 वाचिकेन जपेनैव केवला वाक् प्रवर्तते ॥
 मानसाच्छ्रियमाप्नोति यौगिकाद्योगसिद्धयः ।
 वाङ्मानसजपेनैव वाञ्छानैश्वर्यसिद्धयः ॥
 भवन्ति परमेशानि योगमानसिकेन तु ।
 अणिमादीनि चान्यानि सर्वाणि लभते ध्रुवम् ॥

वाङ्मानसिकयोगाख्यजपेन परमेश्वरि ।
 वागाद्यकुल्यपर्यन्तमचिराल्लभते नरः ॥
 येन केन जपेनैव ह्रस्वदीर्घप्लुतक्रमात् ।
 जप्ता विद्याश्च मन्त्राश्च सर्वे सर्वार्थदायिनः ॥
 भवन्ति गुरुवक्त्रेण लब्धा. सर्वाङ्गसुन्दरि ।
 स्वयं निरीक्ष्य ये कोशं मन्त्रं विद्यामथापि वा ॥
 गृहीयुषे ब्रजेयुष्मे गैरवं नरकं शिवे ।
 तस्मादात्मिक्यसंयुक्तः साधको देशिकाज्ञया ॥
 शिवागमात्निर्गते नान्यथा वीग्वन्दिने ॥ इति ॥

होमे वह्निस्थितिविचारः

तत्र मुहूर्तचिन्तामणौ -

सैका तिथिर्वाग्मुता कृताप्ता शेषे गुणेऽध्रे भुवि वह्निवासः ।
 सौगव्याय होम शशियुग्मशेषे प्राणार्थनाशौ दिवि भूतले च ॥

अम्यार्थ - - शुक्रप्रतिपदादिहोमदिनमङ्ग्ययैकमधिकमङ्गमादित्यादिवारसङ्ख्या च
 मेलयित्वा चतुर्भिर्ह्रगणेन त्रये शिष्टे शून्ये वा वह्निर्भुवि वसति । तदा होमः सुखाय
 भवति । ण्कर्मिन् द्वये वा शेषे क्रमादिवि पाताले च वह्निवामः । तदानीं होमेन
 प्राणार्थनाशौ भवत इति ॥

तत्रैव अष्टविचारो रूढयामले

नेपा ग्धितिक्रम वधये नक्षत्रेषु यथा स्थिता ।
 गुर्यो बुधो भृगुर्ध्रुव शनिश्चन्द्रो महीमुत ॥
 जीवो गह्वश्च केतुश्च नक्षेते देवि त्वचरा ।
 गुर्यभाश्चन्द्रभं यावत् गणयेच्च महेश्वरि ॥
 श्रीणि श्रीणि च क्रशाणि ग्विभादीनि 'दापयेत् ।
 गुर्यादीना फल देवि भृणु वधये यथाक्रमेण ॥

आदित्ये तु भवेच्छोको बुधे चैव धनागमः ।
 शुके लाभं विजानीयाच्छनौ पीडा न संशयः ॥
 चन्द्रे लाभो महान् देवि भौमे चैव तु बन्धनम् ।
 गुरुणा च धनप्राप्तिः राहौ हानिस्तथैव च ॥
 केतुना जायते मृत्युः फलमेवं महेश्वरि ।
 क्रूरहोमस्तथा देवि क्रूरग्रहमुखो भवेत् ॥ इति ॥

सूर्यं सूर्याक्रान्तं नक्षत्रं, चन्द्रं तद्विषयनक्षत्रम् । दापयेत् सूर्यादिभ्यः इति शेषः ।
 सूर्यनक्षत्रादिचन्द्रनक्षत्रपर्यन्तं नक्षत्राणां त्रयं त्रयं सूर्यादिस्वामिकमित्यर्थः । क्रूरहोमो
 मारणोच्चाटनादिफलकः । शेषं सुगमम् । एवं वह्निस्थितिं ग्रहांश्च विचार्य, सौम्यहोमः
 सौम्यग्रहेषु क्रूरश्च क्रूरग्रहेषु कार्यः ॥

कुण्डस्थण्डिलयोःपरिमाणम्

तत्र एकोनपञ्चाशत्सङ्ख्याकाहुतिपर्यन्तं स्थण्डिलमेव । तच्च अष्टादशाङ्गुल-
 प्रमाणं परितः अङ्गुष्ठोन्नतम् । अग्रे कुण्डेन सह विकल्पोऽशक्तिशक्तिभ्यां
 व्यवस्थितिः । पञ्चाशदादिनवनवतिसङ्ख्याकाहुतिपर्यन्तं मुष्टिमात्रम् । मुष्टिः अरत्तिः ।
 शतादिनवनवत्यधिकनवशत्याहुतिपर्यन्तं अरत्तिमितम् । निष्कनिष्ठमुष्टिर्हस्तोऽरत्तिः ।
 सहस्रादिहोमे हस्तमात्रम् । अयुतादौ द्विहस्तम् । लक्षादौ चतुर्हस्तम् । दशलक्षादौ
 पङ्कतम् । कोटिहोमादौ अष्टहस्तं दशहस्तं वा । चतुर्विंशत्यङ्गुलैः हस्तः । अङ्गुलं तु
 तिर्यङ्निहिताष्टयप्रमाणं स्वमध्यमानध्यपर्वमितं वा ज्ञेयम् । मुष्ट्या वा चतुरङ्गुलानि ।
 अर्धयवोनचतुस्त्रिंशताङ्गुलैः द्विहस्तम् । सार्धकचत्वारिंशता त्रिहस्तम् । अष्टचत्वारिंशता
 चतुर्हस्तम् । पादोनचतुःपञ्चाशता पञ्चहस्तम् । पादोनैकोनपष्ट्या पङ्कतम् ।
 सार्धत्रिपष्ट्या सप्तहस्तम् । अष्टपष्ट्या यवोनया अष्टहस्तम् । द्विसप्तत्या नवहस्तम् ।
 पद्मसप्तत्या दशहस्तं कुण्डं स्थण्डिलं वा भवति । कुण्डाहानां व्याससातनामि-
 कण्ठमेखलायोनीनां सम्यग्ज्ञान एव कुण्डं युक्तम् । अन्यथा अत्यन्तमनिष्टम् ।
 स्थण्डिलं चतुरथमङ्गुलोत्मेधं चतुरङ्गुलोत्मेधं वा । स्थूलद्रव्यदोमे तत्तत्परिमाण-
 स्यापर्याप्तौ स्वोत्तरपरिमाणमपि प्राप्यम् ॥

होमे इतिकर्तव्यताविशेषः

बहु-ऋत्विक्कर्तृके होमे यथाकालं प्रत्याहुत्युद्देशत्यागयोः कर्तुमशक्यत्वात् यजमानो देवतां द्रव्यं च मनसा ध्यात्वा अमुकदेवताया इदं सर्वहोमद्रव्यजातं न ममेति त्यजेत् ॥

ऋत्विजस्त्वाचान्ताः कृतप्राणायामाः प्रत्येकं देशकालौ सङ्कीर्त्य अमुकेन वृतोऽहं अमुकसङ्घाकहोममध्ये अमुकांशेन यजमानोपकल्पितामुकद्रव्येण होमं करिष्ये इति सङ्कल्प्य आसनविधिं भूतशुद्ध्यादिकं तत्तद्देवतर्प्यादिन्यासत्रयं कृत्वा अग्नौ देवताध्यानमानसपूजाऽन्ते प्राङ्मुखा वोद्ङ्मुखा वा जुहुयुः । होमसङ्घासमाप्तौ परिधिपरिस्तरणान्तःपतितं हविः सर्वमग्नौ प्रक्षिपेत् । तद्बहिःपतितं तु न ॥

अनेकदिनसाध्ये तु होमे प्रतिदिवसं कयाचित् सङ्घचया संस्थाप्य बहिरक्षण-पूर्वकं शुभदिने समाप्तिं कुर्यात् । प्रतिदिनं होमाद्यन्तयोः प्रधानदेवतां अङ्गदेवताश्च गन्धपुष्पादिभिः अग्निमध्ये पूजयेत् । आरम्भे समाप्तिदिने अग्निमूलमन्त्रेण स्वाहास्व-धासहितमग्निं पूजयेत् । तत्र गन्धादिकं बहिरेव अग्नये दद्यात् ॥

यत्र होम एव प्रयोगविशेषे फलप्रदत्वान् प्रधानं न पुनर्जपाङ्गं तत्र ब्राह्मणभोजनसङ्घा तन्त्रे विशेषानुक्तौ स्मृत्युक्ता ब्राह्मणः । तत्र लक्षहोमे षष्ट्यधिका नवशती मुख्यः पक्षः । विंशत्यधिका पञ्चशती मध्यमः । दशाधिका त्रिंशती अधमः ॥

यत्र प्रधानदेवताऽङ्गत्वेन स्मृतितन्त्रोक्तयोरविरोधे समुच्चयपक्षमाश्रित्य ग्रहा अपि पूज्यन्ते तत्र तद्ब्राह्मणभोजनमपि कार्यम् । तत्रोत्तमे पक्षे विंशत्यधिका सप्तशती ब्राह्मणानां भोजनीयाः । मध्यमपक्षे चत्वारिंशदुत्तरं शतत्रयम् । अधमे च दशाधिकं शतमिति ॥

काम्यहोमद्रव्याणां मानं फलं च

तिलैश्चुडुकमितैः शतसङ्घाकैर्वा प्रत्याहुतिहोमः शान्त्यै, आज्येन च कर्षप्रमाणेन । प्रासमितैरत्रैरत्राय । अमृतासमिद्धि कनिष्ठाम्भूलाभिः चतुरङ्गुल-प्रमाणाभिः ज्वरोपशमनाय चतुःपलवैश्च । दूर्वाभिः तिसृभिस्तिष्ठभिरायुषे । वृत्तमालकुसुमैः धनाय । उत्पलैः भोगाय । बिल्वदलैः राज्याय । समग्रैः पशैः

साम्राज्याय । मुष्टिमितैः लाजैः कन्यायै । नन्द्यावर्तैः कवित्वाय । ^१बन्जुळमल्लिका-
जातीपुलागैः भाग्याय । बन्धूकजपार्किशुकमधुकैः ऐश्वर्याय । कदम्बैः वश्याय । लवणैः
शुक्तिप्रमाणैः आकर्षणाय । शालितण्डुलैः अर्धमुष्टिमितैः धान्याय । कुङ्कुमगोरोचना-
दिभिः गुञ्जामितैः सौभाग्याय । पलाशपुष्पैः तेजसं कपिलावृतेन चोक्तमानेन । घुत्तू-
रकुसुमैरुन्मादाय । ^२विषवृक्षनिम्बश्लेष्मातकविभीतकसमिद्धिः दशाङ्गुलप्रमाणाभिः
शत्रुनाशाय । निम्बतैलाक्तैः ^३लवणैः उक्तमानैः मारणाय । काकोलकपक्षेणैकैकेन विद्वेष-
णाय । तिलतैलाक्तैः मरीचैः विंशत्या कासश्वासप्रशमनाय इति । पुष्पेषु स्थूलमेकैकं,
अल्पानि द्वित्रीणि इति वा विवेकः । एतानि द्रव्याणि काम्यजपाङ्गेषु होमेषु तत्तज्जप-
दशांशसङ्घातानि । प्राधान्येन होमे तु सङ्घातानुक्तौ सहस्रसङ्घातानि । इह च
प्रथमं अभीष्टदेवतायै विशाप्य अमुककर्मसिद्धयर्थं एतावदाहुतीः करिष्यामीति सङ्कल्प-
येत् । कर्पस्तु दशगुञ्जामितमापयोदशकप्रमाणः । शुक्तिः कर्पद्वयम् । मुष्टिस्तु पलम् ॥

पुरश्चरणकाले विहितानि

मनःस्थैर्यशौचमौनमन्तार्थचिन्तननिर्वेदश्रद्धोत्साहक्रोधाभावसन्तोषेन्द्रियनिग्रह-
ब्रह्मचर्यगुरुप्रणतिसुगन्धामलकखानसुवसनसुरभिष्ठानुलेपनमध्यपत्रवर्जपलाशपत्रावलिमितै-
कवारभोजनप्रक्षालितदभांस्तीर्णधौतवस्त्रशयनत्रिपवणखानादीनि । अशक्तौ तु प्रातः-
स्नानमात्रम् ॥

निषिद्धानि

अप्रियानृतभाषणकरञ्जविभीतकार्कस्तुहिछायाक्रमणप्रतिग्रहादीक्षितस्त्रीशूद्रपति-
तनास्तिकसंभाषणबह्वेकमलिनवस्त्रधारणकाम्यकर्माविहितकर्मकांस्यभोजनासत्तद्भोज्यजल-
स्नानकञ्चुकोष्णीषधारणप्राणिहिंसापादुकायानशय्याऽऽरोहणनम्रत्वकुशरहितकरत्वादीनि
अतिभोजनं च ॥

भोज्यानि

शुक्लैकविधात्तं हैमन्तनीवारकङ्कुपष्टिका यवाः शूद्रानवहताः गुडवर्जितमैश्वं
कृष्णतिलमुद्गकलायकन्दविजेषनारिफेळकदलीलवलीपनसाम्रमलकार्द्रकसामुद्रलवणानु-
दूतसारगव्यपिप्पलीजीरकनारह्णादीनि ॥

^१ वङ्ग—अ.

^२ तिलतैलाक्तेः इत्यपिठः—अ.

^३ भक्ष्य—अ.

अभोज्यानि

गुडकृत्रिमलवणपर्युषितनिम्बेहर्काटादिदूषितकाञ्जिकम्रजनचिन्बकरजलशुनगुणा-
ळकोद्रवर्तल्पकमापमरूरचणकगोधूमदेवधान्यादीनि ॥

भोजनपर्यायः

स्येष्टदेवतायै नियेदितं सद्यज्जनमन्नं मूलेन प्रांश्य मसवारं प्रतिद्रव्यमभिमन्त्र्य
अक्षीयात् । उदकं द्वात्रिंशद्द्वारं मूलाभिमन्त्रितं पिबेत् ॥

जपादिसमय आवश्यकोपाथो शुचौ देशे तं निवर्त्य खान्वा शेषं समापयेत् ।
अशक्तौ तु मन्त्रभम्म्यान्यतरस्नानवस्त्रपरिवर्तने केवलं कुर्यादिति ॥

इत्थं कृतपुरश्चरण- सिद्धमनु देवताप्रमादमस्पन्न- स्वातन्त्र्येणोपाम्तौ
श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण नैमित्तिकार्चनपर मति कामे काम्यमनुतिष्ठन् पूर्णमनोरथः सुखी
विहरेदिति शिवम् ॥

इति श्रीभाग्युरानन्दनाथचरणारविन्दमिच्छिन्दायमानमानमेनोमानन्दनाथेन निर्मिते
अभिनवं कल्पसूत्रानुसारिणि नित्योत्सवनिबन्धे इयामाकमनिरूपण
नाम प्रौढोद्भागधनुर्धं समाप्तः ॥

तदन्तोह्लासः पञ्चमः—दण्डिनीक्रमः

उपोद्घातः

नत्वा श्रीभासुरानन्दनाथपादासुजद्वयम् ।
 तनोत्सुमानन्दनाथः तदन्तोह्लासमद्भुतम् ॥
 अत्र संविन्महाराज्ञीदण्डनाथाक्रमः स्मृतः ।
 दुष्टनिग्रहशिष्टानुग्रहौ यस्या वशंवदौ ॥
 प्रसाद्य सचिवेशानीं पञ्चनीक्रममाचरेत् ।
 वाग्मलौमुपक्रमा यत्र सर्वाङ्गमनवो मताः ॥
 दीक्षाविधिरिहापेक्ष्यः आरम्भोह्लास ईक्ष्यताम् ।
 सन्ध्या तु तान्त्रिकी न स्यात् सूत्रकारैरसूत्रणात् ॥
 निशीथे किं तु कुर्वीत बालया प्रातराह्निकम् ।
 तस्याः खल्विष्टमन्त्रात् प्रागुपदेष्टव्यता यतः ॥

काल्यकृत्यं भादिकं च

साधकस्तावन्निशीथे प्रबुद्धः श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण श्रीगुरुध्यानदिप्राणायामान्तं
 विधिं विदध्यात् । तत्र च श्रीगुरुपादुकायां 'आदौ त्रितारीस्थाने वाक् म्लौ इति
 बीजद्वयं योज्यम् । ततो हृदयपरमाकाशे स्फुरतः अस्वण्डानन्ददायिनः परसंवित्परिणतेः
 अनाहतस्य नादस्य अनुसन्धानेन भस्मितनिसिलकदमलो मूलं मनसा दशवारमावर्त्य
 उत्थाय निर्बर्तितावश्यको गृह एव वारुण-मान्त्र-भास्मनखानेप्यन्यतमं कुर्यात् ।
 वारुणे मूलेन त्रिरुद्रकाञ्जलिदानं शिरसि, त्रिराचमनं, त्रिः प्रोक्षणं च विदध्यात् ।

१ इह कल्पितान्त्रत्वेन वाराण्या निशीथोपास्ताः बाहिकं दिना सपर्यां चातुष्टये च । इत्यधिकः—

मान्तभास्मनस्नाने स्मृत्युक्ते एव । अथ वाससी धौते परिधाय विधृतपुण्ड्रः मूलेन त्रिराचम्य द्विः परिमृज्य सकृदुपस्मृश्य चक्षुषी नासिके श्रोत्रे अंसे नाभि हृदयं शिरश्चावमृशेत् ॥

यागमन्दिरप्रवेशः

एवं त्रिराचम्य यागमन्दिरमासाद्य गोमयेनोपलिप्तद्वारस्थण्डिलं द्वारस्य दक्ष-
वामोर्ध्वभागेषु क्रमेण—

ऐं ग्लौं भद्रकाल्यै नमः, भैरवाय, लम्बोदराय नमः ॥

इति तिस्रो द्वारदेवताः समर्च्य अन्तःप्रविष्टो रङ्गवल्लीपुष्पमालावितानकादि-
भिरलङ्कृत्य यागमन्दिरं, ऐं ग्लौं रक्तद्वादशशक्तियुक्ताय दीपनाथाय नमः इति
पुष्पाञ्जलिना भूमौ दीपनाथमिष्ट्वा, सपर्यासामर्श्रीं दक्षभागे निधाय, दीपानभितः
प्रज्वाल्य, गन्धमाल्यादिभिरात्मानमलङ्कृत्य, ताम्बूलसुरभिलवदनो जातीपत्रफल-
लवङ्गैलाकपूरैराख्यपञ्चतिकाभोदितवदनो वा प्रसन्नमनाः स्वास्तीर्णे ऊर्णामृदुनि शुचिनि
बालान्त्यबीजेन द्वादशवारमभिमन्त्रिते मूलमन्त्रोक्षिते आसने ऐं ग्लौं आधारशक्ति-
कमलासनाय नमः इति प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा पद्मासनाद्यन्यतमेनासनेनोपविश्य,
ऐं ग्लौं शिवादिश्रीगुरुभ्यो नमः ऐं ग्लौं समन्तगुप्तप्रकटसिद्धयोगिनीचक्रश्रीपादुकाभ्यो
नमः इति मूर्धनि बद्धाञ्जलिः स्ववामदक्षपार्श्वयोः क्रमेण गुल्पादुकया श्रीगुरुं
महागणपतिमन्त्रेण च गणपतिं प्रणम्य ऐं ग्लौं ऐं ह्रः अस्त्राय फट् इति मन्त्रेणावृत्तेन
अङ्गुष्ठादिकरतलान्तं कूर्परयोः देहे ^१च क्रमेण न्यासव्यापके कृत्वा स्वस्य
देवतैक्यं भावयन्,

ऐं ग्लौं अपसर्पन्तु ते भूता ये भूता भुवि संस्थिताः ।

ये भूता विघ्नकर्तारस्ते गच्छन्तु शिवाज्ञया ॥

इति मन्त्रं सकृदुच्चार्य युगपद्द्वामपार्थिभूतलत्रिराघातकरास्फोटत्रितयकूरट्टघबलोकनपूर्वकं
तालत्रयेण भौमान्तरिक्षदिव्यान् भेदावभासकान् विघ्नानुत्सारयेत् । तालत्रयं नाम
दक्षमध्यमातर्जनीभ्यामधोमुस्ताभ्यां वामकरतले सशब्दमुपर्युपरि त्रिरभिघातः ॥

^१ च व्यापकं कृत्वा—श्री, अ.

प्राणायामः

अथ नमः इति अङ्गुष्ठमन्त्रमुच्चार्य अंकुशेन शिखां बद्ध्वा श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण तद्युद्धि आत्मप्राणप्रतिष्ठां च विधाय मूलेन प्राग्बत् विंशतिधा षोडशधा दशधा तथा त्रिधा वा प्राणानायम्य ॥

द्वितारीन्यासः

तेजोरूपदेवीमयं भावयन्नात्मानं स्वदेहे न्यासजालात्मकं वज्रकवचमामुच्चेत् । तत्रादौ अं ऐं ल्रौं अं नमः शिरसि । आं ऐं ल्रौं आं नमः मुखवृत्ते । इत्यादिरीत्या क्षान्तमातृकासम्पुटितमुक्तबीजद्वयं मातृकास्थानेषु न्यसेत् ॥ इति द्वितारीन्यासः ॥

करपङ्गन्यासौ

- ऐं ल्रौं अन्धे अन्धिनि नमः अङ्गुष्ठाभ्यां नमः ॥
 २ रुन्धे रुन्धिनि नमः तर्जनीभ्यां नमः ॥
 २ जम्भे जम्भिनि नमो मध्यमाभ्यां नमः ॥
 २ मोहे मोहिनि नमः अनामिकाभ्यां नमः ॥
 २ स्तम्भे स्तम्भिनि नमः कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥

इति पञ्चभिः मन्त्रैः अङ्गुष्ठादिकनिष्ठान्तं न्यम्य,

- ऐं ल्रौं ऐं नमो भगवति वार्तालि वार्तालि हृदयाय नमः ॥
 २ वाराहि वाराहि शिरसे स्वाहा ॥
 २ वराहमुखि वराहमुखि शिखायै वषट् ॥
 २ अन्धे अन्धिनि नमः कवचाय हुम् ॥
 २ रुन्धे रुन्धिनि नमः नेत्रत्रयाय वौषट् ॥
 २ जम्भे जम्भिनि नमः अस्त्राय फट् ॥

इति मन्त्रैः हृदयादिषु न्यसेत् ॥ इति करपङ्गन्यासौ ॥

नेह करन्यासे अस्त्रमन्त्रः, तेन करतलन्यासो न भवति ॥

अर्घ्यशोधनम्

ततः श्रीकमोक्तेन क्रमेण सामान्यविशेषार्घ्ये आसादयेत् । अत्र चोभयोरर्घ्ययोः प्रवेशरीत्या अन्तरन्तश्चतुरश्रादिमण्डलकरणम्, २ अं आत्मतत्त्वाय आधारशक्तये वौषट् इत्याधारस्थापनम्, २ उं विद्यातत्त्वाय पद्मासनाय वौषट् इति पात्रनिधानम्, २ मं शिवतत्त्वाय सोममण्डलाय नम इति शुद्धजलापूरणम्,

ॐ ग्लौं ब्रह्माण्डाखण्डमम्भृतमशेषमसम्भृतम् ।

आपूरितं महापात्रं पीयूषसमावह ॥

इति क्षीरपूरणे मन्वान्तरं चोक्तम्, षडङ्गं, चतुर्नवतिमन्वाभिमन्त्रणाभावः, मूलेन दशधा अभिमन्त्रणं च विशेषः । अथ विशेषार्घ्यविन्दुभिः सपर्यासामर्ग्यां पावयित्वा ॥

सप्तार्णमन्त्रपञ्चकन्यासः

अन्वे अन्धिनि नमः इत्यादीन् पञ्चमन्त्रान् उक्तबीजद्रव्यादिकान् शिरोवदनहृदयगुह्यपादेषु न्यम्य,

अष्टखण्डन्यासः

मूलस्य खण्डैरष्टभिः वक्ष्यमाणेषु स्थानेषु न्यमेत् । यथा—

ॐ ग्लौं ॐ नमो भगवति वार्ताळि पार्ताळि वाराहि वाराहि वराहमुखि
वराहमुखि नमः इति पादादिजानुपर्यन्तम् ॥

२ अन्वे अन्धिनि नमः इत्याजानुकटि ॥

२ रुन्वे रुन्धिनि नमः इत्याकटिनाभि ॥

२ जम्भे जम्भिनि नमः इत्यानाभिहृदयम् ॥

२ मोहे मोहिनि नमः इत्याहृदयकण्ठम् ॥

२ स्तम्भे स्तम्भिनि नमः इत्याकण्ठभ्रूमध्यम् ॥

२ सर्वदुष्टप्रदुष्टानां सर्वेषां सर्ववाचित्तचक्षुर्मुखगतिजिह्वास्तम्भनं

कुरु कुरु शीघ्रं वश्यं नमः इत्याभ्रूमध्यललाटम् ॥

२ ॐ ग्लौं ठः ठः ठः ठः हुं अस्त्राय फट् इत्याललाटब्रह्मरन्ध्रं चेति ॥

मातृकास्थानेषु मूलपदन्यासः

ततो मूलमन्त्रस्य द्विचत्वारिंशत्पदानि 'मातृकास्थानेषु न्यसेत् । यथा—

ऐं ग्लौं ऐं नमः शिरसि, ग्लौं मुखवृत्ते, ऐं नेत्रयोः, नमो कर्णयोः,
 भगवति नासापुटयोः, वार्ताळि कपोलयोः, वार्ताळि ओष्ठयोः, वाराहि
 दन्तपङ्क्तयोः, वाराहि ^२ब्रह्मरन्ध्रे, वराहमुखि ^३मुखान्तः, वराहमुखि दक्षदोर्मूले,
 अन्धे तन्मध्यरन्ध्रौ, अन्धिनि तन्मणिवन्धे, नमो तदङ्गुलिमूले, रुन्धे
 तदङ्गुल्यग्रे, रुन्धिनि वामदोर्मूले, नमो तन्मध्यसन्धौ, जम्भे तन्मणिवन्धे,
 जग्भिनि तदङ्गुलिमूले, नमो तदङ्गुल्यग्रे, मोहे दक्षोरुमूले, मोहिनि तज्जानुनि,
 नमो तत्पादसन्धौ, स्तम्भे तदङ्गुलिमूले, स्तग्भिनि तदङ्गुल्यग्रे, नमो
 वामोरुमूले, सर्वदुष्टप्रदुष्टानां वामजानुनि, सर्वेषां तत्पादसन्धौ, सर्ववाक्चित्त-
 चक्षुर्मुखगतिजिह्वास्तम्भनं तदङ्गुलिमूले, कुरु तदङ्गुल्यग्रे, कुरु पार्श्वयोः,
 शीघ्रं पृष्ठे, वश्यं नामौ, ऐं जठरे, ग्लौं हृदि, ठः दक्षकक्षे, ठः अपरगळे, ठः
 वामकक्षे, ठः हृदादिहस्तयोः, हुं हृदादिपादयोः, अस्त्राय हृदादिपाद्यन्तम्,
 ऐं ग्लौं फट् नमः— हृदादिमूर्धान्तम् ॥ इति ॥

तत्त्वाष्टकन्यासः

ततः ऐं ग्लौं ऐं नमो भगवति वार्ताळि वार्ताळि वाराहि वाराहि
 वराहमुखि वराहमुखि इत्यादिरीत्या प्रागुक्तानां अष्टानां खण्डानां प्रत्येकमन्त्रे
 क्रमेण ह्रां शर्वाय क्षितितत्त्वाधिपतये नमः, ह्रीं भवाय अम्बुतत्त्वाधिपतये
 नमः, ह्रूं रुद्राय वह्नितत्त्वाधिपतये नमः, ह्रैं उग्राय वायुतत्त्वाधिपतये नमः,
 ह्रौं ईशानाय भानुतत्त्वाधिपतये नमः, सौं महादेवाय सोमतत्त्वाधिपतये नमः,
 हं पशुपतये यजमानतत्त्वाधिपतये नमः, भौं भीमाय आकाशतत्त्वाधिपतये
 नमः, इति उक्तेषु पादादिजान्वित्यादियु अष्टसु स्थानेषु तत्त्वाष्टकं
 न्यसेत् ॥

^१ स्वांगेषु न्यसेत्—४२, ४३, ४४.

^२ जिह्वये—श्री.

^३ वृष्टे—श्री.

यन्त्रप्राणप्रतिष्ठा

अथ व्यापकत्रयं मूलेन कृत्वा स्वपुरतः श्वेतपटपद्दुकूलान्यतमे लिखिते
लेखिते वा सुवर्णरजताम्रचन्द्रनपीठादौ लिखिते उत्कीर्णे वा दृष्टिमनोहरे भूपुरत्रय-
सहस्रपत्रशतपत्राष्टपत्रपडरपञ्चारच्यश्रविन्दुमये चक्रे कुसुमाञ्जलिं विकीर्य

ॐ ग्लौं वार्ताळियन्त्रस्य प्राणाः इह प्राणाः, ॐ ग्लौं वार्ताळियन्त्रस्य
जीव इह स्थितः, ॐ ग्लौं वार्ताळियन्त्रस्य सर्वेन्द्रियाणि, ॐ ग्लौं वार्ताळि-
यन्त्रस्य वाङ्मनःप्राणाः इहायान्तु म्वाहा ॥

इति यन्त्रप्राणप्रतिष्ठां विद्ध्यत् ॥

पीठपूजा

ॐ ग्लौं स्वर्णप्राकाराय नमः, सुराब्धये, वराहद्वीपाय, वराहपीठाय,
आं आधारशक्तये, कुं कूर्माय, कं कन्दाय, अं अनन्तनाळाय नमः ॥ इति
पीठस्य मध्ये ॥

ॐ ग्लौं ऋं धर्माय नमः, ऋं ज्ञानाय, लं वैराग्याय, लूं ऐश्वर्याय
नमः ॥ इति तस्य आग्नेयादिदिक्षु ॥

ॐ ग्लौं ऋं अधर्माय नमः, ऋं अज्ञानाय, लं अवैराग्याय, लूं
अनैश्वर्याय नमः ॥ इति प्रागाद्यासु दिक्षु चाभ्यर्च्य ॥

ॐ ग्लौं त्र्यरपञ्चारपडरदळाष्टकशतपत्रसहस्रारपद्मासनाय नमः इति
चक्रमनुना चक्रमिष्टा ॥

ॐ ग्लौं वह्निगण्डलाय नमः, सूर्यमण्डलाय, सोममण्डलाय, सं सत्वाय,
रं रजमे, तं तममे, आ आत्मने, अं अन्तरात्मने, पं परमात्मने, हीं
ज्ञानात्मने नमः ॥ इति च तत्रैव वरिवस्येत् ॥

स्वर्णप्राकाराय नमः इत्याद्या हीं ज्ञानात्मने नमः इत्यन्ताः एते
सप्तविंशतिः पीठमनवो ज्ञेयाः ॥

आसनपूजा

तत २ हौं भ्रेतपद्मासनाय सदाशिवाय नमः इति पुष्पैः बिन्दौ
देव्यासनमभिपूज्य,

मूर्तिकल्पनम्

तत्र २ लृ पा ई वराहमूर्तये ठः ठः ठः ठः हुं फट् ग्लौं ऐं इति
मूर्तिकरण्या विद्यया चक्रे देव्या मूर्तिं सङ्कल्प्य,

देवीध्यानम्

हृदि देवीं ध्यायेत् । यथा—

पाथोरुहपीठगतां पाथोधरमेचकां कुटिलद्रंष्टाम् ।
कपिलाक्षित्रितयां घनकुचकुम्भां प्रणतवाञ्छितवदान्याम् ॥
दक्षोर्ध्वतोरिखंड्गौ मुसलमभीतिं तदन्यतस्तद्वत् ।
शङ्खं खेटहलवरान् करैर्दधानां स्मरामि वार्ताळीम् ॥

अरिः सुदर्शनम् ॥

देव्याः षोडशोपचारपूजा

अथ वक्ष्यमाणेन प्रकारेण देव्यै मनसा षड्शोपचारानर्पयित्वा भक्तानुग्रहात्तेजोरूपेण
परिणतां ब्रह्मरन्ध्रं प्राप्य बहन्नासापुटद्वारा निर्गतां कुसुमगर्भिते निजाङ्गलौ सन्निहितां
तां मूर्तिं मूलविद्यया आवाह्य आवाहिता भवेत्यादिरीत्या तत्तन्मुद्रांप्रदर्शनपूर्वकं
आवाहन-संस्थापन-सन्निधापन-सन्निरोधन-सम्मुखीकरण-अवकुण्ठनानि विधाय वन्दन-
धेनुयोनिमुद्राश्च प्रदर्शयेत् । मुद्राप्रकारस्तु श्रीप्रकरणे उक्तोऽनुसन्धेयः । ततः—ऐं
ग्लौं ऐं नमो भगवति वार्ताळि वार्ताळि हृदयाय नमः इत्यादिकान् प्रागुक्तान्
षडंगमन्त्रान् २ अन्ये अन्धिनि नमः इत्यादिकान् पंचांगमन्त्रांश्च न्यासोक्तमङ्गला
देव्याः तत्तदङ्गे कुसुमेन विन्यस्य, ऐं ग्लौं वाराह्यै पाद्यं कल्पयामि नमः इत्यादिरीत्या
देव्यै पाद्यार्घ्याचमनीयस्नानवासोगन्धपुष्पधूपदीपनीराजनलत्रचामरयुगळ्दर्पणनैवेद्य-
पानीयताम्बूलाख्यानं षोडशोपचारान् कृत्वा, नैवेद्याङ्गत्वेन पूर्वोत्तरापोशनकरप्रक्षालन-
गण्डूपाचमनीयानि च प्रदद्यात् । नैवेद्ये त्रिकोणवृत्तचतुरश्रमण्डलकरणम्, मूलेन
प्रोक्षणम्, वं इति धेनुमुद्रया चामृतीकरणम्, मूलेन सप्तवारमभिमन्त्रणम्,
प्राणादिमुद्राप्रदर्शनं च विधेयम् ॥

देवीतर्पणम्

अथ मूल्यान्ते वार्ताञ्छ्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामीति वामकरतत्त्वमुद्रासन्दष्ट-
द्वितीयशकलमूर्हीतक्षीरविन्दुसहपतितैः दक्षकरोपात्तकुसुमक्षैपैः देवीं दशवारं मन्तव्यं
पूर्वोक्तानां पडङ्गमन्त्राणां अन्ते—हृदयशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः, शिरःशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, शिखाशक्तिश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नमः, कवचशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः,
नेत्रशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, अन्त्रशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः. इति क्रमेण देव्यङ्गे अर्गीशामुग्वायुकोणेषु मौञ्जी प्रागादिदिक्षु च पडङ्गानि
नम्पूज्य ॥

ओघत्रययजनम्

पृष्ठतः प्रागपवर्गेग्वात्रये दक्षिणसंस्थाक्रमेण गुर्वोघत्रयं यजेत् । यथा—

ऐं ग्लौ परप्रकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः,
परमेशानन्द, परशिवानन्द (परसिद्धानन्द इति पाठान्तरं), कामेश्वर्यम्बानन्द,
मोक्षानन्द, कामानन्द, अमृतानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः ॥ इति दिव्योघः ॥

ऐं ग्लौ ईशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, तत्पुरुषानन्द,
अघोरानन्द, वामदेवानन्द, सद्योजातानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः ॥ इति सिद्धौघः ॥

ऐं ग्लौ पञ्चोत्तरानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, परमानन्द,
सर्वज्ञानन्द, सर्वानन्द, सिद्धानन्द, गोविन्दानन्द, शङ्करानन्दनाथश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति मानवौघः ॥

आहत्य एकोनविंशतिगुरवः ॥

आवरणार्चनम्

अङ्गाद्यावरणान्तानां अर्चनप्रकारस्तु देव्यर्चनोक्त एव ॥

अथ्रे देव्यग्रकोणमारभ्य प्रादक्षिण्यक्रमेण—

ॐ ग्लौं जम्भिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, मोहिनी,
स्तम्भिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति प्रथमावरणम् ॥

पञ्चारे प्राग्बत्—

ॐ ग्लौं अन्धिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, रुन्धिनी,
जम्भिनी, मोहिनी, स्तम्भिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
इति द्वितीयावरणम् ॥

पट्कोणस्य कोणमूलेषु प्राग्बत्—

ॐ ग्लौं आ क्षा ई ब्राह्मीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, ई ला ई
माहेथरी, ऊ हा ई कौमारी, ऋ सा ई वैष्णवी, ऐ शा ई इन्द्राणी, औ वा
ई चामुण्डाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः इति सम्पूज्य,

तस्यैव कोणाग्नेषु मध्ये च प्राग्बत्—

ॐ ग्लौं य म र यूं यां यौं यूं यै यौं यः याकिनि जम्भय जम्भय मम
सर्वशत्रूणां त्वग्धातुं गृह्ण गृह्ण अणिमाऽऽदि वशं कुरु कुरु
स्वाहा याकिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

२ र म र यूं रां रीं रूं रैं रौं रः राकिनि जम्भय जम्भय मम
सर्वशत्रूणां रक्तधातुं पिव पिव अणिमाऽऽदि वशं कुरु कुरु
स्वाहा राकिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

२ ल म र यूं लां लीं लूं लैं लौं लः लाकिनि जम्भय जम्भय मम
सर्वशत्रूणां मांसधातुं भक्षय भक्षय अणिमाऽऽदि वशं कुरु कुरु
स्वाहा लाकिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

२ ड म र यूं डां डीं डूं डैं डौं डः डाकिनि जम्भय जम्भय मम
सर्वशत्रूणां मेदोधातुं ग्रस ग्रस अणिमाऽऽदि वशं कुरु कुरु
स्वाहा डाकिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

- २ क म र यूं कां कीं कूं कै कौं कः काकिनि जम्भय जम्भय मम सर्वशत्रूणां अस्थिधातुं भञ्जय भञ्जय अणिमाऽऽदि वशं कुरु कुरु स्वाहा काकिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- २ स म र यूं सां सीं सूं सै सौं स. साकिनि जम्भय जम्भय मम सर्वशत्रूणां मज्जाधातुं गृह्ण गृह्ण अणिमाऽऽदि वशं कुरु कुरु स्वाहा साकिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- २ ह म र यूं हां हीं हूं है हौं ह. हाकिनि जम्भय जम्भय मम सर्वशत्रूणां शुक्रधातुं पिव पिव अणिमाऽऽदि वशं कुरु कुरु स्वाहा हाकिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

इति धातुनाथानिष्टा.

षडरस्य दक्षवामपार्श्वयोः क्रमेण—

ॐ भ्लो क्रोधिनीश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

२ स्तम्भिनीश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

तत्रैव—

२ म्मभनमुमलायुधाय नमः ॥

२ आकर्षणहलायुधाय नमः ॥

षडरात् बहि देव्याः पुरत -

ॐ भ्लो धौं क्रौं चण्डोच्चण्डाय नमः ॥ इति तृतीयावरणम् ॥

अष्टदले प्रान्वत्—

ॐ भ्लो वातांठीश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः, वाराही, वराहमुखी, अन्धिनी, रुन्धिनी, जम्भिनी, मोहिनी, स्तम्भिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

तद्बहिः पुरतो देव्याः—

ॐ भ्लो महामहिषाय देवीवाहनाय नमः ॥ इति चतुर्थावरणम् ॥

शतपत्रे देवीपुरतोऽष्टत्रिंशद्दलसन्धिपु—

ऐं म्लौं जम्बिन्यै नमः, इन्द्राय, अप्सरोभ्यः, सिद्धेभ्यः, द्वादशादित्येभ्यः,
अग्नये, साध्येभ्यः, विश्वेभ्यो देवेभ्यः, विश्वकर्मणे, यमाय, मातृभ्यः,
रुद्रपरिचारकेभ्यः, रुद्रेभ्यः, मोहिन्यै, निर्ऋतये, राक्षसेभ्यः, मित्रेभ्यः,
गन्धर्वेभ्यः, भूतगणेभ्यः, वरुणाय, वसुभ्यः, विद्याधरेभ्यः, किलारेभ्यः, वायवे,
स्तम्बिन्यै, चित्ररथाय, तुम्बुरवे, नारदाय, यज्ञेभ्यः, सोमाय, कुबेराय, देवेभ्यः,
विष्णवे, ईशानाय, ब्रह्मणे, अश्विभ्यां, धन्वन्तरये, विनायकेभ्यो नमः ॥

तद्गहिः—

ऐं म्लौं रौं क्षौं क्षेत्रपालाय नमः ॥
२ सिंहवराय देवीवाहनाय नमः ॥

तद्गहिः—

ऐं म्लौं महाकृष्णाय मृगराजाय देवीवाहनाय नमः ॥ इति पञ्चमावरणम् ॥

सहस्रारे अष्टधा विभक्ते प्रतिपञ्चविंशत्युत्तरशतदळं प्रान्वत् क्रमेण—

ऐं म्लौं ऐरावताय नमः, पुण्डरीकाय, वामनाय, कुमुदाय, अञ्जनाय,
पुष्पदन्ताय, सार्वभौमाय, सुप्रतीकाय नमः ॥

एते दिग्गजाः सुराब्धेर्वहिर्वा प्रागाद्यासु यष्टव्याः । बाह्यप्राकारस्याष्टासु प्रागाद्यासु
दिक्षु अथ ऊर्ध्वं च क्रमेण प्रान्वत्—

ऐं म्लौं क्षौं हेतुकभैरवक्षेत्रपालाय नमः । हेतुकभैरवश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नमः ॥

- ३ त्रिपुरान्तकभैरवक्षेत्रपालाय नमः । त्रिपुरान्तकभैरवश्री०
- ३ अग्निभैरवक्षेत्रपालाय नमः । अग्निभैरवश्री०
- ३ यमजिह्वभैरवक्षेत्रपालाय नमः । यमजिह्वभैरवश्री०
- ३ एकपादभैरवक्षेत्रपालाय नमः । एकपादभैरवश्री०
- ३ कालभैरवक्षेत्रपालाय नमः । कालभैरवश्री०
- ३ कराञ्जभैरवक्षेत्रपालाय नमः । कराञ्जभैरवश्री०

- ३ भीमरूपभैरवक्षेत्रपालाय नमः । भीमरूपभैरवश्री०
 ३ हाटकेशभैरवक्षेत्रपालाय नमः । हाटकेशभैरवश्री०
 ३ अचलभैरवक्षेत्रपालाय नमः । अचलभैरवश्रीपादुकां पूजयामि
 तर्पयामि नमः ॥ इति षष्ठावरणम् ॥

सर्वा अप्यावरणदेवताः देव्यभिमुखासीनाः, स्वयं च तत्तदभिमुखः पूजयामि
 इति भावयेत् ॥

देवीपुनःपूजाऽऽदि वलिदानान्तम्

इत्थं षडावरणीमभ्यर्च्य पुनर्देवीं त्रिवारं सन्तर्प्य पुनः षोडशभिः उपचारैः
 उपचर्य श्रीकमोक्तेन विधिना होमं तदन्ते वलिदानं च कुर्यात् ॥

होमाकरणपक्षे—देव्याः पुरतो वामभागे हस्तमात्रं सामान्योदकेनोपलिप्य,
 त्रिकोणवृत्तचतुरश्रात्मकं मण्डलं परिकल्प्य, रुधिराब्रह्मरिद्रान्नमाहिषद्वितयसक्तुर्गर्करा-
 हेतुफलत्रयमाक्षिकमुद्गरत्रयमापचूर्णदधिशीरघृतैः शुद्धोदनं संमर्द्य, कुक्कुटाण्डप्रमाणान्
 दश पिण्डान् कपित्थफलमानं च एकं पिण्डं विधाय तत्र निधाय, तत्समीपे
 सादिमसद्वितीयतृतीयं चपकं च निक्षिप्य, ऐं ग्लौ क्षौं हेतुकभैरवक्षेत्रपालाय नमः
 इत्यादिभिः पूर्वोक्तैः दशभिः मन्त्रैः हेतुकादिभ्योऽचलान्तेभ्यो दशभ्यः क्रमेण
 दश पिण्डान् दशदिक्षु दत्त्वा, मध्ये स्थूलमेकं पिण्डं चपकं च ऐं ग्लौ क्षौं कौं
 'चण्डोच्चण्डाय नम इति मन्त्रेण तस्मै दद्यात् ॥

फलत्रयम्—त्रिफला । मुद्गरत्रयं—हगितं कृष्णं पीतम् ॥

अथ पाणिं प्रक्षाल्य देव्यै पुष्पाञ्जलित्रयं दत्त्वा प्रदक्षिणनमस्कारोत्तरं जपेत् ॥

वाराहीमन्त्रजपः

यथा—

अस्य श्रीवाराहीमहामन्तस्य ब्रह्मणे ऋषये नम इति शिरसि, गायत्र्यै
 छन्दसे नम इति मुखे, वाराह्यै देवतायै नम इति हृदये, ऐं ग्लौं बीजाय

^१ च चण्डो—अ१, श्री.

^२ कृष्ण पीत वा—ब२, ब३. कृष्ण सूक्ष्म पीत वा—अ. कृष्णां सूक्ष्म च—अ१.
 कृष्ण कृष्ण सूक्ष्म च—अ.

तरति विपदो घोरा दूरात्परिह्रियते भय-

स्खलितमतिभिर्भूतप्रेतैः स्वयं म्रियते श्रिया ।

क्षपयति रिपूनीष्टे वाचां रणे लभते जयं

वशयति जगत्सर्वं वाराहि यस्त्वयि भक्तिमान् ॥ २ ॥

स्तिमितगतयस्सीदद्वाचः परिच्युतहेतयः

क्षुभितहृदयास्सद्यो नश्यद्दृशो गळितौजसः ।

भयपरवशा भयोत्साहा पराहतपौरुषा-

भगवति पुरस्त्वद्भक्तानां भवन्ति विरोधिनः ॥ ३ ॥

किसलयमृदुर्हस्तं क्लिश्येत कन्तुकलीलया

भगवति महाभार क्रीडामरोरुहमेव ने ।

तदपि मुसलं धत्ते ^१हम्ने हलं समयद्रुहां

हरसि च तदापातैः प्राणानहो तव साहमम् ॥ ४ ॥

जननि नियतस्थाने त्वद्वामदक्षिणपार्श्वयो

मृदुमुजलतामन्दाक्षेपप्रणर्तितचामरे ।

सततमुदिने गुह्याचाग्द्रुहां रुधिरासर्व-

रुपशमयतां शत्रून् सर्वानुभे मम दैवने ॥ ५ ॥

हरतु दुरितं क्षेत्राधीश स्वशामनविद्विषां

रुधिगमदिरामत्तः प्राणोपहाग्वलिप्रिय ।

अविरतचटकुर्वदंष्ट्रास्थिकोटिरटन्मुखो

भगवति स ने चण्डोच्चण्ड सदा पुरत स्थितः ॥ ६ ॥

क्षुभितमकरैर्वीचीहम्नोपरुद्धपरम्परै-

श्चतुरुदधिभिः क्रान्ता कल्पान्तदुर्ललितोदकैः ।

जननि कथमुत्तिष्ठेत् पाताळमर्षविलाद्वित्या

तव तु कुटिले दंष्ट्राकोटी न चेदवलम्बनम् ॥ ७ ॥

तमसि बहुष्टे शन्याटव्या पिशाचनिशाचर-

प्रमथकलहे चोर्गव्याघोरगद्विपमद्भटे ।

क्षुभितमनसः क्षुद्रस्यैकाकिनोऽपि कुतो भयं
 सकृदपि मुखे मातस्त्वन्नाम सन्निहितं यदि ॥ ८ ॥
 विदितविभवं हृद्यैः पथैर्वराहमुखीस्तवं
 सकलफलदं पूर्णं मन्त्राक्षरैरिममेव यः ।
 पठति स पटुः प्रामोत्यायुश्चिरं कवितां प्रियां
 सुतमुखधनारोग्यं कीर्तिं श्रियं जयमुर्वराम् ॥ ९ ॥ इत्यनुग्रहाष्टकम् ॥
 देवि क्रोडमुखि त्वदङ्घ्रिकमलद्वन्द्वानुपकात्मने
 मखं द्रुहति यो महेशि मनसा कायेन वाचा नरः ।
 तस्याद्य त्वदयोऽग्निपुरहलाघातप्रभूतव्यथा-
 पर्यस्यन्मनसो भवन्तु वपुषः प्राणाः प्रयाणोन्मुखाः ॥ १ ॥
 देवि त्वत्पदपद्मभक्तिविभवप्रक्षीणदुष्कर्मणि
 प्रादुर्भूतनृशंसभावमलिनां वृत्तिं विधत्ते मयि ।
 यो देही भुवने तदीयहृदयान्निर्गत्वैरैलौहितैः
 सद्यः पूर्यमे कराब्जचपकं वाञ्छाफलैर्मांमपि ॥ २ ॥
 चण्डोच्चण्डमखण्डदुष्टहृदयप्रोक्षितरक्तच्छटा-
 हालापानमदाट्टहासजनिताटोपप्रतापोत्कटम् ।
 मातर्मत्सरिपन्थिनामपहृतैः प्राणैस्त्वदङ्घ्रिद्वय-
 ध्यानोद्दामरवैर्भवोदयवशात् सन्तर्पयामि क्षणात् ॥ ३ ॥
 वाराहि व्यथमानमानसगच्छसंज्ञं त्वदाशावलात्
 सीदद्वैर्यमपाकृताद्भवसितं प्राप्तास्त्रिलार्थाहतिम् ।
 क्रन्दद्वन्द्वधुजनं कञ्चकितकुलं कण्ठे व्रणोद्यत्कर्मि
 पश्यामि प्रतिपक्षमाशु सततं श्रान्तं लुठन्तं पुनः ॥ ४ ॥
 वाराहि त्वमशेषजन्तुषु पुनः प्राणात्मिका स्पन्दसे
 शक्तिव्यासचराचरामिह स्वत् त्वामेतदभ्यर्थये ।
 त्वत्पादाशुजसङ्गिनो मम सकृत् पापं चिकीर्षन्ति ये
 तेषां मा कुरु शङ्करप्रियतमं देहान्तरावस्थितिम् ॥ ५ ॥

* स्फुरदक्षयम्—४२, ४३, अ, भ.

* इमरवैभ—४१, ४२, अ.

१ तस्याशु—धी, अ१.

विश्वाधीश्वरवल्लभे विजयमे या त्वं नियत्यात्मिके
 भूतानां पुरुषायुषावधिकरी पाकप्रदा कर्मणाम् ।
 तां याचं भवतो किमप्यवितथं योऽस्मद्विरोधी जन-
 स्तस्यायुर्मम वाञ्छितावधि भवेन्मातस्तत्रैवाजया ॥ ६ ॥
 मातस्सम्यगुपासितुं जडमतिस्त्वां नान्य शक्तोऽम्यहं
 यद्यप्यद्वितदेगिकाङ्घ्रिकमलानुक्रोशपात्रस्य मे ।
 जन्तुः कञ्चन चिन्तयत्यकुशलं यस्तस्य तद्वैशसं
 भूयाद्देवि विरोधिनो मम ^१च ते श्रेयःपदासङ्गिनः ॥ ७ ॥
 श्यामा तामरसारुणत्रिणयनां सोमार्धचूडां जग-
 त्त्वाणव्यग्रहलामुदग्रमुमलामत्रन्तमुद्रावतीम् ।
 ये त्वां रक्तकपालिनीं शिववरागेहे वराहानना
 भावे सन्दधने कथं क्षणमपि प्राणन्ति नेपां द्विपः ॥ ८ ॥

इति निग्रहाष्टकम् ॥

वृन्दाराधनं, गुरुसंतोषणं, शक्तिवटुकपूजा च

अथ योगिनीवीरयुग्मसमुदायात्मकं वृन्दं गन्धादिभि आराध्य, यथाविभवं
 श्रीगुरुं सन्तोष्य, समग्रयौवना लक्षणवती मदनविवशाः तिल शक्तीर्वटुकं चाहूयाभ्यज्य
 स्तपयित्वा, मध्ये वार्ताळीबुद्धचैका क्रोधिनीस्तम्भिनीबुद्ध्या च द्वे पार्श्वयोरुपवेश्य,
 चण्डोच्चण्डधिया वटुकं चाग्ने समुपवेश्य द्वितारीनमःसम्पुटितैः तत्तन्नाममन्त्रैः
 गन्धादिभिः क्षीरादिभिश्च सर्वे द्रव्यै सन्तोष्य, मम श्रीवार्ताळीमन्त्रसिद्धिः
 भूयादिति शक्तीः प्रार्थयेत् । ताश्च प्रसीदन्त्वधिदेवता इति प्रतिब्रूयुः ॥

हविःप्रतिपत्तिः

अथ श्रीक्रमोक्तक्रमेण हवि प्रतिपत्तिकर्मादिविशेषार्घ्यविसर्जनान्तं शेषं
 निर्वर्तयत । हविःप्रतिपत्तौ मूलेन तत्त्रयशोधनमेवेति विशेषः ॥

^१ मकृदत्त्वत्पदा—म, व०, व१, अ.

मन्त्रसाधनम्

एवं नित्यक्रममाचरन् श्यामाक्रमोक्तेन पुरश्चरणप्रकारेण प्रत्यहं सहस्रसङ्ख्यया लक्षसङ्ख्ययाकं प्रकृते कलियुगत्वाच्चतुर्गुणितं जपं पुरश्चरणं कृत्वा तद्दशांशं नारिकेलोदकैः सन्तर्प्य, तद्दशांशं तापिञ्जलकुसुमैः तिलैः चुडुकमितैः शतसङ्ख्ययाकैर्वा हरिद्राखण्डैर्वा तन्त्रान्तरोक्तैः त्रिमध्वकैः हेतुमिश्रैश्च जुहुयात् । इह पञ्चधोपचारात् प्राक् महाव्याहृत्यादिषु च आज्येनैव होमः । इतरेषु तापिञ्जादिना । एवं सिद्धमन्त्रः स्वतन्त्रोपास्तौ श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण ^१नैमित्तिकार्चनरतः सत्यां कामनायां पूर्वोक्तेनैव क्रमेण तत्तत्काम्यानुगुणं होमं कृत्वा सफलमनोरथ आज्ञासिद्धः सुखी विहरेत् । इति शिवम् ॥

इति श्रीभासुरानन्दनाथचरणारविन्दमिच्छिन्दायमानमानसेन उमानन्दनाथेन
विरचिते कल्पसूत्रानुष्ठारिणि नित्योत्सवे अभिनवे
निबन्धे तदन्तोलासः पद्यमः सम्पूर्णः ॥

उन्मनोह्लासः पष्ठः—परापद्धतिः

उपोद्धातः

नत्वा श्रीभासुरानन्दनाथपाद्राम्बुजद्वयम् ।
गृणात्युमानन्दनाथ उन्मनोह्लासवैभवम् ॥
आराधनपदं यत्र परा श्रीहृदयात्मिका ।
पदे पदे सुखानि स्युः प्रमुचित्तविदो न किम् ॥
दीक्षाविधिरिहापेक्ष्य आरम्भोलाम ईक्ष्यताम् ।
न तु सन्ध्योपास्तिरुक्ता सूत्रकारैरसूत्रणात् ॥
पञ्चमीमभिराध्याथ पराक्रमपरो भवेत् ।
एतस्मिन् मनवः सर्वे शक्तिबीजादिमा मृताः ॥

काल्यकृत्यं आह्निकं च

श्रीमान् साधकः कल्ये प्रबुद्ध शयन एव स्थित श्रोत्राचमनभस्मधारणे विधाय,
श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण श्रीगुरोर्ध्यानं वक्ष्यमाणया मूलपूर्विकया सामान्यपादुकया
उक्तसुमुखादिमुद्राप्रदर्शनपूर्वकं वन्दनं च विधाय, वक्ष्यमाणया रीत्या प्राणानायम्य
ब्रह्मरन्ध्रसम्बन्धिनि सहस्रदलकमले सुखासीनाया वक्ष्यमाणध्यानोक्तमूर्त्याः शक्ति-
बीजाभिन्नायाः पराऽम्बाया चरणयुगळविगळदमृतरसविसरपरिप्लुतं ध्यात्वा आत्मानं
मूलं मनसा दशवारमावर्त्य, वहन्नाडीपार्श्वपदमुत्थाय, निर्वर्तितावश्यकः उक्तया भङ्ग्या
विहितदन्तधावनादिस्नानश्च शुचिवासो वसान विधृतपुण्ड्र संवणं मूलेन
त्रिराचम्य द्विः परिमृज्य सकृदुपस्पृश्य चक्षुषी नासिके श्रोत्रे अंसे नाभि हृदयं
शिरश्चावमृशेत् ॥

यागमन्दिरप्रवेशः

एवं त्रिराचम्य, यागमन्दिरमासाद्य, द्वारस्थण्डिलं गोमयेनोपलिप्य, यागगृहं च रङ्गवल्लीपुष्पमालिकावितानादिभिश्चालङ्कृत्य द्वारस्य दक्षवामशाखयोः ऊर्ध्वभागे च क्रमेण—

सौः भद्रकाव्यै नमः, भैरवाय, लम्बोदराय नमः ॥

इति तिस्रो द्वारदेवताः सम्पूज्य, अन्तः प्रविष्टः सौः रक्तद्वादशशक्तियुक्ताय दीपनाथाय नमः इति पुष्पाञ्जलिना भूमौ दीपनाथमिष्ट्वा, सपर्यासामग्रीं स्वदक्षिणभागे निधाय, प्रज्वालितदीपो गन्धमाल्यादिभिरलङ्कृतात्मा जातीपत्रफलैलालवङ्गकर्पूराख्यपञ्चतिके-
नामोदितवदनः प्रसन्नमनाः स्वास्तीर्णं ऊर्णामृदुनि शुचिनि मूलेन द्वादशवारमभिमन्त्रिते सहस्रोक्षिणे चासने सौः आधारशक्तिकमलासनाय नमः इति प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा पश्चस्वस्तिकाद्यन्यतमेन आसनेनोपविश्य, सौः समस्तगुप्तप्रकटसिद्धयोगिनीचक्रदेवता-
श्रीपादुकाभ्यो नमः इति मूर्धनि बद्धाञ्जलिः सौः ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः ऐं ग्लौं ह्रस्वै ह्र स क्ष म ल व र यू स ह क्ष म ल व र यौ ह्रसौ ह्रौः अमुकाम्बा-
सहितामुकानन्दनाथश्रीगुरुश्रीपादुकां पूजयामीति मन्त्रेण मन्त्रके निजदेशिकमभिवन्द्य गं गणपतये नमः इति मूर्धनि बद्धाञ्जलिः

अपसर्पन्तु ते भूता ये भूता भुवि संस्थिताः ।
ये भूता विघ्नकर्तारस्ते गच्छन्तु शिवाज्ञया ॥

इति मन्त्रं सहस्रद्वार्या युगपद्द्वामपाणिभूतलत्रिराघातकरास्फोटत्रितयक्रूरदृष्टचव-
लोकनपूर्वकं ताञ्जत्रयेण भौमान्तरिक्षादिव्यान् भेदावभामकान् विज्ञानुत्सारयेत् ।
ताञ्जत्रयलक्षणं तु पूर्वोक्तमेव ब्राह्मन् ॥

प्राणायामः

अथ श्रीक्रमोक्तेन विधिना भूतशुद्धिमात्मप्राणप्रतिष्ठां च विधाय सौः-
वर्णपूर्वकं मातृकावर्जैः श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण बहिर्मातृकान्यामं कृत्वा षोडशवारमावृत्तेन
मूलेन पूरकं चतुःषष्टिवारमावृत्तेन कुम्भकं द्वात्रिंशद्द्वारमावृत्तेन रेचकं इति विंशतिधा
षोडशधा दशधा सप्तधा त्रिधा वा प्राणानायम्य ॥

अङ्गन्यासः

तेजोरूपदेवीमयं भावयन्नात्मानं मुहुरावृत्तेन सौः नमः इति नमोऽन्तेन मूलेन शिरोमुखहृन्मूलाधारेषु न्यासं विधाय, सर्वाङ्गे च व्यापकं कृत्वा, सौः स् हृदयाय नमः, सौः औ शिरसे स्वाहा, सौः : शिखायै वषट्, सौः स् कवचाय हुम्, सौः औ नेत्रत्रयाय वौषट्, सौः : अस्त्राय फट्, इति मूलमन्त्रावयवैर्द्विरावृत्तैः वर्णपङ्क्तं, सर्वेण मूलेन षड्वारमावृत्तेन मन्त्रपङ्क्तं च कुर्यात् । इह मूलमन्त्रस्य तृतीयोऽवयवः केवलो विसर्गो न त्वकारविशिष्ट इति च ज्ञेयम् ॥

चिदग्रौ सर्वतत्त्वविलापनम्

अथ काकचञ्चूपुटाकृतिना मुखेन बाह्यमनिलमन्तराकृष्य संस्तभ्य, मूलं सप्तविंशतिवारमावृत्य, वक्ष्यमाणक्षित्यादिशिवान्तपट्त्रिंशत्तत्त्वात्मकं वेद्यं नामो मुद्रितं विभाव्य, पुनः प्रोक्तवारं मूलं जप्त्वा, नम इति शिखाबन्धोत्तरं पुनः पूर्ववत् अनिलमापूर्य, तेन सर्वकारणचिद्रूपमभिमुद्दीप्य, तत्र प्राङ्मुद्रितस्य वेद्यस्य विलयनं भावयित्वा ॥

अर्घ्यशोधनम्

श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण सामान्यविशेषार्घ्यं आसादयेत् । अत्र चोभयोरर्घ्ययोः प्रवेशरीत्या अन्तरन्तश्चतुरश्रादिबिन्द्वन्तमण्डलकरणम्, अं आत्मतत्त्वाय आधारशक्त्यै वौषडित्याधारस्थापनम्, उं विद्यातत्त्वाय पद्मासनाय वौषडिति पात्रनिधानम्, मं शिवतत्त्वाय सोममण्डलाय नम इति शुद्धमल्लिङ्गापूरणम् ।

ब्रह्माण्डमण्डमम्भृतमशेषरससंभृतम् ।

आपूरितं महापात्रे पीयूषं अर्घ्यमावह ॥

इति क्षीरपूरणम्, हृदयशक्तिश्रीपादुका पूजयामीत्याद्यन्तं प्रागुक्तपङ्क्तद्वयम्, मूलेन दशधा अभिमन्त्रणम्, चतुर्नवतिमन्त्राभिमन्त्रणाभावश्च विशेषः । ततो विशेषार्घ्यबिन्दुभिः सम्प्रोक्ष्य वरिवम्यावम्भुनि ॥

तत्त्वकदम्बस्य हृत्पत्रस्थापनम्

पूर्वं नामौ मुद्रयित्वा तप्तयोद्रवमिव चिदमौ विलापितं पद्त्रिंशत्तत्त्वकदम्बरूपं
वेचं हस्तरोजमानीय स्थापयेत् ॥

पराचक्रनिर्माणम्

अथ सकुसुमक्षेपैः मूलपूर्वकैः वक्ष्यमाणैः मन्त्रैः पराम्बायाश्चक्ररूपं आसनं
निर्मिमीत । यथा—

सौः पृथ्वीयोगपीठाय नमः, अप्, तेजः, वायु, आकाश, गन्ध, रस,
रूप, स्पर्श, शब्द, उपस्थ, पायु, पाद, पाणि, वाक्, प्राण, जिह्वा, चक्षुः,
त्वक्, श्रोत्र, अहङ्कार, बुद्धि, मनः, प्रकृति, पुरुष, नियति, काल, विद्या,
कला, राग, माया, शुद्धविद्या, ईश्वर, मदाशिव, शक्ति, शिवयोगपीठाय
नमः ॥

इत्येवं पराचक्रं निर्माय ॥

चक्रे देव्याः पूजा'

ब्रह्मरन्ध्रे—

अकलहशशाङ्कामा ध्यक्षा चन्द्रकलावती ।

मुद्रापुस्तलाद्वाहा पातु मां परमा कला ॥

इति ध्यातां सादाख्यचन्द्रकलारूपां श्रीपद्मां मूलेन हृदयगते पराचक्रे आवाप,
मूलांते श्रीपराम्बाऽऽर्पिता भव इत्यादिरीत्या तच्चन्मुद्राविधानपूर्वकं आवाटनाप-
वगुण्ठनान्तं कृत्वा, बन्दनभेनुमोनिमुद्राः प्रददर्श, मूलेन पुनः पुनरावृत्तेन श्रीपद्मादेव्यै
पाद्यं कल्पयामि नमः इत्यादिरीत्या पाषाणार्चननीययानवामोर्गन्धपुष्पपुष्पदीप-
नीराजनउत्तचामरपुण्ड्रदर्शनैरेषानीयनाम्बुजाग्न्यान्, पोटनोपचारान् विधाय, नैवेद्याह-
त्वेन पूर्वोत्तरासोने हस्तप्रशासनगङ्गापाचननीयानि च दद्यात् । नैवेद्ये त्रिकोणवृत्त-
चतुरस्रमण्डलकरणम्, मूलेन प्रोक्षणम्, यं इति भेनुमुद्रया अगतीवरणम्,
मूलेन सामवागभिमन्त्रणम्, प्राणादिमुद्राप्रदर्शनं चानुष्ठेयम् । मनो ध्यानरतनत्त्वमुद्रा-
सन्धेदितीयशास्त्रगृहीतः।गिभिन्दुमहपत्तिः दशभोगोर्गाः शुभमैः, मौः म्

प्रकाशरूपिणीपराभट्टारिकाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, सौः ओ विमर्श-
रूपिणीपराभट्टारिकाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, सौः : प्रकाशविमर्शरूपिणी-
पराभट्टारिकाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, इति त्रिभिः मन्त्रैः क्रमेण
देव्या मूलाधारहनुमदेव्यभ्यर्च्य, सौः महाप्रकाशविमर्शरूपिणीपराभट्टारिकाश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नमः इति मन्त्रेण देवीं दशवारं सन्तर्प्य ॥

देव्यां अखिलतत्त्वहोमभावनम्

तामेव कालामिकोटिदीप्तं ध्यात्वा, तस्यां सौः पृथ्वीं जुहोमि स्वाहा, सौः
अपो जुहोमि स्वाहा, इत्यादिरीत्या प्राग्विनाप्य हृदये स्थापितं पद्त्रिंशत्तत्त्वकदम्बकं
पृथक् पृथक् मनसा जुहुयात् ॥

इह क्रमे अयमेव होमः ॥

गुर्वोषत्रययजनम्

ततो मूलपूर्विकयोक्तया श्रीगुरुपादुकया मस्तकस्थं श्रीगुरुं त्रिः सम्पूज्य
पुनश्चिदसिमुद्गीप्तं विभाव्य देव्याः पश्चान् प्रागपवर्गे रेखात्रये दक्षिणसंस्थारुमेण
गुर्वोषत्रयं यजेत् । यथा—

सौः पराभट्टारिकादेव्यम्बाश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः,
अघोरानन्दनाथश्री^०, श्रीकण्ठानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
इति दिव्यौष ॥

सौः शक्तिधरानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः, क्रोधानन्द-
नाथश्री^०, ध्यम्बकानन्दनाथश्रीपादुका पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति
सिद्धौषः ॥

सौः आनन्दानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, प्रतिभा-
देव्यम्बानन्द, ^१वीरानन्द, संविदानन्द, मधुरादेव्यम्बानन्द, जानानन्द,
श्रीरामानन्द, योगानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति
मानवौषः ॥

बलिदानम्

ततः त्रिकोणवृत्तचतुरश्रमण्डलं कृत्वा ऐं व्यापकमण्डलाय नमः इति पुष्पेणाभ्यर्च्य, अर्धान्नं सलिलपूर्णं सक्षीरोपादिममध्यमं च पात्रं निधाय, ॐ ह्रीं सर्वविघ्नहृद्भयः सर्वभूतेभ्यो हुं फट् स्वाहेति त्रिः पठित्वा बलिं दत्त्वा, तत्त्वमुद्रासृष्टं क्षीरं बल्युपरि निषिच्य, वामपाणिघातकरास्फोटौ कुर्वाणः समुदञ्चितवक्तो नाराचमुद्रया बलिं भूतैः ग्राहयित्वा, पाणी प्रक्षाल्य, मानसिकीः प्रदक्षिणनतीः विधाय, देव्यै पुष्पाञ्जलिं दद्यात् ॥

परामनुजपः

अथ अस्य श्रीपरामहारिकामहामन्त्रस्य भैरवाय ऋषये नमः इति शिरसि, गायत्र्यै छन्दसे नमः इति मुखे, पराऽम्बायै देवतायै नमः इति हृदये, सं बीजाय नमः इति गुह्ये, ॐ शक्तये नमः इति पादयोः ^१(कीलकाय नमः इति नाभौ), मम सर्वाभीष्टसिद्धये विनियोगाय नमः इति करसम्पुटे च न्यस्य, मूलेन त्रिव्यापकं कृत्वा, सां अङ्गुष्ठाभ्यां (हृदयाय) नमः, सीं तर्जनीभ्यां नमः (शिरसे स्वाहा), सं मध्यमाभ्यां नमः (शिखायै वषट्), सैं अनामिकाभ्यां नमः (कवचाय हुं), सौं कनिष्ठिकाभ्यां नमः (नेत्रत्रयाय वौषट्), सः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः (अस्त्राय फट्) इति मन्त्रैः कराङ्गन्यासौ कृत्वा,

अकळङ्केति ध्यात्वा,

सौः परादेव्यै लं पृथिव्यात्मकं गन्धं समर्पयामि, सौः परादेव्यै हं आकाशात्मकं पुष्पाणि पूजयामि, सौः परादेव्यै यं वाय्वात्मकं धूपमाग्रापयामि, सौः परादेव्यै रं अग्नात्मकं दीपं दर्शयामि, सौः परादेव्यै वं अमृतात्मकं नैवेद्यं निवेदयामि, सौः परादेव्यै सं सर्वात्मकं ताम्बूलादिसर्वोपचारान् समर्पयामि इति पङ्कपचारैः मनसा अभ्यर्च्य,
मूलं सहस्रं त्रिशतं शतं वा क्षीरमोक्षेन विधिना जत्वा स्तुवीत ॥

^१ सौः—४, ४१.

^२ अयं कुण्डलितो भागः (धी) कोट एव.

परास्तुतिः

यथा—

याऽधोरादिभिर्गैतैः पारम्पर्यक्रमार्गतैर्नाथैः ।
 प्रथते तां विश्वमयीं विश्वातीतां म्वसंविदं नोमि ॥ १ ॥
 आनन्दचरणकमलामकळङ्कयशाङ्कमण्डलच्छायाम् ।
 तन्मण्डलाधिरूढां तत्कलया कलितचित्कलां नोमि ॥ २ ॥
 इच्छादिशक्तिशूलावुजमूलां मूलकुण्डलीरूपाम् ।
 नित्यामप्यणुनूपामणोश्च महतो महीयसीं नोमि ॥ ३ ॥
 मौक्तिकमणिगणरुचिरां गशाङ्कनिर्मोकनिर्मलं क्षौमम् ।
 निवसानां परमेशीं नमामि सौवर्णसम्पुटान्तःस्थाम् ॥ ४ ॥
 भक्तजनभेदभङ्गनचिन्मुद्राकलितदक्षपाणितलाम् ।
 पूर्णाहन्ताकारणपुस्तकवयेण रुचिरवामकराम् ॥ ५ ॥
 मृष्टिस्थितिलयकृद्धिर्नयनाम्भोजैशशीनदहनाख्यैः ।
 मौक्तिकताटङ्काभ्यां मण्डितमुखमण्डलां परा नोमि ॥ ६ ॥
 पद्मगतिपद्मिपडरीन् धिकृत्याशु स्वभक्तवर्गम्य ।
 कञ्चुकपञ्चकनोदनसञ्चितसंविप्रकाशिनीं नोमि ॥ ७ ॥
 अध्वातीतं बुद्ध्वा बुधाः प्रबुद्धा परं पदं यस्याः ।
 कैवल्यं यान्ति हठान् कटाक्षपातेन ता परा नोमि ॥ ८ ॥
 य षठतीदं स्तोत्रं पात्रं स भवेच्च पञ्चवर्गम्य ।
 गुरुचरणकमलभाजा सहजानन्देन योगिनाऽभिहितम् ॥ ९ ॥

इति परास्तुति सम्पूर्णा ॥

हविःशेषस्वीकरणम्

अथ—

सौ आत्मतत्त्वं शोधयामि नमः स्वाहा ॥
 सौः विद्यातत्त्वं शोधयामि नमः स्वाहा ॥
 सौः शिवतत्त्वं शोधयामि नमः स्वाहा ॥

इति मन्त्रैः तत्त्वत्रयशोधनपूर्वकं हविःशेषं स्वीकृत्य, मूलेन देवीं विसृज्य, तेनैव
 त्रपरञ्चं नीत्वा विगोपार्घ्यपात्रमामस्तकमुद्धृत्य, “आर्द्रं ज्वलति” इति मन्त्रेण
 तदर्घ्यमात्मनः कुण्डलिन्यग्नौ हुत्वा कामकलाऽऽत्मकं देवीरूपं भावयन्नात्मानं
 कृतकृत्यो भवेत् ॥

मन्त्रसाधनम्

एवं नित्यक्रमं निर्वर्तयन् श्यामाक्रमोक्तक्रमेण लक्ष्मणं पुरश्चरणं कलौ
 तच्चतुर्गुणितं प्रत्यहमयुतसङ्ख्याया ग्रहणादिजपप्रत्याम्नायान्वा कृत्वा, होमतर्पण-
 ब्राह्मणभोजनानि क्रमेण दशांशतः कुर्यात् । होमद्रव्यस्य तन्तान्तरेष्वदर्शनात्,
 आज्यमेव । ततः सिद्धमनुः काम्यलिप्सुर्यदि श्यामाक्रमोक्तैरेव द्रव्यैः हुत्वा
 पूर्णमनोरथः सुखी विहरेत् । एतदेकविध्वान्तिमभिलषतोऽपि अयमेवोपास्तिक्रमः
 इति शिवम् ॥

इति भासुरानन्दनाथचरणारविन्दमिच्छिन्दायमानमानसेन उमानन्दनाथेन
 निर्मिते अभिनवे कल्पसूत्रानुसारिणि नित्योत्सावनिबन्धे
 पराक्रमनिरूपणो नाम उन्मनोद्धारः षष्ठः सम्पूर्णः ॥

अनवस्थोल्लासः सप्तमः—साधारणक्रमः

उपोद्घातः

नत्वा श्रीभागुरानन्दनाथपादाम्बुजद्वयम् ।
नन्दस्युमानन्दनाथोऽनवस्थोल्लासकल्पनात् ॥
साधारणो यत्र सर्वोपास्याना क्रम ईरितः ।
आरम्भोल्लासगीता स्यादिह दीक्षा पृथक् पृथक् ॥
सन्नितार्या वालया च सर्वेऽङ्गमनवो मताः ।
मन्त्रेऽनुक्तपदङ्गे तु मायापङ्कदीर्घजातियुक् ॥

तत्र तावदुक्तगुणः साधकः उक्ते काले मद्गुरो अवाप्तदीक्षाविधिः एतत्क्रमान्ते
वक्ष्यमाणेन प्रकारेण शोधितसिद्धसाधारिभावं अवमृष्टऋणधनादिकं च स्वेष्टमन्त्रमासाद्य
तत्प्रतिपाद्यदेवताक्रमं यावज्जीवं निर्वर्तयेत् ॥

काल्यकृत्यं आह्निकं च

इह प्रकृतिभूतात् श्रीक्रमतः काल्यकृत्याह्निकयोः विशेषो यथा—
श्रीगुरुपादुकायामादौ त्रितार्युत्तरं वाला वाक् ग्लौमिति पञ्चवीजयोजनम्, हृदि
रविविम्बे च तत्तद्देवताध्यानम्, रश्मिभ्रगननुस्मरणम्, यथोचितं तत्र तत्र सम्बुद्ध्या-
दीनामूहः, मूलेनार्घ्यदानम्, तन्तान्तरोक्तं तत्तदृष्यादिन्यासत्रयं पदङ्गं च, अनुक्तौ तु
वक्ष्यमाणं चेति ॥

यागमन्दिरप्रवेशः

अथ यागमन्दिरमागत्य, द्वारस्थण्डिलं गोमयेनोपलिप्य, देवताऽऽयतनं च
रङ्गवह्नीपुष्पमालावितानादिभिश्चालङ्कृत्य, द्वारस्य दक्षवामशाखयोरूर्ध्वभागे च
क्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः भद्रकाञ्च्यै नमः, भैरवाय नमः, लम्बोदराय

नमः ॥

इति तिस्रो द्वारदेवताः सम्पूज्य, अन्तः प्रविष्टः ६ रक्तद्वादशशक्तियुक्ताय दीपनाथाय
नमः इति पुष्पाञ्जलिना भूमौ दीपनाथमिष्ट्वा, सपर्यासामर्षी स्वस्य दक्षिणतो निधाय,
दीपानभितः प्रज्वाल्य, दीपौ वा, गन्धमाल्यादिभिः अलङ्कृतात्मा ताम्बूलेन
जातीपत्रफललवङ्गैलाकर्पूराख्यपञ्चतिकेन वा सुरभिच्छवदनः प्रसन्नचेताः स्वास्तीर्णै
र्ज्जामृदुनि शुचिनि बालानृतीयबीजेन द्वादशवारमभिमन्त्रिते मूलमन्त्रोक्षिते आसने
६ आधारशक्तिकमलासनाय नमः इति प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा पद्मस्वस्तिकाद्य-
न्यतमेनासनेनोपविश्य, ६ समस्तगुप्तप्रकटसिद्धयोगिनीचक्रदेवताश्रीपादुकाभ्यो नमः
इति मूर्धनि वद्धाञ्जलिः स्ववामदक्षपार्श्वयोः क्रमेण, ६ गुं गुरुभ्यो नमः, ६ गं
गणपतये नमः, इति श्रीगुरुं गणपतिं च प्रणम्य, ६ ऐं ह्रः अस्त्राय फट् इति मन्त्रेण
शुभुर्मुहुरावृत्तेन अङ्गुष्ठादिकरतलान्तं कूर्परयोश्च विन्यस्य, देहे च व्यापकं कृत्वा,
आत्मनो देवतैक्यं भावयन्, ६ “अपसर्पन्तु” इति मन्त्रं सकृदुच्चार्य, युगपद्द्वाम-
पाणिभूतलत्रिराघातकरास्फोटत्रितयकूरदृष्टचवलोकेनपूर्वकं ताळत्रयेण भौमान्तरिक्ष-
दिव्यान् भेदावभासकान् विघ्नानुत्सारयेत् । ताळत्रयं तूक्तमेव ॥

प्राणायामः

ततो ६ नमः इत्यङ्गुष्ठमन्त्रमुच्चार्य, ^१अंकुशेन शिखां बध्वा, श्रीक्रमोक्तक्रमेण
भूतशुद्धिं आत्मप्राणप्रतिष्ठां च विधाय, मूलेन प्रायुक्तवर्द्धिगतिधा षोडशधा दशधा
सप्तधा त्रिधा वा प्राणानायम्य ॥

मातृकापङ्गन्यासौ

तेजोमयदेवतारूपं भावयन् आत्मानं त्रितारीबालापूर्वकं मातृकान्यासं
तन्तान्तरोक्तं तत्तद्देवतापङ्गन्यासं च कृत्वा, अनुक्तौ तु ६ हां हृदयाय नमः,
६ ह्रीं शिरसे स्वाहा, ६ ह्रूं शिखायै वषट्, ६ है कवचाय हुम्, ६ हौं
नेत्रत्रयाय वीषट्, ६ ह्रः अस्त्राय फट्, इति ^२पङ्गं न्यस्य ॥

^१ 'कुशेन' इति बहुकोशपाठः.

^२ करपङ्गन्यासौ कृत्वा—अ.

अर्घ्यशोधनम्

श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण सामान्यविशेषार्घ्ये आसादयेत् । अत्र चोभयोरप्यर्घ्ययोः प्रवेशभङ्गचाञ्चरन्तश्चतुरश्रादिबिन्द्वन्तमण्डलकरणम्, ६ अं आत्मतत्त्वाय आधारशक्तये वौषडित्याधारस्थापनम्, ६ उं विद्यातत्त्वाय पद्मासनाय वौषट् इति पात्रनिधानम्, ६ मं शिवतत्त्वाय सोममण्डलाय नमः इति शुद्धजलपूरणम्,

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः ब्रह्माण्डखण्डसम्भूतमशेषरससम्भृतम् ।

आपूरितं महापात्रे पीयूषं अर्घ्यमावह ॥

इति क्षीरपूरणम्, तत्तद्देवतापङ्क्तं, उक्तपङ्क्तं वा, मूलेन दशधा अभिमन्त्रणम्, चतुर्नवतिमन्त्राभिमन्त्रणाभावश्चेति विशेषः । अथ विशेषार्घ्यविन्दुभिः सम्प्रोक्ष्य वरिवस्यायन्तूनि.

यन्वोद्धारः

उपलिप्ताया भुवि क्षीरमिश्रेण सिन्दूरादिना विन्दुत्रिकोणपट्कोणाष्टद्व-
चतुर्द्वचतुरश्रात्मकं चक्रं विलिख्य विलेख्य वा, चामीकररजतपद्मलोहरत्नस्फटिका-
शुक्लीर्णं वा रक्तचन्दनादिनिर्मिते पीठे निवेद्य, ६ अमुकयन्त्रस्य प्राणा इह प्राणाः,
६ अमुकयन्त्रस्य जीव इह स्थितः, ६ अमुकयन्त्रस्य सर्वेन्द्रियाणि, ६ अमुकयन्त्रस्य
वाङ्मनःप्राणाः इहायान्तु भवाहा इति यन्त्रप्राणप्रतिष्ठां विद्ध्यत् । इह मन्त्रे
तत्तद्देवतानामपदोद्देशापक्रममुक्तेतिपदं ज्ञेयम् । अथ ६ आधारशक्तिकमलासनाय
नमः इति मन्त्रेण तत्र पीठे पुष्पाञ्जलि समर्प्य ॥

चक्रे प्रधानदेवतायाः तद्गदेवतानां च पूजा

स्वहृदि तत्तद्देवतां ध्यात्वा, ६ अमुकार्यं लं पृथिव्यात्मकं गन्धं कल्पयामि
नमः इत्यादि सं मर्षान्मकं ताम्बूलं इत्यन्तपट्टपचारैरुपचर्य, ततस्तां देवतां
भक्तानुग्रहाभेजोरूपेण पण्डितां ब्रह्मगन्धं प्राप्य बहन्नासापुटद्वारा बहिर्निर्गतां
कुमुदगर्भिणे अञ्जलीं गन्धिधाय मूर्तिमतीं च मूलेन बिन्दौ आवाह्य, “आवाहिता
भव” इत्यादिगत्या यथालिङ्गं आवाहनमन्त्राध्यापनमग्निध्यापनमग्निरोधनमम्बुस्वीकरणाव-

गुणानि तत्तन्मुद्रया कृत्वा, वन्दनधेनुयोनिमुद्रा प्रदस्य, सामान्यार्घ्योदकेन ६
अमुकायै पाद्यं कल्पयामि नमः इत्यादिरीत्या पाद्यार्घ्याचमनीयस्नानवासोगन्धपुष्प-
धूपदीपनीराजनलत्रचामरयुगदर्पणनैवेद्यपानीयताम्रमूलाख्यान् षोडशोपचारान्, नैवेद्याङ्ग-
त्वेन पूर्वोत्तरापोशने हस्तप्रक्षालनगण्डूषकरणाचमनीयानि च दद्यात् । नैवेद्ये
त्रिकोणवृत्तचतुरश्रमण्डलकरणम्, मूलेन प्रोक्षणम्, वं इति धेनुमुद्रया अमृतीकरणम्,
मूलेन सप्तवाराभिगन्तणम्, प्राणादिमुद्राप्रदर्शनं चानुष्ठेयम् । ततो मूलान्ते
अमुकदेवताश्रीपादुकां पूजयामि इति मन्त्रेण वामकरतत्त्वमुद्रासन्दष्टद्वितीयशकलगृहीत-
क्षीरविन्दुसहपतितैः दक्षकरोपात्तकुसुमैः प्रधानदेवतां त्रिः सन्तर्प्य, तस्याग्नीशासुर-
वायुषु मौळौ प्रागादिदिक्षु च क्रमेण तत्तद्देवतापडङ्गमन्त्रैः ६ हृदयाय नमः
हृदयशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि इति क्रमेण पडङ्गमन्त्रैः अङ्गदेवताः समभ्यर्च्य ॥

गुर्वोषत्रययजनम्

प्रधानदेवतायाः पश्चात् प्रागपवर्गं दक्षिणसंस्थाक्रमेण तत्तत्तत्तत्तं गुर्वोषत्रयं
यजेत् । तदज्ञाने तु—

ॐ ह्रीं श्रीं ॐ ह्रीं सौः ॐ गुरुभ्यो नमः, ६ ॐ गुरुपादुकाभ्यो नमः ।

इति दिव्यौषः ॥

६ ॐ परमगुरुभ्यो नमः, ६ ॐ परमगुरुपादुकाभ्यो नमः । इति

सिद्धौषः ॥

६ ॐ आचार्येभ्यो नमः, ६ ॐ आचार्यपादुकाभ्यो नमः, ६ ॐ

पूर्वसिद्धेभ्यो नमः, ६ ॐ पूर्वसिद्धपादुकाभ्यो नमः । इति मानवौषः ॥

इति गुर्वोषत्रयम् ॥

आवरणार्चनम्

त्र्यश्रे देवताप्रकोणमारभ्य प्रादक्षिण्यक्रमेण—

ॐ ह्रीं श्रीं ॐ ह्रीं सौः इच्छाशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः,
ज्ञानशक्तिश्री, क्रियाशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति
प्रथमावरणम् ॥

पडश्रे प्राग्वत् तन्त्रान्तरोक्तोपलब्धतत्तद्देवतापडङ्गमन्त्रोत्तरं हृदयशक्ति-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः । तदज्ञाने ६ हां हृदयाय नमः ।
हृदयशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः इत्यादिरीत्या अङ्गदेवतापूजनं
वा ॥ इति द्वितीयावरणम् ॥

अष्टदले पारिभाषिकपश्चिमादिदिक्षु वाय्वादिविदिक्षु च प्रादक्षिण्यक्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः आं ब्राह्मीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः,
ई माहेश्वरी, ऊं कौमारी, ऋं वैष्णवी, लृं वाराही, ऐं माहेन्द्री, ओं
चामुण्डा, अ० महालक्ष्मीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति
तृतीयावरणम् ॥

चतुर्दले देव्यम्रदळादिप्रादक्षिण्यक्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः गणपतिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः,
दुर्गा, वटुक, क्षेत्रपालश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति
चतुर्थावरणम् ॥

चतुरश्रेखायां यथास्थितप्रागादिप्रादक्षिण्यक्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः ला इन्द्राय वज्रहस्ताय सुराधिपतये ऐरावतवाहनाय
सपरिवाराय नमः ॥

६ रां अग्नये शक्तिहस्ताय नेत्रोऽधिपतये अजवाहनाय सपरिवाराय
नमः ॥

६ टां यमाय दण्डहस्ताय भेताधिपतये महिषवाहनाय सपरिवाराय
नमः ॥

६ क्षां निर्ऋतये खड्गहस्ताय रक्षोऽधिपतये नरवाहनाय
सपरिवाराय नमः ॥

६ वां वरुणाय पाण्डहस्ताय सलिलाधिपतये मकरवाहनाय
सपरिवाराय नमः ॥

६ यां वायवे ध्वजहस्ताय प्राणाधिपतये रुरुवाहनाय सपरिवाराय
नमः ॥

६ सां सोमाय शङ्खहस्ताय नक्षत्राधिपतये अश्ववाहनाय
सपरिवाराय नमः ॥

६ हां ईशानाय विश्वहस्ताय विद्याधिपतये वृषभवाहनाय
सपरिवाराय नमः ॥

इत्यभ्यर्च्य ॥ इति पञ्चमावरणम् ॥

देवतायाः पुनःपूजा

अथ पुनर्मूलेन देवतां त्रिः सन्तर्प्य, पुनः धूपदीपनैवेद्यताम्बूलानि दत्त्वा ॥

होमः

सति सम्भवे र्थाक्रमे होमप्रकरणोक्तेन क्रमेण स्थण्डिलकल्पनादिप्रधानदेवता-
पञ्चोपचारान्ते— ६ इच्छायै स्वाहा इच्छाया इदं न मम इत्यादिरीत्या—आवरणदेव-
ताक्रमेण इच्छाऽऽदिभ्यः ईशानान्ताम्बो देवताभ्यः एकैकामाज्याहुतिं मूलेन
प्रधानदेवतायै दशवारं च हुत्वा विधिपत्रं निर्वर्तयेत् ॥

होमाकरणपत्रे बलिमात्रं दद्यात् । यथा—देवताया दक्षिणतः त्रिकोणवृत्त-
चतुरथात्मकं मण्डलं कृत्वा, ६ ॐ व्यापकमण्डलाय नमः इति पुष्पैरभ्यर्च्य,
वर्षभक्तपूरितोदकं सर्षीरादित्रयं पात्रं तत्र विन्यस्य, ६ ॐ ह्रीं सर्वविघ्नहृद्भ्यः
सर्वभूतेभ्यो हुं फट् स्वाहा इति मन्त्रं त्रिः पठित्वा, बलिं प्रदाय, दक्षकरार्पितं
वामकरतत्त्वमुद्रास्पृष्टं क्षीरं बल्युपरि निषिच्य समुद्रक्षितवक्त्रः तादृत्रयं कुर्वन्
बाणमुद्रया बलिं भूतैः प्राहयित्वा, योनिमुद्रया प्रणमेत् इति ॥

प्रदक्षिणतन्निर्मूलमञ्जपाः

अथ प्रशास्त्रिताणिः प्रदक्षिणतन्निर्मूलादिभिः, तत्तत्तन्त्रोक्त्यादिन्यासत्रय-
करान्न्यासप्रधानान्ते देवतायै पुन्याञ्जलिं दत्त्वा, मूलेनष्टोत्तरमन्त्रं जप्त्वा,
पुनर्न्यासादि कृत्वा, गुह्यातिगुह्येति मन्त्रेण देवतावामहस्ते सामान्यत्रनेन जपं
समपयेत् । देवताजुस्त्रे तु गोष्ठा त्वं देवेति वाच्यम् । देव्या वामकरे देवस्य
दक्षकरश्च जन्मनर्ननाधिकरणम् ॥

ऋष्यार्दानामज्ञाने—अस्य श्रीअमुकमन्त्रस्य ब्रह्मणे ऋषये नमः इति शिरसि, गायत्र्यै छन्दसे नमः इति मुखे, अमुकदेवतायै नमः इति हृदये, ॐ बीजाय नमः इति गुह्ये, ह्रीं शक्तये नमः इति पादयोः, मम सर्वाभीष्टसिद्धये विनियोगाय नमः इति करसम्पुटे च न्यस्य, मूलेन त्रिज्यापकं कृत्वा, उक्तपङ्क्तं कराङ्गयोः विन्यस्य, तत्तद्देवताऽनुगुणं ध्यात्वा, श्यामाक्रमोक्तान्यतमया मालया श्रीक्रमोक्तविधिना जत्वा स्तुवीत ॥

देवतास्तुतिः

यथा—

सच्चित्सुखंकरूपं सकलजगद्भाससंश्रयाभूतम् ।
 भक्तेष्वनुग्रहवशात् बहुधोपान्यात्मकं भजे वस्तु ॥ १ ॥
 पीतारुणादिभासं फलदानायाभिसन्धिभेदेन ।
 आग्नेचनकावयवामामेवे देवतामिहोपान्याम् ॥ २ ॥
 द्विचतु प्रमुखैर्दोर्भिर्विधृतवराभीतिशूलचक्रायै ।
 पालितविश्वत्रितय पायान्मा कोऽपि निरवधिर्भूमा ॥ ३ ॥
 विन्दुत्रिकोणपडरद्विपदल्लयेदच्छदैः सचतुरश्रैः ।
 चारुणि विहारशीलं चक्रे कलयामि किञ्चन ज्योतिः ॥ ४ ॥
 इच्छाऽऽदिभि तथाऽङ्गं ब्राह्मघाद्याभिर्गणेश्वरप्रष्टैः ।
 इन्द्रादिभिश्च पञ्चभिरावरणे स्तौमि दैवतं मेव्यम् ॥ ५ ॥
 एकार्णादिशतार्णावधिकैर्मनुभिर्निरुच्यमानात्मा ।
 यन्त्रमनुदेशिकम्बोपासकभेदातिगा चिद्रावि म्यात् ॥ ६ ॥
 कल्पोक्तसङ्घजपतद्दशांशहोमादिमोदितम्बान्तम् ।
 वाञ्छितदायि विपक्षत्रयदक्षं भानु साधकश्रेय ॥ ७ ॥
 दीनार्थान्दयारसवशंवदस्मेरमुन्दरापाङ्गा ।
 मूर्तिमती मम मुनिभिर्भहनीया भाग्यधोरणी जयति ॥ ८ ॥
 साधारणमपि तदिदं स्तोत्रमसाधारणप्रभावाख्यम् ।
 पठतां क्रमावमाने प्रथमे पुंसा मर्नापितागशेषम् ॥ ९ ॥

इति श्रीभासुरानन्दनाथान्तेवासिना शुभा ।
कृतोमानन्दनाथेन साधकश्रेयसे स्तुतिः ॥

सुवासिनीपूजादि विशेषार्घ्यविसर्जनान्तम्

अथ श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण पञ्चमवर्जं यथार्हपञ्चमसहितं वा सुवासिनीपूजनम्,
तत्त्रयशोधनम्, हविःप्रतिपत्तिं च निर्वर्त्य, मूलेन देवतामावाहनविलोमक्रमेण
आत्मन्युद्वास्य, विशेषार्घ्यं विसृजेत् ॥

मन्त्रसाधनम्

एवं नित्यसपर्यो कुर्वन् श्यामाक्रमोक्तेन क्रमेण पुरश्चरणजपं तत्कल्पोक्तसङ्घचाकं,
अनुक्तावक्षरलक्षसङ्घचाकं, कलौ तच्चतुर्गुणितं, प्रत्यहं त्रिसहस्रादिक्रमेण कृत्वा,
होमर्तपणब्राह्मणभोजनानि तत्तद्दशांशं कुर्यात् । होमश्च द्रव्यविशेषादर्शने आज्येनैव ।
अथ सिद्धमन्तः श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण नैमित्तिकार्चनपरो यदि काम्यमभिलषेत्
तदुक्तप्रकारेण जपादिकं विदध्यात् ॥ इति सर्वदेवतासाधारणक्रमः ॥

मन्त्राणां जातिनिर्णयः अधिकारिभेदश्च

अत्रोपदेश्यानां मन्त्राणां सामान्यतो जातिनिर्णयोऽधिकारिभेदश्च निरूप्यते ।
सौत्रामणितन्त्रे—

मायाबीजं ब्राह्मणः स्याच्छ्रीबीजं क्षत्रियः स्मृतम् ।

कामबीजं भवेद्वैश्यो वाम्भवं शूद्र ईरितम् ॥

चतुर्बीजपरित्यक्तो मन्तः पौलस्त्यसंज्ञकः ।

चतुर्बीजं ब्राह्मणानां क्षत्रियाणां त्रिबीजकम् ॥

बीजद्वयं तु वैश्यानां शूद्राणां त्येकबीजकम् ॥ इति ॥

अस्यार्थः—मा ये ति ह्यङ्गिवा । श्रीकामबीजवाम्भवेः प्रत्येकं सम्बद्धा मन्त्राः क्रमेण
ब्राह्मणादयः स्युः इत्यर्थः । चतुर्बीजपरित्यक्तः उक्तबीजचतुष्टयरहितः । चतुरिति
प्रत्येकं प्रणवादिबीजचतुष्टयसम्बद्धाः मन्त्राः इत्यर्थः । दातव्या इति शेषः । इदं च पदं

प्रत्येकमिति च पदं उत्तरत्राप्यनुपज्यते । त्रिवीजकं श्यादिवीजत्रययुक्ता इत्यर्थः ।
बीजद्वयं कामबीजवाग्भवयुक्ता इत्यर्थः । एकमिति वाग्भवबीजयुक्ता इत्यर्थः ॥

अथ मन्त्रविशेषाणां अधिकारिणः । कुलमूलावतारै—

उमामहेश्वरं चैव दक्षिणामूर्त्यघोरकम् ।
हयग्रीवं च वाराहमष्टाक्षरमतः परम् ॥
प्रणवाद्यं वामुदेवं लक्ष्मीनारायणं तथा ।
वर्णत्रये तु दातव्यं नान्यवर्णे कदाचन ॥
नारसिंहं पाशुपतं तथा चैव सुदर्शनम् ।
वर्णद्वये च दातव्यं नान्ययोश्चैव कर्हिचित् ॥
अग्निमन्ताश्च ये केचित् सूर्यमन्ताश्च ये तथा ।
तारादिघृणिमन्ताश्च दातव्याश्च त्रिवर्णके ॥
आनुष्टुभं शक्तिमन्तास्तथा विन्ध्यनिवासिनी ।
समनीलसरस्वत्या दातव्याश्चादिवर्णके ॥
मातङ्गिन्युग्रतारा च काळिका श्यामळा तथा ।
छिन्नमस्ता च बाला च दातव्या सर्ववर्णके ॥
तारादिस्तु गणेशस्य हरिद्रासंज्ञकस्तथा ।
त्रिवर्णेष्वेव दातव्यं कथितं सर्वसिद्धिदं ॥
त्रिपुरायाश्च ये मन्त्राः ये मन्त्रा वटुकादयः ।
सर्ववर्णेषु दातव्याः पुरन्ध्रीणा विशेषतः ॥
हृद्रादिहुंफट्कारादि सङ्कराणां प्रशाम्यते ॥ इति ॥

कलौ सिद्धमन्त्राः

अथ कलौ सिद्धमन्त्रा —

त्र्यर्ण एकाक्षरोऽनुष्टुप् त्रिविधो नरकेसरी ।
एकाक्षरोऽर्जुनोऽनुष्टुब्धिविधस्तुरगानन ॥
विन्तामणिः क्षेत्रपालो भैरवो यक्षनायकः ।
गोपालो गजवक्त्रश्च चेष्टका यक्षिणी तथा ॥

मातङ्गी सुन्दरी श्यामा ताराकर्णपिशाचिनी ।
शबयैकजटा वामा काळी नीलसरस्वती ॥
त्रिपुरा काळरात्रिश्च कलाविष्टप्रदा इमे ॥ इति ॥

गुरुशिष्ययोः वर्णाश्रमादिव्यवस्था

नारदपाञ्चरात्रे—

ब्राह्मणः सर्वकालज्ञः कुर्यात् सर्वेष्वनुग्रहम् ।
तदभावे द्विजश्रेष्ठः शान्तात्मा भगवन्मयः ॥
क्षत्रविद्शूद्रजातीनां क्षत्रियोऽनुग्रहक्षमः ।
क्षत्रियस्यापि च गुरोरभावादीदृशो यदि ॥
वैश्यः स्यात्तेन कार्यो वै द्वये नित्यमनुग्रहः ।
सजातीयेन शूद्रेण तादृशेन महामते ॥
अनुग्रहाभिप्रेक्तौ च कार्यौ शूद्रस्य सर्वथा ।
वर्णोत्तमेषु च गुरौ सति वाऽपि श्रुतेऽपि वा ॥
स्वदेशतोऽथवाऽन्यत्र नेदं कार्यं शुभार्थिना ।
क्षत्रविद्शूद्रजातीयः प्रातिलोभ्यं न दीक्षयेत् ॥ इति ॥

रुद्रयामले—

न पत्नीं दीक्षयेत् भर्ता न पिता दीक्षयेत् सुताम् ।
न पुत्रं च तथा भ्राता भ्रातरं नैव दीक्षयेत् ॥ इति ॥

योगिनीतन्त्रे—

निर्वीर्यं तु पितुर्मन्त्रं तथा मातामहस्य च ।
सोदरस्य कनिष्ठस्य वैरिपक्षाधिनस्य च ॥ इति ॥

कनिष्ठस्य स्वप्रेक्षया न्यूनवयस्कस्य यस्य कस्यापि ॥

गणेशविमर्शिन्याम्—

प्रनदाद्य तथाऽज्ञानान् पितुर्दीक्षां मनाचरन् ।
प्रायश्चित्तं ततः कृत्वा पुनर्दीक्षां मनाचरेत् ॥ इति ॥

पितुरित्युपलक्षणं मातामहादीनामपि । प्रायश्चित्तं तु अयुतसावित्रीजपः सर्वत्र, तथा दर्शनात् । सिद्धमन्त्रग्रहणे तु नायं निषेधः ॥

तथा च सिद्धयामळे—

यदि भाग्यवशेनैव सिद्धविद्यां लभेत् प्रिये ।

तदैव तां तु दीक्षेत त्यक्त्वा गुरुविचारणाम् ॥ इति ॥

“सिद्धमन्त्रो न दुष्यति” इति तन्त्रान्तरवचनाच्च । पुण्यतीर्थे उपरागे सति पित्रादेरपि इष्टमन्त्रो ब्राह्म एव । तथाच वैशम्पायनसंहितायां व्यासवचनं शौनके प्रति—

प्रसन्नहृदयः स्वस्थः पिता मे कठणानिधिः ।

कुरुक्षेत्रे महातीर्थे सूर्यपर्वणि दत्तवान् ॥ इति ॥

प्रकरणात् मन्त्रमिति सम्बध्यते । शैवागमेऽपि—

मिक्षुभ्यश्च वनस्येभ्यो वर्णिभ्यश्च महेश्वरि ।

गृहस्थो भोगमोक्षार्थी मन्त्रदीक्षा न चाचरेत् ॥

त्यक्त्वाभयः क्रियाहीनाः यतयो ह्यपरिग्रहाः ।

वनस्थास्तादृशा एव वर्णा न्यूनाश्रमी यतः ॥

वर्णा ब्रह्मचारी न्यूनाश्रमी गृहस्थापेक्षया । एवं गृहस्थाद्यतिभिरपि मन्त्रो न ब्राह्म इत्यवगम्यते ॥

वयोभेदेन सिद्धिप्रदा मन्त्राः

अथ बाल्ययौवनवार्धक्येषु सिद्धिप्रदा मन्त्राः क्रमेण—

बीजमन्त्रास्तथा मन्त्रा मालामन्त्रा इति त्रिधा ।

बीजमन्त्रा दशार्णान्तास्ततो मन्त्रा नखावधि ॥

विंशत्यधिकवर्णा ये मालामन्त्रास्तु ते स्मृताः ॥ इति ॥

एत एव अवस्थान्तरेष्वपि द्विगुणजपान सिध्यन्ति ॥

प्रादक्षिण्यक्रमेणास्माच्चतुष्कत्रितयं परम् ॥
 साध्यं तथा मुसिद्धं च शत्रुश्चेत्यभिधीयते ॥
 एकैकस्मिन् चतुष्केऽपि यस्मिन् कोष्ठे तदक्षरम् ।
 तदाद्युक्तक्रमेणैव सिद्धसाध्यादिकल्पना ॥
 एवं साध्यचतुष्कादौ तत्तुल्यस्थानकोष्ठतः ।
 साध्यसिद्धः साध्यसाध्यः इत्याद्याख्याः क्रमान्मताः ॥
^१सिद्धसिद्धमभृत्यर्थं न ततोऽशसन्नसु ।
 यत्र यस्य मनोरायो वर्णः सोऽपि तदाङ्गयः ॥

स्पष्टोऽर्थः ॥

अर्थनेपां फलानि कुलमूलावतारे—

सिद्धः सिध्यति कालेन साध्यः सिध्यति वा न वा ।
 मुसिद्धस्तक्षणादेव अरिर्मूलं न कुन्तति ॥ इति ॥

तन्तराजे—

सिद्धमिद्धो जपान् मिध्येत् द्विगुणात् सिद्धसाध्यकः ।
 मिद्धः मुसिद्धः संप्राप्ते सिद्धारिर्हन्ति गोत्रजान् ॥
 साध्यसिद्धोऽतिसंक्रैजान् साध्यमाध्योऽतिदुःखकुन् ।
 साध्यमुसिद्धो भजनात् साध्यारि स्वस्वियं होत् ॥
 मुसिद्धसिद्धोऽर्धजपान् फलं दद्यात् ययेप्सितम् ।
 मुसिद्धमाध्यो जापाद्यं सिद्धये म्यादतोऽप्यथा ॥
 मुसिद्धे च मुसिद्धस्तु पूर्वजन्मवृत्तश्रमः ।
 तस्मान् तं सर्वसिद्धीनां साधने योजयेन्मदुम् ॥
 मुसिद्धारिशेषेण म्वकुलं गाभयेत् प्रुचम् ।
 अरिमिद्धः मुतं हन्यादरिगाध्यस्तु कन्यकाम् ॥
 तन्मुसिद्धस्तु पत्नी स्वामर्थरिः साधकापहः ॥ इति ॥

संप्राप्ते प्राप्तिमात्रान् । जापाद्यैरित्यादिशब्देन होमतरुणब्राह्मणभोजनानि गृह्यन्ते ।

ऋणधनशोधनप्रकारः

द्विगुणीकृत्य साध्यस्थं स्वरव्यञ्जनमण्डलम् ।
साधकाख्याजुपा तेन मेळयित्वाऽष्टभिर्हेरेत् ॥
शेषः साध्यस्य राशिः स्याद्योजयेत् 'साधकेऽन्यथा ।
साधकाधिकशेषस्तु ऋणी साध्यः शुभावहः ॥
शोधितो न्यूनशेषस्तु वर्णलक्षजपाच्छुभः ॥ इति ॥

साध्यो मन्त्रः, तेन स्वरव्यञ्जनसमुदायेन । अन्ययेति साधकनामगतं स्वरव्यञ्जनसमूहं
द्विगुणीकृत्य साध्यगतस्वरव्यञ्जननिकरेण सम्मेळ्य अष्टभिः हेरेत् । शेषं साधकराशिं
जानीयादित्यर्थः । शोधित इति—उक्तेन सिद्धारिकमेण शोधितोऽनुकूलो मन्त्रो यदि
साधकान्यूनशेषः स्यात्तदा यावत्या वर्णसङ्ख्या न्यूनता तावलक्षजपादिना ऋणमपाकृत्य
पुरश्चरणादिकं कुर्यादित्यर्थः । प्रकारान्तराणि चान्यतो ज्ञातव्यानीति दिक् ॥

ऋणीधनीचक्रम्

कोष्ठान्येकादशान्येव वेदेन पूरितानि च ।
अकारादिहकारान्तं लिखेत् कोष्ठेषु तत्त्ववित् ॥
प्रथमं पञ्चकोष्ठेषु ह्रस्वदीर्घक्रमेण तु ।
द्वयं द्वयं लिखेत्तत्र विचारे खलु साधक ॥
शेषेष्वेकैकवर्णान्तु क्रमतस्तु लिखेत् सुधीः ।
पट्कालकालवियदमिसमुद्रवेद-
खाकाशशून्यदहनाः खलु साध्यवर्णाः ।
युग्मद्विपद्यवियदम्बरयुक्शशाङ्क-
व्योमाब्धिवेदशशिनः खलु साधकारान् ॥
नामाञ्जलादकटवाद्द्रजमुक्तशेषं
शालोभयोरधिकशेषमृणं धनं स्यात् ॥

१ साधको—अ, म.

२ अयं शकः (धी) कोश एवोपलभ्यते.

प्रासादे प्रणवे तद्वत् सपिण्डाक्षरमन्त्रके ।
 मृत्युञ्जये च पाशाद्ये वैष्णवे चण्डनायके ॥
 व्योमव्यापिनि मायायां मालामन्त्रेष्वधोरके ।
 एकत्रिपञ्चपद्सप्तभाङ्गरुद्राक्षरेषु च ॥
 नपुंसके च दन्तार्णे काळिकाश्यामळामनौ ।
 सिद्धकाळीचण्डिकयोः मन्त्रे रागमनुष्वपि ॥
 गोपालमातृकामन्त्रे हरवल्लभया सह ।
 श्रीविद्या सिद्धविद्या च मातङ्गी भुवनेश्वरी ॥
 पद्मावती मधुमती दत्तात्रेयश्च पार्वती ।
 मित्रेशोड्डीशषष्ठीशचर्यामन्दमनुष्वपि ॥
 सप्तप्रणवमन्त्राणां हरिद्रोच्छिष्टयोरपि ।
 आसुरी सुमुखी चैव रेणुका च सरस्वती ॥
 कुम्भोद्भवाणवश्चैव मतङ्गणिकस्य च ।
 शावराणां च मन्त्राणां वृद्धजसमनुष्वपि ॥
 कुलागतानां मन्त्राणां सिद्धारीत्रैव शोधयेत् ।
 बहुरूपाह्वये मन्त्रे जैनयौद्धमनुष्वपि ॥
 सिद्धारित्वादि धनितामृणितानां च न शोधयेत् ॥

कूटे कूटाक्षरे मन्त्रे । स्त्रीसमर्पिते स्त्रीविशेषसमर्पिते इत्यर्थः । तथा च तन्त्रान्तरे—

साध्वी चैव सदाचारा गुरुभक्ता जितेन्द्रिया ।
 सर्वमन्तार्थतत्त्वज्ञा सुशीला पूजने रता ।
 गुरुर्योग्या भवेत् सा हि विधवा परिवर्जिता ।
 स्त्रियो दीक्षा शुभा प्रोक्ता मालुध्याष्टगुणा स्मृता ॥ इति ॥

स्वप्नलब्ध इत्यत्र च कर्तव्यताविशेषो यथा—

स्वप्नलब्धे तु कलशे गुरोः प्राणं निवेश्य च ।
 वटपत्रे कुङ्कुमेन लिखित्वा ग्रहणं शुभम् ।
 ततः शुद्धिमवाप्नोति ह्यन्यथा विफलं भवेत् ॥ इति ॥

इदं तु सद्गुरोरभावे । तत्संभवे तु तत एव गृहीयात् इति । प्रासादे प्रासादवीजाद्ये । पाशः पाशवीजम् । व्योमव्यापिनि हकारादौ । मायायां ह्रस्वेखायाम् । अङ्गे नवाक्षरे । दन्तार्णे द्वात्रिंशदक्षरे । हरिद्रीच्छिष्टयोः तत्तद्गणपत्योः । अणुः मन्त्र इति । केषांचिन्मन्त्राणां शापाभाव उक्तो वातुलागमे—

पुरा शापविहीनं च वर्तने मन्त्रपञ्चकम् ।

श्रीविद्यासालुवं मन्त्रं नृसिंहार्कवराहकम् ॥ इति ॥

तन्त्रान्तरे तु—

मन्त्रादिषु च सर्वेषु ह्रस्वेखाकामवीजकम् ।

श्रीवीजं वा विनिक्षिप्य जपेन्मन्त्रस्य सिद्धये ।

तारसम्पुटितो वाऽपि दुष्टमन्तोऽपि सिध्यति ॥ इति ॥

हिरण्यगर्भसंहितायाम्—

स्वनामादिवर्णैः स्वमित्राक्षरैर्वा

मनुं सम्पुटीकृत्य येऽनुस्मरन्ति ॥

स मन्त्रस्नेपां सिध्यतीति शेषः । अनुस्मरणं जपः । तन्त्रान्तरे तु—

यत्र यस्य भवेत् भक्तिविशेषः स मनूत्तमः ।

वैरिकोष्ठमनुप्राप्तः सिद्धिदस्तस्य जायते ॥

गुरोरनुज्ञामात्रेण दुष्टमन्तोऽपि सिध्यति ।

गुरुं विलङ्घ्य शास्त्रेऽस्मिन्नाधिकारः सुरेश्वरि ॥ इति ॥

अथापि रिपोरनुकूलेन मन्त्रेण आभिचारादौ क्रियमाणे साधकस्यैवानिष्टापत्त्या सिद्धार्यादिविचारः कर्तव्य इति तन्त्रराजमतम् । वस्तुतस्तु—

नित्यनैमित्तिकान्मुक्तिः काम्यादैहिकमेव हि ।

प्रयोगात् परलोकस्य हानिर्गैव तु जायते ॥

इति वचनात् नित्यनैमित्तिकमात्रपरो भवेत् इत्युचितमिति दिक् ॥

मन्त्राणां संस्काराः

छिन्नत्वादिक्रपञ्चाशदोपशान्त्यै निरूप्यते ।
 संस्कारदशकं सप्तकोटिमन्त्रगणे क्रमात् ॥
 जननं जीवनं पश्चात् ताडनं बोधनं तथा ।
 अथाभिषेको विमलीकरणाप्यायने पुनः ।
 तर्पणं दीपनं गुप्तिर्दशैता मन्त्रसंस्क्रियाः ॥

जननं यथा—

भूर्जपत्रे लिखेत् सम्यक् त्रिकोणं रोचनादिभिः ।
 बारुणं कोणमारभ्य सप्तधा विभजेत् समम् ॥
 एवमीशामिकोणाम्यां जायन्ते तत्र योनयः ।
 नववेदमितास्तत्र विलिखेन्मानृकाः क्रमात् ॥
 अकारादिद्विकारान्तामीशादिवरुणावधि ।
 देवीं तत्र समावाह्य पूजयेच्चन्द्रनादिभिः ॥
 ततः समुद्धरेन्मन्त्रं जननं तदुदीरितम् ॥

दीपनं यथा—

जपो^१हंसपुटस्यास्य सहस्रं दीपनं स्मृतम् ॥
 (हंसः+मन्त्रः+सोऽहम् ॥)

बोधनं यथा—

नभोवहीन्दुयुक्तापीं मण्डुटम्य जपो मनोः ।
 सहस्रपञ्चकमित्तो बोधनं तन् स्मृतं बुधैः ॥
 (ह्रस्वः+मन्त्रः+ह्रस्व् ॥)

ताडनं यथा—

महसं प्रजपेदमण्डुटिनं ताडनं नु तन् ॥
 (पट्+मन्त्रः+पट् ॥)

^१ हंसु—४२, ४३, ४४.

अभिपेको यथा—

वाग्धंसतारैर्जसेन सहस्रं पाथसा मनुम् ।
अभिषिञ्चेत वागाद्यैरभिपेकोऽयमीरितः ॥
(ऐं हंसः ॐ इति ॥)

विमलीकरणं यथा—

हरिर्वहचन्वितस्तारी वपडन्तो ध्रुवादिकः ।
सहस्रं तत्पुटं जप्याद्विमलीकरणं मनो ॥
(ॐ त्रों वपट्+मन्त्रः+वपट् त्रों ॐ ॥)

जीवनं यथा—

स्वधावपट्पुटं जप्यात् सहस्रं जीवने मनुम् ॥
(स्वधा वपट्+मन्त्रः+वपट् स्वधा ॥)

तर्पणं यथा—

क्षीराज्ययुतपाथोभिस्तर्पणे तर्पयेन्मनुम् ॥

गोपनं यथा—

जपेन्मायापुटं मन्त्रं सहस्रं गोपनं हि तत् ॥
(ह्रीं+मन्त्रः+ह्रीम् ॥)

आप्यायनं यथा—

बालातार्तीयवीजेन गगनाद्येन सम्पुटम् ।
सहस्रं प्रजपेन्मन्त्रमेतदाप्यायनं मतम् ॥
(ह्रसौः+मन्त्रः+ह्रसौः)
संस्कारदशकं प्रोक्तं मनूनां दोषनाशकम् ॥

अस्यार्थः—विभजेत् तिर्यग्त्रैस्त्रिभिस्तिर्यः । एवं मन्त्राया । तत्र पृथुत्रिकोणे
यो नयोऽल्पानि त्रिकोणानि । नववेदमिताः एकोनपञ्चाशत् । ईशादि ईशान-
कोणादि । वरुणावधि स्वाग्रवारुणकोणपर्यन्तम् । देवीं मातृकां देवतां स्वोपास्य-

विष्णुधर्मोत्तरे—

धर्माजितधनक्रीतिः यः कुर्याद्देवतार्चनम् । •

उद्धरिष्यत्यसन्देहात् सप्त पूर्वान् तथा परान् ॥

इति विप्रातिरिक्तविषयम्,

समित्पुष्पकुशादीनि ब्राह्मणं स्वयमाहरेत् ।

शुद्धानीतिः क्रयक्रीतिः कर्म कुर्वन् पतन्त्यधः ॥

इति भविष्योक्तेः । अयं च निषेधो ब्राह्मणस्य नित्यार्चन एव, न तु नैमित्तिके काम्ये च ॥

लक्षपुष्पार्चनादौ तु क्रयक्रीतमर्षाप्यने ।

इति मन्त्रकोशकारोक्तेः । परोपवनादे चोद्येणापि कुसुममाडेयम् ॥

देवतार्थे च कुसुममन्त्रेयं मनुव्रवीत् ॥

इति वचनात् । याचितपुष्पार्चनस्य वराहपुराणे अपराधेषु गणितत्वाच्च याचनमपि जलोपान्त एव निषिद्धम्, तीरादन्यत्र याचने तु न दोष इति प्रयोगपारिजातोक्तेः । तत्रैव स्वजात्याहृतं पुष्पं द्रव्येण आर्भ्यायं कृत्वा पूजयेदिति । अनेन विप्रम्यापि क्रयक्रीतार्चनाभ्यनुज्ञा दृष्टा ॥

वर्जनीयानि

कृमिकीटावपन्नानि शीर्षपर्युपितानि च ।

स्वयं पतितपुष्पाणि त्यजेदुपहतानि च ॥

उपहतिस्तु मलादिना ।

निर्गन्धं केशकीटादिदूषितं चोग्रगन्धकम् ।

मलिनं तुच्छमंस्पृष्टमाप्रातं स्वविकासितम् ॥

अशुद्धभाजनानीतं स्नात्वा नीतं च याचितम् ॥

स्नात्वेति मध्याह्नानोत्तरमानयने निषेधः । निर्गन्धेष्वपि केषां चिदुपादानमुक्तं स्वच्छन्दसारे—

निर्गन्धपुष्पजातीषु पलाशकुसुमैरपि ।

जपावन्धूकपुष्पैश्च मन्दारैरपि पूजयेत् ॥ इति ॥

पुष्पसारसुधानिधौ—

पुष्पं बले न बध्नीयात् शिरसा न वहेद्बुधः ।

नयेत् पत्रपुटेनैव पाणिनाऽऽलम्ब्य वाग्यतः ॥

आश्वलायनः—

नाग्निना सह पुष्पं वा जलं चार्द्रं न चानयेत् ।

जलाग्निगन्धपुष्पात् न मूर्ध्नाऽग्नेन वाहयेत् ॥

ग्रन्थान्तरे—

देहोपरि धृतं यच्चाप्यधोवस्त्रधृतं च यत् ।

वामहस्ते धृतं यच्च जलेन क्षालितं च यत् ॥

देवतास्तत्र गृह्णन्ति पुष्पं निर्माल्यतां गतम् ।

समित्पुष्पकुशादीनि वहन्तं नाभिवादयेत् ॥

तद्वारी चैव नान्यान् द्वि निर्माल्यं तत् भवेत्तयोः ।

शुष्कं पर्युषितं कृष्णं भूमिगं नार्पयेत् सुमम् ॥

चम्पकं कमलं त्यक्त्वा कलिकामपि वर्जयेत् ॥ इति ॥

सर्वदेवतासाधारणानि विहितानि च

भविष्यपुराणे—

जातीशमीकुशाः कङ्कुमल्लिकाकरवीरजम् ।

नागपुञ्जागकाशोकरक्तनीलोत्पलानि च ॥

चम्पकं वकुळं चैव पद्मं विल्वं पवित्रकम् ।

एतानि सर्वदेवानां विहितानि समानि च ॥

विष्णुधर्मोत्तरे—

धर्माजितधनकर्मैः यः कुर्याद्देवतार्चनम् । •

उद्धरिष्यत्यसन्देहात् सप्त पूर्वान् तथा परान् ॥

इति विप्रातिरिक्तविषयम्,

समित्पुष्पकुशादीनि ब्राह्मण. म्वयमाहरेत् ।

शृद्धानीति. क्रयक्रीते. कर्म कुर्यान् पतत्यध. ॥

इति भविष्योक्ते. । अयं च निषेधो ब्राह्मणस्य नित्यार्चन एव, न तु नैमित्तिके काम्ये च ॥

लक्षपुष्पार्चनादौ तु क्रयक्रीतमपीष्यते ।

इति मन्त्रकोशकारोक्तेः । परोषवनादे. चौयेणापि कुमुममादेयम् ॥

देवतार्थं च कुमुममस्तेयं मनुग्रवीत् ॥

इति वचनात् । याचितपुष्पार्चनस्य वराहपुराणे अपराधेषु गणितत्वाच्च याचनमपि जलोपान्त एव निषिद्धम्, तीरादन्यत्र याचने तु न दोष इति प्रयोगपारिजातोक्तेः । तत्रैव स्वजाल्याहृतं पुष्पं द्रव्येण आत्मीयं कृत्वा पूजयेदिति । अनेन विप्रस्यापि क्रयक्रीतार्चनाभ्यनुज्ञा दृष्टा ॥

वर्जनीयानि

कृमिकीटावपन्नानि शीर्षपर्युषितानि च ।

स्वयं पतितपुष्पाणि त्यजेदुपहतानि च ॥

उपहतिन्तु मलादिना ।

निर्गन्धं केशकीटादिदूषितं चोग्रगन्धकम् ।

मलिनं तुच्छसंस्पृष्टमाघ्रातं स्वविकासितम् ॥

अशुद्धभाजनानीतं स्नात्वा नीतं च याचितम् ॥

स्नात्वेति मध्याह्नानोत्तरमानयने निषेधः । निर्गन्धेष्वपि केषां चिदुपादानमुक्तं
स्वच्छन्दसारं—

निर्गन्धपुष्पजातीषु पलाशकुसुमैरपि ।

जपावन्धूकपुष्पैश्च मन्दारैरपि पूजयेत् ॥ इति ॥

पुष्पसारसुधानिधौ—

पुष्पं वस्त्रे न चघ्नीयात् शिरसा न वह्नेद्बुधः ।

नयेत् पत्रपुटेनैव पाणिनाऽऽलम्ब्य वाग्यतः ॥

आश्वलायनः—

नामिना सह पुष्पं वा जलं चान्नं न चानयेत् ।

जलामिगन्धपुष्पात्नं न मृध्नोऽग्नेन वाहयेत् ॥

ग्रन्थान्तरे—

देहोपरि धृतं यच्चाप्यधोवस्त्रधृतं च यत् ।

वामहस्ते धृतं यच्च जलेन क्षाञ्जितं च यत् ॥

देवतास्तन्न गृह्णन्ति पुष्पं निर्माल्यतां गतम् ।

समित्पुष्पकुशादीनि वहन्तं नाभिवादयेत् ॥

तद्द्वारी चैव नान्यान् हि निर्माल्यं तत् भवेत्तयोः ।

शुष्कं पर्युषितं कृष्णं भूमिगं नार्पयेत् सुमम् ॥

चम्पकं कमलं त्यक्त्वा कलिकामपि वर्जयेत् ॥ इति ॥

सर्वदेवतासाधारणानि विहितानि च

भविष्यपुराणे—

जातीशमीकुशाः कङ्कुमल्लिकाकरवीरजम् ।

नागपुलागकाशोकरक्तनीलोत्पलानि च ॥

चम्पकं वक्रुळं चैव पद्मं बिल्वं पवित्रकम् ।

एतानि सर्वदेवानां विहितानि समानि च ॥

कङ्कु कुटजकम् । दुर्गायां विहितानि देवीपुराणे—

ऋतुकालोद्भवैः पुष्पैः मल्लिकाजातिपुष्पकैः ।
 किशुकैश्चम्पकैश्चैव ^१किंकरातैश्च पाटलैः ॥
 वकुळैश्चैव मन्दारैः कुन्दपुष्पैस्तिरीटकैः ।
 करवीरार्कपुष्पैश्च शिशुपर्शुपाराजितैः ॥
 सितै रक्तैस्तथा पीतैः कृष्णैश्चैव चतुर्विधैः ।
 सितरक्तैस्तथा पुष्पैः पद्मैश्चापाण्डुरैस्तथा ॥
 दमनैः सिन्दुवारैश्च सुरभिमरुवकैस्तथा ।
 मञ्जरीभिः कुशाना च विल्वपत्रैः मुशोभनैः ॥
 रक्तान्वितैस्तथा सर्वैः जलजैः स्थलसम्भवंः ।
 पत्रपुष्पैर्यथान्यायं सर्वौषधिमयैः शुभैः ॥
 धान्याना सर्वपत्रैश्च पुष्पैश्चैव प्रपूजयेत् ॥ इति ॥

रक्तो रक्तवर्ण । विल्वपत्रं पूजने राजसूयफलम् । करवीरस्रजा अग्निष्टोमफलम् ।
 वकुळस्रजा वाज्रपंथफलम् इति प्रयोगपारिजाते पुष्पसारसुधानिधौ च ।

शिवार्चने निषिद्धानि पत्रपुष्पफलानि च ।
 तानि देव्या प्रशस्तानि अनुक्तानि विशेषतः ॥

इति ताराभक्तिमुधाऽर्णवे । रुद्रयामळशक्तियामळयो —

मुन्दरीभैरवीकाळीतारात्रयविवम्बताम् ।
 विना तुळस्या या पूजा सा पूर्णा न कदाचन ॥
 सावित्री च भवानी च दुर्गादेवी सरस्वतीम् ।
 योऽर्चयेत् तुळसीपत्रं सर्वं कामैः स ऋष्यति ॥ इति ॥

“ विल्वैवां तुळसीपुष्पैः ” इति गृहस्यनामसाहस्रे ललितार्चने स्मर्यते ॥

कंयाचित्कालावधिः

तत्र हेमाद्रौ—

पङ्कजं पञ्चरात्रं स्याद्दशरात्रं तु विल्वकम् ।
 तुळस्येकादशाहं तु पुनः प्रशाख्य पूजयेत् ॥

बोपदेवः—

विल्वापामार्गजातीतुळसिशमिशताकेतकीभृङ्गवृषा-

कुंदांभोजाहिदर्भा मुनितिलतगरा ब्रह्मकल्हारमम्लः ।

चम्पा चारातिकुम्भी दमनमखवका विल्वतोहानि शस्ताः

त्रिशस्यङ्कार्यरीशोदधिनिधिवसुभू भूयसा भूय एवम् ॥

त्रिंशदयो विल्वप्रभृतीनां दिनसङ्ख्यावाचकाः । मुहुरावर्त्याश्च ॥

विहितनिषिद्धानि

पाटला च शमीपत्रं दुर्गायास्तु हिताहितम् ॥

विहितनिषिद्धमित्यर्थः ॥

तिलकं मालती बाणस्तुळसी भृङ्गराजकम् ।

तमालं शिवदुर्गार्थं निषिद्धविहितं भवेत् ॥

बाणो भाषया करसाला ॥

जयः काशः श्वेतपद्मं श्वेतमन्दारकं तथा ।

दुर्गायाश्चैव विष्णोश्च निषिद्धविहितं भवेत् ॥

जट... ॥

अगस्तिरतिमुक्तं च त्रिरीटं च हरे हरी ।

अपामार्गस्य पुष्यं च दुर्गायाश्च हिताहितम् ॥

अतिमुक्तो माधवीलता । त्रिरीटं लोभम् ॥

निषिद्धानि

अक्षतानर्कधुचूरौ विष्णोर्नैवार्पयेत् सुधीः ॥

अक्षतनिषेधः सालग्रामपर एव न तु मूर्त्यामिति हेमाद्रिः ॥

बन्धूकं केतकी कुन्दं केसरं कुटजं जपाम् ।

शङ्करे नार्पयेत् विद्वान् मालतीं यूधिकामपि ॥

शक्तौ दूर्वाकर्मन्दारान् मालद्वं तगरं रवौ ।

विनायके तु तुळसीं नार्पयेत् जातुचिद्बुधः ॥

इहार्कनिषेधो दुर्गेतरविषयः, विहितेषु तस्याप्युपादानात् ॥

मध्यमं फलरूपं कुसुमम्

जम्बूदाडिमजम्भीरचिञ्चिणीवीजपूरकाः ।

रम्भा धात्री च बदरी रसालः पनसोऽपि च ॥

एषां फलैर्यज्ञेद्देवं ॥

देवमित्युपलक्षणं देव्या अपि ॥

अधमम्

तुळसी वकुळो वृक्षः चम्पकश्च सरोजिनी ।

विल्वकल्हारदमनास्तथा मरुवकं कुञ्जः ॥

वूर्षादिवल्ल्यपामार्गा विष्णुक्रान्ता मुनिद्रुगः ।

धात्रीयुतानामेतेषां पत्रैः कुर्यात् सुरार्चनम् ॥

इह तुळस्यादीनां पूर्वोक्तानां केषां चित् वकुळादिपत्रप्रायपाठेऽपि नाधमत्वम् ।

पत्रैरित्युपलक्षणं फलस्यापि ॥

पर्युपितकुसुमविचारः

भविष्यत्पुराणे—

न पर्युपितदोषोऽस्ति जलजोत्पलचम्पके ।

तुळस्यगस्त्यवकुळे बिल्वे गङ्गाजले तथा ॥

अन्यत्र—

तुळस्या बिल्वपत्रे च जलजेषु च सर्वशः ।

न पर्युपितदोषोऽस्ति मालाकारगृहेषु च ॥ इति ॥

पर्युपिनापवादः

पारिजाते—

जलं पर्युपितं त्याज्यं पत्राणि कुसुमानि च ।

तुळस्यगस्त्यबिल्वानि गाङ्गं वारि न दुष्यति ॥ इति ॥

स्कान्दे—

तस्य माला भगवतः परमप्रीतिकारिणी ।

शुष्का पर्युषिता वाऽपि न दुष्टा भवति क्वचित् ॥

तस्येत्युपक्रमात् दमनकस्य । भगवत इत्युपलक्षणं भगवत्या अपि ॥

पर्युषितमात्रस्यापि ग्राह्यत्वम्

प्रयोगपारिजाते—

यद्वा पर्युषितैश्चापि पुष्पाद्यैरविकारिभिः ।

गन्धोदकेन चैतानि त्रिः प्रोक्ष्यैव प्रपूजयेत् ॥ इति ॥

अथवा बिल्वतुळसीपत्रैर्वकुळपुष्पकैः ।

शुष्कैरपि पूजयेत् ॥ इति ॥

सर्वैत्येतस्यापवादः

ग्रन्थान्तरे—

देवीपूजा सदा कार्या जलजैः स्थलजैरपि ।

विहितैर्वा निषिद्धैर्वा भक्तियुक्तेन चेतसा

सर्वपुष्पैः सदा पूजा विहिताविहितैरपि ।

कर्तव्या सर्वदेवानां भक्तिरेवात्र कारणम् ॥ इति ॥

इतोऽपि विस्तारोऽन्यत्र द्रष्टव्यः इति दिक् ॥

निबन्धाध्ययनमहिमा

एतन्निबन्धाध्ययनेनापि सर्वदेवतोपास्तिफलं भवति । तदुक्तं भगवता

सूत्रकृता—

य इमां दशखण्डीं महोपनिषदं महात्रैपुरसिद्धान्तसर्वस्वभूतामधीने स
सर्वेषु यज्ञेषु यथा भवति । यं यं क्लृप्तमधीने तेन नेनास्येष्टं भवति इतीह श्रूयते
इत्युपनिषदिति शिवम् ॥ इति ॥

अत्रार्थानि इत्यध्ययनविधेः अर्थज्ञानभाव्यकतया अस्य निबन्धस्य स्पष्टदशकावार्थवग-
मकत्वात् इति शियम् ॥

मन्थकनूत्रशम्भिः

नित्योत्सवो निबद्धोऽयं यथार्थाभिर्भवं मया ।
अमप्रमादम्बलितं ममादधनु तद्विदः ॥
अनेन यामध्वरेण ममाराध्या कथंचन ।
प्रीयतां देशिकात्मा मे देवी श्रीललिताऽम्बिका ॥
विश्वाश्चर्यतपोमयविश्वामित्रपिंगोत्रतिलकेन ।
श्रीबालकृष्णार्पितस्मृतनेन लक्ष्म्यम्बयोपलाल्येन ॥
श्रुतपेटचोपनाम्ना चोलाधिपभोमलेन्दुमान्येन ।
नाटककाव्यादिकृता महितमहागङ्गाज्ञातिर्दृगिण ॥
त्रय्यन्तनक्षत्रीलनदलित^१ जगच्छत्र[च्छास्त्र]जालमोहेन
भारत्युपाख्यभास्करमस्त्रिदेशिकलब्धदैक्षनाम्नायम् ॥
आम्नायतन्त्रजालालोकपरेणार्यमम्प्रदायजुषा ।
ललितापदाञ्जरोलम्बेन जगन्नाथपण्डितवरेण ।
कल्प्यन्द्रेषु रमार्णवकरियेद्रमितेप्विह व्यतीतेषु ।
नव्य. क्रोधनगरदि न्यवन्धि नित्योत्सव शिवप्रीत्यै ॥

इति श्रीमद्भागुरानन्दनाथचरणारविन्दमिच्छिन्दायमानमानसेन उमानन्दनाथेन
निर्मिते अभिनवे कल्पसूत्रानुसारेणि नित्योत्सवनिबन्धे साधारणकम-
निरूपणो नाम अन्ववस्थोलनः सप्तमः समाप्तिमगमन् ॥

इति नित्योत्सवनिबन्धः समाप्त

श्रीगुरुचरणारविन्दार्पणमस्तु

^१ जगच्छत्र—व२, व३ ; जगच्छक्ति—३११ ; जगन्नाह्वयद्रुहेन—३.

नित्योत्सवोदाहृतग्रन्थग्रन्थकारसूची

ग्रन्थनाम	पुटसङ्ख्या	ग्रन्थनाम	पुटसङ्ख्या
अगस्त्यसंहिता	२१२	प्रयोगपारिजातः २१७, २१८,	
आश्वलायनः	११९		२२०, २२३
कादिमतम्	८७	बोपदेवः	२२१
कुट्टमूलावतारः	२०६, २१०, २१२	भविष्यपुराणम् २१७, २१८, २१९, २२२	
कुलाण्वः ४१, १३६, १४१, २१२		मन्त्रकोशः	१५६
गणेशविमर्शिनी	२०७	मन्त्रकोशकारः	२१८
ग्रन्थान्तरम्	२१९, २२३	मन्थानभैरवतन्त्रम्	२
ज्ञानार्णवः १४, ४४, ५१, ७२, ९७, १६६		मुहूर्तचिन्तामणिः	१६८
डामरम्	७९	योगिनीतन्त्रम्	२०७
तन्त्रराजः ६, १३६, १४२, २१०, २१४		रत्नसागरः	२१२
तन्त्रसारः	११, २१७	रहस्यनामसाहस्रम्	२२०
तन्त्रान्तरम् ४, १४३, २१३, २१४-२		रुद्रयामलम् १६८, २०७, २१२-२, २२०	
ताराभक्तिमुधार्षीवः	२२०	लिङ्गपुराणम्	१६१
देवीपुराणम्	२२०	वराहपुराणम्	२१८
देवीयामलम्	२६०	वातुलागमः	२१४
नारदपाञ्चरात्रम्	१६०, २०७	वामकेश्वरतन्त्रम्	८४
पद्मशरः	१६१	विद्यार्णवः	५८
पारिजातः	२२२	विष्णुः	१६०
पुण्यसारसुधानिधिः	२१९, २२०	विष्णुधर्मोत्तरम्	२१८